Secolul 20

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Întreaga ilustrație a revistei:
picturi de
VIEIRA DA SILVA

Coperta:
VIEIRA DA SILVA
INTERIOR ROŞU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Secolul 20

Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Comitetul de redacție:

ACAD. AL. PHILIPPIDE, ION BRAD, OV. S. CROHMĂLNICEANU, ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA, MIHNEA GHEORGHIU, DAN HĂULICĂ REDACTOR-ȘEF, GEORGETA HORODINCĂ REDACTOR-ȘEF ADJUNCT, TATIANA NICOLESCU, FLORIAN POTRA SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE

8
1967

SUMAR

23 AUGUST 1967

ALEXANDRU ANDRIȚOIU: *Faima patriei* • 3

TUDOR ARGHEZI

AL. MACEDONSKI; B. FUNDOIANU; G. CĂLINESCU; N. D. COCEA; EUGEN LOVINESCU; OCTAVIAN GOGA; TUDOR VIANU • 6
I. D. BĂLAN: *In memoriam* • 9
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA: *Început și capăt de înțelepciune* • 12

LITERATURĂ HISPANICĂ

VALLE INCLÁN: *Mari Gaila*, piesă în trei acte, în românește de Angela Cismaș • 16
ALFONSO SASTRE: *Tragedie și esperpento*, în românește de A.I. • 61

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALFONSO SASTRE: *La cinci după-amiază «Cornada»*, dramă într-un prolog, două acte și un epilog, în românește de Grigore Dima • 67

FERNANDO ARRABAL: *Pic-nic pe cîmpul de luptă*, piesă într-un act, în românește de Alexandru Baciu • 107

JULIO CORTÁZAR: *Sfîrșitul jocului*, nuvelă, în românește de N. Benguș 117; *Nimfele; Casa noastră*, nuvele, în românește de Irina Ionescu 125; *Acefalie, Temă pentru o carpetă; Proprietățile unui jilț; Poveste fără morală*, nuvele, în românește de N. Benguș • 135

CAMILO JOSÉ CELA: *Bal în arenă*, nuvelă, în românește de Ioana Nadrag • 139; *Orchestra din local*, nuvelă, în românește de A. Ionescu • 142; *Economistul*, nuvelă, în românește de Ioana Nadrag • 144; *Zoilo Santiso, scriitor tremendist*, în românește de Andrei Ionescu • 148

CAMILO JOSÉ CELA: *Note în jurul unei presupuse imprudențe*, în românește de Ioana Zlotescu-Cioranu • 148

ANA MARIA MATUTE: *Întîia memorie*, nuvelă, în românește, cu o prezentare de Elena Bălan-Osiac • 151

•

RENÉ CHAR: *De nouă ori îi mulțumesc lui Vieira Da Silva*, în românește de N. Argintescu-Amza.

SCRIITORI ROMÂNI ÎN PERSPECTIVĂ UNIVERSALĂ

DRAGOȘ VRÂNCEANU: *Vladimir Streinu și versificația modernă* • 167

CĂRȚI • IDEI • OPINII • 170

ECOURI ROMÂNEȘTI • 175

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

23 AUGUST 1967

ALEXANDRU ANDRIŢOIU

FAIMA PATRIEI

Buna reputaţie a României socialiste peste hotare şi aşezarea ei, în statistica lumii, pe locul al doilea în ceea ce priveşte ritmul de dezvoltare sînt, în acelaşi timp, realitate şi simbol. Căci asemenea virtuţi naţionale nu pot fi răspîndite peste meridiane prin fraze diplomatice oricît de ciceronic ar fi ele alcătuite. În stringenţa logică a lumii moderne, mitul Arcadiei Felix nu mai poate fi vehiculat fără acoperirea lui în aurul unei economii sănătoase şi prospere, girată de o politică înţeleaptă şi judicios orientată. Astăzi politica cere fapte nu fraze.

M-a şocat totdeauna faptul că, faţă de această frumoasă reputaţie a României de azi, unele articole locvace din presă aşezau, la antipod, o fostă Românie anonimă despre care străinii nu ştiau nici măcar unde se află pe hartă şi ce capitală ar avea. Or fi şi astăzi oameni pe lume care nu ştiu cum se cheamă capitala României, dar nu cu semidocţia sau suficienţa culturală măsurăm noi faima patriei. Acest popor a fost stimat încă de pe timpul lui Mircea cel Bătrîn şi al lui Ştefan cel Mare ca stîlp de rezistenţă la pericolele tătăreşti şi aliotomane. Roma şi Parisul erau, pe atunci, recunoscătoare celor două principate încă neunite care, cu jertfele lor, dădeau Apusului răgaz să ridice Luvrul şi Catedrala San Marco, Escurialul sau Castelele Loirei. Am fost cunoscuţi totdeauna peste hotare şi am avut prieteni temeinici mai cu seamă în ţările latine. Unii soseau la noi ca prieteni, să ne vadă ţara, alţii să ne vadă petrolul. Saltul revoluţionar de la faima noastră de ieri la faima de astăzi stă în trecerea radicală de la servitute la demnitate naţională, de la dependenţă economică la economie prosperă, solidă şi independentă, distinctă, în care însă umanismul socialist deschide drumuri prieteneşti către toate capitalele lumii.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

România este un stat socialist şi din acest punct de vedere structura ei nu convine multor guverne de pe mapamond. Dar ele nutresc stimă faţă de statul român şi poate tocmai aici trebuieşte preţuită, la înălţimea ei, valoarea economică şi morală a României socialiste. Căci de cele mai multe ori nu sentimentalismul girează preţuirea României contemporane de către aproape toate statele lumii. Dimpotrivă, cauza cauzelor acestei preţuiri este luciditatea şi — de ce n-am spune-o deschis? — interesul acestor state. În desele mele călătorii peste hotare, prin ţări angajate într-un bloc sau altul, sau prin ţări neutre, din China pînă la Canalul Mînecii, am constatat totdeauna, în pulsul discuţiilor cu străinii, acest respect argumentat, bine calculat. Şi asiaticul, şi francezul sînt vestiţi prin subtilitate. Logica lor are arborescenţa numeroaselor supoziţii. Dar ambii converg în statornicia politicii româneşti care, consolidînd o economie prosperă, este gata de a discuta paşnic şi de a stabili legături trainice. E vorba de o politică consecventă şi durabilă, care nu se dezice de pe o zi pe alta. Nici la ONU, nici la Bucureşti.

În extremitatea de sud a Franţei, la Menton, primarul (deputat în Adunarea Naţională Franceză), domnul Francis Palmero, s-a dovedit un bun prieten al României cu toate că nu ne vizitase ţara. El aprecia elogios muzica românească în tocmai oraşul festivalurilor internaţionale de muzică. Şi, vorbind de cultură, mă îmbie inima să spun că domnul profesor Ronquette de la Universitatea din Montpellier, în timpul unei interviu pe care îl acordam radio-televiziunii, mi-a smuls pur şi simplu microfonul din mînă adăugînd aproximativ următoarele: « Am asistat la sărbătorirea poetului Coşbuc pe meleagurile lui de baştină, în Transilvania. Trebuie să vă spun, dragi ascultători, că am văzut cu ochii, mari balade ale căror eroi erau oamenii din popor, sosiţi acolo cu zecile de mii. Regret, dar în Franţa lui Hugo, nu se poate întîmpla aşa ceva ».

La Praga, un inginer, funcţionar superior al Ministerului Chimiei, odată cu elogiul adus peisajului românesc a elogiat şcoala noastră de chimie şi succesele ei vaste în domeniul coloranţilor şi al negrului de fum. Iar la Pekin, un perete întreg al gării era plin de fotografii care înfăţişau România socialistă, bastimentele ei economice şi momente din întîlnirile politice de la Bucureşti. În Bulgaria, la o masă intimă, scriitori bulgari respectau România pentru ajutorul acordat, în trecut, revoluţionarilor bulgari sinistraţi şi pentru sinceritatea profundă a prieteniei dintre popoarele noastre de azi.

Exemple sînt multe şi ele decurg ca razele spre unul şi acelaşi focar. Căci există un focar în această generoasă distribuire de raze,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

iar acest focar este politica Partidului Comunist Român. E un adevăr cunoscut şi preţuit de toţi partenerii noştri, indiferent pe ce poziţii ideologice s-ar afla şi indiferent dacă sînt uneori duşmani declaraţi ai comunismului. Stima se cîştigă totdeauna greu şi cinstit. Ea nu poate fi nici cerşită, nici impusă. Ea se cucereşte. Către ea duc trepte, nu puţine şi nici lesnicioase. Fericirea constă în faptul că această politică a comuniştilor români e fecundată de virtuţile civice ale unui popor harnic, talentat, inspirat, paşnic şi prietenos. Un popor care, la răscruci de vînturi şi de istorii, a rămas român, apărîndu-şi cu propria fiinţă nevoile şi neamul. Dacă unii politicieni şi unii oameni de artă au pendulat, prin istorie, către filogermanism, filoamericanism, filo-una, filo-alta, astăzi totul ne îndeamnă să fim filo-români, cu inimile deschise spre omenire şi împotriva niciunui popor. Dar de pe poziţii româneşti.

Cu aceste semnificaţii majore am întîmpinat ziua de 23 August, zi care a contribuit şi ea substanţial la faima României peste hotare. Am întîmpinat-o convinşi că stima României socialiste în lumea înconjurătoare va creşte necontenit sub egida structurii sale statale şi prin confluenţele umaniste ale politicii ei.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

TUDOR ARGHEZI

« Ion Theo, așa se numește cel care de un șir de vreme m-a surprins cu versuri mai presus de vîrsta sa, dar nu și mai presus de talentul său . . . originalitate rar întîlnită în tineretul actual și sufletească nobleţe ce se răsfrînge nu numai în versurile sale, ci în toate actele sale de om . . . Acest tînăr, la o vîrstă cînd eu gîngăveam versul, rupe cu o cutezanță fără margini dar pînă astăzi coronată de cel mai strălucit succes, cu toată tehnica veche a versificării, cu toate banalitățile de imagini și de idei ce multă vreme au fost socotite, la noi și în străinătate, ca o culme a poeticei și a artei . . . »

AL. MACEDONSKI

(*Liga Ortodoxă*, Nr. 4, noembrie 1896)

« Toată făptura lui Arghezi e o reacţie, întreg temperamentul lui un cal de bătălie, întreg spiritul lui o forţă ordonatoare de haos. Acolo unde natura a greșit-o, unde buna rînduială e ştirbă, unde găuri s-au surpat din frecări cosmice, Arghezi e cel dintîi la lucru, cu imaginea și cu tîrnăcopul. Visul lui: un raft de imaterială ordine, mereu rîvnită, niciodată ajunsă . . . Mistic, Arghezi dărîmă biserici ; simbolist, Arghezi surpă, cu imaginile lui, cu sonoritatea lui vătuită, internă, cariatidele născute din muzică și obsur, ale şcolii. »

B. FUNDOIANU

(*Integral*, 1 mai 1925)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

«Adevăratul cuprins al poeziei argheziene nu este de esență discursivă ci adînc emotivă. Este aspirația către lumină și nevăzut.

D. T. Arghezi ne-a adus poezia monumentală și grea a zborului sufletesc către lumină, a angelicului fulgerător și melancolic, a tristeței mortale dar turburate de neliniștea năzuinții, a singurătății astrale dar extatice, fără eminnesciana sugestie etică a tragediei omului superior . . . O elevație stîncoasă și trudnică de paradis terestru; o nepăsare mîndră de pisc strălucind, rece de zăpadă, deasupra norilor . . .

Alții pot căuta nuanța verbală pînă în ultimile colțuri ale vocabularului sau atinge cu mai multă gingășie suprafața liniștită a sufletului omenesc, stîrnind unde mai minore sau mai grave. Nimeni astăzi nu îmbină însă într-o sinteză mai desăvîrșită inspirația largă, profundă, elementară cu nuanța măruntă și nestatornică și mai ales nimeni nu poate fi mai trivial cu atîta suavitate și mai elevat cu mijloace așa de materiale. De aceea, socotim pe d. Tudor Arghezi drept cel mai mare poet contemporan al nostru.»

G. CĂLINESCU

(*Sinteza*, 3 — 4 iunie — iulie 1927)

«Venirea lui Arghezi printre noi a fost principalul eveniment. Verbul de foc al poetului «Agatelor Negre» a dat Faclei aspectul ei adevărat. Biciuire fără milă, atac fără cruțare.»

N. D. COCEA

(*Viața Literară*, 1 iulie 1933)

«Ca și în poezie, Tudor Arghezi a rupt tiparele prozei clasice, a zdrobit topica și sintaxa și a creat o nouă formă de expresie, pe bază de vizualitate, de imagism și de materializare a ideei, cu o profundă influență asupra publicisticii noi. Dacă nu e creatorul, T. Arghezi reprezintă exponentul cel mai puternic al pamfletului, în care a împins

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

violenţa şi ingeniozitatea verbală dincolo de tot ce a putut născoci o ziaristică esenţial pamfletară. Pînă la dînsul, literatura reprezenta, prin eliminare, un proces de curăţire şi a scrie frumos însemna o cît mai mare îndepărtare de tiparele primitive ale limbii. Originalitatea publicisticii lui constă însă a se fi întors, sincer şi voluntar, spre aceste tipare, dînd stilului o plasticitate şi mai puternică, deşi limba noastră literară e şi altfel destul de plastică şi contactul literaturii cu placenta limbii destul de solid. »

EUGEN LOVINESCU

(*Adevărul*, 16 martie 1937)

« Ţara se face de-abia acum. Acţiunile noastre sînt muncă de întemeietori şi noi înşine, în această privinţă, ne vom înfăţişa urmaşilor ca nişte premergători. Din frămîntările şi neliniştile noastre se înfiripă un viitor în care am o încredere orgolioasă. Aci, într-o întrecere inegală cu alţii, neamul nostru îşi pregăteşte în taină un înalt prestigiu: este înţelesul « mustului care fierbe ».

Socot că Arghezi e un premergător. Şi este unul care legitimează, prin scrisul său, fanatismul meu, credinţa în întîietatea intelectuală a rasei . . . »

OCTAVIAN GOGA

Contimporanul, mai — iunie 1927)

« Admir în Arghezi o fantezie atît de neprevăzută încît poezia sa are un adevărat caracter fabulos. Arghezi restaurează miracolul. Ce trebuie să spun despre energia acestui poet, despre acea neasemănată virtute care încarcă fiecare din cuvintele sale cu o putere explozivă ! Apariţia « Cuvintelor potrivite » este un eveniment rareori repetat în istoria limbii româneşti. »

TUDOR VIANU

Contimporanul, mai — iunie 1927)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ION DODU BĂLAN

IN MEMORIAM

Numele lui Arghezi nu acoperă numai dimensiunile spirituale ale unui poet național și universal — unul dintre cei mai mari ai veacului nostru — ci se confundă cu însăși sfera noțiunii de poezie, în toată întinderea și complexitatea ei. Căci, așa cum în mitologie regele Frigiei, Midas, transforma în aur tot ceea ce atingea cu mîna, la fel și Arghezi transfigurează în poezie tot ceea ce-i cade sub simțuri și sub aripa imensă a imaginației. Chinul nobil al creației care a ivit din graiul cu îndemnuri pentru vite al strămoșilor « cuvinte potrivite », « făcînd din sdrențe muguri și coroane », iscînd din « bube, mucegaiuri și noroi » « frumuseți și prețuri noi »; neliniștea dramatică a cunoașterii nepătrunsului ascuns pe care poetul vrea să-l pipăie, ca Toma necredinciosul, și să urle ESTE, fiorul dragostei, cu acele neliniștitoare ecouri eminesciene, năzuința și înfrîngerea, zbaterea tragică dintre credință și tăgadă, mînia, ura și exploatarea, delicatețea, dragostea paternă, căldura familiei, suferința încremenită ca o lumină în ochii frumosului mort Ion-Ion și tristețea nemîngîiată a călugărului Iachint, gîndul îndrăsneț țîșnit spre înalturi ca un « tîlhar de ceruri », piatra stearpă ca și piatra filozofală, gîza, firul de iarbă și bobocul de floare pe care poetul îl concepe « la fel cu cerul cel înnalt », munca, inteligența și lupta omului prin veacuri pentru demnitate și libertate, pe scurt, macro și microcosmosul, totul reînvie în accente de sarcasm sau melancolie, transformîndu-se într-o poezie de o neobișnuită spiritualitate, dar rămînînd cu rădăcinile în lumea materiei, a concretului cotidian.

Prin împletirea armonioasă a abstractului cu concretul, atît de proprie firii noastre, poezia argheziană se afirmă ca o expresie fundamentală a structurii sufletești a românului. Structura aceasta surprinsă, de altfel, de toți marii noștri poeți de la ciobanul Mioriței, la Eminescu și Macedonski, la Coșbuc și Goga, la Blaga și Ion Barbu ori la Voiculescu, Pillat și Philippide, are accente inedite și un timbru cu totul original în versul arghezian. De aceea apariția lui Arghezi în universul liricii românești reprezintă neîndoios o adevărată revoluție a sensibilității dar nu împotriva tradiției — cum a procedat poezia modernă aiurea — ci în sensul și spi-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ritul ei. Arghezi a înnoit în substanță și în expresie lirica românească, marcînd, alături de Blaga, cel mai înalt punct de dezvoltare al ei, de după Eminescu. Un spirit pertinent ca al lui Macedonski intuia încă de la debut marele reviriment pe care-l va produce poezia argheziană, notînd în suplimentul literar al *Ligii ortodoxe* din 10 noiembrie 1896: « Ion Theo, așa se numește acel care, de un șir de vreme, ne-a surprins cu versuri mai presus de vîrsta sa, dar nu mai presus de talentul său. . . Acest tînăr, la o vîrstă cînd eu gîngurearn versul, rupe cu o cutezanță fără margini, dar pînă astăzi coronată de cel mai strălucit succes, cu toată tehnica veche a versificării, cu toate banalitățile de imagini și de idei ce multă vreme au fost socotite, la noi și în străinătate, ca o culme a poeticei și a artei». Aceste rînduri erau scrise în urmă cu peste șaptezeci de ani și prevesteau fără dubii o impresionantă și strălucită carieră literară. Autorul volumelor de versuri *Cuvinte potrivite*, al *Florilor de mucigai*, al *Cîntării Omului*, al peisajelor din « *1907* », al *Frunzelor*, *Silabelor*, *Poemelor noi* și al aceluia întitulat simbolic *Noapte*, romancierul din *Ochii Maicii Domnului*, *Cimitirul Bunavestire* și *Lina*, neîntrecutul pamfletar, dramaturgul, cronicarul artistic și traducătorul, nu numai că a determinat o orientare nouă în scrisul românesc sub raportul modalităților de expresie, dar a realizat și cea mai completă oglindire a întinsei epoci pe care a străbătut-o ca un mare muncitor pe ogorul literelor românești. Va trece puțină vreme pînă o să ne dăm cu toții seama că după Arghezi limba română literară sună altfel, mai complex, mai expresiv și mai nuanțat decît înainte. Arghezi a înțeles ca puțini alții că scriitorul trebuie să participe cu toată personalitatea lui creatoare la întărirea puterii de expresie și de comunicare a limbajului, că el nu este și nu poate fi un simplu poștaș care duce neutru o scrisoare, indiferent de conținutul ei. Arghezi a frămîntat cuvintele mii de săptămîni pînă să le facă să cînte, să plîngă, să scrîșnească, să suduie sau să mîngîie ca o ființă vie. Pentru Arghezi cuvintele n-au fost nicicînd niște biete bucăți umede de lemn, lipsite de rezonanță. La el cuvintele au personalitatea lor și valoarea lor intrinsecă. Există, scria cîndva Arghezi, « cuvinte fulgi, cuvinte aer, cuvinte metal. Cuvinte întunecate ca grotele și cuvinte limpezi ca izvoarele pornite din ele. Într-un cuvînt se face ziuă și-n alte cuvinte amurgește. Cuvintele scapără ca pietrele sau sînt moi ca melcii. Ele te asaltează ca viespile sau te liniștesc ca răcoarea, te otrăvesc ca bureții sau te adapă ca roua trandafirie. Chimia aplicată la culori și parfume este o copilărie, comparativ cu magiile foarte vechi, pe care le realizează cuvintele, de la primele cîntece și basme despre Dumnezeu și om». Dar pentru ca să prindă viață, cuvintele se ciocnesc cu sufletul creatorului, sînt meșteșugite în atelierul său miraculos.

Arghezi, care a cunoscut în îndelungata lui viață atîtea meșteșuguri, aprecia că nici unul nu e mai frumos și mai bogat, mai dureros și mai gingaș totodată, ca meșteșugul blestemat și fericit al cuvintelor. Valorile lingvistice, de la vocală și consoană cu muzicalitatea lor intrinsecă, la silabe și cuvinte, au constituit, și nu numai sub influența simbolismului, un nesecat izvor de inspirație pentru marele poet. Dar aceasta, niciodată ca un joc gratuit, ci în scopul cunoașterii prin imagini, al luptei cu arma cuvîntului împotriva exploatării, a impilării, a corupției și a ocupației fasciste. Talentul lui Arghezi a cuprins toată gama sufletului uman, toate coordonatele de timp și spațiu ale culturii și civilizației. A cuprins pămîntul și sufletul românesc în cele mai strălucite forme de expresie ale potențelor sale creatoare.

Neostenit de muncă, nepărăsit de har, Tudor Arghezi, suflet în sufletul neamului său, a adus veșnicia-n clipă și-a sădit clipa-n veșnicie, oprind timpul în amiaza unei tinereți de 87 de ani.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Vîrsta poetului nu-ncape în calendar. În timpul vieţii lui nu am vrut să ştim cîţi ani împlineşte, fiindcă vedeam cum împlineşte necontenit şi neobosit o viaţă de creator desăvîrşit şi o operă inegalabilă.

Calendarul măsoară timpul care trece ireversibil, viaţa creatoare măsoară timpul dimensionat spre viitor, în veşnicie. Cîţi ani să fi avut cel ce a zis întîia oară doinei, doină, şi dorului dor, cîţi ani să fi avut meşterul Manole? Cine poate şti şi cine-ar vrea să ştie?! Lor le cunoaştem vîrsta durată în fapte şi-n creaţia necontenit tînără. Aşa-l vedeam şi pe Arghezi, fără vîrstă, într-o sublimă tinereţe spirituală. Îi citeam săptămînal versurile, de-un inedit tulburător; exprimat într-un ritm aşezat şi solemn, care avea şi are vraja zilnicului răsărit de soare. În sensul acesta înţelegeam afirmaţia poetului care se socotea un debutant cu fiecare poezie.

Tudor Arghezi este, fără îndoială, sinteza spirituală cea mai înaltă şi mai expresivă a culturii româneşti contemporane, care se împlineşte strălucit pe coordonatele vremii noastre socialiste.

Din perspectiva înaltelor idealuri contemporane el a făcut să vibreze în versurile sale marile idei şi sentimente ale contemporaneităţii, a descifrat taine din totdeauna ale omului, zăvorîte vreme îndelungată în misterele idealismului, a valorificat ca nimeni altul noi potenţe ale limbii româneşti şi-a exprimat magistral ataşamentul deplin la viaţa nouă a poporului, la politica înţeleaptă a partidului. Profund naţional şi popular, Arghezi stă astăzi, spre mîndria poporului nostru, alături de marii poeţi ai lumii. O bună parte a creaţiei sale exprimă sentimentul fericit al împlinirii proprii, concomitent cu împlinirea destinelor poporului din care face parte. Sentimentul acesta e, neîndoielnic, izvorul creaţiei argheziene. În lacrima acestei fericiri am înţeles mai exact uşoara melancolie care abureşte uneori cristalinul versurilor sale ca în acel genial oftat din tulburătorul cîntec popular:

Săracă lume cu soare
Mîndră eşti, dar trecătoare.

La 87 de ani împliniţi, moartea l-a găsit la masa de lucru, adăugînd clipă cu clipă frumuseţi şi preţuri noi la patrimoniul culturii naţionale şi universale. Arghezi plecînd dintre noi ne-a lăsat o operă genială, dar nu numai o operă ci şi un exemplu de patriotism, de muncă şi de devotament pe altarul veşnic aprins al artei.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA

ÎNCEPUT ŞI CAPĂT DE ÎNŢELEPCIUNE

În superba geometrie a lucrurilor lumii, se întîmplă uneori ca partea să exprime uimitor întregul, semănîndu-i, prefigurîndu-l ori postfigurîndu-l. Primul şi al treilea caz de raport între fragment şi tot se întîlnesc mai des. Cel de-al doilea, al prefigurării, e mai rar, semănînd cu o claritate interioară ori cu o premoniţie a unui sistem de forţe posibile.

Adesea, chiar foarte adesea, o poezie a unui mare artist poate cuprinde stilistic toate datele esenţiale ale operei într-o microsinteză strînsă. De obicei asta se întîmplă în toamna care anunţă sfîrşitul, cînd toate roadele se adună şi se arată în plinele cămări ale sufletului.

Dar rar ne întîmpină o poemă a tinereţii care, fără să fie un manifest, conţine şi tiparele stilistice esenţiale şi desenul evoluţiei ulterioare a poetului, cum este *Testamentul* lui Arghezi.

Titlul este unul de sfîrşit, nu de început şi astăzi, privit în perspectiva pragului de curînd trecut de marele făurar, ne înfioară cu presimţirea lui de atunci.

Dintr-odată, cu poezia aceasta, Tudor Arghezi începuse a umbla pe două dimensiuni ale vieţii şi ale timpului, dezvăluind adevărata lui faţă de *poeta vates*, care descoperă în cele mici sensul ascuns al celor mari şi vorbeşte oamenilor mari cum ar vorbi copiilor, îndulcind din milă pentru ei, asprele contururi ale adevărului. Abia acum ne uităm cu alţi ochi la *Testament*, acum cînd se cuvine să-l deschidem, după ritul milenar al datinilor.

Şi deodată dăm de *Cîntare omului*. Ideea strălungii evoluţii, de la biologic la social şi apoi la intelectual, suie, tîrîtă lent şi dureros, în suferinţă şi răzvrătire:

În seara răzvrătită care vine
De la străbunii mei pînă la tine,
Prin rîpi şi gropi adînci,
Suite de bătrînii mei pe brînci,
Şi care, tînăr, să le urci te-aşteaptă,
Cartea mea-i, fiule, o treaptă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Versul acesta ultim e o jubilare care încunună ajungerea pe una din culmi, în suişul neîntrerupt al generaţiilor, şi are svîcnetul saltului în contextul tîrîtului prin hîrtoapele secolelor. Cartea este victoria primă a celor umili, a «robilor cu saricile» din care poetul descinde cu mîndrie. Cu ea se realizează «treapta», adjuvantul preţios, incipient organizat al suişului faţă de primitivele «rîpi şi gropi adînci», trecute orbeşte, în obscuritatea de seară.

Apoi, odată cu explicaţia saltului, a genezei cărţii, intrăm în semnificaţia *Cuvintelor potrivite*. Sinteză a trudei, «sudoarea muncii sutelor de ani» şi a vorbei strămoşeşti, «graiul lor cu-ndemnuri pentru vite», ele apar ca un instrument al gîndului care, în sfîrşit, se înalţă. Operaţia transfigurării, începută în poezia europeană în a doua jumătate a secolului XIX, este încercată magistral de Arghezi cu limba plugarilor săi. Efortul enorm făcut în «mii de săptămîni» duce la sublimarea «în viori şi-n icoane», în «muguri şi coroane». E indicată de asemenea dubla valenţă a limbii poetice argheziene, prin pendularea între venin şi miere, între îmbiere şi invectivă. Şi sîntem introduşi în tărîmul psalmilor sau mai bine zis în preajma lui.

În reprezentarea argheziană din *Testament*, Dumnezeu e o proiectare a lungii ascedenţe umile. Poetul îşi construieşte divinitatea tutelară în chip de idol înalt (şi obsesia statuii apare încă de aci, din timpuria concentrare de metafore şi simboluri), din cenuşa morţilor din vatră. Văzut din perspectiva pămîntului, din perspectiva de jos, el se înalţă ca o bornă între lumi, păzitor al binelui şi al răului, păzitor al datoriei morale. Nimic însă despre aventura personală a poetului cu cerul. O trece oare sub tăcere ori o defineşte *per a contrario*? În obiectivarea pe care o doreşte, el se şterge pe sine pentru a putea zugrăvi seria şi viziunea ei despre lume, fiindcă aceasta i se pare esenţială. De aceea silabiseşte divinitatea trăgînd concluzia despre ea din românescul «omenosul, bătrînul cult al morţilor şi din tot atît de nobila ideie a datoriei».

După aceea se anunţă *Florile de mucigai*, ca şi *1907*, aspre, îndîrjite, amestecate. Lupta şi înfruntarea socială sînt aci, chintezenţate, cu o violenţă surdă, interioară, prin pomenirea stăpînului grotesc şi a domniţei lîncede. Între ură şi frumuseţe se interpune, cu virtuţi de *catharsis*, poezia instrument al pedepsei şi al izbăvirii.

Biciul răbdat se-ntoarce în cuvinte
Şi izbăveşte-ncet pedepsitor
Odrasla vie-a crimei tuturor.

Aşa interpretează, pentru sine şi ceilalţi, poetul versurile faimoase despre alchimia proprie, al căror laconism ar fi pus altfel ermetic lacăt înţelegerii comune:

Din bube, mucigaiuri şi noroi
Iscat-am frumuseţi şi preţuri noi.

Opera lui, venită de departe, justifică pe suferitori. Conştiinţa marelui har e spusă cu simplitatea familiară argheziană, în nişte versuri în care, fără urmă de ostentaţie, se afirmă calitatea durabilă a creaţiei. Nu e vorba de un monument mai trainic decît marmora ori bronzul, cum au zis alţi poeţi ai lumii, ci de un produs firesc care se sprijină pe o veşnicie trecută. Cu vechea, constanta lui pasiune de a scoate poezia din antipoezie, Arghezi îndrăznea să-şi metaforizeze opera într-un «ciorchin de negi». Umilitate, ştergere a valorii proprii, pentru ca închinarea în faţa strămoşilor truditori să fie mai desăvîrşită.

Răzbunarea robului stă şi în transfigurarea otrăvurilor, în care stăpînul nu mai poate discerne substanţele adevărate. «Slova de foc» se ascunde sau se împleteşte cu «slova făurită», aceea migălită de Arghezi bijutierul, delicata, frumoasa, aşa încît arsura ei pare temperată celui ce-o stinge.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Vorbind de cele două slove ale sale, ca şi despre venin şi miere, poetul arăta încă de atunci cunoaşterea profundă a dualităţii sale structurale, din care a crescut o operă cu aspecte îngemănate, contemplative şi răzvrătite, subiective întrebări şi constatări tulburătoare, obiective. Între acestea s-a zbătut, între acestea şi-a hrănit gravele nelinişti, aspirînd spre cer şi căzînd mereu pe pămînt, spre care-l rechema neîncetat stirpea plugărească atît de veche.

Conştiinţa acestei sfîşieri fundamentale, exprimate încă din *Testament*, vorbeşte despre drama omului şi creatorului, trăită de timpuriu de Arghezi şi pecetluindu-i personalitatea.

Toate acestea ne rămîn de la el, spuse cu gravitatea şi ponderea obişnuită ultimelor cuvinte, ce încheie o viaţă. Aci, în *Testament* însă cuvintele au puterea începutului, unită cu adevărul şi înţelepciunea sfîrşitului. Confuzia timpurilor ne emoţionează şi ne poartă spre o meritată vorbă eminesciană cu privire la harul celor cuminţi de a înţelege din zori ziua traiului lor ce va veni:

Viitorul şi trecutul
Sînt a filei două feţe
Vede-n capăt începutul
Cine ştie să le-nveţe.

De aceea *Testament* este început şi capăt al unei înţelepciuni şi al unei opere care s-a împlinit.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

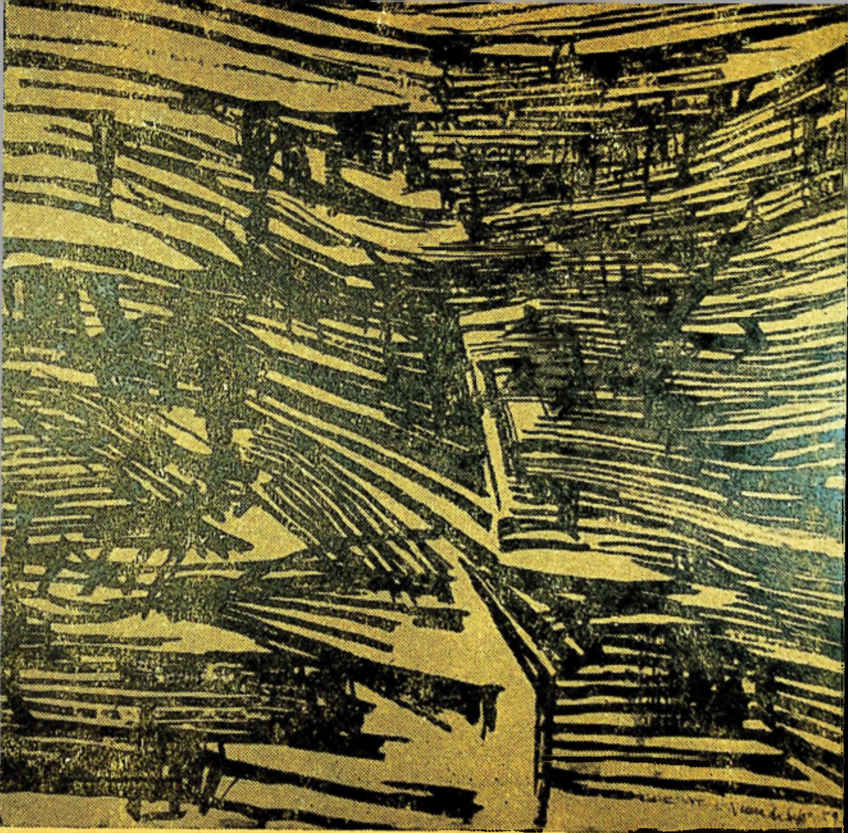

LITERATURĂ
HISPANICĂ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

VALLE INCLÁN

MARI GAILA

piesă în 3 acte

PERSONAJE:

LUCERO, căruia i se mai spune şi SEPTIMO MIAU sau CUMĂTRUL MIAU.
POCA PENA, ibovnica lui.
JUANA LA REINA şi fiul ei IDIOTUL.
PEDRO GAILO, paracliser la San-Clemente; MARI—GAILA, nevasta lui şi SIMONINA, fata lor.
ROSA LA TATULA, cerşetoare bătrînă.
MIGUELIN EL PADRONES, tînăr cîrpaci de faianţă.

*Aşa cum semnala nu de mult dramaturgul José María de Quinto (*Insula, nr. 236—237*), teatrul lui Valle-Inclán, de o valoare excepţională este totuşi, în chip paradoxal, aproape necunoscut în Spania. Din 1939 s-au reprezentat numai trei dintre piesele lui:* Divinas palabras *(pe care o prezentăm aici sub titlul «Mari Gaila»),* La cabeza del dragón *(Capul de dragon) şi* Aguila de Blasón *(Vultur de blazon). Explicaţia acestei proscrieri a dramaturgului stă în critica vehementă a realităţilor spaniole pe care o conţin piesele sale, îndeosebi cele scrise în ultimii ani ai vieţii, «esperpento»-urile.*

«Cu cea mai mare seriozitate, Valle-Inclán a făcut din toate o farsă,» a spus despre el Miguel de Unamuno. «Avea un extraordinar temperament de autor dramatic», afirma odată cunoscutul dramaturg Jacinto Benavente, şi adăuga: «Era unul dintre acele spirite alese, de o calitate superioară, pentru care nu are prea mare importanţă activitatea în care se manifestă. Ca şi Leonardo da Vinci, ca şi Michelangelo, ca şi Benvenuto Cellini şi alţi mari artişti ai Renaşterii, Valle—Inclán era din aceeaşi familie de spirite

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

UN GEAMBAȘ
FEMEI care umplu ulcioarele la izvor.
MARICA DEL REINO și alte cumetre.
UN ALCADE DE RANG MIC.
O COPILĂ.
ORBUL DIN GONDAR.
NEGUSTORUL DE CITRONADĂ.
UN PELERIN.
DOI JANDARMI.
O PERECHE DE ȚĂRANI cu copila lor bolnavă.
CÎRCIUMĂREASA.
SERENIN DE BRETAL
O BĂTRÎNĂ la ferestruica podului.
O FEMEIE ÎNSĂRCINATĂ.
O ALTĂ VECINĂ.
UN SOLDAT REFORMAT.
LUDOVINA, hangița.
BATJOCURI ȘI CÎNTECE DE-ALE COPIILOR.
GRUP DE BĂTRÎNE ȘI FETE HABOTNICE.
BENITA, croitoreasa.
QUINTIN PINTADO.
MILON DE LA ARNOYA.
COIMBRA, cîine dresat.
COLORIN, pasăre prezicătoare.
ȚAPUL SPIRIDUȘ.
UN BROSCOI ANONIM care cîntă în noapte.
VOCI ȘI EXCLAMAȚII JUVENILE.

---

universale. Operele sale, asemeni tragediei grecești, sînt un compediu al tuturor artelor: poezie, pictură, muzică . . . alcătuind o întreagă literatură ».

În activitatea de dramaturg a lui Valle-Inclán se poate urmări o evoluție de la o poetică « modernistă » (Lampa fermecată, *.1913) la poetica « esperpento »-ului* (Luminile boemei, *1920), cînd anticipează orientări ale teatrului de astăzi, prin introducerea unor elemente epice, de « distanțare », care-l înrudesc cu expresionismul german, și chiar cu teatrul absurdului. Aceeași condiție e marcată, după alții critici (Guillermo Díaz-Plaja), de trei etape, corespunzînd viziunii mitice, viziunii ironice și viziunii degradate, a « esperpento »-ului.*

Divinas palabras *ar aparține etapei a doua, deci unei viziuni ironice, fără a fi însă străină de « esperpento », căci în germene acesta apare încă din etapa « modernistă » a scriitorului.*

« Esperpento »-ul creat de Valle-Inclán a fost asociat, în perimetrul hispanic, « gloselor » lui Eugenio d'Ors, faimoaselor « disparates » (neghiobii) și « greguerías » ale

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

Ctitoria San-Clemente, ținînd de parorhia Viana del Prior. La încrucișarea celor două drumuri această biserică de țară înconjurată de un cimitir. Morminte și chiparoși. Pedro Gailo, paracliserul, stinge luminările din pridvorul în stil romanic. E un bătrîn cu chip mohorît: față și mîini gălbejite, obraz prost ras, sutană și stihar. Scutură mîna și, după ce și-a suflat în degete, își freacă buricele înnegrite de coloanele pridvorului. Vorbește mereu de unul singur; expresie sălbatică, rugăciuni dezlînate.

PEDRO GAILO: Ia te uită la ei cum au venit și s-au oprit în drum drept în fața altarului! Haimanalele astea care cutreieră lumea. Sărăntocii! Progenitură netrebnică! Pe unde trec, se îndeletnicesc cu vrăjile lor nelegiuite. Și tocmai aici și-au găsit să poposească. Adunătură de hoți! De muncit nu muncesc, și bat într-una drumurile!

(Pedro Gailo își trece mîna peste frunte, și puținele sale fire de păr rămîn pe creștet ca niște țepi. Ochii, care privesc cruciș, se îndreaptă spre drum, în locul unde doi dintre saltimbanci se odihnesc. O pereche — bărbat și femeie — și un țînc, floare nelegitimă a împerecherii lor. Ea, tristă și zveltă, fustă scurtă, basma albastră. Pieptăni și cercei. El, șapcă cu cozoroc, o ghitară în învelitoarea ei și un cîine dresat, pe care-l ține de-o zgardă roșie, jegoasă. Stau așezați în șanț, în fața pridvorului bisericii. Bărbatul vorbește, ea ascultă și leagănă în brațe copilul care scîncește. Femeia e cunoscută sub mai multe nume. După ținutul pe care-l străbate, e cînd Julia, cînd Rosina, Matilda, sau Pepa la Morena. Numele saltimbancului e tot atît de enigmatic. Dar femeia îi spune Lucero. La rîndu-i, iubitul îi spune Poca Pena).

LUCERO: Cît despre ăsta mic, într-o noapte, cînd om trece prin vreun tîrg, trebuie să-l părăsim.

POCA PENA: Halal tată!

LUCERO: Să zicem că nici n-aș fi eu.

POCA PENA: Te faci tu singur încornorat.

LUCERO: Dacă mă socotesc drept tată al mititelului, cred că nu se cuvine să-i las moștenire firea mea urîtă.

---

lui Gómez de la Serna, ba chiar « nivolei » lui Unamuno, ca modalități înnoitoare ale artei secolului XX. Puternica tradiție iberică de deformare sistematică, împinsă pînă la grotesc, de stilizare a realității (Góngora, Gracián, Quevedo) se împletește la Valle-Inclán cu elementele unei poetici postromantice, « moderniste », cristalizate sub influența literaturii franceze. De aceea Divinas palabras*, piesă care face trecerea la modalitatea « esperpento »-ului, are unele afinități cu teatrul poetic francez. Despre această piesă de răscruce, reprezentată cu mare succes și în Franța, spunea recent dramaturgul Antonio Buero Vallejo că este în același timp « esperpento » și tragedie: « Ar trebui studiate mai atent ciudatele scene finale. Se spune de obicei că sînt ironice; că prin miracolul lanului își bate joc de ignoranța țărănească și de miturile religioase. Așa este. Dar tot atît de adevărat este și faptul că aceste scene ambivalente exprimă și altceva, dacă nu chiar contrariul celor spuse mai sus. Faptul că țăranii sînt ascultători chiar dacă nu înțeleg rostul actului lor nu e în întregime negativ: intuiția și emoția sînt, în anumite cazuri, izvor de luciditate mai mult decît de erori. O morală mai sănătoasă și mai modernă*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

POCA PENA: Asta-i acum ! Nu-ţi cer nimic pentru mine, nu-ţi cer decît să te simţi tu, în adîncul măruntaielor tale, tată.
LUCERO: Tocmai asta e, că nu mă simt.
POCA PENA: Dacă băiatul meu o să piară, ori dacă tu, cu vrăjile tale, îl faci să piară, am să-ţi împlînt cuţitul ăsta între coaste. Lucero, nu-mi lua copilul !
LUCERO: O să facem altul.
POCA PENA: Fie-ţi milă de mine, Lucero !
LUCERO: Tacă-ţi fleanca !
POCA PENA: Ticălosule !

(Lucero se strîmbă dispreţuitor şi, cu dosul mîinii, îşi plesneşte ibovnica peste gură. Gemînd, aceasta îşi şterge buzele cu unul din colţurile basmalei. La vederea sîngelui, femeia îşi inteţeşte plînsetele, în timp ce bărbatul tuşeşte încurcat, apăsîndu-şi regulat bricheta, din care ţîşnesc scîntei. Pedro Gailo, paracliserul, îşi înalţă braţele către cer între coloanele pridvorului).

PEDRO GAILO: Într-altă parte s-ar cuveni să vă bateţi, nu aici, în faţa casei lui Dumnezeu.
LUCERO: Dumnezeu nu ia aminte la ce facem noi: are el altele pe cap.
PEDRO GAILO: Nelegiuitule !
LUCERO: Mă tem că mă onorezi prea mult: sînt douăzeci de ani în cap de cînd n-am mai călcat într-o biserică.
PEDRO GAILO: Te lauzi că eşti tovarăş cu diavolul?
LUCERO: Sîntem cumetri.
PEDRO GAILO: Astăzi rîzi, dar va veni ziua cînd ai să scrîşneşti din dinţi.
LUCERO: Nu mi-e teamă de clipa asta.
POCA PENA: Pînă şi sălbăticiunile se tem de ea.
PEDRO GAILO: După faptă şi răsplată: asta-i legiuirea sfintei noastre biserici.
LUCERO: Schimbă placa, prietene. Cîntecul ăsta e tare vechi.
PEDRO GAILO: Domnul Dumnezeul nostru nu-mi dă nici un semn prin care să mă îndemne la tăcere.
LUCERO: Bine!

(O bătrînă înfăşurată într-o mantie cernită se iveşte în pridvor, apoi o alta, urmată de încă una, ceva mai tîrziu. Înaintează toate, una în urma celeilalte. Au în căuşul mîinilor agheasmă, cu care stropesc mormintele. Ultima trage după ea un cărut cu patru roţi, în care se bălăbăneşte, adormit, un pitic hidrocefal. Juana

---

— fiind şi mai veche — învinge morala calderoniană; salvarea fizică a femeii adultere e obţinută tocmai prin « intuiţia » ţăranilor. Dar pentru aceasta au nevoie de « minunea săvîrşită de latină », de o emoţie solemnă. Pedro Gailo a înţeles dinainte, tot în urma unei emoţii puternice: a vrut să se sinucidă, dar rămîne totuşi în viaţă, ca să ierte. Iar Mari Gaila, asemeni lui Oreste urmărit de Furii care ajunge la sanctuarul lui Apollo, poate că începe să întrevadă valori umane superioare fatalităţii carnale ce o stăpîneşte, deşi, pentru a le intui, dispune numai de credinţa strămoşilor care, în puritatea lor candidă, iartă păcatul după ce l-au condamnat. Atunci « capul uriaş al idiotului, încununat cu camelii, îi apare ca un cap de înger ». E o observaţie batjocoritoare a autorului? Numai în parte. La ironia distantă se adaugă un sentiment de solidaritate: Mari Gaila vede, şi împreună cu ea autorul, că orice făptură omenească are ceva sfînt. Ultima privire pe care Valle-Inclán o aruncă spre cadavrul bufonului şi spre celelalte personaje « esperpentice » nu mai e privirea lui Goya, ci a lui Velázquez. Tragicomedia se încheie cu un adevărat catarsis.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

la Reina, umbră pămîntie care cerşeşte, desculţă, prin tîrguri şi la locurile de pelerinaj, cu înspăimîntătorul ei copil, îl întreabă pe paracliser, căruia îi este soră:)

JUANA LA REINA: De ce n-ai dat cuminecătura în timpul slujbei?

PEDRO GAILO: Nu se mai afla vin în potir.

LA REINA: Şi eu care voiam să-l primesc pe Dumnezeu! Simt că mă cheamă pămîntul.

PEDRO GAILO: E drept, pari tare schimbată.

LA REINA: Durerea din pîntece nu-mi dă pace.

PEDRO GAILO: Pămîntul e mama noastră, mama tuturor păcătoşilor. Şi nepotul ce-mi face? S-a trezit vreun pic? Să ştii că începe să înţeleagă puţin, soră.

LA REINA: Biet suflet nevinovat!

(Pedro Gailo îşi aruncă privirea ochilor lui saşii asupra copilului care-şi mişcă timp capul lui uriaş. Mama alungă muştele care vin să i se aşeze pe buzele groase, umbrite de tuleile mustăţii. Străbate cimitirul, trăgînd după sine căruţul, şi iese la drumul umbrit de pomi. Cîinele saltimbancului, ridicat pe picioarele dinapoi, face un pas de dans spre această siluetă tristă şi pămîntie. Încetişor, animalul se lasă să cadă la loc şi, strîngîndu-şi coada, începe să urle ca de mort. Lucero fluieră, iar cîinele, din nou în două picioare, se îndreaptă spre stăpînul lui care rîde, făcînd cu ochiul).

LUCERO: Animalul ăsta s-a legat şi el cu cumătru-mio, Satana.

PEDRO GAILO: Pînă cînd s-o găsi cineva care să-i spună rugăciunea de dezlegare. Atunci o să crape în bubuit de tunet.

LUCERO: O să crăpăm amîndoi.

PEDRO GAILO: Vrei să spulberi o îndoială, dînd glas adevărului.

LUCERO: Mi-ai dibuit bine păcatul.

POCA PENA: Prostii!

LUCERO: Aici, Coimbra! Şi ia aminte la ce te-ntreb. Laba dreaptă dacă-i da, laba stîngă dacă-i nu. De n-oi şti, dai din coadă. Şi-acum spune adevărul adevărat: prietenul de acolo s-ar putea numi don Cornelius, mulţumită ostenelei soaţei lui?

(Coimbra, stînd tot pe picioarele dinapoi, se gîndeşte mişcîndu-şi capul negru, cu pete galbene şi cu clopoţei în vîrful urechilor. Pradă încetul cu încetul duhului profeţiei, rămîne nemişcată, cu ochii ţintuiţi asupra stăpînului ei, apoi, după o clipă de ezitare, în timp ce clopoţeii îi sună la urechi, îşi mişcă furios laba stîngă).

LUCERO: Prietene, Coimbra răspunde nu. Şi-acum o să ne spună altceva. Coimbra, eşti tu atît de învăţată ca să ne spui dacă prietenul ăsta e chemat ca într-o bună zi să facă parte din tagma Încornoraţilor? Laba dreaptă dacă-i da, laba stîngă dacă-i nu. Îţi rămîne coada, domnişoară, să ne dai de veste că nu ştii.

(Coimbra dă din coadă, latră şi începe iar să ţopăie în două picioare, apoi, cu o uşoară mişcare alternativă a labelor dinainte, îl cercetează din priviri pe Saltimbanc. Clopoţeii din urechile ei scot un prelung sunet subtil. Saltimbancul zîmbeşte, fără a înceta să facă cu ochiul, şi, dintr-o dată, căţeaua se hotărăşte să ridice laba dreaptă).

LUCERO: Nu te înşeli, Coimbra? Salutare, Coimbra, şi cere-i iertare prietenului pentru că l-ai ponegrit.

PEDRO GAILO: Scursoare netrebnică! Batjocura unui necredincios nu aduce jignire.

LUCERO: Prietene, trebuie să iei lucrurile în partea lor veselă! La drum, Poca Pena!

PEDRO GAILO: O să rîzi tu mult şi bine în iad.

(Poca Pena îşi încrucişează pe piept capetele şalului în care înfăşoară copilul, iar saltimbancul ia la spinare colivia Păsării Prezicătoare. Se duc).

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

POCA PENA: Simte-te tată în adîncul măruntaielor tale, Lucero!
LUCERO: Ține-ți pliscul!
POCA PENA: Am să zdrobesc lanțurile robiei în care trăiesc. Am să te părăsesc.
LUCERO: Te înșeli dacă cumva îți închipui c-am să-ți cad în genunchi.
POCA PENA: Ai făcut-o o dată cu-adevărat, și-ai ucis chiar și-un om.
LUCERO: Nu asta voisem.
POCA PENA: Dacă lovitura mi-era hărăzită mie, cum de nu m-ai nimerit?
LUCERO: Destul cu pălăvrăgeala! I-ai dat boabe păsării?
POCA PENA: Nu vrea să mănînce.
LUCERO: Coimbra, oare de unde o să luăm alta? Dacă i-am cere una Satanei, cumătrul nostru? Hai, ce zici?
POCA PENA: Prostii!

(În brațele mamei copilul începe să plîngă, iar pe spatele vagabondului colivia păsării care ghicește viitorul se clatină încolo și-ncoace. Aurită sub razele soarelui, se aseamănă cu însuși Palatul Iluziei).

SCENA II

Copaci pe marginea drumului. Juana la Reina, la umbra lor, cere de pomană. Basmaua ei înflorată e întinsă pe marginea șanțului. Vîrît în rogojina din căruț, piticul se strîmbă, vicios sub preșul zdrențuit care-l acoperă.

LA REINA: Fie-vă milă de-un biet nenorocit slab de minte! Fie-vă milă de-un biet nefericit!

(În timp ce vorbește, scoate gemete apăsîndu-și pîntecul cu mîinile. Rosa la Tatula, care în vremea cînd pelerinajele și muncile cîmpului sînt în toi cere și ea de pomană, îi dă sfaturi bătrînești, înțelepte și prevăzătoare).

LA TATULA: Ar fi trebuit să te duci la spitalul din Santiago. Ai niște dureri cumplite.
LA REINA: Sînt ani de cînd nu-mi mai dau pace.
LA TATULA: Atîta că băiatul tău prețuiește cît un cuptor de pîine fără fund.
LA REINA: De-ar putea măcar să se ridice de pe rogojina lui atîta cît să-ndrepte spre maică-sa tăișul unui pumnal!
LA TATULA: Domnul Dumnezeul nostru ți l-a dat așa, facă-se Voia lui Cerească.
LA REINA: M-ai văzut oare vreodată împotrivindu-mă?

(Oftează și cu pași mari, cu o tipsie de cositor în mînă, iese în întîmpinarea bogătașilor care se îndreaptă spre tîrg. Un geambaș care mînă o turmă de tauri tineri și sălbatici se ridică în scara șeii și-i strigă să se dea la o parte).

BIVOLARUL: Hei, tu de colo, nu-mi speria turma!

(Cerșetoarea, apăsîndu-și mereu mîinile pe pîntec, se întoarce la umbra stejarilor. Are ochii sticloși și gura pămîntie. Taurii tărcați cu negru trec într-un nor de praf. Roșu și înecat în osînză, bivolarul cu nas coroiat vine în trap pe urma lor).

LA REINA: Oh! Am să mor! Oh! Am să mor!
LA TATULA: Te doare rău?
LA REINA: Simt ca o mușcătură de pisică drept în locul păcatului.
LA TATULA: Ba parcă o leacă mai într-o parte.
LA REINA: O înghițitură de rachiu m-ar aduce la viață.
LA TATULA: Las-că trece el careva cu ulciorul pe-aici.
LA REINA: Fie ca Domnul să-mi deschidă porțile împărăției lui.
LA TATULA: Durerile îndurate pe lume ne fac s-ajungem în ceruri.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

LA REINA: De data asta e sfîrşitul !

(Se îndoaie din şale, cu gura la pămînt, cu părul peste obraji. Smulge iarba cu mîinile. Sub franjurile de pe poalele fustei, pulpele şi picioarele par de ceară. Rosa la Tatula se uită la ea îngrozită).

LA TATULA: Încearcă să te ridici ! Nu-ţi da sufletul, aşa, în mijlocul drumului. Trebuie să te mărturiseşti şi să fii în pace cu Bunul Dumnezeu !

LA REINA: Tii, ce mai ospăţ ! Da ştiu că ai ce-nfuleca !

LA TATULA: Durerea te face să-ţi pierzi judecata.

LA REINA: Ridicaţi-mi basmaua asta, e doldora de bani ! . . . Taci, Laureano ! . . . Ah ! Ce bine e !

LA TATULA: Sfinte Blas ! Aiurează de-a binelea !

LA REINA: Marelo, un pahar de citronadă ! Am bani, Marelo ! . . . Am bani !

LA TATULA: Juana Reino, nu muri aici, mă faci de ruşine ! Încearcă să mai ţii. Haide spre sat!

LA REINA: Ce stea mare străluceşte pe Cer !

(La Tatula încearcă să ridice biata rămăşiţă îndurerată, dar capul moale şi dezarticulat alunecă iar la pămînt, cu braţele ridicate în aer, ca două aripi de moară).

LA TATULA: Ah ! La naiba ! . . .

(În depărtare, sub boltele de viţă răsucită pe stîlpi de piatră, se iveşte un tînăr îndărătul căruia se întrezăreşte o altă siluetă, culcată la umbră. Îşi ia băţul de pe jos, aruncă de-a spinare lădiţa pe care o au lipitorii de faianţă şi porţelan. E Miguelín el Padronés, un vagabond. Prin tîrguri şi pieţe, apucăturile lui puţin bărbăteşti fac să se reverse asupră-i ocări nenumărate. Miguelín poartă un inel într-o ureche).

LA TATULA: Apropie-te, om milostiv !

MIGUELIN: Dacă mă chemi în ajutor sînt şi-aşa destul de-aproape.

LA TATULA: Apropie-te, în numele celei ce te-a adus pe lume !

MIGUELIN: Maică-mea vitregă a făcut isprava asta.

LA TATULA: Termină cu neroziile. Juana la Reina are du-că-se pe pustii !

MIGUELIN: Ia nişte urzici şi freac-o !

LA TATULA: Vino odată încoace, răucredinciosule !

MIGUELIN: Uite-l pe cumătrul Miau.

(Cel ce stătea culcat la umbra coardelor de viţă s-a sculat şi înaintează în plină lumină. E acelaşi saltimbanc care a fost văzut în tovărăşia unei femei nemîngîiate care-i spunea Lucero).

MIGUELIN: Ne ducem, cumetre Miau?

CUMĂTRUL MIAU: N-o să vedem decît strîmbătura morţii.

MIGUELIN: Simţi asta aşa, din aer?

CUMĂTRUL MIAU: Nu, Coimbra a simţit adineaori.

LA TATULA: Ce puneţi acolo la cale, blestemaţilor?

CUMĂTARUL MIAU: Pentru că ne-a spus pe nume, hai să ne-apropiem.

(Cei doi coboară pe drum. Cu vîrful limbii, Miguelin caută o aluniţă pe care o are într-un colţ al gurii. Celălalt bate cîinele. La umbra stejarilor, cerşetoarea zace, nemişcată şi fără vlagă. Picioarele-i goale ies de sub fustă ca două lumînări de ceară).

LA TATULA: Juana Reino ! Juana Reino !

CUMĂTRUL MIAU: Nu nădăjdui să-ţi răspundă. Trebuie să dai de veste neamurilor. Dar nu spune decît adevărul pe jumătate: că au apucat-o durerile şi n-o mai slăbesc de fel. Femeia asta-i moartă.

LA TATULA: Sfinte Blas ! Uite ce-nseamnă să ai o inimă simţitoare ! Voi fi silită să fac mărturii în faţa judecătorilor !

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CUMĂTRUL MIAU: Cred că e de prisos să-ţi spun că pentru nimic în lume nu trebuie să-mi rosteşti numele . . .
LA TATULA: Da cine-a spus, mă rog, că-i moartă?
CUMĂTRUL MIAU: Să nu-mi rosteşti numele.
LA TATULA: Şi dacă trebuie să dau declaraţie?
CUMĂTRUL MIAU: Să nu-mi rosteşti numele.
LA TATULA: Ştim noi cam ce poate să-nsemne spaima asta!
CUMĂTRUL MIAU: Învaţă să ţii la pielea ta.

(Saltimbancul s-a aşezat la umbra copacilor şi taie două ţigări dintr-o dată cu cuţitul lui de albacete. Rosa la Tatula, împietrită de spaimă şi prevăzătoare, îşi pune espadrilele în picioare la marginea drumului. Îşi ia desaga cu pomenile şi, sprijinindu-se în toiag, porneşte cu paşi mari să ducă vestea cea tristă. La umbra stejarilor, idiotul se strîmbă, negru de muşte. Miguel el Padronés, pipăindu-şi într-una cu vîrful limbii aluniţa, se strecoară ca o pisică şi-şi vîră mîinile lui grase în paiele din căruţ. Scoate un săculeţ peticit în care zornăie nişte monede).

CUMĂTRUL MIAU: După cum sună, s-ar zice că sînt de argint.
MIGUELIN: Pofta-n cui!
CUMĂTRUL MIAU: Stai puţin!
MIGUELIN: Treaba asta nu mă priveşte decît pe mine.
CUMĂTRUL MIAU: Nu te credeam aşa de zgîrcit, cumetre. Nu vrei să ne privească pe amîndoi? Ne socotim noi, fii fără grijă.
MIGUELIN: Cine va fi judecătorul?
CUMĂTRUL MIAU: N-ai vrea să fie Coimbre, cumetre?
MIGUELIN: Cumetre, nu-mi port pricinile de judecată în faţa Diavolului.

(Saltimbancul se ridică, răsucindu-şi ţigara cu tăişul cuţitului lui cu mîner aurit. Face numai doi paşi şi s-aşează pe lădiţa lipitorului de vase. Miguelín, cu un zîmbet strîmb, galben ca ceara, ascunde săculeţul în sîn. Apoi privind pieziş spre şuviţa care-i cade în ochi, îşi plescăie limba).

CUMĂTRUL MIAU: Maricuela[1], dacă nu scoţi banii de bunăvoie am să-ţi înfig cuţitul ăsta în inimă.
MIGUELIN: Ce s-a întîmplat cu femeia care te întovărăşea, cumetre?
CUMĂTRUL MIAU: E-n drum spre locurile de unde se trage.
MIGUELIN: Departe tare?
CUMĂTRUL MIAU: Tare.
MIGUELIN: La capătul pămîntului, poate?
CUMĂTRUL MIAU: În piaţa din Ceuta.
MIGUELIN: Unde se află ocna cea mare.
CUMĂTRUL MIAU: Şi toată floarea Spaniei.
MIGUELIN: Cunoşti şi tu colţul ăsta de ţară?
CUMĂTRUL MIAU: Cumetre Maricuela, de-acolo am şters-o. Vrei să-ţi fac vreun hatîr?
MIGUELIN: Tu, care-ai cutreerat atîta lumea, nu crezi c-ar fi mai bine să te laşi păgubaş de cîţiva sunători, acolo?
CUMĂTRUL MIAU: Maricuela, schimbă placa. N-am adus încă vorba de furtişagul de la Colegiala din Viana.
MIGUELIN: Dar am fost închis din bănuială, mi-au dat drumul tocmai pentru că mi s-a dovedit nevinovăţia.
CUMĂTRUL MIAU: Ţi-aduci aminte de ziua în care stăteam şi glumeam în cîrciuma de la Camino Nuevo?

---

[1] Apelativ injurios dat invertiţilor sexuali (de la marica).

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

MIGUELIN: Prostii!
CUMĂTRUL MIAU: Coimbra a ghicit că şi tu te-ai numărat printre hoţi.
MIGUELIN: Prostii!
CUMĂTRUL MIAU: Da atunci cînd a scormonit pămîntul sub fereastra unde se făptuise hoţia şi-a descoperit inelul ăsta? Ia-l, e perechea celui pe care-l porţi la ureche, şi hai să-mpărţim odată banii. Iar dacă nu-ţi place giuvaerul ăsta, o să-l ducem noi domnilor jandarmi.
MIGUELIN: Toate astea pentru nişte nevinovaţi de gologani! Mi-e şi scîrbă. Nu mai lipsea mult şi ne-am fi luat la harţă, cumetre. Ca însurăţeii cei iubeţi!

SCENA III

Alt drum care şerpuieşte printre casele unui cătun. Pe marginile acoperişurilor se coc bostani cu coaja verde şi galbenă. La umbra grajdurilor cîinii se smucesc în lanţuri. Drumul coboară pînă la o fîntînă care, tihnită, doarme la umbra plopilor. S-aude cîntec de mierle iar nevestele din sat lasă să se reverse apa din ulcioare în vreme ce-şi istorisesc noutăţile din sat. Rosa la Tatula, purtătoare a tristei veşti, soseşte în goană.

LA TATULA: Domnul fie lăudat! Cît de tainică e dumnezeiasca lui dreptate. Colo, în urma mea, Juana la Reina e fără simţire. Am strigat-o dar degeaba. Moartea i se citeşte pe chip. Dacă nu m-aş fi grăbit aşa de tare să ajung în tîrg, aş fi trecut pe la soră-mea, la Cruz de Leson. E vreuna dintre voi de prin părţile astea?
O FEMEIE: Stau poartă-n poartă cu ea.
LA TATULA: Poţi să-i dai vestea cea tristă.
O FEMEIE: Crezi cumva că şi-a dat sufletul?
LA TATULA: Moartea i se citeşte pe chip. E tot ce pot spune.
ALTĂ FEMEIE: De mult o măcinau durerile. Şi ştiu c-a îndurat destule: fie ploaie, fie arşiţă, trebuia să tragă într-una căruţul după ea! Ce-o să se întîmple cu piticul? Cine-o să-l mai poarte de colo-colo?
LA TATULA: Dacă stai şi cîntăreşti bine lucrurile, e şi nu e o greutate pe capul omului. Juana la Reina bea într-o singură zi cît oricare din noi într-un an. Şi nu poţi bea dacă n-ai cu ce. Piticul o ţinea şi pe ea. Nici nu vă trece prin minte cît se poate cîştiga cu un căruţ. Nimic nu înmoaie mai mult inima lumii. Juana la Reina ajungea să strîngă mai bine de şapte reali pe zi. Şi eu, uite, aşa teafără cum sînt nu izbutesc s-ajung nici la jumătate pe-atît.
(Două femei, mamă şi fiică, cu ulcioarele pe cap, coboară cărarea dinspre fîntîna umbroasă. Mama, proaspătă şi bălaie, cu ochii numai zîmbet, bine alcătuită la trup şi cumpătată în glas; fata, năucită, albă ca un caş, aminteşte prin rotunjimile ei luna, vaca şi pîinea).
O FEMEIE: Iată-le şi pe de-alde Gaila, neamurile ei.
LA TATULA: Aşa e. Mari Gaila, măritată cu unul din fraţii răposatei. Lui Pedro Gailo, paracliserul, îi zice în acte Pedro del Reino.
ALTĂ FEMEIE: Pe cît se vede, n-au aflat nimic.
LA TATULA: Mari Gaila, vino repede. Cumnatei tale i-a venit rău, are du-că-se pe pustii. S-a prăbuşit fără simţire la umbra drumului.
MARI GAILA: Care din cele două cumnate?
LA TATULA: Juana la Reina.
MARI GAILA: Ah, Tatulo, spune-mi dacă-i moartă. Nu-mi lipseşte curajul!
MURMURE DE FEMEI: Nici noi nu ştim mai mult decît tine.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

(Mari Gaila lasă ulciorul să se prăbuşească, îşi desface basmaua de pe cap şi în fața fie-si care o privește năucită își desface brațele, dînd drumul unui bocet jalnic, străvechi. Capetele femeilor, murmurînd aproape o rugăciune, se întorc spre bocitoarea care, la umbra pașnicei fîntîni, amintește de îndepărtata măreție a histrionilor. În picioare, pe tăpşanul din drum, aceasta îşi însoțește arcuirea ritmică a brațelor cu inflexiuni senzuale ale glasului).

MARI GAILA: Sparge-ți ulciorul, Simonina ! Simonina, sparge-ți ulciorul. Oh, soartă nenorocită. Să sfîrșească așa, ca fiica unui despot. Nicicînd n-a voit să se adăpostească în sînul familiei. Ah, cumnată, glasul sîngelui n-a însemnat nimic pentru tine, n-ai ascultat decît chemarea pămîntului, care te-a luat la el, pămîntul drumului călcat de toată lumea în picioare. Sparge-ți ulciorul, Simonina.

O FEMEIE: Ca bocitoare, e fără pereche.

ALTĂ FEMEIE: E un dar din născare.

ALTĂ FEMEIE: Vorbește castiliana ca nevasta unui alcalde.

MARI GAILA: Oh, cumnată ! Fie ploaie, fie arșiță, ai cutreierat drumurile îndurînd nesfîrşite osteneli, astea au fost bucuriile tale pe lumea asta. Oh, cumnată din pricina neînțelegerilor i-ai părăsit pe-ai tăi. Și cît de nedreaptă ai fost cu mine, o, cumnată ! Dădeai ascultare unor limbi spurcate, o, cumnată !

LA TATULA: În afară de părinți și copii, toate celelalte neamuri ar trebui socotite străine.

O FEMEIE: Chemarea sîngelui se face totdeauna simțită.

LA TATULA: Cîteodată tace chiar și ea.

MARI GAILA: Nu și-n inima mea, Tatula !

LA TATULA: O vedem prea bine.

MARI GAILA: De-ar fi să-mi iau de la gură pînă și ultima îmbucătură de pîine, și tot voi lua pe seama mea căruțul.

LA TATULA: Dacă-l lași să umble pe drumuri, căruțul o să-ți aducă cîștig.

MARI GAILA: Puțin îmbucurător va fi cîștigul, dacă va trebui să las grija casei mele.

LA TATULA: N-ai decît să-l închiriezi. Dacă cumva se ivește prilejul, nu uita să-mi dai de știre.

MARI GAILA: Am să mă gîndesc. Nu mă dau înlături să port de grijă căruțului. Răposata era soră cu bărbatul meu, și n-are altă rudă mai apropiată.

LA TATULA: Între voi și cumnata voastră Marica del Reino se va deschide un proces.

MARI GAILA: Un proces? Și de ce, mă rog? Fac milostenia asta din bunătate de inimă. Cine altul ar dori să-și ia în sarcina lui Bolnavul, dacă nu fratele celei răposate? Dacă ne vom judeca, el va trebui să cîștige, altfel înseamnă că legea nu-i dreaptă.

LA TATULA: În sfîrșit, dacă ajunge în mîinile tale, adă-ți aminte de ce-am vorbit.

MARI GAILA: Pînă aici ! Nimeni din noi nu și-a dat cuvîntul.

LA TATULA: Așa e, nici vorbă, dar dac-ai vrea să-ți amintești puțintel de cele ce-am vorbit . . .

MARI GAILA: Am să-mi aduc poate aminte cele ce nu voi fi uitat.

LA TATULA: Am să trec pe la tine.

MARI GAILA: Fii binevenită !

O FEMEIE: Căruțul prețuiește cît un cuptor de pîine fără fund.

O ALTĂ FEMEIE: Pîine de grîu.

MARI GAILA: Tristă soartă ai avut, cumnată ! Ce pildă pentru cei ce-au întors spatele credinței ! Să mori fără împărtășanie într-un șanț de pe drum !
(Simonina, albă, toantă, bucălată, închizînd ochii, imită tînguirile mamei și-și desface mîinile, dînd drumul ulciorului să cadă).

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SCENA IV

Stejărişul care mărgineşte drumul cel mare. Juana la Reina e întinsă jos, cu faţa spre cer. Pe piept i s-au pus ramuri verzi, în chip de cruce. Picioarele desculţe şi pulpele ei galbene ca ceara ies de sub fustă şi seamănă cu două luminări. Bastián de Candas, alcalde de rang mic, aşază paznici în jurul leşului, şi dă porunci, cu mîna ridicată în aer, asemeni unei binecuvîntări.

ALCALDELE: Voi, băieţi, rămîneţi aşa, pe loc, şi nu vă mişcaţi de lîngă moartă. Pentru nimic în lume nu trebuie să îngăduiţi să atingă cineva leşul pînă nu vine trimisul legii.

(Cîteva ţărănci vin în goana mare. Jeturi de lumini de la lanterne, umbrele întunecate ale mantiilor. Printre acestea, o bătrînă adusă tare de spate care, cu faţa ascunsă în miini, scoate strigăte puternice. Cînd şi cînd, cade cu faţa la pămînt, deschizînd larg braţele şi declamă frazele rituale ale bocetelor. E Marica del Reino, sora răposatei).

MARICA DEL REINO: Unde eşti tu acum, Juana? Iată-te mută pe veşnicie! Domnul te-a chemat la el, fără a se gîndi că noi rămînem aici, pe lumea asta. Unde eşti tu acum, Juana? Unde ţi-a fost dat să-ţi dai sufletul, o, soră!

O FATĂ: Nu-ţi pierde cumpătul, tuşă Marica!

(Tuşa Marica, ajutată de femei şi înfăşurată în mantia ei, porneşte la drum, aplecată de spate. Ajunsă în dreptul leşului, îl strînge în braţe).

MARICA DEL REINO: Oh, Juana, sora mea scumpă, cît de palidă eşti! Ochii tăi nu mă mai pot privi. Gura ta nu mai poate rosti un singur cuvînt celei care e sora ta! N-o să te mai opreşti nicicînd în faţa porţii mele să te-nfrupţi cu plăcinte. Şi cum îţi mai plăceau! Nu mai mult decît la tîrgul din urmă le mîncam împreună. Şi ţie îţi plăceau atîta cele cu izmă şi slănină!

(După ce s-a jeluit astfel, stă în neştire cu picioarele sub ea, scoţînd gemete înăbuşite. Cumetrele s-aşează roată în jurul ei, şi-şi povestesc întîmplări ca aceasta, petrecute pe drum: morţi fulgerătoare, suflete nemîngîiate aflate în chinuri. Cînd interesul pentru aceste istorisiri se stinge, Marica del Reino îşi începe iar tînguirile. Soţii Gailo se zăresc şi ei venind prin stejăriş. Femeia are mantia aruncată pe umeri; bărbatul poartă o capă lungă şi un baston elegant de trestie cu vîrful aurit şi măciulia de fildeş. Văzîndu-i, sora se ridică în genunchi şi-şi desface braţele într-un gest dramatic).

MARICA DEL REINO: Da ştiu că le-a trebuit mult timp pînă să vă înştiinţeze! De-o jumătate de zi stau aici, pe pămînt, şi simt c-am înţepenit de frig.

PEDRO GAILO: Cine are o slujbă nu-i stăpîn pe timpul său, Marica. Dar cum s-a întîmplat nenorocirea?

MARICA DEL REINO: Cel de sus a poruncit aşa!

PEDRO GAILO: Nici vorbă! Dar cum s-au întîmplat faptele?

MARICA DEL REINO: Pe mine mă întrebi? Îndreaptă-ţi privirea spre moartă, numai ea îţi poate da răspuns.

PEDRO GAILO: Răposată soră, ţi-ai găsit moartea pe drumuri, pe care îţi plăcea atîta să le colinzi!

MARICA DEL REINO: Aceleaşi cuvinte le-am rostit şi eu! Domnul să ne aibă în paza lui!

(Paracliserul, în timp ce se şterge la ochi, a căror privire pare mai saşie ca de obicei, se apropie de căruţul tontului).

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PEDRO GAILO: Iată-te orfan, şi tu nici măcar nu ştii, Laureano! Mama ta, sora mea, a murit, Laureano, iar tu nici nu-ţi poţi da seama, Laureano! Doresc să devin tatăl tău adoptiv!

MARICA DEL REINO: Eu se cuvine să mă îngrijesc de bietul nevinovat.

MARI GAILA: Nici noi nu-l părăsim, cumnată!

(MARI GAILA o priveşte cu neruşinare. O lumină usturătoare luceşte în ochii ei care spun multe. Cealaltă întoarce dispreţuitor capul).

MARICA DEL REINO: Celui care e fratele meu îi vorbeam.

MARI GAILA: Iar eu ţi-am răspuns.

ALCALDELE: Să lăsăm asta.

PEDRO GAILO: Ce mai aşteptăm, Bastián?

ALCALDELE: Să sosească justiţia.

PEDRO GAILO: Nu va avea mare lucru de lămurit. După credinţa mea, răposata trebuie să fi băut apă otrăvită. Toată lumea ştie că sulfaţii cu care se stropesc viile otrăvesc apele şi sînt aducători de moarte.

ALCALDELE: Ţi-aduci aminte de vaca mea cea bălţată?

MARI GAILA: O vacă frumoasă ca o regină!

ALCALDELE: Află că a tras să moară şi n-am scăpat-o decît cu fierturi de genţiană. Am cheltuit mai mult de şapte reali cu farmacistul.

O BĂTRÎNĂ: Sînt ape aducătoare de moarte.

PEDRO GAILO: Sînt, nici vorbă că sînt, şi dăunează mai ales trupurilor atinse de boală. Te macină pe dinăuntru.

MARI GAILA: Şi cînd te gîndeşti că oamenii spun atîtea vorbe rele despre rachiu, dar niciodată nimic despre apă!

ALCALDELE: Cei de neam vorbesc de rău rachiul pentru că ei se omenesc cu altele.

MARI GAILA: Licoare de anason cu zahăr de gheaţă!

(Pe drumul mare se vede venind judecătorul călare pe măgar. Samarul e frumos împodobit în culori, iar ochelarii au ciucuri. Alguacilul merge ceva mai în urma lui, ca scutierii din vechime. Cumetrele, îngenunchiate, îşi suflă în pumni şi şterg de zor sticla lucitoare a lanternelor. O tînguire solemnă se face auzită).

MARICA DEL REINO: Juana, sora mea, dacă în lumea celor drepţi îl întîlneşti pe răposatul meu bărbat, să-i spui cît de credincioasă i-am fost! Să-i spui că niciodată n-am mai vrut să mă mărit şi că prilejurile nu mi-au lipsit. Sînt bătrînă acum, dar cînd m-a părăsit el eram tînără şi-n putere. Să-i spui că un havaian cu stare îmi purta sîmbetele, dar că eu nici nu m-am uitat la el. Un flăcău frumos ca o cadră!

MARI GAILA: Cumnată dragă, floare din pajiştea drumurilor, iată-te în împărăţia Domnului Dumnezeului nostru. Tu care atîtea ai îndurat, te ospătezi acum la masa lui. Şi iată-te luînd parte la dănţuirea îngerilor. Iar pîinea ta plămădită fi-va de-acum înainte din ouă şi mirodenii! Vai mie soră, de ce nu pot, asemeni ţie, să ascult plăcutele spuse ale Sfîntului Petru!

SCENA V

San Clemente. Tăpşanul din faţa bisericii, care se conturează în spate. Lumina lunii se cerne printre ramuri. Lanternele, aşezate pe pămînt, deschid cercuri de lumină năclăită jur împrejurul trupului răposatei care se ghiceşte sub un linţoliu alb. Sătenii priveghează. Cape şi mantii. Beau rachiu în umbra zidurilor bisericii. Murmurul glasurilor, zgomotul paşilor, umbrele creează impresia ireală şi adîncă a poveştilor de demult.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

PEDRO GAILO: Am spus mereu că răposata a murit pentru că a băut apă din vreo fîntînă otrăvită, căci nenumărate sînt pildele de nenorociri asemănătoare, întîmplate fie animalelor, fie creştinilor.

MARI GAILA: Piticul trebuie să fi băut și el, pentru că, fie-mi iertat, și-a făcut nevoile în paie. A trebuit spălat ca un prunc. Şi de-aţi şti cît de împlinite îi sînt bărbăţiile!

MARICA DEL REINO: Taci, cumnată! N-o să te mai vaiţi multă vreme de treburile astea, o să iau căruţul în seama mea.

MARI GAILA: Uite-ţi fratele aici de faţă, înţelege-te cu el.

MARICA DEL REINO: Ce ai de zis, frate?

PEDRO GAILO: Cînd e vorba de greutăţi, braţul unui bărbat preţuieşte întotdeauna mai mult.

MARICA DEL REINO: Voia răposatei era să-mi încredinţeze mie grija căruciorului. Mi-a spus-o doar răspicat!

MARI GAILA: Ai martori, Marica?

MARICA DEL REINO: Cu fratele meu vorbeam.

MARI GAILA: Iar eu ascultam.

MARICA DEL REINO: Ah! Dacă răposata şi-ar putea face ştiută voia!

PEDRO GAILO: Hai, vorbeşte-ne soră! Spune-ne dacă aveai cumva de gînd să nesocoteşti legile rudeniei.

LA TATULA: Nu te-aştepta să-ţi răspundă, moartea nu rosteşte cuvinte.

ALCALDELE DE RANG MIC: Cimpoiul s-a dezumflat şi, aşa cum focul nu poate arde fără aer, nici cuvintele nu se pot rosti.

PEDRO GAILO: Se pot întîmpla şi minuni.

ALCALDELE: Într-alte timpuri, pentru că azi nimeni nu mai dejugă boii de la carul morţii.

MARICA DEL REINO: Şi toate astea pentru că un frate şi o soră vor să se judece între ei.

MARI GAILA: N-or să se judece de loc, dacă tu respecţi drepturile bărbatului.

MARICA DEL REINO: Ne vom sfătui cu oamenii Legii.

ALCALDELE: Cînd veţi trece pragul avocatului, n-o să vă luminaţi nici atîta. Chiar aici, în sat, găsiţi oameni vrednici de cinstire care cunosc Legea.

PEDRO GAILO: Şi care-i părerea ta, Bastián de Candas?

ALCALDELE: Dacă o să vă dau sfatul meu, n-o să fiţi mulţumiţi nici unul, nici altul. De altfel, unde se află Legea?

MARI GAILA: Nu îndreptăţeşte oare pe bărbat?

ALCALDELE: Cuvintele Legii nu sînt pe înţelesul tău.

MARI GAILA: Dar se află cineva aici care ştie latineşte.

ALCALDELE: La asta am să răspund că latineasca liturghiei nu-i totuna cu latineasca din litera Legii.

PEDRO GAILO: Aşadar, care-i părerea ta, Bastián de Candas?

ALCALDELE: Dacă tot nu veţi ţine seama de ea, la ce bun să v-o spun?

MARICA DEL REINO: Noi îţi cerem un sfat, e de datoria ta să ni-l dai.

ALCALDELE: Dacă drept orice avere răposata n-ar fi lăsat un fiu slab de minte, ci o pereche de vaci, fiecare din voi şi-ar fi luat vaca lui. Asta e. Şi dacă ar fi lăsat două căruţuri, tot aşa aţi fi făcut.

LA TATULA: În cazul ăsta nu s-ar mai fi judecat.

ALCALDELE: Dar, cum nu lasă decît unul, se cuvine să împărţiţi greutăţile ce se ivesc.

LA TATULA: Nu-i vorba de greutăţi, ci de cîştig.

ALCALDELE: Sînt aşa-numitele bunuri indivize, cum li se spune în procedură.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARI GAILA: De vorbit ai vorbit frumos, Bastián, dar nu ne spui cum să ne împărţim căruţul. Două picioare într-o singură gheată n-ar putea ajunge prea departe.
ALCALDELE: Am văzut deseori mori care măcinau în fiecare zi din săptămînă pentru alt stăpîn.
O FATĂ: Tatăl meu macină douăsprezece ceasuri la moara din Andras.
MARICA DEL REINO: Cel mai bun lucru zici c-ar fi să statornicim zilele din săptămînă cînd fiecare din noi ar lua căruţul?
ALCALDELE: De pildă: stăpîniţi împreună o moară. De luni pînă miercuri ia unul cîştigul, de joi pînă sîmbătă celălalt. Iar duminicile, cînd unul, cînd altul.
LA TATULA: Aşa, nu mai aveţi pricină de judecată.
MARICA DEL REINO: Spune-ţi cuvîntul, frate.
PEDRO GAILO: Preacinstitul nostru vecin n-a făcut decît să ne dea un sfat şi nimic mai mult. Sîntem liberi să-l urmăm sau nu. Iată ce cred eu. Şi-acum să te-auzim pe tine.
MARICA DEL REINO: Sînt de-aceeaşi părere cu tine. Nu mă abat nici cu atît de la ea.
MARI GAILA: Cuvintele astea sînt cît se poate de încurcate.
MARICA DEL REINO: Ba sînt limpezi ca lumina zilei.
ALCALDELE: Să vedem dacă te-am înţeles bine, Marica del Reino. Am priceput din cuvintele tale că vei face ceea ce fratele tău va găsi de cuviinţă că trebuie făcut.
MARICA DEL REINO: Întocmai.
ALCALDELE: Iar tu ce spui, Pedro del Reino?
MARI GAILA: Nerodul ăsta fără pereche va face aşa precum s-a spus.
ALCALDELE: Atunci să nu mai vorbim despre asta.
MARICA DEL REINO: Asta va să zică aşa: trei zile căruţul va fi în grija mea, iar alte trei zile în grija cumnată-mi.
ALCALDELE: Duminica e indiviză.
LA TATULA: Şi gata împărţeala, fără amestecul altora.
MARI GAILA: Şi-acum se cade să cinstim învoiala. Hei, bărbate, du-te şi adă ulciorul cu rachiu.
PEDRO GAILO: Uite-l aici, lîngă tine, sprijinit de năsălia răposatei.
MARI GAILA: Trebuie să-i dăm un păhărel şi bietului neştiutor.
ALCALDELE: Îi place?
MARI GAILA: Îşi linge buzele. O să vedeţi că unul nu-i e de ajuns. Îl suge ca un burete.
LA TATULA: Să înduri atîta arşiţă şi-atîta ploaie tot colindînd pe drumuri! Rachiul îl mai ţine, astfel ar fi pierit.
MARI GAILA: Vrei o duşcă, Laureano?
LA TATULA: Arată-i ulciorul, nu înţelege cînd i se vorbeşte.

(Mari Gaila, dichisită şi graţioasă, stă la picioarele moartei şi umple ulcica pe care cei de faţă şi-o trec din mînă în mînă. Soarbe ea însăşi cu plăcere în nări mireasma rachiului).

MARI GAILA: Bastián, tu se cuvine să-ncepi, pentru că ai pus la cale învoiala.
ALCALDELE: Dacă-i aşa, beau în cinstea voastră a tuturor.
MARI GAILA: După tine, e rîndul slabului de minte. Îţi dau numaidecît, Laureano.
LA TATULA: Dă-i, da pune-l să facă ca tunetul. Să vedeţi ce bine face!
MARI GAILA: Ia uitaţi-vă la el! Şuieră cu limba ca dintr-un ţignal.
IDIOTUL: U! U! Dă . . . încoa!
MARI GAILA: Cine să-ţi dea?

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

IDIOTUL: Nanai.
LA TATULA: Ce vrei, Laureano?
IDIOTUL: U ! U !
MARI GAILA: Nu ştii cum se cere?
IDIOTUL: La dracu ! U ! U !
MARICA DEL REINO: Dă-i o dată, nu-l face să-şi iasă din fire.
MARI GAILA: Trebuie să faci ca tunetul, dacă vrei să bei.
IDIOTUL: Miau ! Miau !
MARI GAILA: Răutăciosule, asta-i pisica.
LA TATULA: Hai, Laureano, fă ca fulgerul, pe urmă o să bei.
MARICA DEL REINO: Nu-l siliţi să-şi iasă din fire, v-am spus.
IDIOTUL: Ist ! . . . Tun . . . ! Tun ! . . . Tun . . . Ist ! . . . Tun . . .
ALCALDELE: Şi-a cîştigat cu prisosinţă duşca de rachiu.
MARI GAILA: E nostim foc !
PEDRO GAILO: Mai mare mila !
MARICA DEL REINO: Răposata îl strunise bine. A fost sora noastră, dar şi o femeie pricepută. Ah, Juana, tristă soartă ai mai avut !
MARI GAILA: Hai, cumnată, ai răbdare să se facă ziuă ca să jeleşti şi bea rachiul, că începe să mă doară mîna tot ridicînd ulciorul.

(Cealaltă oftează şi, înainte de-a gusta rachiul, îşi şterge buzele cu un colţ al mantiei. Apoi, dintr-o dată, cu strîmbătură de scîrbă, dă ulcica pe gît. Mari Gaila bea cea din urmă şi s-aşează şi ea alături de ceilalţi. O bătrînă începe să istorisească ceva, iar nerodul, bălăbănindu-şi capul lui uriaş pe perna îndesată cu paie, scoate un strigăt în răcoarea cimitirului).

IDIOTUL: U ! U !
BROSCOIUL: Oac ! Oac !

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

Lugar de Condes. Un vechi cătun. Viţa alcătuieşte bolţi în faţa porţilor. Şuri, hambare şi pietre de moară. Pe creasta zidurilor, cîini care latră. Primele licăriri ale zorilor. Stele care pălesc. Glasuri limpezi, matinale. Mugete de vaci şi de viţei. Umbre cu lanterne în mînă intră şi ies în staule, purtînd sarcini de fîn. Se simte mirosul turtei de mălai coaptă în cuptor, iar salcîmii sălbatici înmiresmează satul care se trezeşte. Marica del Reino, aşezată în pragul casei ei, dejunează, ospătîndu-se dintr-un castron de varză

O VECINĂ: Pun prinsoare că aştepţi căruţul, Marica.
MARICA DEL REINO: De ieri îl tot aştept.
VECINA: Cumnată-ta, Gaila, a întîrziat cam mult.
MARICA DEL REINO: Cumnată ! Cuvîntul ăsata îmi încleştează limba în gură. Hoaţa ! O prinde întunericul pe drumuri şi-şi petrece noaptea în hanuri şi cîrciumi, cum nu-i şade bine unei femei.
VECINA: Cînd a dat pe gît un păhărel sau două, e plină de haz. Sfinte Blas ! Ce-am mai rîs cu ea acum nu de mult, la hanul Ludovinei. Orbul din Gondar, care se înfierbîntase şi el, îi spunea să facă tovărăşie amîndoi, şi ea îi astupa gura cu nişte vorbe !
MARICA DEL REINO: Las că nici cu orbul nu mi-e ruşine.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

VECINA: Tot duhul lui nu-i slujea la nimic. Și spuneau toate astea în *coplas*; și-apoi el îi zicea din fluier, iar ea îi ținea isonul la tamburină.
MARICA DEL REINO: De-ale vinului și dezmățului.
VECINA: Și nu totdeauna plătește ce bea. Sînt mulți care-o cinstesc pentru limbuția ei și ca s-o asculte cum cîntă *coplas*-urile cele nostime pe care le scornește singură.
MARICA DEL REINO: Încă un dar pe care nu i-l știam. Și nu-i chip să-i mai iei căruțul de pe mîna ei. Nu se îngrijește de fel de nenorocit, nu-i primenește niciodată paiele, și nici nu-l spală vreodată prin părțile rușinoase. E plin de rapăn ca Lazăr. Cum de poate fi cineva atît de hain la suflet!
VECINA: Oricum ar fi, căruțul aduce cîștig, nu glumă. Sînt mulți care-ar vrea să-l aibă.
MARICA DEL REINO: Îi aduce ei, pentru că puțin îi pasă de arșiță ori de ploaie: colindă într-una iarmaroc după iarmaroc. Cu mine, lucrurile stau tocmai pe dos. Cum nenorocitul e sînge din sîngele meu, mi-e milă, și nu-mi dă decît bătaie de cap. După ce tîrăsc căruțul o zi întreagă, abia dacă apuc să strîng o peseta!
VECINA: Trebuie să știi că cumnata dumitale numai pe băutură cheltuiește mai mult de-atîta.
MARICA DEL REINO: Pe mine bunăcuviința mă oprește s-o fac.
VECINA: Și cînd bea, îl poftește și pe neștiutor.
MARICA DEL REINO: Nici o pagubă! Cîștigă el prea destul.
VECINA: Da, numai să vezi că rachiul de anason nu poate să-i facă lui bine.
MARICA DEL REINO: Peste măsură, nu. Altminteri, un strop acolo, dacă are viermi la măruntaie, îi ucide.
VECINA: Așa ar fi de-ar bea numai un strop . . .
MARICA DEL REINO: Nu-mi spune mai multe!
VECINA: Iar azi zadarnic îți aștepți cumnata, pe Mari Gaila.
MARICA DEL REINO: Nu mai rosti numele ăsta! Cumnată! Cumnată! Da-re-ar Dumnezeu să nu fi fost niciodată neam cu mine. Netrebnica asta! Și bietul meu frate, cum îl mai duce de nas.
VECINA: Părintele Pedro cîntă la înmormîntări și nevasta în cîrciumi.
MARICA DEL REINO: Cît de drept e că noi, femeile, sîntem fiice ale Șarpelui! Și frate-mio care nu bănuie nimic!
VECINA: El nu vede decît banii!
MARICA DEL REINO: Nici măcar atîta!
VECINA: Tare-mi vine să cred că Mari Gaila s-a dus cu căruțul la tîrgul din Viana. Nici vorbă să scape ea un prilej ca ăsta!
MARICA DEL REINO: Și-mi fură mie ziua! Sfinte Toma, asta prea-i de tot! Am să-i iau căruțul și nu i-l mai dau de loc. Ți-o spun în mare taină: umbra sorei mele a venit și-a bătut la ușa mea. Vede toate nenorocirile pe care le îndură rodul păcatului ei, și mi-a mărturisit că nu dorește să-l mai vadă pe mîini străine. Mi-a poruncit să iau căruțul cu totul în grija mea și a prevestit că nelegiuita asta va sfîrși în ocnă, fie pe lumea asta, fie pe cealaltă. Afurisită să fiu eu dacă mint!
VECINA: Lucruri de felul celor ce s-arată-n vis.
MARICA DEL REINO: Eram cît se poate de trează.
VECINA: Și ai vorbit de-adevăratelea cu sufletul răposatei?
MARICA DEL REINO: Întocmai! Dar nici o vorbă!
VECINA: Am să fiu mută ca pămîntul.

(Vecina intră la ea în casă să vadă de foc. Pe prag ciugulește o cloșcă cu puii ei, iar trei puști murdari, mai mult goi, mănîncă cocoțați într-un smochin).

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SCENA II

Un cring de castani unde a poposit caravana cerşetorilor: cîrpaci de hîrburi şi vînturători de grîne care dau năvală an de an la iarmaroacele din august din Viana del Prior. Mari Gaila, bucurîndu-se de norocul ce-a dat peste ea, răsuflînd din greu şi zîmbitoare, soseşte tîrînd după sine căruţul pe drumul orbitor de-atîta lumină.

MIGUELIN: O adevărată avere ţi-aduce, Mari Gaila.

MARI GAILA: Nici măcar o para chioară.

ORBUL DIN GONDAR: Da de unde! Aduni bani cu lopata de cînd ţi-a dat prin minte să arăţi părţile ruşinoase ale neştiutorului.

MARI GAILA: Banii nu ne dau afară din casă în vremurile de azi.

NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Banii, cînd vin, vin mereu la cîte unii, și sînt alții care au tot dreptul să se plîngă.

ORBUL: Dintr-ăştia sîntem şi noi.

MIGUELIN: Nu sînt bani, şi puţinii care se află îi înhaţă cumătrul Miau.

MARI GAILA: Septimo Miau! Am auzit vorbindu-se de el şi de cîinele lui Coimbra. Pe cît se spune, e un flăcău isteţ.

MIGUELIN: Un nătărău.

(Mari Gaila trage căruţul la umbra castanilor şi s-aşează şi ea alături, cu faţa scăldată într-un zîmbet plin de ştrengărie).

MARI GAILA: Simt că mă ciupeşte un purice de picior. Am să-ncerc să-l prind. Nu te uita, Padrones!

MIGUELIN: De ce ţi-e teamă? C-am să-ţi văd cusururile? Toată lumea ştie că ai picioarele strîmbe.

MARI GAILA: Strîmbe şi slabe.

ORBUL: Nu se plictiseşte lumea cu tine. Dac-am cutreiera împreună iarmaroacele şi locurile de pelerinaj, ştiu c-am strînge bani. Cum trăleşti tu acum, nici nu ţi-ai schimba felul de viaţă.

MARI GAILA: E tot ce mi-a adus blestemata asta de moştenire.

MIGUELIN: Cine te-ar auzi ar crede c-ai plecat din vreun palat.

MARI GAILA: Mi-am părăsit casa mea, unde eram regină.

NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Se prea poate ca viaţa asta să nu-ţi placă, dar niciodată n-ai fost mai plină la trup ca acum.

LA TATULA: Şi ce bine arăţi la faţă!

MARI GAILA: Toată viaţa am fost proaspătă ca un trandafir. De asta mă şi învinuia lumea că beau. Cînd colo, eram cum nu se poate mai la locul meu.

(Risete de-ale cerşetorilor tuciurii şi leneşi, întinşi la umbra copacilor. Pe drum trece o copilă ducînd de zgardă un miel legat cu panglici. Zîmbeşte ca sub vraja unei minuni, mergînd între tatăl şi mama ei, doi ţărani bătrîni. Fete îmbrăcate de sărbătoare trec cîntînd, alături de geambaşi şi de habotnici gălbejiţi care se duc în penitenţă).

NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Pare să fie straşnic iarmarocul din Viana.

MIGUELIN: Tîrgul de azi e închinat lui Crist de Bazán.

MARI GAILA: Tîrgurile astea îndepărtate sînt bune pentru voi, care sînteţi liberi şi nelegaţi de nimic. Dar eu unde să mă duc? Să tîrăsc căruţul nu mai puţin de şapte leghe!

ORBUL: Îţi cauţi tovărăşie plăcută şi străbaţi drumul cu popasuri. Ca să cîştigi tot cît se poate de pe urma căruţului, nici că se află prilej mai nimerit ca iarmaroacele de la munte. Sînt binecuvîntate de Dumnezeu.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARI GAILA: La San-Campia din Aroya pot să vă spun că n-am să scap prilejul anul ăsta să mă duc.
ORBUL: Și-ai să vezi ce mai bănet o să pice dacă faci tovărășie cu mine.
MARI GAILA: Tovarăși? Doar vezi bine că sîntem. Numai că de culcat cu mine, așa cum vrei tu, nu-ţi fie cu supărare, n-o să ai parte.
LA TATULA: Amin! Da ştiu că păcatul nu te ispiteşte.
MARI GAILA: Ia te uită la pezevenghiul ăsta care încearcă să-mi pipăie carnea mea proaspătă ca floarea! Ia-ţi mîna, păcătosule!
ORBUL: Nu fugi, Mari Gaila!
MARI GAILA: Ia caută-mă un pic, dacă ai un chibrit!
ORBUL: Am simţit în nări miros de sardele. Dac-am pune ceva în gură, ce zici?
MARI GAILA: Eu n-am decît patru heringi pe care i-am căpătat la o poartă. Dar fac sete.
ORBUL: Umblă în desagii mei; am ceva bun acolo.
MARI GAILA: Ah, şnapanule, te îndopi ca un popă!

(Mari Gaila cu brațele goale, cu cozile vîrîte sub basmaua înflorată, aprinde niște vreascuri, iar limbile focului se ridică sfîrîind. Fumul răspîndește miros de dafin și de sardele, aduce aminte de vinul acrişor și de turta de mălai dospit. Un bătrîn cucernic, care părea adormit, se ridică încet în capul oaselor. Are pieptul plin de şiraguri de mătănii. Poartă pe umeri sfînta pelerină a penitenţilor).

PELERINUL: Pe legea mea, fraţilor creştini, îmi pare rău că n-am nimic să vă dărui din parte-mi.
MARI GAILA: Numai că desaga dumitale pare bine îndesată.
PELERINUL: Nu poartă decît obiectul penitenţei mele.
ORBUL: Vreun jambon?
PELERINUL: Piatra pe care-mi odihnesc capul cînd dorm.

(Îşi dezleagă desaga și scoate la iveală un petroi de rîu cu o scobitură adîncă rotunjită și şlefuită: urmă a deselor penitenţe din timpul somnului. Mari Gaila în faţa acestei minuni e cuprinsă de o înveselire înduioşată).

MARI GAILA: Apropie-te, preafericite, am să împart mîncarea pe din trei.
PELERINUL: Domnul fie lăudat!
MARI GAILA: Fie precum spui.

(Mari Gaila scoate sardelele din foc și le aşează într-un castron de cositor. Apoi ia pîinea şi ulciorul din desaga orbului, îi face loc pelerinului lîngă capa peticită întinsă pe jos. În timp ce tovarăşii lui mănîncă, Orbul, cu un rîs şiret, adulmecă peştele de pe felia de pîine şi trage cu urechea).

ORBUL: Perna e de piatră, iar dinţii încă şi mai şi. Dormi rău cînd faci penitenţă, în schimb cînd e să mănînci!... Al naibii sfînt!
PELERINUL: Sînt trei zile de cînd n-am pus nimic în gură.
ORBUL: Indigestie?
PELERINUL: Penitenţă.
ORBUL: Nu unui vulpoi bătrîn ca mine se cade să-i spui asemenea baliverne.

(Pelerinul întîmpină aceste cuvînte cu o înfăţişare serafică, iar Orbul, după ce-a băut o duşcă să-şi răcorească gura, se pune iar pe rîs. Miguelin, care a rămas tot acolo, la umbră, şi drege o umbrelă, face cu ochiul ştrengăreşte şi începe să fluiere. Cei doi jandarmi cu tricornurile lor, negri şi prăfuiţi, pătrund pe sub umbra crîngului unde ceata calicilor se odihneşte. La vederea lor tac cu toţii, iar jandarmii trec iscoditori printre ei.

UN JANDARM: N-aţi văzut cumva pe-un individ care pînă nu de mult bătea tîrgurile în tovărăşia unei femei uşoare? Contele polonez.
ORBUL: N-avem rubedenii aşa de sus-puse.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CELĂLALT JANDARM: Sub numele ăsta e căutat.
ORBUL: Numele se schimbă mai uşor decît pielea.
MIGUELIN: Şi ce-nvîrteşte individul ăsta, domnilor jandarmi?
UN JANDARM: Cele mai rele lucruri, şi mă miră că nu-l cunoaşteţi.
ORBUL: Sîntem dintre cei care umblă prin lume în chip cinstit. Alţii fac tocmai pe dos.
MARI GAILA: Domnii jandarmi ştiu prea bine.
CELĂLALT JANDARM: Dacă lucrurile n-ar ţine decît de mine, aş începe prin a vă vîrî pe toţi la răcoare, ca să fiu sigur că nu mă înşel. Vedeţi ce faceţi! Sîntem cu ochii pe voi.
MARI GAILA: Facem totul la lumina zilei, domnilor jandarmi.
UN JANDARM: În sfîrşit, luaţi aminte!...

(Domnii jandarmi, cu cureaua de piele tăindu-le bărbia măslinie, se îndepărtează, petrecuţi de priviri batjocoritoare şi temătoare totodată. Curelele, puştile, tricornurile strălucesc pe drumul scăldat în lumina orbitoare).

ORBUL: Ce ţi-e şi cu ochii ăştia! Sînt unii şi mai orbi decît noi, cei care trăim în întuneric.
MIGUELIN: Se prea poate.
ORBUL: S-ar zice că ne gîndim la unul şi acelaşi sfînt.
MIGUELIN: Eu unul nu spun nimic.
ORBUL: Gura mi-e pecetluită.
MARI GAILA: Ce-i cu ghicitorile astea?
ORBUL: Ne înţelegem de minune.
MIGUELIN: Miau!

(Copilandrul cel isteţ, sprijinit de trunchiul unui copac, deschide umbrela ca să-şi dea seama de îndemînarea cu care a pus petecul. Apoi fluieră altă arie, pe care Mari Gaila în nădejdea s-o ţină minte, o ascultă cu un zîmbet liniştit, cu ochii ridicaţi spre cer).

MARI GAILA: Frumos, s-ar zice că-i o habaneră.
NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Cumătrul Miau a adus-o de la capătul lumii.
MARI GAILA: Ştiu că o s-avem de ce rîde prima oară cînd o să ne întîlnim. Nici nu-l cunosc şi iată, sînt trei nopţi de cînd mă tot gîndesc la el şi la cîinele lui.
MIGUELIN: Rămîne de văzut dacă omul din visele tale are unul şi-acelaşi chip cu cel adevărat.
MARI GAILA: Dacă-i aşa, Padrones, o să cred şi eu că are legămînt cu diavolul.

SCENA III

Mari Gaila trage căruţul după ea şi spune vorbe de duh. Ca să atragă lumea, cîntă la tamburină. Între o bură de ploaie şi alta, soarele sparge norii şi străluceşte. Tîrgul de la Viana de Prior. Colţul unde se află Collegiala. Barăci şi şcene improvizate se zăresc pe sub arcade: stambe roşii şi verzi, samare, hamuri. Cîmpia începe să urce de-a lungul zidurilor Collegialei. Umbre de stejari cu turme la poalele lor. Înaintea porţilor de han, geambaşii ciocnesc şi beau. Bucurie la cei tineri, vorbe înţelepte rostite de bătrîni, cîntece şi jelanii ale cerşetorilor. Miguelin el Padronés, sub privirea cîrciumăresei, drege o farfurie cu flori albastre. Coimbra gătită cu cordele ţipătoare, ţîşneşte în mijlocul mulţimii, iar Palatul Păsării prezicătoare se iveşte în spinarea saltimbancului, care acum poartă pe ochiul stîng o legătură de tafta verde. Cumătrul Miau înjghebează o mică estradă în faţa porţii de la han şi cîntă din fluier, în timp ce Coimbra dansează. Pasărea prezicătoare intră şi iese din Palatul ei, făcînd profeţii. Mari Gaila îşi potriveşte pe umeri

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

basmaua înflorată şi, căutînd să atragă privirile saltimbancului asupra ei, cîntă o copla, în ritmul habanerei care se revarsă din fluier.

MIGUELIN: Îl recunoşti pe omul visurilor tale?

MARI GAILA: Legătura pe care o are la ochi îl schimbă mult.

MIGUELIN: Cumetre Miau, spune păsării să tragă un bilet pentru femeia asta. Plătesc eu.

CUMĂTRUL MIAU: I-l dau în dar; e atît de drăguţă că merită chiar mai mult. Hai, Colorín, ghiceşte-i doamnei. Colorín, întreabă-i steaua.

MARI GAILA: Soarta mea e nenorocul.

(Colorín, cu scufă verde şi pantalonaşi galbeni, se iveşte în pragul castelului, cu bileţelul în plisc. Mari Gaila îl ia şi fără să-l desfacă, i-l întinde Saltimbancului, care-l citeşte, în timp ce feţe curioase stau roată în jurul lui).

CITANIA CUMĂTRULUI MIAU: « Venus şi Ceres. Această însoţire sfîşie vălul soartei tale. Ceres îţi dăruie roadele, Venus plăcerile. Soarta îţi este cea a femeii frumoase, tronul tău e cel al Primăverii ».

MARI GAILA: Bine mai pică, n-am ce zice. Soarta mea e nenorocul.

(Sub bolta mare de viţă, care umbreşte intrările la han, siluetele se desprind într-o lumină verzuie ca de acvariu. Miguelín el Padronés, după ce-a lipit farfuria, se apropie de grup, cu limba pipăindu-şi aluniţa, stăpînindu-şi rîsul, cu braţele încrucişate, cu mers unduios).

MIGUELIN: Ce-i cu legătura asta la ochi, cumetre Miau?

CUMĂTRUL MIAU: Cu un singur ochi mi-e de-ajuns ca să-ţi ghicesc gîndurile, cumetre Maricuela.

MARI GAILA: Ţi-a zis-o, Padrones.

CUMĂTRUL MIAU: Nu-mi stă bine cu legătura asta la ochi? Ce zici, doamnă?

MARI GAILA: Dacă ţi-o dai jos, aş putea să ştiu.

CUMĂTRUL MIAU: Ne tragem numaidecît de-o parte, şi-ai să vezi. Te-nvoieşti?

MARI GAILA: Ce vrei să spui?

CUMĂTRUL MIAU: Vreau să spun aşa: am căzut la înţelegere?

MARI GAILA: Cum pofteşti.

(Orbul din Gondar, cu şapca aşezată cu dinaintea dinapoi, cu o ulcică în mînă, se iveşte în pragul hanului. Rîde vesel, cu veselia pe care ţi-o dă vinul nou şi petrecerea).

ORBUL: Mari Gaila, vino să guşti o duşcă.

MARI GAILA: Nu zic nu.

ORBUL: Bea să-ţi dregi glasul, Mari Gaila. Te-am auzit din sală cîntînd copla.

(Mari Gaila se şterge la gură cu colţul basmalei de pe cap. Ia ulcica plină ochi cu vin rubiniu din mîinile bătrînului vulpoi şi bea. Vinul îi alunecă gîlgîind pe gît).

MARI GAILA: Dulce ca mierea!

ORBUL: Vin adevărat din Condado.

MARI GAILA: Şi pe căldurile astea, preţuieşte îndoit.

ORBUL: E şi din cel alb, din Amandi. Vrei să guşti? Are buchet de fragă.

MARI GAILA: Da ştiu că-ţi îngrijeşti sufleţelul.

ORBUL: Dacă vrei să guşti, intră.

MARI GAILA: Şi dacă-mi pierd minţile?

ORBUL: O să ne urcăm să dormim în pod.

MARI GAILA: Afurisitule! Cum de n-ai o fată frumoasă pe lîngă tine?

ORBUL: Fetele nu se gîndesc decît la ele. Unui orb îi trebuie o femeie coaptă.

CUMĂTRUL MIAU: Aş crede mai degrabă că-i pe dos. Cum nu poate vedea, nu se pricepe să cinstească frumuseţea, şi cînd pipăie trebuie să-i placă să dea peste carne tare.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ORBUL: Tu cum ai carnea, Mari Gaila?
CÎRCIUMĂREASA: După ce-ai născut nu mai poţi avea carnea tare.
MARI GAILA: Nu cu toate femeile e la fel. Eu după ce-am născut, aveam carnea tare de nici n-o puteai apuca între degete!
ORBUL: Arată olecuţă cum e acuma.
MARI GAILA: Dacă vrei să cinstesc cu tine, ţine-ţi mîinile acasă.
CUMĂTRUL MIAU: Dacă te duci, n-o să-mi mai vezi ochiul.
MARI GAILA: Vrei să zici de cel cu legătura?
CUMĂTRUL MIAU: Chiar aşa!
MARI GAILA: Ne întîlnim noi pe urmă.
CUMĂTRUL MIAU: Vrei să m-aştepţi la han?
MARI GAILA: Am să te aştept dacă nu întîrzii prea mult.
(Mari Gaila îl bate pe spate pe bătrînul vulpoi şi pătrunde în han, trăgînd căruţul după ea. Înainte de-a dispărea în întunecimea porticului, se întoarce şi face cu ochiul, luîndu-şi la revedere de la cei rămaşi).
CUMĂTRUL MIAU: Cu chipul ei, femeia asta ar merita o soartă mai bună. Şi ce plisc are!
NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Femeile nostime şi frumoase n-au bătaie de cap pe lumea asta. Trebuie să fi auzit de una din ele, vestită în toată lumea, Carolina Otero! Aflǎ că-i fată de paracliser din San-Juan de Balga. Da, da, cea care se culcă chiar cu regele franţujilor!
CUMĂTRUL MIAU: Franţujii n-au rege.
NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Atunci cu cel care porunceşte acolo, la ei.
CUMĂTRUL MIAU: Acolo e republică, aşa cum ar trebui să fie şi în Spania. În republică, poporul porunceşte, dumneata şi cu mine, cumetre.
NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Bine, bine, da atunci cu cine se culcă fata paracliserului din San-Juan de Balga? Pentru că lucrul e ştiut! Şi stai să vezi, e o fiică de treabă, n-a uitat-o pe maică-sa. A scos-o din nenorocire şi i-a deschis o cîrciumă!
LA TATULA: Cînd te gîndeşti că aşa s-ar putea întîmpla şi cu Mari Gaila!
MIGUELIN: Poveşti!
NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Dumnealui, care a colindat atîta lumea, trebuie s-o ştie.
CUMĂTRUL MIAU: Femeia asta, pe mîna cuiva care ar ştii s-o îndrumeze, ar putea ajunge acolo unde a ajuns şi cealaltă.
NEGUSTORUL DE CITRONADĂ: Mi se pare prea de tot.
CUMĂTRUL MIAU: Nu sînt primul care o spun. Aşa i-a prezis şi Colorín, şi toată ştiinţa viitorului e în ciocul lui. Veniţi aici să vă ghicească viitorul, domnilor şi doamnelor! Colorín dezvăluie tainele, domnilor şi doamnelor. Veniţi să vă ghicească, domnilor şi doamnelor.

SCENA IV

Cimitirul bisericii San-Clemente la căderea nopţii, la ceasul vecerniei. E plin de păsări şi de umbre aproape violete. Pedro Gailo, paracliserul, se plimbă în pridvor, zăngănind legătura de chei. Cu barba lui cenuşie, prost rasă, şi obrajii supţi, paracliserul aminteşte de flacăra galbenă a luminărilor. Ultimele femei ies din biserică şi, pe pămîntul proaspăt răvăşit al unui mormînt, Marica del Reino se roagă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PEDRO GAILO: Pe curînd, Marica! Închide porţile cînd ieşi.
MARICA DEL REINO: Nu pleca înainte de-a sta de vorbă cu mine. Aşteaptă să termin rugăciunea asta.

(Paracliserul se aşează pe zidul grilajului, zăngănind legătura de chei. Marica del Reino îşi face semnul crucii. Nemişcat, fratele o lasă se se apropie).

MARICA DEL REINO: Cum ne-a fost înţelegerea?
PEDRO GAILO: Ce vrei să spui, Marica?
MARICA DEL REINO: Nu înţelegi? Doar vorbesc cît se poate de limpede.
PEDRO GAILO: Dacă nu vrei să spui mai pe înţeles...
MARICA DEL REINO: Ce s-a întîmplat cu căruţul?
PEDRO GAILO: Nu ştiu nici eu mai mult decît tine.
MARICA DEL REINO: Va să zică aşa: îţi laşi nevasta să umble Dumnezeu ştie pe unde!
PEDRO GAILO: Nu-i în primejdie să-şi piardă fecioria.
MARICA DEL REINO: Ah, frate! Tu care altădată erai atît de mîndru, te laşi călcat în picioare acum! Ce ţi-a făcut femeia asta, de-ai ajuns să uiţi de cinstea ta?
PEDRO GAILO: Eşti veninoasă ca un şarpe, Marica!
MARICA DEL REINO: Eu îţi spun adevărul în faţă şi tu mă jigneşti.
PEDRO GAILO: Pleci prea mult urechea la bîrfeli, Marica!
MARICA DEL REINO: Bîrfeli! Măcar de-ar da Dumnezeu să fie adevărat ce spui! Femeia asta cu apucăturile ei deocheate ne necinsteşte familia.
PEDRO GAILO: Tot vorbind într-una, o să mă faci să-mi ies din fire! Nu mai am mult şi-ajung la capătul răbdării.
MARICA DEL REINO: Varsă-ţi asupra mea furia cinstei tale terfelite!
PEDRO GAILO: Nu de tine era vorba, cu toate că s-ar fi putut. Sînt atîtea limbi spurcate pe lume!
MARICA DEL REINO: O să ţi se deschidă ochii, pînă la urmă, frate.
PEDRO GAILO: La naiba! Dar ce vrei să fac! Ţii cu orice preţ să-ţi pierzi fratele!
MARICA DEL REINO: Aş vrea să nu fii atît de îngăduitor!
PEDRO GAILO: Să-l pierzi!
MARICA DEL REINO: Îi va rămîne cinstea!
PEDRO GAILO: Cinstea de a sta la închisoare!
MARICA DEL REINO: Nu-ţi spun s-o ucizi, ciomăgeşte-o!
PEDRO GAILO: Mi-o întoarce la loc.
MARICA DEL REINO: Pentru că nu dai destul de tare.
PEDRO GAILO: Port pică, gîndeşte-te bine la asta!
MARICA DEL REINO: Vezi bine că mă gîndesc!...
PEDRO GAILO: Ca s-o scot la capăt, ar trebui s-o omor. Bătaia nu-i de nici un folos. Face şi ea la fel. Gîndeşte-te!
MARICA DEL REINO: Bine, atunci despărţiţi-vă!
PEDRO GAILO: La ce bun!
MARICA DEL REINO: Femeia asta afurisită te-a robit cu totul.
PEDRO GAILO: Dacă într-o bună zi o omor, ocna mă înghite.
MARICA DEL REINO: Eşti prea îngăduitor!
PEDRO GAILO: Ţii cu orice preţ să mă pierzi şi n-o să te laşi pînă n-o să mă vezi cu ştreangul de gît. Gurile rele îmi pregătesc funia şi asmut călăul asupra mea! Sînt pierdut, o ştiu prea bine! Marica, fratele tău va fi spînzurat! În noaptea asta îmi ascut cuţitul. Ah, n-aş vrea să am mustrările tale de cuget!
MARICA DEL REINO: Mie îmi faci mustrări? Dacă ţi-ai pierdut cinstea şi faci ce se cuvine să ţi-o dobîndeşti, înseamnă că asta ţi-a hotărît soarta.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

PEDRO GAILO: Soarta pe care mi-o făuresc limbile spurcate! Arde-le-ar focul iadului să le ardă! Așa e dus la pieire un om de treabă care-și vedea liniștit de-ale lui! Bietul de mine! Marica, sora mea, cum de poți, gîndindu-te la toate astea, să nu simți amărăciunea copleșindu-te?

MARICA DEL REINO: Inima mea e încercată.

PEDRO GAILO: Ah, cît de întunecată e temnița ce mi-ai pregătit-o!

MARICA DEL REINO: Blestemat fie ceasul care te-a adus pe lume. Niciodată, niciodată nu-mi voi părăsi zăbranicul dacă îți vei înfăptui gîndul! Aș vrea mai curînd să te văd între patru scînduri decît pregătindu-ți cuțitul. Nicicînd mînia bănuitoare n-a dus la ceva bun. Ah, frate pierdut fără putință de scăpare. De vrei să speli cinstea, îți pregătești și lanțurile. Ascunde cuțitul, frate, nu ți-l ascuți! Numai cînd mă gîndesc la femeia asta, și sufletul mi se umple de mînie. Necredincioasa a pierit în lume cu căruț cu tot. Ah, frate, de ce oare cinstea e atît de neîndurătoare, încît te silește să scotocești pînă în fundul pămîntului ca s-o găsești pe femeia asta?

(Strigătele patetice ale acestei bătrîne pe tăpșanul bisericii plin de umbre violete, de mireasmă de trandafiri, de zbor de pasăre nevinovată evocă sfatul satanei din vremurile celor dintîi oameni. Paracliserul fuge pe drumul dinspre sat. Sutana îi fîlfîie și acoperămîntul în colțuri dă umbrei sale ceva vrăjitoresc. Privește înapoi, pierdut printre tulpinile de porumb foșnitoare în ruga lor de seară, și ridică spre cer brațele lui negre, lungi și slabe).

SCENA V

Cer înstelat. O baracă de carabinieri pe plajă, pe jumătate răsturnată și distrusă. Valurile cu coame argintate se izbesc de stînci. Umbrele catargelor se clatină. Balize se aprind în depărtare. La hanul din port, cîntece și jocuri de cărți. Mari Gaila sosește tîrînd căruțul după ea. Trage cu urechea, pitulată în umbra barăcii. Zvon de clopoței zăngănind vesel. Coimbra aleargă pe plajă adulmecînd și, întunecată pe pragul ușii luminate a cîrciumii, se desprinde silueta lui Septimo Miau. Mari Gaila îl strigă fluierînd ușor, și amîndoi se întîlnesc în umbra barăcii.

MARI GAILA: Hai mai departe.

SEPTIMO: MIAU: Nu-ți fie teamă.

MARI GAILA: Din pricina faimei proaste pe care o am. Dacă am fi văzuți împreună, cine știe ce-ar mai scorni lumea.

SEPTIMO MIAU: Am putea să ne ascundem în baracă.

MARI GAILA: Nu te lipi așa de mine, prietene. Ia-ți mîna!

SEPTIMO MIAU: Ai și început să-ți arăți ghiarele.

MARI GAILA: Așa e felul meu. Dar cum se face de cutreeri lumea fără o tovărășie potrivită?

SEPTIMO MIAU: N-am putut cuceri pînă acum nici o inimă.

MARI GAILA: Cu cine ai avut de-a face de-ai nimerit atît de prost?

SEPTIMO: MIAU: Urăsc femeile.

MARI GAILA: Și ești nebun după ele.

SEPTIMO MIAU: După una singură: dumneata!

MARI GAILA: Ce patimă! Dar ia spune: nu de mult te însoțea o fată frumoasă.

SEPTIMO MIAU: Ai cunoscut-o?

MARI GAILA: Am auzit vorbindu-se de ea. Ce i s-a întîmplat?

SEPTIMO MIAU: S-a sinucis.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARI GAILA: Ce înseamnă cuvîntul ăsta?
SEPTIMO MIAU: Că s-a omorît ea singură.
MARI GAILA: Cînd s-a văzut părăsită.
SEPTIMO MIAU: Minte scurtă.
MARI GAILA: Sau te iubea prea mult.
SEPTIMO MIAU: Nici un om nu s-a omorît pentru dumneata?
MARI GAILA: De ce rîzi de mine?
SEPTIMO MIAU: Bine! O să fiu eu cel dintîi.
MARI GAILA: N-o merit.
SEPTIMO MIAU: Nu-ţi poţi da seama singură.
MARI GAILA: Ştiu că te lauzi.
SEPTIMO MIAU: Doar nu-mi doreşti moartea, nu-i aşa?
MARI GAILA: Nici a dumitale, nici a altuia. Şi termină o dată, diavole! Ia-ţi mîna!
SEPTIMO MIAU: Te gîdili?
MARI GAILA: Mai vorbă! Stai liniştit, ne vede lumea!
SEPTIMO MIAU: Nu-i nimeni.
MARI GAILA: Dar s-ar putea să vină. Eşti cam îndrăzneţ.
SEPTIMO MIAU: Hai în baracă.
MARI GAILA: E un gînd care nu-ţi dă pace, se vede.

(Saltimbancul o împinge încetişor pe femeie, care rezistă, duioasă şi îndrăgostită, sprijinită de pieptul bărbatului. Jerbele colorate ale artificiilor ţîşnesc şi tremură deasupra mării. Dangăt de clopote care vestesc slujba de seară. La lumina bruscă a artificiilor se zăresc turnurile Collegialei. În faţa uşii barăcii, Mari Gaila se apleacă şi ia o carte de joc din nisip).

MARI GAILA: Şapte de treflă! Ce prevesteşte oare?
SEPTIMO MIAU: Că o să te răscumperi de şapte păcate dacă dormi noaptea asta cu mine.
MARI GAILA: Şi dacă dorm toată săptămîna?
SEPTIMO MIAU: Păcatele dintr-o viaţă întreagă.
MARI GAILA: Te crezi Dumnezeu!

(Mari Gaila se opreşte, împotrivindu-se să intre în baracă. Îşi dă capul pe spate şi răsuflă adînc rîzînd cu acea bucurie dornică de plăcere pe care vinul ţi-o toarnă în vine. Lăsîndu-se înlănţuită de braţul saltimbancului, şopteşte pătimaş:)

MARI GAILA: Tu eşti contele polonez?
SEPTIMO MIAU: Nu te gîndi la lucruri de felul ăsta.
MARI GAILA: Nu eşti tu?
SEPTIMO MIAU: Nu. Dar poate că-l cunosc.
MARI GAILA: Dacă ţi-e prieten, ai face bine să-i spui că-l caută jandarmii.
SEPTIMO MIAU: Crezi că n-o ştie? Trebuie să fi aflat de mult.
MARI GAILA: Nu eşti tu?
SEPTIMO MIAU: Lasă asta!
MARI GAILA: Bine!
SEPTIMO MIAU: Intră.
MARI GAILA: Ce să fac cu căruţul?
SEPTIMO MIAU: Lasă-l afară. Intrăm, păcătuim şi ieşim.
MARI GAILA: Frumos vers!
SEPTIMO MIAU: Hai!
MARI GAILA: Septimo, nu mă respecţi!

(Saltimbancul muşcă buzele femeii, care i se cuibăreşte la piept gemînd palidă şi fericită. În lumina lunii, siluetele li se desprind în pragul barăcii).

SEPTIMIO MIAU: Ţi-am băut sîngele.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARI GAILA: Sînt a ta!
SEPTIMO MIAU: Știi oare cine-s eu?
MARI GAILA: Ești demonul meu!

SCENA VI

Casa familiei Gailos. În bucătăria sărăcăcioasă, cu pereții de lut, feștila opaițului fumegă. Găinile se îngrămădesc în cotlonul întunecos, din piatră. După o perdea, Simonina, legănîndu-și ușor capul, își descheie fustele ca să se culce, în timp ce paracliserul coboară din pod, desculț, cu o sutană ponosită pe el. Într-o mînă ține un cuțit de măcelar, mare, negru, în cealaltă o oală de pămînt. Vorbind într-una cu umbra lui, s-așează aproape de vatră.

PEDRO GAILO: Am să-mi răzbun cinstea! Trebuie s-o fac! Femeia înseamnă pieirea bărbatului. Ave Maria! Dacă n-ar fi așa, ceea ce prezic scripturile nu s-ar împlini! Din femeie s-a ivit șarpele! Da, da! Șarpele cu șapte capete!
SIMONINA: Ce bodogănești acolo, tată? Du-te la culcare!
PEDRO GAILO: Tăcerea înseamnă ascultare.
SIMONINA: Te-ai cam întrecut cu băutura, astăzi. Du-te la culcare, bețivan bătrîn!
PEDRO GAILO: Trebuie să-mi ascut cuțitul.
SIMONINA: Bețivanule!
PEDRO GAILO: Am să-mi petrec așa toată noaptea!... ca să-mi răzbun cinstea. Și s-o recapăt. Uite cum s-ascute! Soarta mea mă împinge la pieire. N-o să mai ai nici tată, nici mamă, Simonina. Gîndește-te! Ia te uită cum se mai ascute! Aruncă fulgere! Și tu, atît de tînără cum ești, ce-o să se aleagă de tine în valea asta a plîngerii? Ah, Simonina, legile onoarei o să-ți răpească tatăl!
SIMONINA: Ce gînd i-a vîrît în cap rachiul?
PEDRO GAILO: N-o să mai ai tată! Cu cuțitul ăsta o să-i retez capul deșănțatei ăleia, și-am să-l apuc de chică și-am să-l duc alcaldelui celui mare: dați poruncă, excelența-voastră, să fiu întemnițat. Iată capul soaței mele legitime. Ca să-mi spăl cinstea, i l-am retezat pe de-a-ntregul. Excelența-voastră trebuie să găsească scris în lege ce pedeapsă merit.
SIMONINA: Taci, tată, îmi îngheață sîngele în vine! Ți-au băgat în cap fel de fel de prostii. Ah, oameni negri la inimă!
PEDRO GAILO: Ce i se cuvine femeii care-și părăsește bărbatul? Dar destrăbălării? Cuțitul! Cuțitul! Cuțitul!
SIMONINA: Nu te lăsa pradă gîndurilor rele, tată!
PEDRO GAILO: Scris este! Femeie, capul ți se va tăia, drept pedeapsă pentru dezmățul tău! O să rămîi orfană, și-o meriți, fiică nesupusă!... Și nu mă doare inima să te știu orfană!... Hai, la treabă! Ia te uită cum strălucește cuțitul!
SIMONINA: Afurisitule! Nu ești tatăl meu! Ești diavolul care i-a luat chipul. Afurisit fii de trei ori! Ce greșeală nemaipomenită a săvîrșit mama?
PEDRO GAILO: Nu vezi unde stă greșeala? Caută și o găsești! Mama ta e osîndită la moarte!
SIMONINA: Ah, tătucă dragă, s-așteptăm mai bine să i-o trimită Dumnezeu! Nu-ți murdări mîinile de sînge. Gîndește-te că n-or să se mai spele în veci! Și cine spune că mama n-are să se mai întoarcă?
PEDRO GAILO: Oaia rătăcită va striga în clipa înjunghierii. Nu te băga, Simonina! Dă-te la o parte! Lasă-mă s-o apuc de plete pe femeia asta netrebnică!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

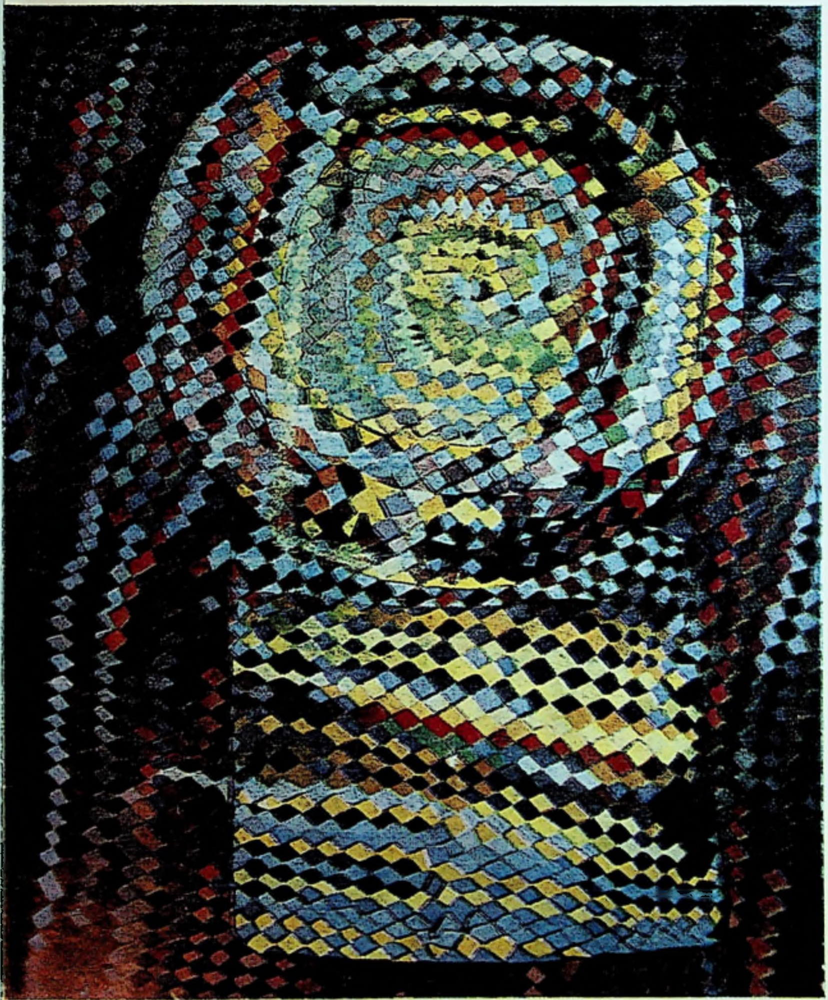

▲ Maşina optică

VIEIRA DA SILVA

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Dezastrul sau Războiul — 1942

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

▲ Apa — 1962

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Am s-o tîrăsc pe jos prin bucătărie ! Răcnește dară, femeie necredincioasă ! Am să-ți pun un căluș în gură ca la porc !
SIMONINA: Liniștește-te, tată. Mai bea o ulcică și du-te la culcare.
PEDRO GAILO: Taci, fiică nesupusă ! De ce-ai deschis ușa casei și-ai lăsat-o să plece? Dacă ar fi stat aici, în fața vetrei, nimeni n-ar fi descoperit-o . . . Ne trebuie o groapă adîncă tare.
SIMONINA: Mai bea puțin să prinzi putere.
(În cămașă, cu umerii goi, apucă ulcica de rachiu și o ridică în dreptul gurii bețivanului, care o dă la o parte cu mîna și închide ochii).
PEDRO GAILO: Bea tu întîi, Simonina.
SIMONINA: E de anason.
PEDRO GAILO: Bea, și lasă-mi numai o picătură. Femeia își părăsește casa.
SIMONINA: Bea ce-a mai rămas și alungă-ți gîndurile negre.
PEDRO GAILO: Femeia e trup din trupul bărbatului ; iar bărbatul trup din trupul femeii. Își unesc laolaltă trupurile ca să dea ascultare Sfintei Scripturi.
SIMONINA: Dacă ai nevoie de femeie, găsești destule ! Nu ești nici chiar așa de bătrîn, nici cu du-te-ncolo. Caută-ți o femeie de înțeles în afară, nici prin minte să nu-ți treacă s-o aduci aici, să poruncească !
PEDRO GAILO: Dar dacă noaptea urîtul îmi stîrnește pofte? Te duce în ispită. Așa e, Simonina.
SIMONINA: Îi zici pe latinește și-l alungi.
PEDRO GAILO: Și dacă mă-ndeamnă să păcătuiesc cu tine?
SIMONINA: Piei Satano !
PEDRO GAILO: Acoperă-ți umerii, păcatul s-a încuibat în mine.
SIMONINA: Bea și du-te la culcare.
PEDRO GAILO: Cît de rotunjoare îți sînt picioarele, Simonina !
SIMONINA: Dolofană cum sînt peste tot, nici nu s-ar putea să am picioarele slabe.
PEDRO GAILO: Și cît de bălăioară ești !
SIMONINA: Nu privi la ce nu se cade să vezi.
PEDRO GAILO: Pune-ți o fustă și vino să m-ajuți să sap groapa.
SIMONINA: Iar începi să aiurezi !
PEDRO GAILO: Simt că-mi plesnește capul !
SIMONINA: Urcă-te în pat.
PEDRO GAILO: Ce pat, frumoaso? Dacă nu vii și tu cu mine, nici nu mă gîndesc.
SIMONINA: Hai, lasă cuțitul. Auzi ce gînduri ! Să ne culcăm amîndoi !
PEDRO GAILO: O s-o tragem și noi pe sfoară.
SIMONINA: Ei ! Nu te mai gîndești, văd, să retezi capete !
PEDRO GAILO: Ține-ți gura !
SIMONINA: Ridică-te și nu mă mai ciupi de picioare.
PEDRO GAILO: Ești dulce ca mierea !
(Simonina îl tîrăște pe bețiv la patul lui, în dosul perdelei, și-i face vînt, cu răsuflarea tăiată. Cămașa îi alunecă de pe umeri, coada i s-a desfăcut. Apucă opaițul și se urcă să se culce în pod. Vocea împleticită a paracliserului se ridică de pe rogojină).
PEDRO GAILO: Vino, Simonina ! Vin, frumoasa mea ! Să-mi pună mie o coroană pe creștet, iar noi doi o să-i punem ei una la fel. Unde ești? Nu te simt de loc. Tu ești regina mea acuma. Ah, dar dacă-mi tragi picioare n-o să mai fii ! O să-i plătim și noi la fel. Oh, cum mai rîde demonul ăsta roșu! S-a așezat pe pieptul meu. Ia-l de aici, Simonina. Alungă-l, frumoasa mea !
(Simonina cu opaițul în mînă, stă și ascultă pitulată pe scară. Bețivul începe să sforăie, și cuvintele lui încîlcite, rostite prin somn, abia se deslușesc).

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SCENA VII

Viona del Piror. Dangăt de clopote. Noapte înstelată. O locandă în afara porţilor tîrgului. Aici poposesc cerşetorii şi cei cu îndeletniciri de cele mai felurite. Zilieri tocmiţi la muncile cîmpului arşi de soare, vînturători, femei de pe ţărm care vînd dantele, nătărăi nepăsători şi veseli, precum şi bolnavi gălbejiţi înfăşuraţi în mantii şi sprijiniţi în toiag, care-ţi cer de pomană ca să poată fi primiţi la spital. Întîmplarea îi strînge laolaltă în sala asta mare luminată numai de focul din vatră şi de lumina mohorîtă a unui felinar atîrnat la poarta grajdului. Rosa la Tatula se iveşte, tîrînd căruţul piticului. Se apropie de tejghea şi scotoceşte în buzunar rîzînd cu toată gura ei ştirbă.

LA TATULA: E bună peseta asta, Ludovina?
(Ludovina, mică, roşcată, roşcovă la faţă, durdulie toată, sună moneda, o freacă între degete, o cercetează la lumina chioară a felinarului. O trînteşte din nou pe tejghea).
LUDOVINA: Pare bună. Uită-te şi tu, Padronés.
MIGUELIN: N-are cusur.
LA TATULA: Vrei să mi-o schimbi, Ludovina? Mă temeam că nu-i bună, gîndindu-mă la mîna care mi-a dat-o. O am de la cel cu pasărea.
MIGUELIN: Cumătrul Miau?
LA TATULA: Ticălosul ăsta care se ţine de pe-acum cu Mari-Gaila. Au rămas amîndoi în piaţă, ca nişte îndrăgostiţi, să se uite la focurile de artificii. E o înghesuială aşa de mare, că au lăsat căruţul în grija mea. Bine fac că petrec cît sînt tineri.
LUDOVINA: Dacă-i vorba de tinereţe, nu le-a mai rămas mult.
MIGUELIN: Amîndoi sînt de-o teapă.
(Din întunecimea sălii, un vlăjgan căruia-i mijesc tuleile înaintează în plină lumină. Poartă pe spate o manta de soldat, iar pe piept certificatul de reformat, într-un toc. Are un braţ retezat, şi cere de pomană cîntînd la acordeon cu o singură mînă).
SOLDATUL: Mari Gaila nu-i potrivită pentru un om ca ăsta. Cealaltă avea o înfăţişare şi vorbea de te ungea la inimă.
MIGUELIN: Cealaltă avea un copil în braţe, iar asta poartă în căruţ o comoară. Cumătrul Miau poate purta strîmbul prin toată Spania şi să cîştige o groază de bani.
SOLDATUL: Nimic deosebit în toate astea. Am mai văzut noi destui pociţi.
LA TATULA: Şi încă dresaţi mai bine.
MIGUELIN: Dintr-un cîine păduchios, Cumătrul Miau s-a priceput să scoată o avere: Coimbra.
LA TATULA: Mari Gaila, cînd avea piticul la ea cu totul sau numai pe din două, nu scotea mai nimic.
UN SOLDAT: Strîmbul n-are nimic nemaipomenit.
MIGUELIN: Bun să fie arătat într-un tîrg din Madrid. Ludovina, dă-i şi lui un păhăruţ, plătesc eu. Şi adă nişte hîrtie să-i potrivesc o tichie.
SOLDATUL: Pentru un cap aşa de dolofan, ar trebui o calotă.
IDIOTUL: U! U!
SOLDATUL: Ai cîştiga bani, dacă ai avea barbă, o cocoaşă şi o tichie roşie.
IDIOTUL: U! U!
MIGUELIN: O să ai toate astea, dacă ajungi pe mîna Cumătrului Miau.
LA TATULA: Mai dă-i un pahar şi uitaţi-vă bine la el. Cînd bea două, e nostim foc. Fă ca broasca, Laureano.
IDIOTUL: Oac! Oac!
MIGUELIN: Mai vrei un pahar, Laureano?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

IDIOTUL: U ! U !
MIGUELIN: Mai dă-i unul, Ludovina.
LUDOVINA: Asta face trei în contul tău, trei gologani.
MIGUELIN: Oprește din scudul ăsta.
LUDOVINA: Așa da !

(Miguelin, cu gura strîmbă de un zîmbet răutăcios, cu limba pe alunița din colțul gurii, îi dă de băut tontului care, îndesat în paiele cărutului, se linge pe buze și-și dă ochii peste cap. Sub bolta sălii, strigătul epilepticului s-aude deformat).

IDIOTUL: U ! U !
MIGUELIN: Bea, Napoleon Bonaparte.
UN SOLDAT: Fă-i niște mustăți ca ale Kaiserului.
MIGUELIN: Am să-l tund în creștet ca pe un călugăr.
LA TATULA: Demonul te-ndeamnă.

(Lîngă soba mare, de pămînt, tatăl și mama și o copilă bălaie, îmbrăcată în violet, mănîncă covrigi și cireșe dintr-o batistă și bea vin. Copila cu privirea fixă, pierdută în gol, seamănă cu o statuie de ceară între cei doi bătrîni coborîți parcă de pe un iconostas, cu cute adînci pe fețele lor arămii ca mierea, aducînd cu cele ale păstorilor din Închinarea Magilor. Strigătul tontului face să înflorească un zîmbet firav pe buzele triste ale copilei).

COPILA: Vrei cozonac, Laureano? Da turtă dulce?
IDIOTUL: Dracu !
LA TATULA: Vederea copilei l-asmute, ce ștrengar e !

(Mîinile tontului sînt cuprinse de un tremur epileptic. Își dă ochii peste cap. Fetița îi pune în căruț cireșe, apoi se duce să se așeze între părinții ei, cu un aer absorbit și extatic. Cu îmbrăcămintea și mîinile ei de ceară, seamănă cu o fecioară martiră între două statui de iconostas.)

MAMA COPILEI: Ludovina, nu-l lăsa să-i dea atîta de băut, ar putea să moară.
LA TATULA: Bate-te peste gură!

(Tontul cu ochii pe dos, cu limba moartă între buzele pămîntii, scoate un horcăit înăbușit. Capul lui uriaș, livid, zburlit, moale, se bălăbănește în căruț ca un creștet retezat. Miguelín el Padronés, se strîmbă și-și pipăie cu vîrful limbii firele crețe de păr de pe aluniță. Umbrele celorlalți se apleacă deasupra cărutului).

LUDOVINA: Dați-vă la o parte, că n-are aer.
MIGUELIN: Vîrîți-l cu capul în fîntînă, o să-i treacă.
LUDOVINA: Tatula, scoate-l afară de-aici, nu-mi trebuie belele de-astea pe cap !

(Cu gura din ce în ce mai strîmbă, tontul zgîrie scoarța peticită cu care-i acoperit, și mîinile lui, scuturate de un tremur convulsiv par a se lungi, subțiindu-se. Fetița și bătrînii împietresc într-o atitudine de creștinească reculegere, strînși lîngă focul vetrei).

TATĂL: Ce s-a-ntîmplat acum n-ar fi fost cu putință pe vremea răposatei. Aceea îl îngrijea. Uite ce-au făcut, dacă s-au înghesuit să-i dea fiecare cîte un pahar . . .
LUDOVINA: Scoate cărutul afară, Tatula.
MIGUELIN: Vîră-l cu capul în puț, n-are nimic.
SOLDATUL: Atîta c-a murit !
LUDOVINA: La dracu ! V-am spus o dată să nu-l mai văd aici !
LA TATULA: Poate că n-a murit cu adevărat !
LUDOVINA: Țin la faima casei mele. Și numai tu ești de vină, Maricuela !
MIGUELIN: Asta-i bună ! Eu plătesc ce-a băut și tot eu sînt țap ispășitor.

(Tontul e cutremurat de un ultim spasm. Mîinile lui de copil, de culoarea cerii întunecate, au rămas zgîrcite pe învelitoarea peticită, iar uriașul lui cap vinețiu,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cu limba între buze şi ochii sticloşi, pare a fi retezat. Muştele de la grajd s-au aşezat deasupra. Ludovina a ieşit de după tejghea).

LUDOVINA: V-am spus o dată că nu vreau să stric faima bună a casei mele ! La dracu ! Ieşiţi afară cu toţii !

LA TATULA: Mă duc. Dar băgaţi de seamă să nu suflaţi o vorbă despre cum s-a-ntîmplat.

LUDOVINA: Nimeni n-a văzut nimic.

(Bătrîna trage căruţul şi, pe pragul scăldat de lună, se iveşte Mari Gaila. Silueta ei, armonioasă şi bine făcută, se conturează în noaptea argintată).

MARI GAILA: Seara bună la toţi !

LUDOVINA: Soseşti la timp.

MARI GAILA: Ce s-a-ntîmplat?

LUDOVINA: Moartea nu te vesteşte dinainte.

MARI GAILA: Tontul?

LUDOVINA: A dat ortul popii.

MARI GAILA: Şaptele de treflă a prevestit nenorocire ! Cum să-l înştiinţez pe Septimo? Aş vrea să mă sfătuiască !

MIGUELIN: Unde a rămas?

MARI GAILA: A fost chemat la *Casino de los Caballeros*.

LUDOVINA: Sfatul cel mai potrivit e să-l vîri în pămînt.

MARI GAILA: În pămînt sfinţit?

LUDOVINA: Doar nu vrei să-l îngropi la rădăcina unui lămîi?

TATĂL FETIŢEI CU PRIVIREA AŢINTITĂ ÎN GOL: Fă cele cuvenite şi pune fiul alături de mamă.

MARI GAILA: Va trebui să merg noaptea întreagă tîrînd căruţul cu mortul. Diavoli blestemaţi ! Toarnă-mi să beau, Ludovina. Pahar peste pahar. Mai pune unul, să fie jumătate de real. Dacă Septimo întreabă de mine . . .

LUDOVINA: Ne descurcăm noi. Şi-acum, Mari Gaila, fii bună şi du-te. Prea destul am ţinut moartea sub acoperişul meu.

MARI GAILA: Doamne Dumnezeule milostive ! Îmi iei bogăţia şi mă laşi în sărăcie! A părăsit lumea cel care-mi umplea punga. Nazareeanule Isuse, nu-mi dai putinţa să colind lumea şi orice alt sprijin îmi iei. Din minunile săvîrşite de tine nu mă voi înfrupta, pîinile din cuptorul meu nu le vei înmulţi, Isuse Nazareene !

SCENA VIII

Noapte înstelată. Mari Gaila tîrăşte căruţul pe un drum alb tot, plin de foşnetul lanurilor de porumb. Cucul s-aude cîntînd. Cînd se opreşte, s-aud hohotele de rîs tremurător ale Ţapului-Spiriduş. Stă cocoţat pe-o stîncă. Barba lui încîlcită tremură în bătaia vîntului. Mari Gaila îi descîntă.

MARI GAILA: La un ceas, lumina lunii !
La al doilea, lumina soarelui !
La al treilea, tablele lui Moise !

ŢAPUL: Rururu !

MARI GAILA: Blestematule !

ŢAPUL: În noaptea asta, tare mi-ai mai răsucit coarnele !

MARI GAILA: La al patrulea, cîntecul cocoşului !

ŢAPUL: Rururu ! Pupă-mi coada !

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

(Peisajul se schimbă. Mari Gaila străbate o şosea pe care rămîne o dîră de lumină tremurătoare. Ţapul stînd pe picioarele dinapoi în mijlocul drumului rîde în hohote de i se cutremură vîrful bărbii).

MARI GAILA: La al cincilea, ce e scris!
La al şaselea, steaua magilor!
La al şaptelea, făcliile morţii!

ŢAPUL: După ce termin, o să dansăm amîndoi.

MARI GAILA: La al optulea, plăcerile iadului!
La al nouălea, trei ochi şi trei pirostrii!
La al zecilea, sabia arhanghelului Mihail —
La al unsprezecelea, se deschid porţile de bronz!
La miezul nopţii tunetul lui Dumnezeu sfîşie măruntaiele lui Scaraoţchi!

(Mari Gaila aşteaptă bubuitul tunetului dar n-aude decît rîsetul Ţapului. Din nou schimbare de peisaj. O biserică la o răscruce de drumuri. Vrăjitoare joacă hora jur împrejur. Prin uşă se strecoară o lumină roşietică şi vîntul care bate răspîndeşte miros de peşte fript. Ţapul, cocoţat pe girueta clopotniţei, strigă).

ŢAPUL: Rururu!

MARI GAILA: Afurisit să fii, de-o mie şi una de ori!

ŢAPUL: De ce nu mă recunoşti?

MARI GAILA: Împieliţatule, nu te-am văzut niciodată!

ŢAPUL: Hai la bal cu mine!

MARI GAILA: Nu vreau s-aud de petrecerile tale!

ŢAPUL: Rururu! Am să te duc pe sus, mai sus decît stau soarele şi luna. Rururu!

MARI GAILA: Cele ce-ţi stau în putere mă îngrozesc!

ŢAPUL: Vrei să te duc la ţinta drumului tău? N-am decît să suflu, şi gata!

MARI GAILA: Ştiu prea bine că poţi.

ŢAPUL: Ai de mers mult mai mult decît ai făcut pînă acum o noapte întreagă.

MARI GAILA: Piei, cornoratule, şi lasă-mă să trec!

(Mari Gaila trage de căruţ, fără să-l poată urni. E greu ca un pietroi. Ţapul strigă iar).

ŢAPUL: Rururu! N-ai să poţi ajunge în faţa casei tale noaptea asta. Vrei să-ţi ajut?

MARI GAILA: Ce-mi ceri în schimb?

ŢAPUL: Nimic. La capătul drumului să dansezi cu mine.

MARI GAILA: Dacă n-ar fi decît atît!...

ŢAPUL: Atît şi nimic mai mult.

MARI GAILA: Am pereche mai brează ca tine.

ŢAPUL: Rururu! Te las în voia soartei tale!

(Ţapul izbucneşte în hohote şi piere de pe clopotniţă, răsărind călare pe cocoşul de pe giruetă. Nouă schimbare de peisaj. Apare iar cărarea albită de lună şerpuind între lanurile foşnitoare de porumb. Mari Gaila se simte luată pe sus de o răbufnire de vînt. Aproape că nici nu mai atinge pămîntul. Mişcarea se înteţeşte. E purtată pe sus, suspină şi-şi simte din plin bucuria cărnii. Simte între coapse tresăririle unei spinări miţoase. Întinde mîinile ca să nu cadă şi degetele nimeresc coarnele răsucite ale Ţapului).

ŢAPUL: Rururu!

MARI GAILA: Unde mă duci, Diavole?

ŢAPUL: La bal!

MARI GAILA: Pe unde o luăm?

ŢAPUL: Pe cornul lunii.

MARI GAILA: Ah, simt că ameţesc! Mi-e teamă să nu cad.

ŢAPUL: Ţine-te strîns de picioarele mele.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

MARI GAILA: Ce păros eşti !

(Mari Gaila leşină, simţindu-se purtată într-una printre nori. Cînd deschide iar ochii, după o lungă călătorie pe cornul lunii, se pomeneşte în faţa casei ei. Luna mare, rotundă, răsucită, îşi trimite razele deasupra căruţului, în care tontul are întipărită pe faţă aceeaşi strîmbătură).

SCENA IX

Simonina, în cămaşă de noapte, desculţă şi înfrigurată, coboară treptele de la pod. În bucătăria întunecată şi goală, răsună bătăile din uşă.

SIMONINA: Bate cineva, tată !
PEDRO GAILO: Bate? Bate cineva, zici?
SIMONINA: Oare cine-o fi?
PEDRO GAILO: N-ar fi rău să-ntrebi.
VOCEA MARIEI GAILA: Deschideţi o dată, blestemaţilor!
SIMONINA: S-a întors mama ! Vezi cît e de cinstită?
PEDRO GAILO: Mai rămîne de văzut ce nenorocire a adus-o.
SIMONINA: Unde sînt chibriturile?
PEDRO GAILO: Crezi că-s la mine-n palmă?
VOCEA MARIEI GAILA: A, afurisiţilor, aveţi de gînd să mă lăsaţi aici toată noaptea?
SIMONINA: Nu găsesc chibriturile !
VOCEA MARIEI GAILA: De-o veşnicie aştept aici !
SIMONINA: Aşteaptă s-aprind feştila.

(Umbra lungă şi deşirată a paracliserului se iveşte pe deasupra perdelei. Lîngă vatră, opaiţul aprins în cele din urmă, are flacăra şovăitoare, iar fata căreia i-a alunecat cămaşa de pe umeri, trage zăvoarele. Mari Gaila se iveşte, frumoasă, sub clarul de lună. Pe drum, căruţul stă pe jumătate răsturnat).

MARI GAILA: Cînd vă porniţi pe somn, ca butucii dormiţi !
PEDRO GAILO: Cînd eşti ostenit, nu poţi dormi iepureşte.
MARI GAILA: Ce tot bodogăneşti acolo, molie latinească? Unde-ar da Dumnezeu s-adormi pe veci, şi să nu te mai scoli.
PEDRO GAILO: Asta-i tot ce-mi poţi spune, desfrînato?
MARI GAILA: Nu mă bate la cap !
PEDRO GAILO: Altceva s-ar cuveni să fac. Să-ţi crăp capul.
MARI GAILA: Ai înnebunit de tot, molie latinească?
PEDRO GAILO: De ce mi-ai terfelit cinstea?
MARI GAILA: Altceva nu mai ştii să spui?
PEDRO GAILO: O tîrfă, asta ai ajuns !
MARI GAILA: Oare te mănîncă spinarea şi vrei să te scarpin?
SIMONINA: Potoliţi-vă, nu vă luaţi la bătaie !
MARI GAILA: Să-mi spui prostiile astea tocmai acum, cînd am pierdut averea.
SIMONINA: S-a-ntîmplat ceva cu bietul neştiutor, mamă?
MARI GAILA: A crăpat.
PEDRO GAILO: Cum . . . Aşa deodată?
MARI GAILA: O criză de epilepsie. S-a zis cu cîştigul nostru.
PEDRO GAILO: A terminat cu suferinţa, asta-i tot.
MARI GAILA: În aste trei zile am adunat patru scuzi.

(Mari Gaila deznoadă cu dinţii un colţ al batistei şi scoate cele patru monede pe care le joacă în mînă. Văzîndu-le, Simonina începe să se văicărească).

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SIMONINA: Soarele nu mai strălucește în casa noastră. Avutul nostru a pierit. Vai, a părăsit lumea asta fără să-i pese de noi !

PEDRO GAILO: Se cuvine s-o înștiințăm pe sora mea, Marica.

MARI GAILA: Să se ducă fata pînă la ea cînd s-o lumina de ziuă.

SIMONINA: Măiculiță Doamne, ce-o să se mai mînie mătușa !

MARI GAILA: Să nu-i sufli o vorbă. Îi lași cărucul în poartă și te-ntorci binișor. Asta-i tot.

SIMONINA: Să iau cărucul cu mine?

MARI GAILA: Nici vorbă, puturoaso, nici vorbă ! Doar nu-ți închipui c-o să-l îngropăm pe socoteala noastră !

PEDRO GAILO: Și-apoi să declarăm cum s-a-ntîmplat . . .

SIMONINA: Numai să vrea și mătușa . . .

MARI GAILA: Cînd o să dea cu ochii de căruț în poarta ei, o să vadă că n-are încotro.

PEDRO GAILO: De vreme ce-am hotărît așa, trebuie s-o facem înainte de-a se lumina.

MARI GAILA: Ai brodit-o și tu o dată, molie latinească !

SIMONINA: Nu mă duc la mătușa pînă nu-mi pun în șorț cîteva pietroaie zdravene.

PEDRO GAILO: Taci din gură, proasto ! E mătușă-ta, nu se cuvine să vorbești așa.

MARI GAILA: Dacă te-ntîmpină cu huiduieli, sparge-i olanele de pe casă.

PEDRO GAILO: N-o să fie nevoie, dacă-i dai zor cît mai e întuneric !

MARI GAILA: Nu-i rău ce spui.

PEDRO GAILO: Nu-i bine să te cerți cu neamurile. Lași cărucul la poartă, Simonina, și te-ntorci binișor înapoi.

SIMONINA: Asta putea s-o facă și mama, înainte de-a veni acasă.

PEDRO GAILO: Cap de muiere !

MARI GAILA: Ține-ți gura, molie latinească ! Crezi că nu-i mai breaz decît al tău?

PEDRO GAILO: Nu zic nu, da' un bărbat judecă altfel lucrurile.

SIMONINA: Terminați o dată !

MARI GAILA: Am terminat. Și-acum șterge-o cu cărucul la mătușa ta, cît mai e vreme.

SIMONINA: Tremur toată de frică !

MARI GAILA: Ia nu mai face mofturi !

SIMONINA: Gîndul morții mă cutremură de spaimă !

MARI GAILA: Șterge-o o dată !

SIMONINA: Să mă duc, și pe drum e-atît de întuneric !

MARI GAILA: Și eu tot așa am venit.

PEDRO GAILO: Fii ascultătoare, Simonina.

SIMONINA: Vino și tu cu mine, tătucă !

PEDRO GAILO: Am să-ți vorbesc din poartă, Simonina.

MARI GAILA: Ajunge cu văicărelile, puturoaso !

(Simonina își pune fusta cu mîini tremurătoare. Își așează pelerina pe creștet ca o broboadă, și iese în drum, făcîndu-și semnul crucii și gemînd. În bătaia lunii începe să tragă cărucul cel negru, unde capul tontului, livid și cu părul încîlcit se strîmbă într-una. Mîinile lui de copil, zgîrcite pe învelitoare, par ca de ceară. Pedro Gailo, îngenunchiat în pragul casei, cu mîinile larg desfăcute, o petrece vorbindu-i).

PEDRO GAILO: Fii ascultătoare ! . . . N-ai de făcut nici cinci minute ! . . . Mă auzi? Nu-ți fie frică, e lună plină ! . . . Mă auzi?

SIMONINA: Vorbește-mi, tătucă, vorbește-mi !

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SCENA X

Se crapă de ziuă. Licăriri roşietice. Ciripit de păsărele. În vîrful smochinului sperietorile îşi desfac braţele strîmbe. Doi porci grohăie aplecaţi peste căruţ, în faţa porţii Maricăi del Reino. Bătrîna, prăpădită şi cheală, îşi scoate capul pe fereastră şi strigă ca să sperie dobitoacele.

MARICA DEL REINO: Hîş! Hîş! Hîş de-acolo, boalelor! Doamne iartă-mă, porcii s-au năpustit la căruţ! Mi l-au adus pe tăcute! Ah, ticăloşii! şi nu mi-au spus nici un cuvînt!

(Marica del Reino iese din bucătărie, cu o mătură în mînă. Fusta e prost pusă pe ea iar sînii, ca două ţiţe de capră, seci, îi atîrnă pe afară).

MARICA DEL REINO: Hîş, boalelor! . . . Hîş, jivinele diavolului! . . . Nu-ţi fie teamă, sufleţelule! Stai cuminte, vin acuma! Ah, i-au mîncat toată faţa! L-au rupt, l-au rupt în bucăţi porcii! E rece de-a binelea!

(La strigătele ei, toţi vecinii s-arată. Se văd ivindu-se la ferăstruicile oblonite ale podurilor. Se-adună prin curţi, ies din staule, petrecuţi de boarea caldă a mugetelor. Bătrîna, răcnind cît o ţine gura, izbeşte cu coada măturii şalele supte ale porcilor care grohăie şi nu se îndură să lase căruţul. Atunci vorbeşte Serenín de Bretal, un bătrîn înţelept, stingîndu-şi feştila de cum iese din staul).

SERENIN DE BRETAL: Toate merg pe dos în lume. Iată că dobitoacele nu mai au teamă şi încep să-i sfîşie pe creştini.

(O femeie însărcinată, care, înconjurată de ţinci, priveşte pe deasupra gardului, îşi face semnul crucii şi-şi întinde braţele asupra progeniturii, cu o privire tristă şi resemnată de moarte înceată).

FEMEIA ÎNSĂRCINATĂ: Doamne, Maica Domnului, Doamne, Maica Domnului!

SERENIN DE BRETAL: Mi se pare că neştiutorul a dormit aici toată noaptea.

O BĂTRÎNĂ LA FERESTRUICA PODULUI: Se prea poate.

FEMEIA ÎNSĂRCINATĂ: Doamne Maica Domnului! Doamne Maica Domnului!

MARICA DEL REINO: Pe hoţeşte, în noaptea asta mi l-au adus, şi tot pe hoţeşte au şters-o, fără să-mi dea de veste prin nimic, fără să bată la uşa mea! De la neomenia lor se trage totul!

FEMEIA ÎNSĂRCINATĂ: Maică-sa îl cheamă alături de ea.

MARICA DEL REINO: Uitaţi-vă la trupul lui, e rece tot! Capul şi mîinile i le-au mîncat porcii! Măruntaiele îi sîngerează, ţi se împleticesc paşii la vederea unui asemenea măcel! Sînteţi martori cu toţii! L-au rupt în bucăţi porcii!

SERENIN DE BRETAL: Dobitoacele n-au minte.

BĂTRÎNA LA FERESTRUICA PODULUI: Se vede cît de colo!

MARICA DEL REINO: Ţi se-ntorc maţele pe dos cînd vezi ce-a mai rămas din el. Te-au părăsit în faţa porţii mele, Laureanino! Sufletele astea haine ţi-au pricinuit moartea!

BĂTRÎNA DE LA FERESTRUICA PODULUI: Ce-i curios, e că n-a strigat cînd l-au muşcat porcii!

O COPILĂ: Ba poate c-a strigat, tuşă Justa.

MARICA DEL REINO: M-aş fi trezit numaidecît.

FEMEIA ÎNSĂRCINATĂ: N-am închis ochii toată noaptea.

FEMEIA LA FERESTRUICA PODULUI: Ciudat!

SERENIN DE BRETAL: Şi dacă era mort cînd au dat porcii peste el? Vedeţi, sîngele n-a curs! Altminteri căruţul ar fi trebuit să fie roşu tot. Mi se pare că răceala nopţii l-a ucis. Îi doboară numaidecît pe de-alde ăştia rău alcătuiţi.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

BĂTRÎNA LA FERESTRUICA PODULUI: Ba poate c-o fi fost mort încă de cînd l-au adus!
SERENIN DE BRETAL: N-o s-o scoţi la capăt fără amestecul Legii.
MARICA DEL REINO: Dacă se află vinovaţii, nu scapă ei de lanţuri.
BĂTRÎNA LA FERESTRUICA PODULUI: Pe hoţeşte au venit!
MARICA DEL REINO: Toţi oamenii cinstiţi ar trebui să se cutremure în faţa unei asemenea ticăloşii! Cine te-a omorît, Laureanino? Ah, dac-ai putea vorbi, biet răposat!
SERENIN DE BRETAL: Nu striga aşa de tare, că nu-i spre binele tău. Sărmanul de el a murit pentru că i-a sunat ceasul. Nimeni nu făptuieşte nimic împotriva intereselor lui.
MARICA DEL REINO: Vrei să spui c-a murit în timp ce se afla în grija mea?
SERENIN DE BRETAL: Vreau să zic că voia Domnului a fost să-l ia la el.
MARICA DEL REINO: Şi de ce l-o fi lăsat la mine-n poartă fără să-mi dea nici un fel de veste? Pe mîinile lor de hoţi a murit.
SERENIN DE BRETAL: Dacă-i aşa, n-ai decît să li-l duci înapoi. Ce-au făcut ei, fă şi tu.
BĂTRÎNA LA FERESTRUICA PODULUI: S-ascunde o taină aici la mijloc!

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

Casa familiei Gailos. În bucătăria afumată, cu pereţii de lut, bărbatul şi nevasta — umbre tăcute — stau pitulaţi pe vine. Pe acoperiş se rostogoleşte o piatră, batjocoritoare, şi o ceată de puşlamale, în faţa uşii, strigă această coplă:

COPLA PUŞLAMALELOR: Turutututu! Mari Gaila,
Turutututu! Ce-a mai dansat!
Turutututu! Mari Gaila,
Turutututu! c-a lepădat.

MARI GAILA: Pui de tîrfă!
PEDRO GAILO: Stai la locul tău!
MARI GAILA: Ticăloşilor!
PEDRO GAILO: Să nu-i stîrnim!
MARI GAILA: Ce ţi-aş trage eu ţie!
PEDRO GAILO: Tîrfă!
MARI GAILA: Încornoratule!
(Tac din nou. Trece umbra unei vrăjitoare, deşirată, strecurîndu-se pe lîngă pereţi. Se opreşte şi priveşte pe uşă. E Rosa la Tatula, adusă toată de spate, ştirbă, cu desaga goală, cu toiagul în mînă. Mari Gaila se ridică şi, pe şoptite, vorbeşte cu bătrîna. Intră înăuntru amîndouă. Mari Gaila cîntă).
LA TATULA: Nu-mi spui nimic, Pedro Gailo?
PEDRO GAILO: Îmbătrînim, Tatula.
LA TATULA: Mai ai vreme să rupi cîteva rînduri de cămăşi.
MARI GAILA: Şi de izmene. E furios pe mine ca un leu. Şi toate astea din pricina scorneliilor care l-au ajuns la ureche. A vrut să mă omoare!
LA TATULA: Aşa vorbesc bărbaţii!
MARI GAILA: Dacă n-ar face decît să vorbească!
(Mari Gaila oftează adînc. Cu ţinuta ei mîndră, se îndreaptă spre ulcica de pămînt, umple un pahar din care bea cu lăcomie, şi, de departe, dreaptă, l-l întinde bărbatului)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARI GAILA: Bea!
PEDRO GAILO: Aş vrea să mă împărtăşesc!
MARI GAILA: Bea din paharul meu.
PEDRO GAILO: Aş vrea să-mi uşurez sufletul!
MARI GAILA: Îmi aduci ocara asta?
PEDRO GAILO: Un negru păcat îmi apasă sufletul!
MARI GAILA: Bea, ia de la mine!
PEDRO GAILO: Sufletul meu nu mai e al tău!
MARI GAILA: Bea fără să te mai gîndeşti!
PEDRO GAILO: Înghiţi-te-ar holera!
MARI GAILA: Vezi şi tu, Tatula!
PEDRO GAILO: Tîrfo!
MARI GAILA: Beţivule!

(Paracliserul iese în goană, negru, deşirat, dar spaima îl ţintuieşte locului, părul i se zbîrleşte în cap, mîinile i se înalţă. Marica del Reino, învăluită în mantie, se opreşte tîrînd căruţul după ea).

PEDRO GAILO: Sfîrşitul lumii, soră Marica.
MARICA DEL REINO: V-am adus ploconul.
MARI GAILA: Nu lăsa stîrvul ăsta în faţa uşii mele.

(Înainte de-a răspunde, Marica del Reino întoarce capul. A simţit în spatele ei o umbră şi o privire duşmănoasă. E Simonina, care se întoarce de la fîntînă, şi stă dreaptă în mijlocul drumului, cu mîinile în şolduri. În clipa aceasta aminteşte de mama ei, Mari Gaila).

SIMONINA: Fă bine şi ia asta de-aici, mătuşă!
MARICA DEL REINO: Lasă-mă să trec!
SIMONINA: N-ai să treci!
MARICA DEL REINO: Ba am să trec, şi-o să-ţi înfig mîna în coc.
SIMONINA: Ajutor tată!
PEDRO GAILO: De ce vii aşa de pornită la uşa mea, Marica?
MARICA DEL REINO: Mortul e sînge din sîngele tău.
PEDRO GAILO: Şi dintr-al tău, Marica.
MARICA DEL REINO: N-a murit în mîinile mele.
MARI GAILA: Ţi l-am dat pe cînd era viu, cumnată.
MARICA DEL REINO: Cumnată! Afurisit cuvînt! Mă doare să-l rostesc!
MARI GAILA: Vorbeşte, m-oi pricepe eu să-ţi răspund.
MARICA DEL REINO: Tîrfo!
PEDRO GAILO: Nu se cade să vorbiţi aşa în faţa unui mort.
LA TATULA: Mi se face frică de cum arăţi!
SIMONINA: Netezeşte-ţi părul, tată, ţi s-a ridicat tot în vîrful capului!
PEDRO GAILO: Răsuflarea celui ce-a venit în faţa uşii mele mi l-a ridicat. Cere odihna mormîntului.
MARICA DEL REINO: Şi n-o să-ţi faci decît datoria, dîndu-i-o. Dar n-a murit în mîinile mele, şi cheltuiala nu poate cădea asupră-mi.
MARI GAILA: Vrăjitoare zgîrcită.
MARICA DEL REINO: Tîrîtură!
PEDRO GAILO: Du-te, Marica, odată din faţa uşii mele. Nepotul nostru va fi înmormîntat ca un înger.
SIMONINA: S-ar zice că tata-i tare bogat!
MARI GAILA: Beţivul!
MARICA DEL REINO: Lasă-mă să trec, Simonina!
SIMONINA: Vrei să treci, dar n-ai să izbuteşti.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

MARICA DEL REINO: Dac-am să te-nțep cu sula asta . . .
SIMONINA: Vrăjitoare !
MARICA DEL REINO: Am să-ți străpung inima !
SIMONINA: Ajutor, mamă !
MARI GAILA: Proasto, las-o să se ducă !
PEDRO GAILO: Simonina, vîră leșul înăuntru. Trebuie scăldat și îmbrăcat în cămașa mea de zile mari, ca să se poată înfățișa lui Dumnezeu.
SIMONINA: Auzi, mamă?
MARI GAILA: Aud, aud și tac din gură.
LA TATULA: Haide, haide, n-o să vă certați acuma între voi. N-aveți decît să stați trei zile la poarta bisericii cu cărușul și-o să strîngeți mai mult decît trebuie ca să-l îngropați.
MARI GAILA: Nu ține trei zile pe căldura asta.
LA TATULA: Mustește tot de rachiu.
PEDRO GAILO: Trebuie scăldat, trebuie să i se radă barba care i-a crescut și să i se pună o coroană de crini. Nevinovat cum era, trebuie să i se citească rugăciunea pentru îngeri.
MARI GAILA: Și tu, molie latinească, nu tragi clopotele pentru slujbă? Vrei să bată ele singure?

(Uitîndu-se la lumina de afară, negru în sutana lui strîmtă, paracliserul își dă seama de ceasul zilei după locul soarelui, apoi aleargă spre biserică, zăngănindu-și cheile. Împrejurul casei, copla ștrengarilor răsună din nou).

COPLA ȘTRENGARILOR: Turututu ! Mari Gaila,
Turututututu ! Ce s-a-ntîmplat?
Turututu ! Mari Gaila,
Turututu! A lepădat !

SCENA II

Mari Gaila și Tatula își vorbesc în taină în dosul casei, la umbra smochinului în care sperietoarea își desface brațele: o sutană în zdrențe întinsă pe două cozi de mătură încrucișate.

LA TATULA: Putem vorbi acum pe față.
MARI GAILA: Hai, dă-i drumul !
LA TATULA: Ți-aduci aminte ce ți-au prezis cărțile, într-o bună zi?
MARI GAILA: Cărți schimbătoare !
LA TATULA: De trei ori la rînd dragoste înfocată ți-a căzut.
MARI GAILA: Profeții strîmbe !
LA TATULA: Tu cu ochii tăi le-ai văzut.
MARI GAILA: Soarta mea rămîne neschimbată.
LA TATULA: Numai pentru că tu nu vrei . . . Am ceva să-ți spun.
MARI GAILA: Ce?
LA TATULA: Ceva din partea cuiva care așteaptă răspunsul tău.
MARI GAILA: Septimo Miau te trimite?
LA TATULA: Nu ți-a trebuit mult pînă să ghicești. Dorește să aibă o întrevedere cu tine.
MARI GAILA: Ah, ticălosul, ce-a zis cînd a aflat de moartea tontului?
LA TATULA: I-a întrebat pe cei care fuseseră de față și a dezlegat taina ca un jude-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cător. Trebuie să ştii şi tu. Neştiutorul a dat ortul popii din cauza rachiului cu care l-a îndopat Maricuela.

MARI GAILA: Nici nu putea fi altul decît pungaşul ăsta. Şi Septimo, ce-a zis cînd a aflat?

LA TATULA: În prima clipă a căzut pe gînduri, răsucindu-şi o ţigară.

MARI GAILA: Se ascundea.

LA TATULA: Bine-l mai cunoşti! Pe urmă s-a pus să bea cu toţii, mai ales cu Maricuela. Cînd l-a văzut afumat, s-a năpustit asupra lui, i-a şters aluniţa, i-a dat izmenele jos şi l-a zvîrlit afară. Ce-am mai rîs!

MARI GAILA: Şi Ludovina?

LA TATULA: Se tăvălea de rîs.

MARI GAILA: Nu crezi că între ea şi Septimo e ceva?

LA TATULA: Trebuie să fi fost, mai curînd.

MARI GAILA: Dacă a fost, încă n-a trecut.

LA TATULA: Eşti şi geloasă acum!

MARI GAILA: Sînt amîndoi liberi!

LA TATULA: Septimo nu te vede decît pe tine.

MARI GAILA: Dar numai cu un ochi!

LA TATULA: O dovedeşte mai ales dorinţa lui de a-ţi vorbi.

MARI GAILA: Poate că nu-i mulţumit numai cu una!

LA TATULA: Asta ţi-e răspunsul?

MARI GAILA: Răspunsul meu încă nu ţi l-am dat.

LA TATULA: Nu fac decît să-l aştept.

MARI GAILA: Trebuie să mă gîndesc.

LA TATULA: Hotărîrile care vin de la inimă sînt necugetate.

MARI GAILA: Aşa se spune...

LA TATULA: Ei, care ţi-e răspunsul?

MARI GAILA: Că nu sînt făcută pentru viaţa asta pe care-o duce el.

LA TATULA: Scapi prilejul să trăieşti bine!

MARI GAILA: Să hoinăresc de colo-colo!

LA TATULA: Să aduni bani.

MARI GAILA: Pe ploaie şi pe arşiţă.

LA TATULA: Sindrofii pe la hanuri!

MARI GAILA: Fără tihnă.

LA TATULA: O regină! Uite, ciorapii ăştia în dungi sînt pentru tine, şi cerceii ăştia cu perle. Dacă încerci ciorapii, aş putea să-ţi spun dacă-ţi vin sau nu bine pe picior.

MARI GAILA: Sînt din cei lungi?

LA TATULA: Şi din cei mai buni. La care cei de neam mare le zic «Teacă de pisică».

MARI GAILA: Ce ţi-e şi cu sclifosiţii ăştia!

LA TATULA: Ce răspuns trebuie să-i duc lui Septimo?

MARI GAILA: Să-i spui că-i mulţumesc.

LA TATULA: Nici un cuvînt mai mult, Mari Gaila?

MARI GAILA: Dacă vrea mai multe, să vină singur după ele.

(Mari Gaila zîmbeşte dusă pe gînduri, cu privirea aţintită în undele argintii ale rîului. Pe mal trece o caravană de ţigani unguri, cu urşi şi cazane spoite. Mari Gaila cîntă).

CÎNTECUL MARII GAILA: Răvaşe multe de-mi trimiţi,
Să ştii că nu mă bucur:
Oftatul inimii fierbinţi,
Mai multe ştie spune...

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

LA TATULA: Septimo ar dori să-ţi vorbească într-un loc mai ascuns.
MARI GAILA: Să ne luăm adio.
LA TATULA: Afară, dacă, împreună cu el, n-o să hotărăşti altceva. Ce să-i spun?
MARI GAILA: Ce-ai vrea să spună o femeie îndrăgostită?
LA TATULA: Ai să te duci la întîlnirea pe care o s-o hotărască?
MARI GAILA: O să mă duc.
LA TATULA: Juri?
MARI GAILA: Jur.
LA TATULA: Bine, cinsteşte-mă acum c-un păhăruţ, că mă duc să-i duc răspunsul.
MARI GAILA: Hai în casă.
LA TATULA: Stai puţin!

(Bătrîna o apucă de braţ. Jandarmii trec pe drum, ducîndu-l între ei pe un bărbat cu cătuşele puse. Mirate, acolo la umbra smochinului, cele două femei l-au recunoscut pe pelerinul cu barbă venerabilă şi cu pietroi drept pernă).

MARI GAILA: Îi iau întotdeauna pe cei mai nenorociţi.
LA TATULA: Cum te mai înşeli. Ăsta-i contele polonez!
MARI GAILA: Ăsta! Şi eu care credeam că-i Septimo!
LA TATULA: Vicleşugul lui Septimo e să pungăşească oamenii cu scornelile lui.
MARI GAILA: Ce mai şnapan!
LA TATULA: Dar mucalit nevoie mare!
MARI GAILA: Nu degeaba nu-l pot eu suferi!

SCENA III

San Clemente. Biserică în stil romanic cu dale aurite. Cimitir înverzit, adieri tihnite. Soarele croieşte fireştile lui cărări de vis pe faţa de smaragd a rîului. Septimo Miau stă aşezat pe zidul cimitirului. Simonina la umbra porticului, îngenunchiată lîngă căruţ, strînge bani pentru înmormîntare. Capul uriaş al tontului răsare din albeaţa unei perne. Fruntea lui de ceară e încununată cu camelii, iar trupul ţeapăn se ghiceşte diform sub giulgiul de stambă albastră, tivit cu şiret auriu. Pe pîntec, umflat ca cel al unei femei însărcinate, un talger de cositor cu bănuţi în el îndeamnă oamenii să dea de pomană; printre monezi de aramă, înnegrite, răsare o pesata strălucitoare.

SEPTIMO MIAU: Merge, merge?
SIMONINA: Aşa şi-aşa!
SEPTIMO MIAU: Nici nu ştii ce comoară vîrîţi în pămînt.
SIMONINA: Îţi închipui că numai dumneata ştii!
SEPTIMO MIAU: Arătările astea sînt tare simţitoare, trebuie să te porţi grijuliu cu ele.
SIMONINA: Cu mai multă grijă decît a avut el parte.
SEPTIMO MIAU: Nu mă mai ocărî, copilă! Crezi că eu nu vedeam cum căruţul nu-i nici măcar vopsit un pic, de mîntuială, şi n-are nici o înfrumuseţare care să atragă pe curioşi? Şi ce mai dever ar fi făcut într-un tîrg din Madrid!
SIMONINA: Destul l-ai împuiat mamei capul cu poveştile astea!
SEPTIMO MIAU: Mama ta e o femeie tare isteaţă.
SIMONINA: În ciuda celor pe care le-ai spus mai adineaori.
SEPTIMO MIAU: Nu te supăra, mititico. Dacă ar fi căzut la înţelegere cu mine, ar fi scăpat de sărăcie.
SIMONINA: Mama îşi supraveghează îndeaproape purtarea, şi nu-i plac înţelegerile de felul ăsta.
SEPTIMO MIAU: Sînt învoieli cinstite.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

SIMONINA: Nu pentru multă vreme.
SEPTIMO MIAU: Învoiala dintre doi oameni care se unesc ca să cîştige bani. Învoială pe faţă. Aş fi luat căruţul cu chirie, plătind bine. Aş fi înhămat la el doi cîini dresaţi ... Şi-apoi ţin-te ! ...
SIMONINA: Da, numai că acum nu mai e nimic de făcut.

(Simonina oftează şi, ridicîndu-se în picioare pe dalele de sub portic, alungă muştele care se aşează pe capul de ceară. Femei habotnice, aducînd în mantiile lor miros de tămîie, ies din biserică una după alta).

SIMONINA: Fie-vă milă, s-avem cu ce-l înmormînta !
O BĂTRÎNĂ: Cum mai pute !
ALTĂ BĂTRÎNĂ: Trăsneşte !
BENITA, CROITOREASA: Cînd îl înmormîntaţi?
SIMONINA: Cînd vom fi strîns destul.
BENITA, CROITOREASA: Ia te uită cum e cusut giulgiul ! Nu-i decît însăilat !
SIMONINA: Pentru viermi e bun şi-aşa.
BENITA, CROITOREASA: Cine l-a croit?
SIMONINA: Mama a făcut totul.
BENITA CROITOREASA: Nu-i de loc îndemînatecă.
SIMONINA: Doar nu-i croitoreasă.
BENITA CROITOREASA: Şi nu putea găsi altă aţă mai potrivită să coasă şiretul?
SIMONINA: Ia mai slăbeşte-mă cu astea ! Dă-mi mai bine un gologan !
BENITA, CROITOREASA: N-am.
SIMONINA: Se vede că nu cîştigi prea mult din cusut !
BENITA CROITOREASA: Destul cît să trăiesc cinstit. Cinstit, pricepi?
SIMONINA: Dar bîrfită tot eşti, să ştii.
BENITA CROITOREASA: Se poate, dar n-am dat niciodată cinstea pe ruşine.
SIMONINA: Şi ţinteşti cam sus.
BENITA CROITOREASA: Sînt mai săracă decît tine, dar nu vreau s-ajung în gura lumii.
SIMONINA: Ah ! Gura lumii ! Asta te omoară !
BENITA CROITOREASA: Asta preţuiesc eu cel mai mult.
SIMONINA: Asta-i acum !
BENITA CROITOREASA: Ce vrei să spui?
SIMONINA: Cu toate sîntem cinstite atîta vreme cît ...
BENITA CROITOREASA: În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh ! Frumos mai vorbeşti la vîrsta ta !
SIMONINA: Cum n-am de-a face cu oameni de soi, nu ştiu să vorbesc ca o cucoană.
BENITA CROITOREASA: Mă duc, mi-ajunge cîte-am auzit !
SIMONINA: Fără să-mi dai un bănuţ?
BENITA CROITOREASA: Chiar aşa !
SIMONINA: Dacă toţi ar da de pomană ca asta ...

(Pedro Gailo, în sutană şi stihar, se iveşte în pragul bisericii. Aduce miros de luminare care fumegă la altar, de curînd stinsă. Prin deschizătura uşii se întrezăresc în penumbră reflexe aurii).

PEDRO GAILO: Fir-ar să fie ! Nu mai termini o dată cu vorba !
SIMONINA: Mi se vorbeşte, şi eu răspund.
PEDRO GAILO: Toate sînteţi la fel, voi femeile.
SEPTIMO MIAU: Fie cum pofteşti, dar petrecerea fără ele nici că se poate, prietene ! Şi să nu te plîngi, că ai o nevastă pe cinste. Am fost amîndoi la un loc de pelerinaj, şi mi-a plăcut cum se purta şi uşurinţa cu care lua banii gugumanilor.
SIMONINA: Vezi ce frumos vorbesc toţi oamenii despre mama? Şi numai dumneata vrei să-i crăpi capul ...

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PEDRO GAILO: Ţine-ţi gura, Simonina.
SIMONINA: Şi să-ţi mai pleci urechea la vorbe . . .

(Coimbra stă în două picioare şi dă din coadă, apoi dansează în jurul paraclisierului, care o priveşte chiorîş. Coimbra, batjocoritoare, adulmecă sutana şi strănută, imitînd tusea unei babe).

SEPTIMO MIAU: Ţine-ţi strănutul, Coimbra!
PEDRO GAILO: Trăzni-te-ar!
SEPTIMO MIAU: Spune-i să-ţi dea laba, prietene!
PEDRO GAILO: Nu sînt din tagma voastră.
SEPTIMO MIAU: Şi care-i tagma noastră?
PEDRO GAILO: Cea a satanei.
SEPTIMO MIAU: Coimbra, uite cum ne ponegreşte.
SIMONINA: Din pricina blîndeţii dumitale te-au însemnat la faţă?
SEPTIMO MIAU: Crezi una ca asta, fato?
SIMONINA: Cred în Dumnezeu!

(Septimo Miau scuipă chiştocul şi-şi ridică legătura cu două degete, descoperindu-şi ochiul ascuns. Clipeşte cu înţeles şi-şi trage legătura de tafta verde la loc).

SEPTIMO MIAU: Acum vezi că nu-s însemnat?
SIMONINA: Atunci tot pentru vreo fărădelege ţi-l ascunzi.
SEPTIMO MIAU: Pentru că are privirea prea pătrunzătoare. Vede atît de adînc, că arde, şi sînt nevoit să-l leg. Trece prin ziduri şi gînduri!
SIMONINA: Ave Maria! O privire ca asta aduce a vrăjitorie.
PEDRO GAILO: Diavolul s-a răsculat pentru că voia să vadă prea multe.
SEPTIMO MIAU: Diavolul s-a răsculat pentru că voia să ştie.
PEDRO GAILO: A voi şi a şti sînt roadele aceluiaşi arbore. Diavolul voia să prindă cu privirea cele două necuprinsuri: trecutul şi viitorul.
SEPTIMO MIAU: Şi a dobîndit ce şi-a dorit.
PEDRO GAILO: Ceea ce a dorit era să se măsoare cu Dumnezeu. Dar a orbit, văzînd că timpul nu se mai urneşte din loc. Înzestrat cu cele trei priviri, ar fi fost Dumnezeu.
SEPTIMO MIAU: Eşti tare învăţat, prietene.
PEDRO GAILO: Citesc în cărţi.
SEPTIMO MIAU: Aşa se şi cade.

(Pe drumul care străbate lanurile de porumb, silueta negricioasă a unei bătrîne aduse de spate se-apropie cu paşi mari. Saltimbancul se îndepărtează fluierînd-o pe Coimbra, şi alături de grilaj se întîlneşte cu Rosa la Tatula, căci ea era).

SEPTIMO MIAU: I-ai vorbit?
LA TATULA: Trebuie s-o văd din nou.
SEPTIMO MIAU: În ce ape se scaldă?
LA TATULA: Nebună după tine. Prea puţin se pricepe la felul în care anume bărbaţi răsplătesc femeile.
SEPTIMO MIAU: Dacă într-o bună zi o las eu pe ea, sau ea pe mine, tot s-alege cu ceva, după ce-a colindat lumea în lung şi-n lat.
LA TATULA: Fără să mai pui la socoteală ostenelile!
SEPTIMO MIAU: N-o să se răzgîndească?
LA TATULA: Se pricepe el aghiuţă să n-o lase.
SEPTIMO MIAU: Isteaţă femeie!
LA TATULA: Uită-te la fiică-sa: douăzeci de ani, dar nu-i ajunge nici la genunchi maică-si!
SEPTIMO MIAU: Maică-sa e plămădită dintr-alt aluat.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

LA TATULA: Cine-ar fi crezut că sărăcia i-ar putea păstra carnea atît de tare și firea pătimașă ca a unei puștane?
SEPTIMO MIAU: Ah, Tatula, amețesc!
LA TATULA: Ștrengar fără pereche!
SEPTIMO MIAU: Cînd trebuie s-o vezi?
LA TATULA: De îndată ce-mi spui tu unde și cînd vă-ntîlniți.
SEPTIMO MIAU: Nu mă descurc prea bine prin părțile astea. Se află cumva vreun mal cu trestii?
LA TATULA: Frumoase lucruri ți-ai mai pus în gînd!
(Bătrîna începe să se scarpine la rădăcina chicii ei cenușii, descoperindu-și gingiile știrbe într-un rîs chicotit, în timp ce saltimbancul, ridicîndu-și legătura, străpunge cu privirea cîmpul înverzit).

SCENA IV

Divinul fluviu, scăldat de istorie romană, e un smaragd vălurit de vise. Vaci arămii s-adapă pe malurile lui, fete în soare, cu obrajii ca de cireașă, și bătrîne cu fața de culoarea mierii, ca niște chipuri de iconostas, pun inul la topit. Cîmpia, în adormirea serii, se-nfiorează de-o tăcere vie și fremătătoare. Miguelín el Padronés se ivește pe deasupra unui gard viu și, fără să scoată o vorbă, clipind din ochi cu înțeles, desface larg mîinile, ca pentru a cere ascultare din partea oamenilor. Voci depărtate întreabă.

O FATĂ: Ce-i, Padronés?
ALTĂ FATĂ: Pălărie-ntr-un picior, ghici ciupercă ce-i?
MIGUELIN: Cînd o să vedeți, n-o să vă credeți ochilor.
O FATĂ: Hai spune-ne ce e!
MIGUELIN: Un cuib de turturele.
(Serenín de Bretal, care, asemeni unui bătrîn patriarh, strînge fînul înconjurat de copiii și nepoții lui, își pune pălăria de-o parte cu un aer pișicher de vulpoi bătrîn).
SERENIN DE BRETAL: Ah, mucalitule, m-am dumirit! E vorba de doi care prea-curvesc!
UN STRIGĂT TINERESC: Turututu! Hai să-i vedem!
O FATĂ: Diavol afurisit ce ești, Padronés!
(În vîrful stîncilor acoperite cu păscăluțe galbene, se desprinde, în fața soarelui, silueta neagră a unui păstor care trage cu praștia. Alături dulăul negru și el).
QUINTIN PINTADO: Dacă ai mințit, Padronés, degeaba ai să fugi, tot am să te ajung cu praștia.
O BĂTRÎNĂ: Alt împelițat și ăsta!
QUINTIN PINTADO: Unde-i nunta?
MIGUELIN: Colo printre trestii.
QUINTIN PINTADO: Turututu! Hai să vedem!
MIGUELIN: Asmute cîinele pe ei.
QUINTIN PINTADO: Vînătoare regească.
O VOCE: Uite-l pe flăcău, fuge!
ALTĂ VOCE: Urmăriți-l!
QUINTIN PINTADO: N-avem cîine pentru un vînat ca ăsta.
O FATĂ: Lăsa-ți-l. Bărbatul face ce poftește. Femeia trebuie să se supravegheze.
STRIGĂT TINERESC: Turututu! S-o facem să iasă pe mititică!
(Bătrîni și tineri părăsesc muncile cîmpului și aleargă spre gardurile vii dimprejur. Cei mai îndrăzneți pătrund în trestiișul verde, de pe malurile apei, asmuțind cîinii.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Fetele zîmbesc încurcate, bătrînele-și rostogolesc ochii privind mînios. Mari Gaila, urlînd, iese în drum, alergînd după cîinii care-i rup fusta cu dinții).

O VOCE: Cu cine preacurvea?

ALTĂ VOCE: Cu saltimbancul.

MARI GAILA: Nerușinaților! Pui de tîrfă!

O VOCE: Cățea în călduri!

ALTĂ VOCE: Ai să dansezi în cămașă!

O BĂTRÎNĂ: Faci femeile de rușine!

COR DE VOCI: Să dansezi în cămașă! Să dansezi în cămașă!

MARI GAILA: Orbirea-ți cu toții, încornoraților! Încornoraților! Încornoraților!

(Mari Gaila, hăituită de flăcăi și de cîini, aleargă spre malul apei, avînd acum pe șolduri fusta sfîșiată, prin care se vede carnea albă a picioarelor. Milon de la Arnoya, un uriaș roșcovan care merge înaintea carului, îi taie drumul, scoțînd un strigăt sălbatic și vesel. Mari Gaila se oprește, cu o piatră în mînă).

MILON DE LA ARNOYA: Turututu!

MARI GAILA: Cui s-apropie de mine îi crăp capul.

MILON DE LA ARNOYA: Aruncă piatra!

MARI GAILA: Mă apăr cu ea!

MILON DE LA ARNOYA: Arunc-o!

MARI GAILA: Nu te-apropia, Milon!

(Flăcăul cu rîs sălbatic s-apropie dintr-un salt. Piatra îl izbește în piept. Mari Gaila, cu ochii aruncînd scîntei, se apleacă să ia altă piatră, în vreme ce uriașul o prinde în brațe).

MILON DE LA ARNOYA: Turututu! Te-am prins!

O VOCE: Milon a prins-o!

MARI GAILA: Lasă-mă, Milon, dacă mă rogi frumos, am să te mulțumesc! Lasă-mă!

MILON DE LA ARNOYA: Nu te las!

MARI GAILA: Sălbaticule! Nu te temi că într-o bună zi și pe nevasta ta ar putea cineva s-o necinstească?

MILON DE LA ARNOYA: Nevastă-mea n-are diavolu-n ea, ca tine.

MARI GAILA: Înseamnă că n-o cunoști!

MILON DE LA ARNOYA: Taci, cățea!

MARI GAILA: Dă-mi drumul și, altădată, cînd o să vrei tu, am să-ți dau un sfat care-ți va folosi. Dă-mi drumul!

MILON DE LA ARNOYA: Du-te la dracu! Iată-mă spurcat!

(Mari Gaila fuge din brațele uriașului, cu părul despletit și pieptul gol. Glasurile izbucnesc, înmănunchiate laolaltă, ca un foc de artificii).

O VOCE: Uite-o, fuge!

ALTĂ VOCE: N-o lăsați să scape!

VOCILE ÎN COR: După ea! După ea!

QUINTIN PINTADO: Numai să pun eu mîna pe tine!

(Își asmuță cîinele și fuge de-a lungul apei, ochind-o cu praștia pe fugară. Pe drum, un tropot de pași s-apropie în goană. Prinsă-n clește, Mari Gaila se uită înapoi).

MARI GAILA: Suflete blestemate! Diavoli împielițați!

QUINTIN PINTADO: Ai să dansezi în cămașă! Să vedem și noi cum arăți!

MARI GAILA: Nu te apropia, Calafă!

QUINTIN PINTADO: Vreau să văd frumusețile tale ascunse!

STRIGĂTE: Turututu!

MARI GAILA: Păgînilor! Diavoli fără inimă! Dacă am să lepăd, cu toții o să crăpați la ocnă!

O VOCE: Nu se prinde!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALTĂ VOCE:. Trebuie să dansezi în cămaşă !
QUINTIN PINTADO: Să vedem şi noi cum arăţi !
MARI GAILA: De asta vă ţineţi după mine, pui de tîrfă? Bine ! Am să dansez în cămaşă ! Am să dansez în pielea goală !
STRIGĂTE: Turututu !
MARI GAILA: Să nu-ndrăznească nimeni să s-apropie ! Zgîiţi-vă pînă vă vor ieşi ochii din cap, dar nu puneţi labele pe mine !
STRIGĂTE: Turututu !

(Mari Gaila îşi sfîşie îmbrăcămintea şi se iveşte goală, cu carnea tremurătoare pe ea. O şuviţă de sînge i se prelinge pe umăr. Străveche frumuseţe, gravă şi hotărîtă, profilîndu-şi nuditatea clară pe undele aurite ale fluviului).

MARI GAILA: Mulţumiţi-vă cu asta !
STRIGĂTE: Turututu !
O VOCE: Milon, urc-o la tine-n car !
ALTE VOCI: În carul lui Milon !
QUINTIN PINTADO: Să danseze pe tron !
STRIGĂTE: Turututu !

(Munte de fîn înmiresmat, alunecînd, carul cu boii lui auriţi, şi uriaşul roşcovan care-i mînă pare, în ierburile de pe mal, carul triumfal al unei bacanale).

ULTIMA SCENĂ

San Clemente. Cimitirul în tăcerea jilavă şi verde şi biserica în stil romanic, aurită de soare, legănată de adierile rugăciunii de seară a lanurilor aurii de porumb. Sutana paracliserului fîlfîie sub portic, iar alături de căruţ un grup de mantii şuşotesc. Îmbrîncindu-l pe paraclisier, doi puşti obraznici pătrund pe poarta bisericii şi se cocoaţă în clopotniţă. Clopotele răsună cu toată puterea. Pedro Gailo înăbuşindu-se de mînie rămîne cu braţele în aer, călcîndu-şi poalele sutanei).

PEDRO GAILO: Cîtă lipsă de creştinească cuviinţă !
MARICA DEL REINO: Mai mult decît atît !
LA TATULA: Cei doi băieţandri care-au venit adineaori. Tineret stricat.
SIMONINA: Cotonogeşte-i, tată !
PEDRO GAILO: Domnul fie lăudat ! Ce fărădelege !
MARICA DEL REINO: Nelegiuiţi !
O VOCE DIN LANUL DE PORUMB: Pedro Gailo, ţi-o aduc pe nevastă-ta în pielea goală într-un car, înconjurată de batjocura mulţimii.

(Pedro Gailo cade în genunchi şi-şi izbeşte fruntea de lespezile porticului. Deasupra capului lui, clopotele sună nebuneşte. Acordurile bacanalei agreste ajung pînă la tăpşanul bisericii, iar fruntea paracliserului atingînd lespezile trezeşte ecourile mormintelor).

MARICA DEL REINO: Ai să-ţi rupi coarnele !
PEDRO GAILO: Pămînt, înghite-mă !
LA TATULA: Ce-i cu tot tărăboiul ăsta?
VOCEA DIN LANUL DE PORUMB: Au găsit-o cum se uita la soare cu un flăcău peste ea !
SIMONINA: Vorbe şi scorneli !
VOCEA DIN LANUL DE PORUMB: Eu n-am văzut-o.
PEDRO GAILO: Ca toţi cei care au un strop de bunăcuviinţă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

LA TATULA: Asta aşa e! Treburile astea nu se strigă în gura mare.

(Pedro Gailo, împiedicîndu-se în poalele sutanei, piere sub bolta clopotniţei. Urcă sus, izbindu-se de toţi pereţii în îngustimea scării. Carul bacanalei s-apropie de drum. Jur împrejur dănţuie hora înflăcărată a flăcăilor, în timp ce sus, albă şi goală, Mari Gaila încearcă să se acopere cu fîn. Paracliserul, negru şi slab, iese pe acoperiş, spărgînd olanele sub el).

O VOCE: Scopitule!

CÎNTEC PENTRU DANS: Turututu! Mari Gaila
Turututu! ce-a mai dansat!
Turututu! Mari Gaila
Ce-a avea pe ea a dezbrăcat!

PEDRO GAILO: Dumnezeu îmi porunceşte să mă duc s-o întîmpin pe femeia necredincioasă în însăşi uşa bisericii în care ne-am cununat!

(Pedro Gailo s-aruncă cu capul în jos de pe marginea acoperişului. Străbate într-o învolburare neagră aerul şi rămîne lat, cu braţele desfăcute, cu sutana sfîşiată. Pare mort. Dintr-o dată se scoală, şi, şontic-şontic, pătrunde în biserică).

O VOCE: Te-am crezut mort!

ALTĂ VOCE: Are şapte vieţi în el!

QUINTIN PINTADO: Turututu! Ia uitaţi-vă, i-au căzut coarnele pe jos!

(Dar paracliserul iese, ţinînd în mînă o făclie aprinsă şi o carte de rugăciuni. Pe faţa-i nepătrunsă se citeşte nebunia. Cu cartea deschisă şi cu capul descoperit, străbate porticul şi iese înaintea carului triumfal al lui Venus. Ca pentru a-l primi, femeia sare în drum, ascunzîndu-şi sexul. Paracliserul stinge luminarea de mîinile ei încrucişate, izbindu-le apoi cu cartea).

PEDRO GAILO: Cel dintîi dintre voi care se ştie fără de nici un păcat să arunce primul cu piatra în ea.

VOCI: Cornorat îngăduitor!

ALTE VOCI: Scopitule!

(Sudălmile zboară, pietrele de asemenea, iar braţele se ridică ameninţătoare. Mînia şi mîndria dezleagă limbile, dezlănţuite într-o revărsare usturătoare de vorbe).

O BĂTRÎNĂ: Faci bărbaţii de ruşine!

(Paracliserul se întoarce, făcînd o plecăciune ca o mătanie, apoi, privind cruciş spre ceaslovul deschis, citeşte sentinţa pe latineşte).

RUGĂCIUNEA LATINEASCĂ A PARACLISERULUI: Qui sine peccato este vestrum, primus in illa lapidem mittat.

(Paracliserul înmînează femeii goale luminarea stinsă, şi, apucînd-o de mînă, străbat amîndoi porticul păşind pe lespezi . . . Minune săvîrşită de latină! O emoţie cucernică, liturgică, pătrunde în suflete şi schimbă încrîncenarea sîngerie a feţelor. Bătrînele suflete copilăreşti respiră o adiere de viaţă veşnică. Unii se fac nevăzuţi fugind, alţii se roagă cucernic. Cuvintele latineşti, cu tremurul lor enigmatic şi liturgic, coboară din cerul minunilor).

SERENIN DE BRETAL: Să terminăm cu poveştile astea!

QUINTIN DE PINTADO: Şi eu mă duc. Mi-am lăsat turma singură.

MILON DE LA ARNOYA: Şi dacă pentru ce-am făcut o să ne pomenim chemaţi la judecată?

SERENIN DE BRETAL: Nici o grijă!

MILON DE LA ARNOYA: Dar dacă totuşi ne cheamă?

SERENIN DE BRETAL: Nu sufli un cuvînt în faţa jandarmilor şi aştepţi liniştit.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

(Lumina asfințitului plutește în pridvorul bisericii. Mari Gaila, frumoasă și goală, pășește pe lespezi și privește la ce-i în jur pe sub o perdea de lacrimi. Cînd s-apropie, capul uriaș al tontului, încins de camelii, i se pare a fi un cap de înger. Dusă de mînă de soțul ei, femeia necredincioasă găsește sălășluire în biserică, încununată de prestigiul religios care, pe această lume superstițioasă, la sufletele simple, însoțește latina uitată a dumnezeieștilor cuvinte).

În românește de ANGELA CISMAȘ

VIEIRA DA SILVA — Oraș — 1948

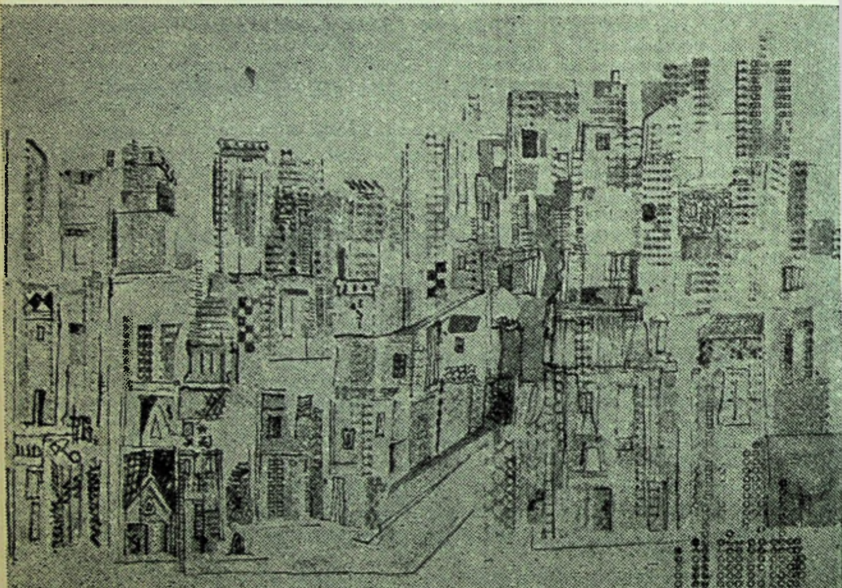

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALFONSO SASTRE

Pasiunea eseului

TRAGEDIE ȘI ESPERPENTO

Poetul Max Estrella urmează să moară în Luces de Bohemia[1]*; scena este importantă, testamentară. « Tragedia noastră — declară el, vorbind nu de tragedia lui personală, ci de « tragedia spaniolă » — nu e tragedie ». « Dar ceva trebuie să fie », sună replica lui don Latino. « Esperpento » răspunde Max, schimonosindu-și gura. (Notă importantă: ceea ce urmează e Beckett pur; Vladimir și Estragon împreună, dar singuri, așteptînd ceva și totuși lipsiți de orice speranță:*

Don Latino: *Nu strîmba din gură, Max.*
Max: *Simt că înghet.*
Don Latino: *Ridică-te. Hai să mergem.*
Max: *Nu pot.*
Don Latino: *Lasă-te de farse. Hai să mergem.*
Max: *Dă-mi tu putere s-o fac. Unde ai plecat, Latino?*
Don Latino: *Sînt lîngă tine.*

[1] Titlul uneia din cele mai cunoscute piese ale lui Valle-Inclán.

Reputatul dramaturg spaniol Alfonso Sastre s-a născut la Madrid în 1926. E licențiat în litere și filozofie. În 1946, a avut loc premiera primei sale piese *Urania 235*. De atunci scrie necontenit pentru teatru. Dintre piesele jucate în Spania amintim *Escuadra hacia la muerte* (Escadra spre moarte), *La mordaza* (Călușul), *La Sangre de Dios* (Sîngele lui Dumnezeu), *El cuervo* (Corbul) și *La cornada*. A mai publicat în Spania, America Latină și Franța, piesele: *Cargamento de suenos* (Încărcătura de vise), *El pan de todos* (Pîinea tuturor), *Guillermo Tell tiene los ojos tristes* (Wilhelm Tell are ochii triști), *Asalto nocturno* (Asalt nocturn), *Muerte en el barrio* (Deces în cartier), *En la red* (Razia). Alfonso Sastre este și un animator neobosit al vieții teatrale spaniole, creator al unei grupări de orientare realistă (« Grupo del teatro realista ») și totodată teoretician al problemelor teatrului actual (a publicat volumele *Drama y sociedad* și *Anatomia del realismo*, la care se fac referiri în prezentul articol). Din întinsa lui operă dramatică, numeroase piese au fost traduse în franceză, engleză, italiană, rusă, portugheză și jucate în numeroase țări din America Latină.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

După Valle-Inclán, materia dramatică proprie Spaniei n-ar fi o materie tragică, ci esperpentică, înțelegînd prin esperpentic, « tragicomicul fără măsură și absurd, disproporționat, dezlînat și urît ». (Dicționarul Academiei spaniole). Acestei realități esperpentice spaniole i-ar corespunde în mod firesc o literatură în care tragediile pe care le-am putea numi « pure » sînt rare, și tragicomediile pe care le-am putea numi «esperpentice » sînt frecvente: de aceea originile esperpento-ului pot fi socotite mult mai vechi — în literatura și arta spaniolă în general — și mai profunde în realitatea spaniolă decît cele indicate de Max atunci cînd, în aceeași scenă, zice că « esperpentismul a fost inventat de Goya ». La aceasta s-ar putea răspunde că esperpento nu este o « invenție » a unei individualități și, evident, apare în literatura și arta spaniolă înainte ca Goya să ni-l prezinte genial într-o formă halucinantă de rîs, de fior și de spaimă.

Nu e nevoie să depui prea mult efort ca să demonstrezi cît de multă materie « esperpentică » există, de exemplu, în « Celestina », « Lazarillo din Tormes », « Don Quijote », « Rinconete și Costadillo», « Visurile » și « El Buscón » ale lui Quevedo . . . Atît e de încărcată literatura spaniolă de elemente crude dar pline de gingășie, blasfematorii și mistice, surîzătoare și totuși sinistre, funebre și în același timp epicureice, și în cele din urmă absurde, urîte, disproporționate, încît unde nu există aceste elemente se pune imediat diagnosticul: acesta e teatru francez scris în spaniolă (Moratín); aceasta e filozofie germană scrisă în spaniolă (Ortega) etc. Elementul spaniol ar consta deopotrivă în extazul mistic și în blasfemie (niciodată în ateism), în resemnarea infinită și în cruzimea sălbatică și în materialismul grosolan (niciodată în dialectică), în austeritate și în lăcomie (niciodată în cumpătare), în abnegație pentru primul ins ieșit în cale și în uciderea tatălui și fuga în codru (niciodată în relațiile sociale armonioase); în împodobirea bisericilor și în arderea lor. Elementul spaniol ar fi un amestec diabolic de sărăcie care-și permite să risipească nesăbuit puținul pe care-l are, de sănătate indecentă, de înțelepciune halucinantă și nebunie lucidă. Un amestec amuzant, desigur ! Esperpento-ul ! Elementul spaniol ar consta în excese sau, cu alte cuvinte, în defecte. « Spania — ne spune Max amețit de băutură — este o deformare grotescă a civilizației europene ». Prin aceasta pătrundem în miezul problemei pe care vrem s-o punem în discuție și am dori s-o rezolvăm: aceea a esperpento-ului ca realitate și ca formă artistică.

Căci dacă Spania — sau « realitatea spaniolă » — e o « deformare », nimic mai ispititor decît s-o reflectezi într-o oglindă concovă ! « Sensul tragic al vieții spaniole — declară poetul orb în ultimul act al piesei — poate fi surprins numai printr-o estetică sistematic deformată ». Sistematic; aici e cheia rațională a acestei posturi esperpentice în fața realității « esperpentice: » în care se postulează un « sistem » artistic, acela al oglinzii concave, prin care deformarea postulată « încetează să mai fie » deformare — cum zice Max Estrella — datorită faptului că e supusă unei matematici perfecte» (Matematică perfectă? Ori matematică etilică? Nu ne zice tot el că « oglinda e în fundul paharului ? » Putem, totuși, uita această frază, ieșită desigur din fundul paharului). Poetica astfel formulată este ceea ce am putea numi o « poetică a caricaturii »: dacă cineva are un nas mare e înfățișat cu un nas enorm; faptul că această enormitate este sau nu este rezultatul unei operații matematice e un dat mai mult tehnic decît poetic. « Estetica mea actuală (să înțelegem în loc de « estetică », « poetică », de vreme ce acela care vorbește e un « creator »; criticii și spectatorii sînt cei care pot și care de fapt trebuie să ne vorbească de estetica lor) constă în a transforma normele clasice prin matematica oglinzilor concave ». Această transformare a normelor clasice adecvate pentru reprezentarea și exprimarea unei realități clasice, ne pune la îndemînă — gîndește probabil Max — un aparat în stare să reprezinte și să exprime o realitate esperpentică: e instrumentul deformării artistice, expresive, a ceea ce e dinainte diform, haotic, și chiar amorf. Rezultatul e, desigur, îngrozitor, căci dacă « imaginile cele mai frumoase în oglinda concavă sînt absurde » (prin care nu înțelegem că pînă și cele

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

mai frumoase din toate imaginile produse în oglindă concavă sînt absurde, ci că imaginile frumosului ne-absurd reflectat în oglinda concavă devin urîte și absurde; fraza-ambiguă, așa trebuie înțeleasă), atunci cum vor fi, pe această suprafață curbă, imaginile a ceea ce este în mod obiectiv absurd? Dar e într-adevăr absurdă această realitate obiectivă, sau, mai exact, în cazul nostru realitatea spaniolă? Nu spune oare chiar Max că « eroii clasici reflectați în oglinzi concave dau esperpento-ul? » Atunci putem întîlni eroi clasici în realitatea spaniolă și scriitorul este acela care-i « esperpentizează »? Nu am stabilit mai înainte că realitatea spaniolă este « esperpentică »? Sau este oare numai o parte a acestei realități: realitatea micii lumi — azi dispărută — la care se referă acest esperpento: lumea « boemei » artistice, străină lumii pe care încearcă s-o reflecte și în care vede propria ei deformare? Totuși, evident că în insistența lui Max — și presupunem că Valle-Inclán a încercat să exprime ceva din propria sa artă poetică prin intermediul acestui Alejandro Sawa transfigurat — este vorba de realitatea spaniolă în general; o realitate care este deformată în oglinda concavă invizibilă a unei anumite disponibilități și stări de spirit.

Spania ar fi o țară europeană văzută cu o eroare de optică, adică văzută greșit. Această țară ar fi invizibilă pentru o privire cu caracteristici «europene »; și artistul în măsura în care este un privitor indiferent, un observator, un « intelectual », se află, în același timp, în situația de a afla totul (fiind situat într-o oarecare măsură « afară », în așa fel încît privirea lui n-ar trebui să fie deformată, nici deformatoare) și de a nu afla nimic (din același motiv, fiindcă Spania, pentru o privire europeană, e o țară invizibilă). Soluția se află într-o adaptare (și ca atare aproximativă), ironică (și ca atare distanțatoare) la situația reală. « Să deformăm expresia în aceeași oglindă care ne deformează chipul și întreaga viață mizerabilă pe care o ducem în Spania ». Ca să exprimăm — pare să spună Max, ilustrul boem— deformarea constitutivă a spiritului spaniol (noi, spaniolii, ne vedem ca niște fantoșe și adesea ne purtăm ca atare) devine necesară deformarea expresiei potrivit anumitor norme: tocmai această matematică fantastică a esperpento-ului. Realul esperpentic e artistic « esperpentizat » în așa fel încît urîtul, fiind prezentat drept monstruos, devine inteligibil.

În această privire deformată și deformatoare a spaniolilor față de restul Europei și în privirea care ascultă de categorii rigide — produs al Reformei și al Capitalismului (adică al experiențelor străine spiritului spaniol, care n-a cunoscut Reforma și a rămas în multe privințe feudal) — în care Europa vede Spania, făcînd din aceasta o țară evident « văzută greșit », se află explicația lipsei de comunicare între Spania și Europa, precum și baza reală a miturilor despre Spania, nu numai ca o « țară aparte » (cum și este în anumite aspecte), ci și ca o țară complet deosebită, și originea conflictelor intelectuale interioare dintre puriști și europenizanați.

•

Teoria expusă mai înainte despre esperpento, ca realitate (și formă artistică) spaniolă, corespunde desigur numai într-un mod aproximativ gîndirii lui Valle-Inclán, care după cum s-a văzut, este expusă ambiguu în multcitata scenă, aproape mortuară, esperpentică și ea, și încețoșată de alcool. Nu vreau să încep succinta mea critică a acestei teorii fără a-mi declara mai întîi admirația pentru Valle-Inclán și teatrul său. Vreau să rămînă în afară de orice îndoială această admirație pentru maestrul care așa cum am spus și altă dată, a făcut o descoperire autonomă a « expresionismului » (tendință care în teatrul german s-a dezvoltat sub forma unui curent foarte puternic); care a folosit tehnica pe care Brecht avea s-o numească « tehnica distanțării »; care a rupt cu convențiile neoclasice și naturaliste; care și-a scris teatrul cu un element narativ (folosind o formă teatrală care o dată cu Brecht se va numi « epică ») dar în același timp încărcat de substanță dramatică (ceea ce nu se întîmplă întotdeauna la Brecht); care și-a bătut joc, ca de un fetiș, de compartimentarea genurilor literare, în baza unor

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

precepte absolute, care a creat un teatru « social » satiric cu mari virtuţi distrugătoare; care a folosit un limbaj bogat şi expresiv, dens şi energic, un foarte frumos « limbaj-acţiune », exemplu strălucit pentru ceea ce poate şi trebuie să fie limbajul teatral . . .

Prin urmare, cel care supune acum criticii bazele « teoriei esperpento-ului » expuse — nu ştiu cît de corect — în primul capitol al acestui articol este, un admirator al lui Valle-Inclán ca scriitor şi îndeosebi ca dramaturg. Fundamentul teoriei esperpento-ului ca ceva specific spaniol, şi chiar ca formă spaniolă a tragediei clasice, trebuie căutat, cred, într-o viziune nihilistă, disperată, asupra vieţii spaniole. Spania e concepută ca o realitate închisă, lipsită de orice comunicare, complet diferită, fără speranţă şi fără scăpare: o ţară unde nu poţi decît să rîzi în hohote ori să plîngi cu lacrimi amare.

Această teză ar explica faptul — dar cum ar putea fi explicată, la rîndul ei, teza explicativă? — că nu există în Spania un teatru cu adevărat tragic. Să plecăm de aici, începînd prin a ne întreba dacă e într-adevăr aşa. Se pare că da. Tragedia greacă, ca mamă a tragediei, e vizibilă în replica franceză şi se recunoaşte perfect în cele două nobile metamorfoze ale ei: tragedia elisabetană şi tragedia romantică germană, în timp ce în Spania ia forma populară a tragicomicului. Tipul de « gracioso » este, bunăoară, un element esperpentic introdus pentru a uşura — şi vom vedea îndată de ce — tensiunea dramatică a ansamblului, chiar în opere ca Fîntîna turmelor de Lope de Vega, al căror plan general e asemănător cu al marilor tragedii. Dar nu e numai tipul de « gracioso », ci şi o anumită stare de spirit care constă, poate, într-o oarecare jenă — care te face să roşeşti — în faţa faptului tragic. Într-un moment de plină exaltare colectivă în « Fîntîna turmelor », în faţa perspectivei torturei poliţieneşti, se repetă — ca într-o scenă de teatru — ceea ce urmează să răspundă autorităţilor. Unul dintre ţăranii care aşteaptă să fie torturaţi joacă rolul zbirului:

— Cine l-a ucis pe comandor?

— Fuenteovejuna, răspunde ţăranul legat de stîlpul de tortură imaginar.

— Cîine ce eşti, dacă te pun la cazne, o să spui . . .

— Ba puteţi să mă şi omorîţi . . .

Scena e de un comic pre-eroic, de un eroism glumeţ. Esperpenticul personaj Mengo strigă ca un copil — vai ! vai ! vai ! — cînd e supus la cazne şi răspunde că e gata să spună tot, dar cînd zbirii îl mai slăbesc puţin, Mengo declară că « Fuenteovejunica l-a ucis », adăugînd numai diminutivul celor ştiute. Putem observa că trufaşul erou individual clasic pierde în Spania monopolul eroismului; apare eroul colectiv şi popular. Acest erou « debutant » se simte oarecum ruşinat de sine însuşi; autorul are îndrăzneala să ne prezinte drept eroi aceste personaje situate socialmente în zone analoage acelora care, în lumea greco-romană, constituiau sursa cea mai importantă a comicului, a antieroicului. Personajul apare cu un complex larvar de « erou recent », de intrus în domeniul eroicului; ca şi cum s-ar teme de ridicol în actul său eroic şi ar lua-o înaintea celorlalţi; rîzînd de sine însuşi ca să n-o facă spectatorul mai întîi; ca şi cum s-ar teme că se află într-o situaţie literar ilegală şi ar încerca să obţină printr-o glumă reuşită iertarea pentru înălţimea morală şi importanţa politică a rolului său.

În acest fel, secolul XVII spaniol produce, pe lîngă un teatru vesel şi trivial, un teatru într-adevăr progresist, prefigurînd ceea ce va fi mai tîrziu — dar nu în Spania — tragedia de tip socialist. Elementul esperpentic era chemat să piară în măsura în care progresul social stabilea condiţiile succesivelor revendicări — burgheze şi proletare — în planul ascendent al existenţei istorice. Dar cum lucrurile nu s-au petrecut aşa şi în realitate s-au extins elementele de mizerie şi frustare, şi cu ele senzualismul nihilist al picarescului, ca conţinut real al găunosului formalism retoric caracteristic pentru indecenţa şi inaptitudinea minorităţilor dominante, elementul esperpentic contaminează şi învăluie ansamblurile artistice şi literare cele mai autentice, în timp ce apare, în cercurile elevate, tragedia goală şi formalistă, fără conţinut real, a secolelor XVIII şi XIX. Curajoasele

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

revendicări (mai mult ori mai puţin sfioase şi ruşinate) ale personajelor populare din teatrul spaniol al secolului XVII au fost reduse la neînsemnatul populism de moravuri ori la jalnice proteste de onoare — săraci « dar » cinstiţi — în aşa fel încît nu-şi mai cer drepturi, în afară de dreptul de a suferi, de a avea sentimente.

Astfel, în timp ce socialismul este o mişcare în plină desfăşurare, tabloul social spaniol prezintă caracteristici feudale şi tensiuni de clasă foarte deosebite de mersul general al lumii europene. Senzualismul nihilist, al mizeriei şi frustării, al izolării existenţiale şi a vidului ideologic se manifestă atît în respingătoarea retorică a minorităţilor dominante, cît şi în dureroasa inhibiţie a maselor largi, sporadic, active, atrase de mişcări fără şanse de izbîndă, sfîşiate de războaie civile care creează condiţiile unui scepticism politic, avînd ca urmare o « pasivitate patetică », sau ale unei disperate şi izolate activităţi anarhiste. Generaţia de la 98 din Spania reprezintă punctul cel mai înalt al acestui nihilism şi curînd după aceea se anunţă, căpătînd conştiinţa de sine a unei generaţii strălucite, consacrarea literară a esperpento-ului în forma pe care i-o dă Valle-Inclán şi care înseamnă — şi pe ceea ce spun acum îmi întemeiez critica poziţiei pe care sîntem îndreptăţiţi să presupunem că a fost a lui Valle-Inclán — o absolutizare « scîrbită » prin care sînt prezentate ca aistorice unele date ale experienţei istorice spaniole: « Spania e o deformare grotescă » şi « Tragedia noastră este esperpento-ul ». Aceasta este, am zice « viziunea unui orb » (nu numai ca Máximo Estrella şi Alejandro Sawa, pentru ceea ce e imediat vizibil, ci, mai ales, pentru dialectica procesului real istoric), viziune idealistă şi disperată. Astăzi, la exigenţele actuale, o asemenea poziţie nu mai poate fi susţinută, cred, de nimeni. Pe baza studiului aprofundat al proceselor istorice în lumina metodelor adecvate şi a situaţiei actuale, care ne arată cît de iluzorie este presupusa existenţă a unor « lumi aparte », e de ajuns să priveşti panorama literară europeană a ultimilor şaizeci de ani ca să-ţi dai seama că spaniolii nu deţin exclusivitatea esperpento-ului. Dacă nihilismul nostru senzualist a fost exprimat în variatul repertoriu al esperpento-ului spaniol — Valle, Solana, Arniches, Buñuel, Cela — nihilismul european izvorît din criza formelor economico-sociale capitaliste (nihilism mai emfatic, în general, decît cel spaniol, care consideră că numai realitatea spaniolă e absurdă; în timp ce nihilismul european generalizează asupra existenţei, astfel încît ceea ce în Spania nu e decît o autocritică regională, în restul Europei se prezintă ca o ontologie) a fost exprimat în repertoriul foarte variat al experpento-ului european şi american (arta şi literatura de « avangardă »), de la atît de autenticul « Ubu Roi » de Alfred Jarry la mistificatul teatru al lui Ionescu; de la « Procesul » lui Kafka, piesele groteşti ale lui Pirandello şi tragedia lui Chaplin la genialele esperpento-uri ale lui Brecht, la farsele lui Gelderode, Dürrenmatt sau Frisch şi imaginile cinematografice[1] întruchipate de Ana Magnani ori Giulieta Massina; de la anticipările nihiliste ale lui Büchner, Dostoievski ori Strindberg din « Sonata spectrelor » pînă la esperpento-ul constructiv al lui Brecht, autor fundamental antitragic, a cărui materie literară e aceeaşi ca a teatrului de « avangardă », cu deosebirea că e văzută din afară — distanţare — din perspectiva socialismului; în aşa fel încît, dacă « avangarda » ne prezintă cu umor negru o lume în descompunere, închisă şi fără sens, Brecht ne prezintă aceeaşi lume din perspectiva unei soluţii în mers; dacă pentru « avangardă » tragedia n-are sens, fiindcă « nu există speranţă » (înţeleg prin speranţă depăşirea dialectică a pesimismului şi a optimismului), pentru Brecht tragedia n-are sens fiindcă el întîlneşte şi prezintă temeiurile unui optimism fundamental. Lucrul acesta se întîmplă — dar cu o altă materie aceea a construcţiei unei lumi noi — şi în domeniul « realismului socialist ». Nu intrăm mai adînc în această problemă, deoarece n-avem suficiente date.

---

[1] Frecvent am întîlnit esperpento-ul (legat logic de naturalism) în cinematografia italiană actuală. Amintiţi-vă, de exemplu, « Miracol la Milano », « Marele război », şi « Generalul della Rovere ».

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Se poate deci arăta fără mari eforturi prezenţa unor importante « pete » esperpentice în afara graniţelor culturii spaniole: pete care corespund unor zone de absenţă ori precaritate a tragediilor propriu-zise, ceea ce configurează hărţi culturale pe care cineva, ca boemul Max, în amintita scenă nocturnă, alcoolică şi testamentară, le-a putut crede proprii şi caracteristice exclusiv spaţiului iberic. Atît prezenţa esperpento-ului cît şi absenţa tragediei sînt — independente de caracteristicile economico-sociale ale societăţii care le generează, căci acelaşi fenomen se petrece deopotrivă în medii subdezvoltate, cu rămăşiţe feudale, şi în medii afectate de criza pre-senilă a capitalismului ori prenatală a socialismului —fenomene generale în Occident. Nu intru acum în această temă, fiindcă ar cere o dezvoltare prea largă. Cum am putea preciza ceva în această privinţă fără a lămuri mai înainte ce înţelegem prin « tragedie propriu-zisă »? (Şi acesta e numai un aspect al chestiunii). Cred totuşi că se poate stabili în cîteva cuvinte un punct de vedere din care fenomenul să devină inteligibil. Dacă se crede, aşa cum cred eu, că tragedia înseamnă, în formele ei cele mai perfecte, o depăşire dialectică a pesimismului (aproape totdeauna fixat în existenţial) şi a optimismului (aproape întotdeauna fixat în social-istoric) — şi în acest sens propun speranţa ca determinare fundamentală a tragicului — e limpede că dispariţia unuia sau altuia din termeni duce la degradarea ori la moartea tragediei. Atunci pesimismul absolutizat de individualism « dă » o literatură anarhizantă şi esperpentică, în timp ce optimismul absolutizat de birocratizare « dă » o literatură conformistă, literatura optimismului fără temei.

Cea de a treia cale antitragică se află în asumarea optimistă a realităţii obiective, oricît ar fi de « rea », în măsura în care poate fi modificată prin acţiunea omului; aşa se produce esperpento-ul revoluţionar (Brecht); literatura pe care am putea-o numi « a optimismului cu temei ».

Aceste tendinţe configurează mersul general al teatrului occidental de azi, în care tragedia are o prezenţă foarte slabă, în timp ce esperpento-ul e tolerat pretutindeni. Societatea bolnavă tolerează viziunea deformată a diformităţilor sale: minorităţile intelectuale fiindcă se complac, masochist, în recunoaşterea monstrului (don Latino, de exemplu, mărturiseşte că-i place să se vadă în oglinzile curbe din fundătura Gato), iar ceilalţi fiindcă nu se recunosc şi rîd de ei înşişi crezînd că rîd de alţii. Şi aşa tolerează, în general, esperpento-ul şi mai uşor esperpento-ul nihilist şi distrugător decît pe cel distrugător şi apoi constructiv. Cît despre noianul de literatură conformistă, nu ridică probleme: este hrana obişnuită a teatrelor din Paris, Londra, Roma, New-York, Madrid . . .

Tragedia este, prin urmare, o « rara avis » în cultura occidentală (nu numai în Spania). Şi nu e de mirare, deoarece propune o tensiune greu de suportat între cei doi poli ai unei duble « luări de conştiinţă »: a situaţiei noastre individuale, de fiinţe care « există », şi a situaţiei noastre istorice; între amestecul angoasei personale de fiinţe muritoare şi activitatea colectivă în sensul progresului; între puritatea etică şi eficacitatea socială; între angoasa individuală şi acţiunea publică, tot atît de departe de un nihilism existenţial ca şi de un imperturbabil activism politic. Această tensiune se rezolvă uneori în speranţa activă şi eliberatoare pe care o dau spectatorului marile tragedii; dar alteori spectatorul « cade» şi el rănit, sfîşiat, însîngerat, odată cu eroul.

Se lucrează deci, în cazul tragediei, cu cel mai pur şi periculos foc al existenţei omeneşti, considerată, cu o exaltare străină de orice idealism anacronic, ca o culme supremă a realităţii care poate fi cuprinsă în orizontul nostru. Şi această periculoasă misiune este — cum ar putea să nu fie? — şi o misiune specială a spaniolilor: atît pentru că în Spania, pe lîngă o mulţime de esperpento-uri, se petrec şi tragedii, cît şi pentru că, oricum şi oricît ne-ar deranja puriştii dinăuntru or şi turiştii din afară, sîntem mulţi spanioli care ne aflăm pe lumea asta şi trăim, cu forţe mereu sporite, tragedia şi speranţa lumii.

În româneşte de A. I.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALFONSO SASTRE

La cinci după-amiază

«Cornada»

Dramă într-un prolog, două acte și un epilog.

Această piesă s-a reprezentat în premieră la teatrul Lara *din Madrid în ziua de 14 ianuarie 1960 cu următoarea*

DISTRIBUŢIE:

GABRIELA, soţia lui José Alba	— María Asquerino
ALICIA, o prietenă a lui José	— Encerna Paso
O CAMERISTĂ A HOTELULUI	— Elena Alted
MARCOS, un impresar	— Adolfo Marsillach
JOSÉ ALBA, un toreador	— Carlos Larranaga
DOCTORUL SÁNCHEZ, medicul arenei	— Antonio Quipo
RAFAEL PASTOR, o dublură a matadorului	— Francisco Melgares
JIMÉNEZ, un ajutor al doctorului	— Luis Morris
COMISARUL BELTRÁN, un poliţist de serviciu	— Enrique Navas
JUAN (ajutorul lui José Alba)	— Luis Navarro (Isleño)
UN PAZNIC AL ARENEI	— Luis Bermejo
UN ASISTENT SANITAR	— Vicente Sangiovani
UN CERŞETOR	— Pedro Pardo
ASISTENŢĂ şi public	

Decorul: EMILIO BURGOS — Muzica concretă: CRISTÓBAL HALFFTER

Realizarea: REDONDELA — Regia: ADOLFO MARSILLACH

Titlul original al piesei este «La cornada» ceea ce înseamnă «împunsătură de corn» aşa cum indică subtitlul. Din cauza exigenţelor de limbă am preferat denumirea de mai sus, care reprezintă titlul filmului cu acelaşi nume realizat de Bardem alături de care, Sastre semnează scenariul. Piesa s-a tradus după: Alfonso Sastre, «Tres dramas españoles» — teatro. Editions de la librairie du Globe, 1965 n.t.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

«Cornada» în ajunul premierei

Scriu aceste rînduri cînd mai sînt abia cîteva zile pînă la premiera piesei mele *Cornada*. Trebuie să gîndesc autocritic. Ce voi spune despre această piesă, acum, cînd mai e puţin pînă la începutul aventurii? Ce să spun acum despre ea, unei reviste care va vedea probabil lumina tiparului atunci cînd necunoscuta se va fi dezvăluit? Încă o dată mă conving că la nivelul consideraţiilor critice totul devine — în faţa propriei noastre opere — riscat şi problematic. Daţi-mi voie, aşadar, să-mi pregătesc, cu ocazia aceasta, autocritica.

Aş vrea să amintesc întîi aceste versuri ale lui Federico García Lorca, pe care le voi aşeza cîndva în fruntea operei mele — cînd aceasta se va publica.

Încolo era moarte şi numai moarte
la cinci după amiază . . .

Cred că aceste versuri ale «Cîntului de jale pentru moartea lui Ignacio Sánchez Mejías» pot să însemne ceva, aplicate piesei mele; sau, mai bine, că aceasta poate însemna ceva în lumina, sau în umbra, acestor versuri.

Ne aflăm în întunecatele coridoare ale Arenei, poate aproape de abator (vă amintiţi îngrozitorul tablou al lui Solana?) sau în galeriile în care miroase a dezinfectant iar oamenii se fac palizi. Nu prea e, în după-amiaza asta, un cer de sărbătoare şi spectatorul nu va asista deocamdată la vreuna[1]. Atunci la ce va asista spectatorul *Cornadei?* Aş spune că la ceva foarte asemănător unui festin macabru.

Da, am impresia — am să o spun în autocritică — că am scris drama unei relaţii aproape antropofagice: o relaţie care are — după părerea mea — ceva din mitul lui Cronos-Saturn: cineva ce-şi devorează progeniturile, cineva a cărui supravieţuire depinde de distrugerea propriilor sale creaturi. Din nefericire, întîlnesc acest mit, viu în societatea în sînul căreia ne mişcăm — sau ne zbatem. Fără să ajung la oroarea scenei pur canibalice, despre care puteţi găsi cutremurătoare exemple în ilustrele mituri antropofagice — substanţă a multor capodopere ca «Tiestes» de Seneca (vorbind de teatru) sau «Saturn» de Goya (vorbind despre pictură) şi în cronicile antropofagice ca cea a plutei «Medusa», şi ea izvor de destulă artă şi literatură, în piesa mea se ajunge, cred, la groaznica trăire pe care o avem în faţa macabrului spectacol, sau a celei pe care am avut-o în literatură în faţa acestei situaţii-limită, în celebrul roman al lui Poe[2] de exemplu. E vorba, în piesa mea de ceva asemănător o·orii ce

[1] Joc de cuvinte intraductibil. «Fiesta» — substantiv comun, înseamnă «sărbătoare» şi «serbare». În tauromachie «Fiesta de los toros» se întrebuinţează pentru a desemna corida, spectacolul ei. (n.t.)
[2] Aventurile lui Gordon Pym (n.t.)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ne surprinde cînd sîntem martorii relaţiei dintre Pozo şi Lucky sau a celei dintre aceştia şi Estragon şi Vladimir, din capodopera lui Samuel Beckett « În aşteptarea lui Godot ». Cel puţin într-acolo ţintesc. Sau aproape de « Sentinţa » lui Kafka. Sau vorbind de ale mele, de prin preajma « Căluşului » ; « tatăl » în aceste două ultime cazuri, e « devoratorul ». Cu toate acestea, cred că mi-a ieşit un tip de tragedie spaniolă puţin cunoscută. Cum vine asta? — vor spune cei ce mă consideră afundat pînă peste cap într-un fel de cosmopolitism, sau de exotism exagerat. Şi totuşi, nu există o asemenea pendulare: nu cred că am căzut vreodată în extremismul vreunui exotism — am păstrat, asta da, distanţa cuvenită, prin care mă consider ferit de meastrul Brecht — nici în bigotismul « casticismului » trîmbiţat de înaintaşi.

Am să mai spun în această autocritică, cu intenţia să rămînă totul lămurit, că nu sînt — desigur — partizan al unei literaturi « naţionaliste », însă nici al unui « cosmopolitism » dezrădăcinat; şi că încerc să mă mişc şi o fac cu mai mult sau mai puţin succes, pe un teren străin de aceste aberaţii literare; cu toate că de astă dată, tema ar fi, în aparenţă, mai spaniolă decît altele.

Va trebui să mai arăt, în sfîrşit, deşi s-ar putea să nu fie nevoie, că personajele şi întîmplările prezentate în piesă sînt imaginare. Aşa e întotdeauna sau aproape întotdeauna. Tratăm despre realitate şi sîntem de acord cu ea, însă prin mijlocirea unor personaje plăsmuite în imaginaţie şi unor situaţii care nu sînt niciodată o fotografie. De data aceasta, după cîte văd, precizarea nu va fi de prisos. Lumea tauromachiei este un subiect puţin obişnuit pentru o tragedie. Surpriza felului în care îi tratez poate atrage atenţia iscoditoare a profesioniştilor şi e bine cunoscută susceptibilitatea cu care, uneori, sînt primite operele literare. Piesa aceasta însă nu tratează despre « nimeni » anume, ci despre o situaţie care nu ţine neapărat de tauromachie. « Cornada » e foarte departe de a fi o dramă abstractă, însă nu este nici purul reportaj naturalist (ajungem sub altă formă la cele spuse despre exotic şi spaniol) al unui micro-univers la care nu am socotit necesar să mă opresc. Am luat din acest micro-univers doar elementele trebuitoare pentru a face inteligibilă o mărturie mai amplă: cea a unei lumi în care din întîmplare şi din nefericire trăim, şi spaniolii şi toţi ceilalţi.

Acestea sînt cu aproximaţie cele ce voi spune cînd îmi voi scrie autocritica. Aceasta sau ceva asemănător mi se va întîmpla atunci. Ce-aş putea să vă mai spun? Că aştept ceva de la seara premierei care se apropie, acum cînd au trecut peste doi ani de la ultima premieră a uneia din dramele mele. Ceea ce aştept, este, la drept vorbind, succesul în sine, rîvnit pentru el însuşi; un rod cules în momentul în care se produce. Pentru mine, succesul este, pur şi simplu posibilitate. Sînt încă destule de făcut, iar succesul este unica garanţie pe care ne putem bizui cei care trăim numai din scris, pentru a putea să scriem mai departe.

Îmi amintesc acum ce-a fost în acel ianuarie (Premiera « Cornadei » va avea loc în ianuarie) cînd a fost premiera primei mele piese experimentale, un ianuarie de mai bine de paisprezece ani. După paisprezece ani . . . Bine. Vom vorbi altădată.

Termin aceste rînduri în decembrie. E o duminică friguroasă şi senină. V-am promis cîteva pagini pentru revistă. Iată-le, odată cu îmbrăţişarea mea.

În româneşte de G. D.

(Scris în decembrie 1959 pentru o revistă universitară)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

> « Încolo era moarte şi numai moarte
> la cinci după amiază».
>
> F. GARCÍA-LORCA

BANDĂ SONORĂ

Se atrage atenţia asupra importanţei ambianţei sonore (vînt, ploaie, bubuit de tunet, trîmbiţe şi tobe, ovaţii, strigăte colective de oroare etc.) care va fi aproape « personajul » central al prologului. Această bandă trebuie să aibă o anumită structură « muzicală » şi pentru compunerea ei se poate face uz de experienţele realizate în domeniul muzicii concrete şi aplicării ei în dramaturgie.

FRAZE

Pentru lumea care din culoarele arenei vrea să se informeze asupra stării toreadorului, corespund cele ce în adnotaţii se semnalează cu « voci », « rumoare ».

1. Lasă-mă să trec. Vreau să spun ceva cuiva.
2. Trebuie să-l văd pe doctorul Sánchez. El mă cunoaşte.
3. Ce-a fost? E grav?
4. Vă rog, e important. Spuneţi-mi . . .

1. Uitaţi permisul. O să mă plîng la conducere . . .
2. Trebuie să-l văd pe doctor. E urgent.
3. Întreabă şi spune-ne ce a fost . . .
4. Am un comision pentru doctorul Sánchez. O să-l aştept aici, înăuntru.

1. Am nevoie de certificat. Trebuie să telefonez.
2. Lasă-mă să trec.
3. Sînt prietenul lui Alba.
4. Colegul dumitale mă cunoaşte.

ACŢIUNEA ŞI DECORUL

Acţiunea se petrece într-un oraş ca Madridul. Prologul, într-o dependinţă a infirmeriei Arenei Coridelor. În fundul scenei, o uşă care duce către culoar. La dreapta, intrarea în sala de operaţii. Altă uşă. Epilogul nu are nevoie de decoruri. E vorba de interiorul unei cîrciumi, care poate fi figurată schematic. Efecte de lumină asupra mobilelor şi obiectelor indispensabile, indicate. Iese în evidenţă un felinar roşu. Restul acţiunii într-un apartament al hotelului în care se instalează în ziua coridei Marcos şi José Alba. Se presupune că coridorul de acces în apartament se află în cel mai apropiat plan. În acest plan, la dreapta (spectator) se află uşa ascensorului, a cărui mişcare se va indica cu sunet şi joc de lumini, prin uşa care are un geam. În primul plan, stînga, uşa ce dă în apartament. Acesta (în partea sa vizibilă pentru spectator) se compune dintr-o încăpere vastă, amenajată pentru locuit — un salonaş — (e locul unde se va desfăşura

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cea mai mare parte a acțiunii) și un antreu la care se ajunge prin aceeași ușă și o treaptă; această încăpere este o anticameră care are în fundul scenei o ușă ce dă în cabinet sau lavabou, pe care nu-l vedem și alta în dormitor, care nici el nu se vede. Indispensabile în salonaș: o oglindă mare, asamblată unei mobile, și o canapea cu spătar, care se va afla în primul plan și cu spatele către public. În anticameră, o altă oglindă, care face lumini cînd se îmbracă Alba. E o zi înnorată, către toamnă.

PROLOG

O dependință a infirmeriei Arenei. Prin ferestre intră o lumină tulbure. Pătrunde, mult atenuată, rumoarea de afară pricinuită de public. Puțin după ridicarea cortinei, se aude întețit, răpăit de ploaie.

Doctorul Sanchez, *un om îmbătrînit cu aspect jovial, care pregătește o tablă de șah și așează figurile. Apoi o ascunde într-un colț. Își freacă mîinile și se îndreaptă spre o cafetieră electrică: o pune în priză. Tușește. Își trece o mînă pe frunte, ca și cum și-ar lua temperatura. Deschide un dulăpior cu aspect sanitar; vedem că înăuntru sînt cîteva sticle de vin și de coniac. Scoate un tub și ia o pastilă. În acest moment se aud bătăi în ceea ce s-a indicat ca « altă ușă ». Doctorul răspunde îndată.*

DOCTORUL *(cu vioiciune)*: Intră, intră.
(Ușa se deschide și intră JIMENEZ; e un om tînăr cu aspect ingenuu și deschis. Vine cu haina udă și cu gulerul vestonului ridicat).
JIMENEZ: Bună ziua, doctore!
DOCTORUL: Bună ziua. Unde-ai umblat? *(tușește)*
JIMENEZ *(cu aer de dezvinovățire)*: Vin cam tîrziu, nu-i așa?
DOCTORUL *(surîde)*: Nu vorbesc de asta ... O spun din cauza hainelor. Plouă atît de tare?
JIMENEZ *(de acord)*: Acum plouă tare. De la metro pînă aici m-am făcut leoarcă.
DOCTORUL: Ai venit cu metroul?
JIMENEZ *(scoțîndu-și vestonul și îmbrăcînd un halat alb)*: Păi cum altfel ...
DOCTORUL: O să trebuiască să-ți iei o mașinuță. E indispensabilă în profesiunea asta.
JIMENEZ: Dar cum? *(Rîde. Prin gălăgia din jur se aude sunetul unei goarne și bătaia tobelor. În cele ce urmează indicația « goarnă » va avea acest înțeles. Doctorul face un gest, auzind goarna)*
DOCTORUL: Atunci sigur că era cît pe-aci să ajungi mai tîrziu decît trebuie ... Îmi dai voie să te dojenesc puțin? Ca începător, n-o să ai încotro și-o să mă asculți ... Fii atent la ceas. Știi bine că corida e singurul lucru care, în Spania, începe la vreme.
JIMENEZ *(zîmbește)*: Știam asta, deși nu sînt prea mare amator ... *(Și-a pus halatul alb)* Cînd veneam încoace, mă gîndeam c-or s-o suspende. *(Doctorul tușește)*
DOCTORUL *(neagă)*: Să mai plouă ... Cînd toreadorii o să înceapă să se înfunde în noroi, se vor mai gîndi puțin ... *(tăcere)* Voiai să vezi corida? Eu nu mă hotărăsc să ies astăzi.
JIMENEZ: Te simți rău?
DOCTORUL: Nu-i nimic. Vremea ... Și vîrsta. Și puțină gripă ...
JIMENEZ: Îmi pare rău.
DOCTORUL *(zîmbește)*: Era cît pe-aci să nu vin la arenă.
JIMENEZ *(impresionat)*: Îți mulțumesc că ai venit. E totuși prea mult pentru mine.
DOCTORUL: (la-o-ncet) Ai dovedit că nu ai de ce te teme. Îți lipsește doar experiența. *(tăcere)* Atunci? O să vezi corida, desigur!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

JIMENEZ *(nehotărît)*: Nu ştiu ... Adică .. ce altceva se poate face la o arenă?
DOCTORUL *(surîde)*: Cîteva lucruri ... *(cu un gest misterios)*: Deunăzi mi-ai spus că te-ar pasiona un anumit joc ...
JIMENEZ: Ah! ... Da!
DOCTORUL *(descoperă cu un gest aproape copilăresc şahul pregătit)*: Acesta era ... Nu?
JIMENEZ *(rîde)*: Da.
DOCTORUL *(urmăreşte reacţia lui Jiménez la cuvintele sale)*: Mă gîndisem că putem juca o partidă ... dacă se face timp aşa de urît.
N-o socoti o obligaţie. În nici un caz.
JIMENEZ *(rîde)*: Accept. N-am nici un interes să mă ud afară.
DOCTORUL: Burladero[1] al nostru, are o prelată de pînză.
JIMENEZ: E totuna.
DOCTORUL *(răsuflă uşurat)*: După cum vezi, contam pe dumneata. Aşezasem piesele.
JIMENEZ: Şi asta?
DOCTORUL: Cafea. Totul e pregătit.
JIMENEZ: Îţi mulţumesc pentru generoasa dumitale ospitalitate.
DOCTORUL: Aceasta e casa dumitale ca şi a mea. Ai făcut nerozia de a obţine acest post ... Treaba dumitale ...
JIMENEZ: Atît de rău e aici?
DOCTORUL: Nu chiar ... În sfîrşit, o să petrecem nişte ore din viaţă împreună şi m-am gîndit că cel mai bine ar fi să ... ne împrietenim ...
JIMENEZ: Văd că n-o să fie greu.
DOCTORUL: Aşa aş vrea. *(Se aşează)* Duminica trecută mi-ai făcut o impresie frumoasă.
JIMENEZ *(mereu surîzător)*: M-ai cercetat cu amănunţime, nu?
DOCTORUL: Am făcut ce am putut. *(Jiménez a atîrnat într-un cuier vestonul ud. Acum se aşează în faţa doctorului)*: Multă cafea?
JIMENEZ: Nu, te rog.
DOCTORUL: Ţi-e teamă să nu devii nervos?
JIMENEZ: Nu ... dar ... prefer să nu beau prea multă. Nu se ştie ce se poate întîmpla ...
DOCTORUL: Normal ar fi ca totul să se petreacă ca rîndul trecut. Fără noutăţi. *(Îi întinde o ceşcuţă, pe care Jimènex o ia)*
JIMENEZ *(dă din cap)*: Dar tot atît de bine se poate şi întîmpla ceva. Cam asta ar putea spune oricine. Cel puţin ... un începător.
DOCTORUL: De bună seamă că s-ar putea întîmpla ceva *(bea cafea)* să spunem «groaznic». Dacă-mi dai voie, o să încep *(mută o piesă)*. Rănile de corn de taur ... Orice poate fi sfîşiat de coarne în corpul unui om ... Am văzut multe trupuri de toreador străpunse de coarne. *(E distrat în cele ce spune. Îl preocupă mai mult deschiderea jocului)*. Te previn că e mult de cînd n-am mai jucat. Ca să fiu sincer, nu aveam cu cine ... Ce spuneam? ... A, da ... Cutremurător, crede-mă, dacă stai să te gîndeşti.
JIMENEZ: Într-adevăr ... Este ... Vreau să spun *(E impresionat, la cafeaua. Sună goarna. Are o uşoară tresărire, şi varsă puţină cafea)*. Vai, pardon!
DOCTORUL: N-are importanţă. Vrei un pahar?
JIMENEZ: Da, mulţumesc.
DOCTORUL *(arată sticlele)*: Coniac? Gin? E tot ce am.

---

[1] Burladero: Zonă circulară în jurul arenei, împrejmuită cu un gard mijlociu, de lemn, în care taurii nu pot pătrunde şi care este locul de refugiu pentru toreadori în caz de primejdie. Verbul «burlar» înseamnează a păcăli, a înşela (n.t.)

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

JIMENEZ: Prefer puţin coniac.

DOCTORUL: Şi eu. *(Umple paharele şi oferă unul lui Jiménez. Se înteţeşte ploaia. Vînt).* Groaznică vreme, nu?

JIMENEZ: Nu ştiu cum pot să lupte pe aşa o vreme. *(Mută o piesă)*

DOCTORUL: Nu pot . . . *(are un acces de tuse)*

JIMENEZ *(Bea puţin. Lasă paharul, surîzînd)*: Atunci ce fac? . . .

DOCTORUL: Iese taurul . . . Se uită la el cu oarecare nelinişte. *(Mută o piesă)* Îi taie drumul. O dată, încă o dată... Fuga la burladero . . . Un suspin de uşurare . . . Face . . .

JIMENEZ: Asta nu-i tot luptă?

DOCTORUL: În limitele posibilului. Trece de . . . De altfel . . . o scot la capăt . . . Îşi îndeplinesc obligaţiile din contract . . . Ce, ţi se pare puţin?

JIMENEZ: E deajuns.

DOCTORUL: Îşi cîştigă cît mai bine cu putinţă banii trebuitori casei. Omoară taurii ce li se dau. E meseria lor. *(Jiménez stă gînditor în faţa tablei de şah)* Te-a pus pe gînduri?

JIMENEZ: Jocul? Nu . . . *(mută o piesă)* Mă gîndeam la băiatul care luptă astăzi . . . Am citit un articol în ziar *(goarnă)*. Presupun că a plătit bine fiecare rînd, desigur ... Făcea puţină legendă din viaţa lui . . . Părinţii îi muriseră într-un bombardament în vremea războiului . . . Orfan . . . Cineva s-a ocupat de el . . . o rudă îndepărtată, fost artilerist. Avea remuşcări pentru nişte acţiuni la care luase parte. Aşa ceva . . . Apoi, studii . . . Ştii că a fost student la medicină?

DOCTORUL: Da.

JIMENEZ: Se îmbracă întotdeauna cu auriu şi negru. Asta spune articolul. Eu nu l-am văzut niciodată.

DOCTORUL: Ba eu l-am văzut.

JIMENEZ: Merită? Vreau să spun . . . ca toreador.

DOCTORUL: După părerea mea, da; dar sînt şi din acela care-l contestă cu totul.

JIMENEZ: Tocmai spuneau în metro că lupta de azi e o greşeală . . .

DOCTORUL: Să lupţi cu taurii e totdeauna o greşeală.

JIMENEZ: Spuneau de lupta cu şase tauri.

DOCTORUL: O greşeală lamentabilă.

JIMENEZ: În ce privinţă? Ce risc?

DOCTORUL: Ca spectacol. Mulţimea vrea variaţie. Nu, nu crede că mă aflu la strîmtoare. Se întîmplă doar că la joc îmi place să mă gîndesc . . . Ce-ţi spuneam? A, da. Şase tauri . . . Se spune că înainte erau şi toreadori pentru aşa ceva, să se închidă cu şase tauri şi să facă o luptă variată . . . spectaculoasă . . . Acum, se vede cît de colo că nu se mai poate . . . le lipseşte pînă şi forţa fizică. Abia o scot la capăt cu greutatea spadei . . . n-ai văzut că folosesc una de lemn, ca să nu obosească prea tare? *(bea cafea)*

JIMENEZ *(surîde)*: Pesemne, că ai fost cîndva foarte pasionat de luptele de tauri.

DOCTORUL: Am fost, cînd era un spectacol de curaj. Alte vremuri! *(Mută o piesă. Se ridică satisfăcut de mişcarea făcută)*: Vrei o ţigară?

JIMENEZ *(gînditor, în faţa tablei de şah)*: Nu, mulţumesc.

DOCTORUL: Nici eu n-ar trebui să fumez! *(Deschide dulăpiorul cu aspect sanitar. Scoate de acolo o cutie de ţigări de foi şi ia una. O aprinde cu evidentă plăcere. Fumează)*. Spuneai că e o legendă . . . nu e într-atît. Doar că regizorul îi dă diferite forme după cum convine propagandei sale . . .

IMENEZ *(ridică ochii de pe tabla de şah)*: Regizorul? Cine?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOCTORUL: Nu te las, desigur, să te gîndeşti la joc . . . Iartă-mă . . . Nu facem o partidă cum scrie la carte. Dacă aş fi un jucător serios, ar trebui să păstrez linişte. Mereu mi se întîmplă aşa . . . Prea mult îmi place să vorbesc.

JIMENEZ: Continuăm după aceea, dacă vrei . . . Mă interesează ce-ai spus . . . Un regizor? Cine?

DOCTORUL: Îl cheamă Juan Marcos . . . Se ocupă de băiatul de astăzi . . .

JIMENEZ: Juan Marcos? N-am auzit niciodată numele lui. *(Se aude de departe un tunet şi camera pare cufundată în penumbră. Jiménez tresare)* Ar fi trebuit să o suspende. E o crimă pe vremea asta . . . *(Vînt. Ploaia se înteţeşte. Un moment de tăcere)*. Acest Juan Marcos ce fel de om e?

DOCTORUL: Un om teribil. Îl cunosc de mult.

JIMENEZ: Un impresar, nu?

DOCTORUL: Să zicem, un agent. Se ocupă cu lansarea de toreadori necunoscuţi. De la foame la faimă. Un salt adesea mortal. Îţi aduci aminte de Ricardo Platero?

JIMENEZ: Ştiu că a fost . . . un toreador faimos.

DOCTORUL: O creaţie a lui Marcos . . . Cîţiva ani strălucitori . . . pînă ce s-a prăbuşit zgomotos. Atunci l-a descoperit pe băiatul ăsta, pe José Alba . . . Să vedem cît o s-o ducă . . . O să-l aducă la ruină ca şi pe ceilalţi . . . Le cere mult mai mult decît pot da . . . Îi zăpăceşte cu promisiuni . . . Are . . . o ambiţie teribilă . . . Uneori cred că e nebun. *(Goarnă)*

JIMENEZ: Un tip ciudat, deci.

DOCTORUL: Da, aşa s-ar zice. Nu te încumeţi să muţi nici o piesă? *(Jiménez se apleacă asupra tablei de şah. O pauză în care se aude gălăgia dimprejur. Fluierături la adresa unor perechi de banderile rău plasate. Doctorul, în picioare, lîngă tabla de şah, fumează şi meditează o clipă . . . Spune absent :)* Ştii cu cine-l compar?

JIMENEZ: Cum?

DOCTORUL: Vorbesc de Marcos . . . E o comparaţie fără sens, ştiu . . . Mi-aduc aminte de tabloul în care se vede Saturn devorînd pe unul din copiii săi *(Răsună îndepărtat alt tunet. O ovaţie discretă, cînd bubuitura sunetului se pierde)*. Banderile bine înfipte . . . Mulţimii îi place asta . . . Dar trebuie să mai fie foarte puţin . . . *(Goarna)* Ceasul adevărului [1] . . . Succes, băiete . . .

JIMENEZ *(cu o uşoară tresărire)*: Ăsta . . . e momentul cel mai greu.

DOCTORUL *(uşor)*: Da . . .

JIMENEZ: Dacă eram singur, îl treceam cu greu.

DOCTORUL: Apoi te obişnuieşti . . . ai să vezi . . . *(Jiménez încearcă să se concentreze asupra jocului. Doctorul îl priveşte surîzînd binevoitor. Jiménez, puţin înspăimîntat, mută o piesă. Atunci doctorul se instalează în faţa lui. Ca şi cum partida ar fi intrat în normal. Acum e linişte şi afară. Jiménez vrea să audă ceva şi are expresia neliniştită. Doctorul îşi ridică privirea de la joc)* Ce ai?

JIMENEZ: Liniştea asta.

DOCTORUL: Se-ntîmplă, uneori.

JIMENEZ: Ca şi cum arena ar fi rămas pustie.

DOCTORUL: Dimpotrivă. Lumea a ieşit pe băncile de-afară.

JIMENEZ: Pare că a stat ploaia.

DOCTORUL: Da.

JIMENEZ: Pînă te uiţi la joc, mă duc să văd . . .

---

[1] «La hora de la verdad» — momentul, ceasul adevărului. Clipa culminantă în care, în succesiunea etapelor coridei, toreadorul ucide taurul probînd şi adeverind astfel, calitatea sa de matador. (matar=a ucide) n.t.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOCTORUL: Du-te.
JIMENEZ: Nu te interesează?
DOCTORUL (*surîde*): Ba mă interesează să te fac şah-mat.
JIMENEZ: Îndată. (*Iese pe uşa dinspre culoar. Doctorul se gîndeşte. E o linişte spectaculară. Zgomotul din jur care era continuu, a încetat. Acum, doctorul zîmbeşte. Mută o piesă. Murmură.*)
DOCTORUL: Şah-mat ... (*se aude îndată, un strigăt colectiv de groază. Doctorul se ridică brusc. Se duce la uşa coridorului, prin care intră, palid, Jiménez*) Ce se-ntîmplă?
JIMENEZ: L-a luat în coarne. (*Rumoare. Pe uşa infirmeriei apare în halat alb un Asistent al doctorului.*)
ASISTENTUL: O împunsătură, domnule doctor?
DOCTORUL: Da ... Totul e pregătit?
ASISTENTUL: Da, domnule.
DOCTORUL (*se întoarce spre Jiménez*): Cum s-a-ntîmplat?
JIMENEZ: Mi s-a părut că-l lua pe la stinghie. Încercînd un « pase » vîntul l-a lăsat descoperit şi ...
DOCTORUL: O să vedem acuma. Treci în sala de operaţii, te rog.
JIMENEZ: Da.
(*Trece. Doctorul îl urmează. În acest moment, trec ajutoarele, ducîndu-l pe braţe pe José Alba. Poartă haină neagră şi aurie, acum ruptă şi pătată cu sînge şi noroi. E fără cunoştinţă, cu braţele atîrnînd. Îl introduc în sala de operaţii, ajutaţi de asistentul sanitar. Uşa se închide. Scena rămîne un moment goală. Zgomotul de afară creşte; cîteva persoane încearcă să pătrundă dinspre culoar; un paznic în uniformă le împiedică.*)
PAZNICUL (*de afară*): Nu se poate. (*Rumoare*) Nu, nu puteţi trece. Sînt ordinele conducerii. (*Undeva o ovaţie puternică. Apoi încă una, şi mai puternică. Uşa sălii de operaţii se deschide şi-i lasă să iasă pe cei ce-au adus corpul toreadorului. Asistentul le vorbeşte din uşă.*)
ASISTENTUL: Ieşiţi pe coridor, vă rog, nu staţi aici. (*Oamenii, posaci, ies, pe cînd uşa sălii de operaţii se închide iar. O ovaţie puternică. O linişte subită. Un delir entuziast. Sunet de goarnă. Din nou ploaie şi tunet, de astădată foarte apropiat. Se deschide, brusc, uşa sălii de operaţii şi iese, agitat, Jiménez. Se îndreaptă spre uşa ce dă în culoar şi-l strigă de afară pe paznicul în uniformă.*)
JIMENEZ: Vino puţin, te rog. (*Paznicul intră în dependinţă.*)
PAZNICUL: Vor să intre.
JIMENEZ: Mă ocup eu de asta. Du-te la comisarul Beltrán şi spune-i din partea doctorului Sánchez, să vină aici. E urgent ...
PAZNICUL: Dar ce e?
JIMENEZ: Grabnic. O să închid uşa.
PAZNICUL: E grav?
JIMENEZ: Du-te, te rog. (*Paznicul iese. Jiménez, în uşă, rosteşte în afară:*) Nu, nu se poate intra. (*Închide. Aprinde o ţigară, ca şi cum ar vrea să-l aştepte aici pe comisar. Intră din sala de operaţie doctorul Sánchez*). Nu mai e nimic de făcut?
DOCTORUL (*posomorît*): Nimic. S-a dus să-l caute pe comisar?
JIMENEZ: Da.
DOCTORUL: Straniu!
JIMENEZ: O surpriză îngrozitoare. Pot să iau un pahar?
DOCTORUL: Desigur.
JIMENEZ (*se serveşte*): Nu vrei şi dumneata?
DOCTORUL: Nu.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

JIMENEZ *(bea)*: Sînt . . . puţin cam nervos.
DOCTORUL: Te-a impresionat rana?
JIMENEZ: Nu. Dar . . . m-a surprins, şi . . . *(face un gest vag)*.
DOCTORUL: Şi pe mine, natural.
JIMENEZ: Ce spui de asta?
DOCTORUL: Ce să spun? De data asta nu e treaba mea. E treaba comisarului. *(Se aud bătăi autoritare în uşa dinspre culoar)*. Vrei să deschizi, te rog? O fi el. *(Jiménez, care e lîngă uşă, deschide. Intră COMISARUL BELTRAN. Uşa se închide.)*
COMISARUL: Bună ziua. Ce s-a-ntîmplat?
DOCTORUL *(îl salută)*: E . . . ceva grav, comisare. *(Făcînd prezentările)* Doctorul Jiménez, comisarul Beltrán. *(Se salută)*.
COMISARUL: Despre ce e vorba?
DOCTORUL: Băiatul ăsta a ajuns la infirmerie mort . . .
COMISARUL *(dă din cap)*: Îmi făcuse impresia că nu era o rană gravă.
DOCTORUL: Nu era.
COMISARUL: Cum aşa? Ce vreţi să spuneţi?
DOCTORUL: O uşoară împunsătură la un picior. Asta e tot.
COMISARUL: Şi a murit . . .
DOCTORUL: Da.
COMISARUL: Explicaţi-vă.
DOCTORUL: Lupta rănit.
COMISARUL: Rănit? Ce rană?
DOCTORUL: Armă albă . . . în abdomen . . .
COMISARUL: Ah . . . Spuneţi-mi, vă rog, tot ce ştiţi.
DOCTORUL: Cineva îi făcuse un tratament provizoriu înainte de a veni la Arenă. Asta e sigur. Un tratament bun, făcut de un profesionist, fără îndoială, un practicant sau un medic.
COMISARUL: Şi a ieşit aşa să lupte?
DOCTORUL *(absent)*: N-a putut rezista. Împunsătura, căderea, lovitura violentă . . . totul a dezlănţuit catastrofa: o puternică hemoragie, decesul, oprirea inimii . . . Fără accident, poate c-ar fi suportat; nu ştiu. Era prea de tot, şase tauri în condiţiile astea . . .
COMISARUL: Cînd credeţi că s-a putut întîmpla?
DOCTORUL: Cîteva ceasuri înainte de coridă. Poate o oră. Nu ştiu. E o rană proaspătă, se vede imediat. *(Comisarul a rămas gînditor)* Ce vreţi să faceţi?
COMISARUL: Întîi să văd cadavrul.
DOCTORUL: Bine, intraţi. *(În acest moment se aud lovituri puternice în uşa ce duce către culoar. Comisarul, care mergea spre sala de operaţii, schimbă direcţia.)*
COMISARUL: Să vedem cine bate cu atîta insistenţă *(Deschide uşa. Intră, cu afectată linişte, un om cu faţa ascuţită, consumat parcă de o febră stranie. Ochii săi privesc acuma stins. E surescitat, dar încearcă să pară liniştit. Se îndreaptă către doctor.)*
MARCOS: Ce-a fost? *(Doctorul nu răspunde. Nu ştie ce să spună.)* E grav?
DOCTORUL: Nu s-a putut face nimic, Marcos.
MARCOS *(pare că nu pricepe ce i se spune. Face o mină stupidă. Doctorul, Jiménez şi comisarul îl observă. Priveşte neîncrezător în jur)*: Eu nu eram pe culoar. N-am văzut nimic. Deodată am auzit strigătul mulţimii.
DOCTORUL: Fiindcă nu veneai, am crezut că eşti în arenă.
MARCOS *(ezită ca şi cum s-ar teme să răspundă ceva)*: Am venit cît am putut de repede. Nu ştiu ce aveam, dar nu puteam suporta să-l văd astăzi. *(Vorbeşte fără*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

să privească pe nimeni în ochi, ca alungat.) E întîia oară că mi se întîmplă asta. Îmi venea să plec departe și să aștept. Era . . . ca o presimțire . . . Ce oroare ! . . . *(E răvășit. Doctorul îi pune o mînă pe umăr.)*

DOCTORUL: Liniștește-te.

(Răsună goarna. Aceasta agravează nervozitatea lui Marcos, care strigă pe neașteptate.)

MARCOS: Dar ce fac? Ce s-au apucat să facă? Vor să continue? Nu ! Cu asta s-a isprăvit. Corida asta e a mea . . . Cu cine-o să mai lupte? . . . Liniște ! *(Pare pe punctul de-a avea un atac, ca-ntr-un delir. Comisarul s-a apropiat de el, și-i pune o mînă pe umăr.)*

COMISARUL: Ascultă.

MARCOS *(se întoarce)*: Cine ești dumneata?

COMISARUL *(arată insigna)*: Poliția.

MARCOS: Ce dorești?

COMISARUL: Nu ești dumneata Juan Marcos, impresarul acestui băiat?

MARCOS: Da.

COMISARUL: Ai stat cu el ultimele ore înainte de coridă?

MARCOS *(ezită să răspundă, dar o face pînă la urmă, hotărîndu-se)*: Da.

COMISARUL: Atunci îmi vei răspunde la cîteva întrebări. *(Marcos vrea să protesteze, dar se abține).*

MARCOS: Eu? Pentru ce?

COMISARUL: Așează-te, te rog. O să-ți cer să nu te miști de aici pînă cînd nu mi-ai răspuns satisfăcător.

MARCOS: Nu ! Ce vrei cu asta? Să mă arestezi? Nu poți s-o faci. Acum, mai puțin ca oricînd. Trebuie să-l văd pe José. E tot ce mai aveam pe lume. Lasă-mă să trec.

(Comisarul face semn doctorului să nu-l lase).

DOCTORUL *(îi barează trecerea)*: Nu se poate acum. Liniștește-te.

MARCOS: Trebuie să-l văd. *(Ca un trist repros.)* Nu mă lași . . . tu?

DOCTORUL: Acuma nu, Marcos. Te rog.

(Marcos simte fugindu-i terenul de sub picioare. O pauză. În cele din urmă, rămîne cu privirea în ochii comisarului).

MARCOS: Bine. Întreabă ce vrei.

COMISARUL: Ceea ce vreau să știu de la dumneata . . . *(Se aude de afară o ovație puternică. Marcos nu-l ascultă pe polițist. Altă ovație. Marcos se cutremură ca și cum ar fi auzit un zgomot infernal).* Dar ce ai?

(Marcos îl privește pe polițist cu uimire.)

MARCOS: Băiatul . . . Băiatul ăsta . . . Dublura . . .

COMISARUL: Ce?

MARCOS: Îl cheamă . . . mi se pare . . . Rafael Pastor. Ce face? *(Altă ovație puternică. Marcos își astupă tulburat urechile.)* Ce face, Sfinte Dumnezeule? *(Comisarul are o expresie de nerăbdare.)*

COMISARUL: Atunci prefer să mă însoțești. Ai ceva împotrivă?

MARCOS *(pare calmat de liniștea ce s-a produs. Îngînă)*: Nu.

COMISARUL: Vino cu mine. *(Către doctor:)* Mă întorc îndată. O să dau ordin să nu intre nimeni. Pe dumneata te rog să rămîi aici . . . pînă mă întorc.

DOCTORUL: Cum vrei dumneata, comisare. *(Comisarul iese pe ușa prin care a intrat la început Jiménez. Îl urmează, întunecat, Marcos. Ajuns la ușă, se întoarce și întreabă cu tristețe.)*

MARCOS: Pe urmă pot să-l văd? . . . Nici după aceea? . . .

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOCTORUL: Da. *(Marcos iese. Doctorul suspină. Se duce spre tabla de şah şi e cît pe-aci să amestece figurile, cînd, ceva îl face să se uite la Jiménez. Îi arată tabla. Jiménez se apropie şi priveşte cu gravitate, absent. Atunci, doctorul răstoarnă cu încetineală piesele, în vreme ce se întunecă, iar pe banda sonoră se face linişte, ce nu va fi totală pînă nu se aprinde lumina (sau, pînă se ridică cortina pentru actul întîi.)*

ACTUL ÎNTÎI

În apartament, întuneric. Luminată, uşa de la ascensor, al cărui zgomot se aude. Joc de lumini, după care zgomotul se opreşte. Se deschide uşa ascensorului şi ies din el Marcos şi José Alba. Lumină în primul plan. Marcos îl conduce pe Alba, care, tăcut, îl urmează puţin mai în urmă. Marcos deschide uşa apartamentului şi intră înăuntru. Alba rămîne la uşă, aşteptînd ca Marcos să facă lumină ca să poată intra. Într-adevăr, acesta ridică obloanele şi lumina cade asupra încăperii: e lumina tulbure a unei zile înnourate; o lumină tristă. Atunci Alba intră în locuinţă, însă nu se uită la nimic.

MARCOS: Îţi place?
ALBA: Da . . . *(Marcos deschide uşa anticamerei. Lumina devine mai vie deasupra acesteia, în care pe un scaun, se află un veşmînt negru şi auriu. Un paravan ascunde o parte a anticamerei).*
MARCOS: Uşa aceea dă în dormitor. *(Alba priveşte înăuntru fără interes).*
ALBA: E în regulă.
MARCOS: I-am spus lui Juan să aşeze rufăria în şifoniere. Celelalte, la locul lor . . . Dacă doreşti ceva . . .
ALBA *(neagă)*: Mulţumesc. *(Observă că pe masă se află un fel de icoană sau triptic, în faţa căreia e pusă o candelă aprinsă. Surîde obosit.)* Asta n-o uiţi . . .
MARCOS: Niciodată . . .
ALBA: Ce e? Un idol sau o mascotă? Niciodată nu-mi spui, este de fapt pentru tine . . .
MARCOS: Nu rîde de asta.
ALBA: Nu, nu rîd. *(Dă din umeri).*
MARCOS: Ţi se pare o superstiţie, nu-i aşa?
ALBA: Acuma nu mi se mai pare. *(Tăcere).*
MARCOS: Ultima oară am văzut că ai trecut pe la capelă. M-am bucurat tare.
ALBA: Da . . .
MARCOS: Nu pierzi nimic din asta . . . Cu toate că tu nu eşti prea religios.
ALBA: Cred că încep să fiu . . . Şi ştii de cînd?
MARCOS: Nu.
ALBA: De cînd mi-am dat seama că încep să am mulţi bani . . . *(Rîde.)*
MARCOS: Ce tot spui? . . .
ALBA: Vorbesc şi eu . . . *(Se duce la fereastră şi se uită afară cu nelinişte.)*
MARCOS *(aprinde o ţigară)*: M-am gîndit că mai tîrziu, seara, după coridă . . .
ALBA *(se întoarce)*: Ce?
MARCOS: O să facem ceva.
ALBA *(se aşează greoi)*: Nu, nu conta pe mine . . . *(are un aer obosit.)*
MARCOS: Am rezervat o masă. Cred că ar trebui să te distrezi puţin.
ALBA: Trebuie . . . *(cască uşor)* să dorm . . .
MARCOS: Perfect. Cum doreşti. *(Alba scoate o ţigară. Aprinzînd-o, îi tremură puţin mîna. Marcos observă).* Cum te simţi?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALBA *(dă din umeri)*: Bine . . .
MARCOS: Obosit? *(Alba rîde îndată aspru.)*
ALBA *(agresiv)*: Ar fi ciudat dacă aş fi?
MARCOS: Eu nu ţi-am spus nimic. Nu te-am întrebat nimic.
ALBA: Sînt.
MARCOS: Ce vrei? Să-mi reproşezi ceva cu asta?
ALBA: Nu . . .
MARCOS: Cînd a început sezonul te-am întrebat dacă te simţi în stare de optzeci de coride . . . Mi-ai spus că da. Ţi le-am semnat. Mulţi ar vrea să fie în locul tău; să nu uiţi.
ALBA: Dar eu nu spun nimic . . . Lasă, du-te ! . . . Sînt eu de vină că am obosit?
MARCOS: Ţi-am spus să vii cu avionul.
ALBA: Asta nu . . . E deajuns cu taurii. Nu pot risipi şi puţinul curaj pe care-l am. *(Marcos rîde forţat).*
MARCOS: Vezi? E o frază reuşită. Prefer să fii aşa . . . plin de umor . . .
ALBA: Ai o idee foarte ciudată despre umor.
MARCOS: Se poate *(Linişte. Marcos îl observă pe Alba.)* Am lăsat vorbă ca de obicei. Să nu urce nimeni. Eşti de acord?
ALBA: Da.
MARCOS: Mă bucură că e aşa.
ALBA: Ce credeai?
MARCOS: Că de astă dată era posibil să vrei . . . să primeşti pe cineva.
ALBA: Nu . . . *(Tăcere. Marcos se hotărăşte să-i spună.)*
MARCOS: Îţi spun că e probabil să vie.
ALBA: Soţia mea.
MARCOS: Da.
ALBA: De unde ştii?
MARCOS: A telefonat de dimineaţă aici la hotel. I s-a spus că n-ai sosit încă.
ALBA: Crezi că o să vie?
MARCOS: Cred că da.
ALBA: Ştie că e o poveste terminată.
MARCOS: Poate crede altfel.
ALBA *(cu nelinişte)*: Dacă vine, n-o să ştiu ce să fac . . . Nu, nu vreau s-o văd.
MARCOS: Atunci dă-mi mînă liberă s-o împiedic.
ALBA: Fă ce doreşti.
MARCOS: Fii pe pace.
ALBA: N-ar fi trebuit niciodată să accept corida asta. Ţi-am spus că e periculos să viu. Cu cît mai departe, cu atît mai bine.
MARCOS: Atunci . . . eşti încă îndrăgostit.
ALBA: Nu e asta, e . . . *(pleacă capul)* Uneori cred că m-am purtat urît . . .
MARCOS: Nu vorbi pe ocolite . . .
ALBA *(obsedat)*: Nu trebuia să semnezi contractul pentru corida asta.
MARCOS: N-am putut-o refuza. Şase tauri în arenă e . . . un prilej unic . . .
ALBA: Prilej unic pentru ce?
MARCOS: Să cîştigi o ureche[1] pe arena asta e mult . . . Mai mult decît o sută de exhibiţii prin tîrguri . . . Eşti deja copt pentru asta. Şi de asta te-am adus aici. E o zi necesară în cariera ta. Acum vezi cum te duc pas cu pas spre consacrare.
ALBA *(surîde ironic)*: Nu sînt consacrat? Atunci ce sînt?

[1] Să cîştigi o ureche (conseguir una oreja): Există obiceiul, ca taurului ucis să i se taie o ureche (sau chiar ambele şi coada) ca să fie oferită matadorului. Trofeul astfel dobîndit e arătat mulţimii entuziaste în timpul ceremoniei de închidere a coridei. (n.t.)

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

MARCOS *(îl ia de mînă)*: Ce spui? *(cu entuziasm)*. Asta încă nu-i nimic, José. Eu te duc la culme, înţelegi? Dacă ieşim bine după-amiază, ai America. Nu-ţi place ideea? Caracas, México, Lima; bani cu grămada, şi după aceea întoarcerea în Spania, delirul, nebunia unei după-amieze, şi iar la fel, şi-o să rîdem de cei care nu credeau în noi, de toţi cei ce spuneau că nu eram nimic şi că eram nebuni şi că tu o să cazi cum au căzut alţii pe care eu am vrut să-i ridic şi care nu s-au purtat cum se cuvine: cum a căzut Platero, care m-a cufundat în ruşine, pînă cînd în cele din urmă am avut marele noroc de-a te întîlni pe tine . . . *(îi strălucesc ochii de exaltare)* nu-ţi place, ideea? America şi toate celelalte? . . . *(Alba înregistrează emoţionat)*.

ALBA *(cu ochii umezi)*: O să fii în stare să mă ridici . . . pînă sus de tot?

MARCOS: Depinde mult de tine! Depinde mult de după-amiaza asta *(Pîndeşte efectul vorbelor sale. Alba s-a ridicat şi se priveşte într-o oglindă mare, în care se vede întreg. Se tot priveşte, zîmbeşte şi face o întoarcere completă pe călcîie.)*

ALBA: Marcos.

MARCOS: Ce?

ALBA: Sincer . . .

MARCOS: Ce?

ALBA: Eşti în stare să vorbeşti sincer?

MARCOS: Sigur că da. De ce?

ALBA: Aş vrea să-ţi pun o întrebare.

MARCOS: Pune-o.

ALBA: E despre mine. *(Continuă să se uite în oglindă, făcînd rotiri lente ca de toreo*[1] *de salon)*

MARCOS: Ce e?

ALBA: N-o să fii sincer.

MARCOS: Bine, lasă-mă-n pace.

ALBA: Crezi într-adevăr că sînt un mare toreador? E adevărat?

MARCOS: Păi ce credeai?

ALBA: Mai mare ca toţi cei de azi?

MARCOS: Asta fără îndoială.

ALBA *(se roteşte)*: Şi ca Platero?

MARCOS: De ce spui asta?

ALBA: Vorbeşti atîta de el . . .

MARCOS: Platero avea condiţii . . . A făcut tot ce-a putut . . . Dar nimic mai mult.

ALBA: Nimic? Asta spui acum de el? Altădată mi-l dădeai exemplu . . .

MARCOS: Era . . . cineva mare . . . dar la început . . . Apoi a început deodată să dea greş. Într-un sezon am văzut cum se prăbuşea şi n-aveam ce să-i fac ca să-l opresc . . . Era după corida de la Barcelona . . . o împunsătură în faţă, care l-a lăsat desfigurat. Nu mai era nimic de făcut. Dar să nu crezi că l-am părăsit cînd am văzut că e pierdut. Dimpotrivă . . . Am mizat pe el . . . Bani daţi ziarelor . . . nu ştii . . . ce zbucium! Fiecare joc era o nouă lopată de pămînt aruncată peste el . . . Într-o gîlceavă a trebuit să iasă din arenă sub protecţia gardienilor . . . Un toreador al meu . . . ce ruşine . . . Dar eu nu i-am spus nimic cînd, în seara aceea, mi-a izbucnit în plîns . . . « Marcos, nu pot! Sînt sfîrşit! » zicea, şi împunsătura de pe faţă îi dădea un aspect trist . . . I-am mai dat o coridă. A fost ultima.

ALBA: Unde-i acuma?

MARCOS: Nu ştiu. Uneori venea să-mi ceară bani . . . ajuns la sapă de lemn . . .

---

[1] toreo luptă cu taurii. (n.t.)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALBA: Şi tu-i dădeai?
MARCOS *(evaziv)*: Nu totdeauna. N-a fost vina mea . . . M-a tîrît şi pe mine în căderea lui . . . spre ridicol . . . nu spre foame, pentru că eu nu pot răbda niciodată de foame *(cu orgoliu)* Asta e pentru alţii . . . Dar ridicolul . . . *(Tăcere. Cu ranchiună)* L-aş fi ucis . . . Da, l-aş fi strîns de gît ! . . .
ALBA *(după o clipă de tăcere)*: Înainte de Platero, ceilalţi, cum erau?
MARCOS: Toţi aveau . . . cîte ceva . . . Dar nici unul nu era complet ca tine . . .
ALBA *(după o clipă de tăcere)*: Erau . . . curajoşi.
MARCOS: Şi tu eşti . . .
ALBA: Acuma, vorbim deschis.
MARCOS: Eşti . . . într-adevăr.
ALBA: Sînt bolnav.
MARCOS: N-are importanţă . . . Temeri . . . *(Tăcere)*.
ALBA: Ştii că iar mi s-a întîmplat?
MARCOS *(alarmat)*: Cînd?
ALBA: Aseară.
MARCOS: Cum a fost?
ALBA: Eram într-un bar. Am căzut pe spate. Mi-am pierdut cunoştinţa.
MARCOS: Băuseşi.
ALBA: Nu.
MARCOS: N-ai voie să bei.
ALBA: N-am băut.
MARCOS: Nici un pahar, cu nimic. Asta-ţi face rău.
ALBA: Ştiu. *(Tăcere)*
MARCOS *(cu teamă)*: Te-au dus la doctor? Cu cine erai?
ALBA: Singur. Nu m-au dus nicăieri. Credeau că sînt beat.
MARCOS: Erai acolo cînd ţi-ai revenit?
ALBA: Da, m-am dus acasă cu maşina.
MARCOS: Ai condus tu?
ALBA: Sigur.
MARCOS: Nu trebuia să faci asta. E imprudent.
ALBA: Dar să ies în arenă nu e? . . .
MARCOS: În arenă ai o misiune. E altceva să te expui fără să fie nevoie.
ALBA: O să trebuiască să mă duc iar la medic.
MARCOS: De ce? Habar n-au de meseria ta.
ALBA: Ei ştiu că nu trebuie să mai lupt.
MARCOS: Spun asta ca să spună ceva. Ai văzut vreodată un epileptic ? E altceva, foarte diferit de ce ai tu . . . uşoare accese . . . fără importanţă . . . Atacurile ! Le cunosc perfect . . . Ştiu cum sînt.
ALBA: Totuşi . . . uneori cred că ar fi bine să mă mai vadă o dată . . . O consultaţie temeinică dacă s-ar putea . . .
MARCOS: Dacă crezi tu, sigur că ne ducem. O să merg chiar eu cu tine . . . O să vezi . . .
(Tăcere. Alba se priveşte altfel în oglindă: ca bolnavul care încearcă să vadă cum arată.)
ALBA: Eu . . . corespund, nu-i aşa? . . . În arenă . . . corespund.
MARCOS: Sigur că da.
ALBA: În ciuda tuturor . . .
MARCOS: Eşti tare şi deasupra a orice . . .
ALBA: În ciuda bolii . . . şi a . . . ce-am numit noi nervii mei . . .
MARCOS: Cum vrei să se cheme?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALBA: Pe numele ei.
MARCOS *(descurajat):* Iar cu asta . . .
ALBA *(dur):* Iar cu asta, da !
MARCOS: Îţi place să mă chinuieşti.
ALBA: Fiindcă mi-e frică ! Cum să-ţi spun? Frică !
MARCOS: Nu-i aşa.
ALBA: Eu nu vreau să neg.
MARCOS: Îţi place să spui lucruri care nu există.
ALBA: Îmi place adevărul.
MARCOS: Eşti . . . complicat . . . sucit. Ai fi putut fi fericit cu tot ce ai . . . Dar preferi să te gîndeşti la ce-ţi lipseşte . . . Dacă nu găseşti nimic, faci să-ţi lipsească ceva . . . inventezi. *(Alba rîde ironic)*
ALBA: Asta e psihologie, Marcos. De unde-o scoţi?
MARCOS: N-am învăţat-o vreodată la universitate. Îţi aminteşti ceva?
ALBA: Nimic, din fericire. De-asta trăiesc.
MARCOS: Îţi lipsesc alte lucruri. Dar nu curajul.
ALBA *(zîmbeşte amuzat de ce spune, ca de o autoflagelare):* Cineva, îngălbeneşte, îl trece o sudoare rece . . . îi clănţăne dinţii . . . îi tremură picioarele . . . îi e greaţă ... Cum se cheamă aşa ceva?
MARCOS: Nu spune asta nici în glumă.
ALBA: Ţi-e ruşine?
MARCOS: I-ar fi ruşine oricui.
ALBA: Mie nu mi-e ruşine. Şi în primul rînd mie ar trebui să-mi fie, nu?
MARCOS: Să nu spui asta niciodată, nimănui.
ALBA: Nu merge la propagandă, nu-i aşa?
MARCOS: Să nu spui niciodată.
ALBA: O să se afle. Nu trebuie să spui.
MARCOS: La Arenă nu ştie nimeni. Aşa că taci din gură.
ALBA: La Arenă . . . Acolo mi-a şi trecut . . . Aici sufăr . . . În camerele de hotel . . . Înainte de-a mă duce la Arenă . . . Cînd nu mai e decît puţin pînă la plecare . . . Cînd haina e aici pe scaun *(Bat clopote la o biserică din apropiere)* Ce-i asta?
MARCOS *(nu-i răspunde):* Nu-i nici o problemă, cu toată vorbăria ta . . . Eu te însoţesc, şi gata. Fiecare cu micile lui ciudăţenii. *(Clopotele continuă să bată)* Eu ştiu ce să-ţi spun cînd păţeşti asta şi cum să mă port cu tine. Atunci învingi şi e ca şi cum n-ar fi fost nimic. Ieşi de la hotel, surîzînd. Totdeauna a fost aşa.
ALBA: E vorba, de înainte . . .
MARCOS: Înainte, te stăpînesc eu. Te fac să-ţi vii în fire. Sînt prostii care ţi se întîmplă în hoteluri . . . nervi . . .
ALBA: În clipele alea aş vrea să fiu departe. Dar nu pot, sînt prins . . . ca-ntr-o plasă de păianjen. *(Rîde)* Păianjenul eşti tu. Un păianjen bătrîn şi păros . . .
MARCOS *(rîde forţat):* Aşa par? *(Acuma rîde Alba)* Vezi? Asta da, îmi place să te văd rîzînd. Ceea ce nu pot suporta e să te văd prost dispus, neliniştit şi trist . . .
ALBA: Chiar dacă rîd de tine?
MARCOS: Fă ce vrei ! *(Clopotele continuă să bată)*
ALBA: Dar ce-i asta?
MARCOS: Sînt clopote de biserică. N-ai văzut de la fereastră turnul? *(Alba se duce la fereastră. Se uită afară. Are, ca şi atunci cînd s-a uitat la început, o expresie neliniştită, acum aproape sumbră).*
ALBA: Ai văzut?
MARCOS: Ce?
ALBA: Vremea.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

MARCOS: E puţin înnorată... dar o să vezi că iese soarele.
ALBA: E vînt.
MARCOS: Slab...
ALBA: Nu, e vînt puternic. *(Se uită la cer spre nori. Tresare)* N-am să pot face nimic, dacă rămîne aşa.
MARCOS *(uşor)*: Mai e mult pînă la coridă... Nu fii îngrijorat...
ALBA *(tresare)*: Nu mai e atîta. Vîntul ăsta îmi intră în oase. Simt aşa ca un fior...
MARCOS: Du-te de-acolo *(Alba se depărtează de fereastră)*. Nu te culci puţin? Nu-i nimic, dar te aşteaptă un efort foarte mare... Hai, culcă-te. *(Are un accent patern)* Te întinzi... Aşa te mai întremezi... O să te simţi mai bine după aceea...
ALBA *(care acum pare grozav de obosit)*: Întîi aş face o baie. O să mă calmeze puţin... E ca şi cum aş avea febră.
MARCOS: N-o să fie nimic, ai să vezi...
(Alba trece în dormitor, îl traversează şi intră în baie, care nu se vede. Marcos închide uşa dormitorului. Rămînind singur, face o mină obosită, de îngrijorare care ne lasă impresia că şi-a scos o mască. Pare îmbătrînit deodată. Se uită pe fereastră afară şi are o expresie de profundă disperare. Se serveşte dintr-un bar-mobilă, cu un pahar mare cu coniac şi-l bea pe nerăsuflate. Apoi îşi toarnă altul. Auzim zgomotul ascensorului. S-a oprit la etaj. Uşa se deschide şi o vedem pe GABRIELA. E o femeie cu aspect puţin cam dur şi agresiv. Îmbrăcată cu multă simplitate. Şovăie un moment privind spre spectatori, ca şi cum ar căuta numărul unei uşi. Se îndreaptă apoi spre uşa apartamentului. Ezită puţin înainte de a bate şi o face tocmai în momentul în care Marcos bea al doilea pahar pe care şi-l umpluse chiar atunci. Tresare. Ezită.)
MARCOS: Cine e? *(Ea nu răspunde; poate că n-a auzit, sau poate că a recunoscut vocea. Neprimind răspuns, Marcos lasă paharul şi se hotărăşte să deschidă. Primul său impuls, văzînd cine e, e să închidă brusc uşa; dar nu o face:)* Intră... *(O lasă să intre. Ea intră privind cu atenţie totul. El a rămas lîngă uşă)* Dacă-l cauţi pe soţul dumitale... nu e.
GABRIELA: Mi s-a spus şi jos.
MARCOS: Îmi pare rău.
GABRIELA: Am vrut să verific singură.
MARCOS: A ieşit... Eu... te rog... Sînt foarte ocupat...
GABRIELA: Unde e?
MARCOS: La... S-a dus să facă o plimbare cu maşina, nu mi-a spus unde...
GABRIELA: O să-l aştept.
MARCOS: Perfect. Însă el s-ar putea să întîrzie...
GABRIELA: N-are importanţă...
MARCOS: Dacă vrei să-l aştepţi, te rog să faci asta jos. Am multă treabă.
GABRIELA *(cu o privire rece)*: Atîta... încît nu poţi să-mi acorzi un moment?
MARCOS *(neliniştit, priveşte pe furiş spre dormitor)*: Cu plăcere.
GABRIELA *(îl priveşte cu un zîmbet batjocoritor şi aspru)*: Mi-amintesc încă după-amiaza în care ne-am cunoscut. Cînd ne-a prezentat José.
MARCOS: Şi eu îmi amintesc.
GABRIELA: Aveai un aspect simpatic... inocent şi amabil... Mi-aduc aminte că mi-ai sărutat ceremonios mîna — o ceremonie cu care nu sînt obişnuită, nici nu vreau să fiu. *(Ride cu asprime)* Un om inofensiv, un prieten care vrea să facă ceva pentru José... plin de bunăvoinţă... Nu-i aşa?
MARCOS *(cu răceală)*: Da.
GABRIELA: « Gata cu necazurile — De-acuma... » Îmi amintesc cuvintele dumitale. Casa aceea întunecoasă în care locuiam... O mai ştii?
MARCOS: Da.

6*

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

GABRIELA: Eu mai stau acolo . . . încă.
MARCOS *(face un gest că nu-l privește, cu o ușoară ridicare din umeri)*: Ce vrei să spui cu asta? Vorbește cu José . . . dacă asta e dorința dumitale . . . Eu n-am nimic de-a face . . . E ridicul să-mi spui mie . . .
GABRIELA *(îl întrerupe)*: Văd numele lui în ziare. O carieră strălucită . . . triumfuri . . . Fotografia ce-l arată ieșind din arenă purtat pe umeri . . . Succesul.
MARCOS: Așa este.
GABRIELA: Totul datorită dumitale.
MARCOS *(neagă)*: Eu am pus speranța . . . și mijloacele. Restul . . . el.
GABRIELA: Și eu îți datorez totul . . . totul. *(E emoționată. Plînge.)*
MARCOS: Te rog . . .
GABRIELA: Tot ce-am pierdut . . . ce s-a pierdut în povestea asta . . . Dar ce-ți pasă dumitale? Nu-i așa?
MARCOS: Liniștește-te . . . Nu pot lua în seamă cuvintele dumitale . . . Ești nervoasă . . . Eu n-am avut influența pe care-o presupui . . . El e independent . . . nu se lasă condus de nimeni . . . Caută în altă parte pricina celor întîmplate . . . în dumneata . . . în el . . . Eu nu știu nimic . . . Sînt în afară de tot ce nu e profesie . . . E singurul lucru care mă interesează.
GABRIELA *(aspru)*: Inofensiv . . . ca totdeauna. *(Își șterge discret lacrimile. El izbucnește brusc.)*
MARCOS: Sînt, dacă sînt lăsat în pace. Altfel nu . . . *(Privirea i s-a înăsprit)*.
GABRIELA *(zîmbește, observînd schimbarea)*: Acum ne putem înțelege. Asta voiam.
MARCOS: Nu avem nimic de vorbit în privința asta.
GABRIELA: Ba eu am cu dumneata. M-ai văzut plîngînd. *(El dă din umeri)*. Erau . . . toate lacrimile . . . nu mai am . . . oricît aș vrea. Îți imaginezi de ce-am venit? *(Marcos păstrează tăcere)* Nu crede că a fost un gest romantic . . . Soția căzută în dizgrație . . . singură . . . stăpînită de o dragoste de neuitat *(sarcastic)*. Nu, nu-i asta. Să nu crezi nici măcar o clipă . . . Ce silă . . . *(Tranziție. Cu seninătate.)* Viu să iau parte la împărțirea gloriei . . . Am nevoie de mai mulți bani, asta e tot. Te surprinde? Te așteptai la altceva? Nu mai e nimic în mine ! *(cu cruzime)* Nimic !
MARCOS *(s-a întunecat)*: Am . . . să te rog ceva . . .
GABRIELA *(rîde)*: Dumneata pe mine? Să mă rogi?
MARCOS: De ce nu? *(neliniștit)* José are azi nevoie de multă liniște, înțelegi? O liniște absolută . . . Nu stă bine cu nervii în ultimele săptămîni . . . Nimic grav, a spus-o și doctorul . . . Nimic . . . Dar are nevoie de o oarecare îngrijire. Ar fi primejdios ca astăzi . . . înțelegi? . . . Să-și zdruncine nervii. Tocmai astăzi cînd o să trebuiască să facă un efort foarte mare. Atitudinea lui e de-nțeles; sigur că este *(tonul său e aproape mieros)* N-am nimic să-ți reproșez . . . Dimpotrivă. Socotește-mă cu adevărat prietenul dumitale, de acum înainte . . . A fost o situație echivocă . . . Da, dumneata ai crezut că eu . . . Nu-i așa. Din contră . . . Dumneata socotești . . . încearcă să mă crezi . . . cu toată simpatia . . . și respectul . . . Cu toate că nu cunosc dedesubturile problemei . . .
GABRIELA: Asta-i vorbărie goală . . . O știu pînă peste cap.
MARCOS *(face un efort ca să nu răspundă prea violent. Menține tonul mieros)*: Nu-i așa . . . Ești nedreaptă cu mine . . . O să putem vorbi și despre asta cu un prilej mai nimerit . . . Ceea ce voiam să te rog . . . e . . . Amînă, te rog, discuția pînă după coridă. Ține seama de ce-ți spun . . . Nu ne putem juca cu viața lui José . . . Nu-i vorba de o coridă normală . . . Înțelegi? Sînt șase tauri închiși special pentru el în boxele arenei . . .
GABRIELA *(îl privește fix. Șoptește)*: Mă uluiește . . .

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: Ce?
GABRIELA: . . . Cinismul dumitale *(Fața lui Marcos, care încerca să reflecte un surîs amabil, se înăsprește brusc. Devine pămîntie și rece. Nu spune nimic. Se întoarce ca să cîștige timp, să se liniștească . . . Își toarnă coniac, în timp ce Gabriela fără să se sinchisească, continuă cu ferocitate:)* Nu ne putem juca cu viața lui José, nu-i așa? Și ce faci dumneata, ce e? De unde ies banii dumitale? Mașina pe care o ai la ușa hotelului . . . pînă și hainele pe care le porți . . . Din joaca cu viața lui José. Din joaca cu viața tuturor . . . *(Continuă încurajată de propriile-i cuvinte:)* În fond, dumneata l-ai scos din minți . . . De ce cere José ca taurii să nu iasă cu coarnele tocite? De ce? Ca să-l poată răni, sfîșia mai bine? E nebun . . . dar dumneata, cu vorbele dumitale, ești cel care-l înnebunește. Ce dorești? Să vezi cum își lasă tot sîngele în infirmeria unui tîrg nenorocit? . . . *(Tăcere.)*
MARCOS *(rece)*: Ai terminat?
GABRIELA: Abia am început. Dar restul o să i-l spun lui, fără să-mi pese de nimic . . . Înainte de coridă. Spune-i-o.
MARCOS: O să încerc să te împiedic. Dacă nu reușesc, dumneata răspunzi de ce se poate întîmpla.
GABRIELA: Nu încerca să mă sperii. Nu mă mișc de jos, pricepi? *(Iese. Marcos cumpănește un moment. Apoi o urmează în coridor.)*
MARCOS: Ascultă-mă. *(Ea, care merge spre ascensor, se oprește.)*
GABRIELA: Ce mai vrei?
MARCOS *(tonul său e acum de umilă rugăminte; s-a apropiat de ea și-i spune aproape suspinînd)*: Te rog . . . Nu ne poți face asta. E o rugăminte personală. *(Ca și cum nu l-ar auzi, ea înaintează spre ascensor și apasă pe butonul de apel. Marcos n-o urmează. Ridică vocea, ca să spună:)* Am pus multe speranțe în ziua de azi . . . Încearcă să înțelegi . . . E pentru toți, și pentru dumneata însăți, dacă vrei să-i ceri lui José ceea ce desigur că ești îndreptățită să ceri. *(Ascensorul a sosit. Gabriela deschide ușa. Atunci Marcos o reține. E schimbat la față, strînge din dinți. Surd:)* Încerc să nu comit vreo violență cu dumneata. Aș fi în stare să mă port altfel.
GABRIELA *(sfidătoare)*: Încearcă . . .
MARCOS: Cred că ai tot ce-ți trebuie . . . Acum fă după cum te-ndeamnă conștiința . . .
GABRIELA *(cu un zîmbet rece)*: Despre ce vorbești? Cunoști cuvîntul ăsta? *(Se întoarce și intră în ascensor. Zgomotul și jocul de lumini arată că ascensorul coboară. Marcos, istovit, se îndreaptă spre apartament. Intră și încuie ușa. Își toarnă ultimele resturi de coniac din sticlă. Cu sticla în mînă se duce la fereastră și se uită neliniștit la cer. Alba iese din baie. Poartă halat. Odată ajuns în dormitor, își leagă cordonul. Deschide ușa și coboară în salonaș. Marcos, absorbit, nu l-a auzit venind și tresare cînd aude vocea lui Alba).*
ALBA: Ce ai?
MARCOS: Nimic.
ALBA: Începe să te-ngrijoreze.
MARCOS: Timpul? Nu . . . O să iasă soarele.
ALBA: Se tot întunecă. O să plouă.
MARCOS: Nu cred.
ALBA: Bate acuma și vîntul. Se aude din curte.
MARCOS: Cît mai e?
ALBA: Nu știu ce-o să fie.
MARCOS: Gîndește-te la altceva.
ALBA *(se așează. Pleacă capul pe spate și închide ochii)*: Nu pot.
MARCOS: Stai puțin culcat.
ALBA: Nu . . . nu mai . . .

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: Acum te simţi mai bine, nu-i aşa?
ALBA: Da, apa linişteşte. Mă simt bine . . .
MARCOS *(vrea să meargă şi se clatină uşor):* Am . . . Am băut puţin . . . ştii? *(Alba privindu-l, rîde.)* De ce rîzi?
ALBA Fiindcă acum tu eşti cel nervos. Se schimbă rolurile?
MARCOS *(rîde forţat):* Am dormit foarte prost. Nu face caz . . .
ALBA *(se ridică):* Se petrece ceva . . .
MARCOS *(precipitat):* Nu. Zău că nu.
ALBA: Bine. *(Dă capul pe spate.)* Dă-mi o ţigară . . . *(Marcos, prevenitor, îi dă. I-o aprinde.)*
MARCOS: Sînt cam întors pe dos. Ştii. Asta-i tot. De asta am şi băut cîteva pahare. *(Alba îl priveşte fix, incomod.)* De ce te uiţi la mine?
ALBA *(privindu-l atent):* Eşti aşa de obosit?
MARCOS: De ce spui asta?
ALBA: Ce-ai păţit?
MARCOS: Eu? *(ia paharul cu un gest care vrea să fie indiferent)*
ALBA: Şi tu te pierzi cu firea?
MARCOS: Eu? Nimic . . . Nu s-a născut încă cel care să mă . . .
ALBA: Ba s-a născut . . . E timpul *(zîmbeşte)* care trece . . .
MARCOS: Nu-l simt trecînd.
ALBA: Dar uite-l. Ai capul plecat, dat într-o parte şi iată-te temător cu un pahar în mînă .. .. cum nu te-am văzut niciodată. *(Marcos se ridică brusc. Alba surîde)* E totuna. Fă-te comod.
MARCOS: Ştii ce mi-ar plăcea? Să ajung pînă la moarte nevătămat.
ALBA: E imposibil. Tot stînd la marginea arenei omul îmbătrîneşte şi se prăbuşeşte, puţin cîte puţin . . . În arenă e altceva . . . Mai ales cînd coarnele taurului sînt bine ascuţite aşa cum *(surîde cu amărăciune)* cer eu . . . cum tu m-ai făcut să cer . . .
MARCOS: Nu merge bine aşa? Ai cucerit simpatia publicului. Atunci? Trebuie să ajungi la puritatea luptei, etcetera. Sună frumos, nu? Dar în afară de asta, e adevărul.
ALBA: Nu ştiu ce gîndeşti: Există pentru tine un adevăr?
MARCOS: Un adevăr? *(Pauză. Spune îndată exaltat)* Succesul, acesta este singurul adevăr. Dacă nu-l dobîndeşti, nimic n-are sens. Ca să ai dreptate, trebuie să ai succes. Eu cred numai în adevărul care aduce bani ; acesta este adevărul pe care-l caut, pe care-l întîlnesc acolo unde-l caut. Restul e minciună, resentiment . . . lucruri fără importanţă . . . toate cîte se spun la taifas în găştile de cerşetori din cafenelele ieftine . . . Nu ţi se pare?
ALBA: Nu ştiu. *(Se uită la Marcos, a cărui figură* e *acum posomorîtă. Atunci Alba surîde batjocoritor.)* Ce ai? Ai rămas pe gînduri? *(Linişte.)*
MARCOS *(răspunde într-un tîrziu aproape grosolan, fără să se uite la José):*Cineva la care am ţinut mult gîndea altfel . . . şi a fost sfîşiat în bucăţi . . . *(Alba pare surprins, ca şi cum nu l-ar fi auzit niciodată vorbind aşa.)* Era în culmea gloriei, cînd a căzut. Acuma înţelegi?
ALBA: N-am vrut să-ţi amintesc nimic neplăcut. Vorbeam aşa, de dragul vorbei. Ce credeai? *(Sună telefonul. Marcos, cu o mişcare crispată, ridică receptorul, depărtîndu-se pe cît posibil de Alba).*
MARCOS *(sec):* Da. *(Tăcere)* Nu. (Tăcere) Cine? *(Tăcere)* Aşteaptă un moment *(Lui Alba:)* Alicia Puente. Spune că-i o prietenă de-a ta *(Furios:)* Le-am spus să nu dea legătura. E prietena ta?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALBA: Da, este . . . dar n-am văzut-o de mulţi ani *(la receptorul)* Alicia . . . Da . . . Foarte bine . . . Şi tu? Ah, nu, nu te-am văzut. *(Tăcere)* Da . . . uite . . . *(Tăcere)* După coridă ne vedem . . . Aici la hotel? Crezi? De acord . . . Te sărut, Alicia . . . *(Lasă receptorul. Alba are acum o figură liniştită.)*

MARCOS: Cine e?

ALBA: O prietenă din vremea studenţiei. Din acelaşi an. Acum e medic. Stă la hotel şi spune că m-a văzut intrînd azi dimineaţă.

MARCOS *(cu o umbră de resentiment)*: Ce vrea?

ALBA: Să mă vadă. Să mai vorbim . . .

MARCOS: Uite cum te-ai înveselit . . . Ai avut ca o tresărire copilărească . . . Curios . . .

ALBA: Mi-ar plăcea să ştiu de toţi ceilalţi . . . De cine-a terminat . . . De cine nu . . . Ce fac . . . *(Marcos bea)* Tot mai bei?

MARCOS *(prins asupra faptului)*: Acum . . . pentru succesul tău . . . Într-un anumit fel, cred . . . *(Nu termină fraza. Are o expresie ciudată.)*

ALBA: Ai băut mult, nu-i aşa?

MARCOS: Nu, dar . . . Cred că trebuie să dau o raită, să pun la punct ultimele amănunte . . . presa . . . Să . . . să nu rămînă ceva pe-afară.

ALBA: Dacă te duci, întoarce-te repede.

MARCOS: Sigur că da . . . Iar tu încuie-te, înţelegi? Te trînteşti puţin şi nu răspunzi nimănui. Portarul nu mi-a ascultat ordinul. O să i-l repet jos. Mă-ntorc îndată . . . *(Ca şi cum ar fi venit de pe scară şi ar fi urcat pe furiş, apare un băiat cu aspect modest. Se uită înapoi ca temîndu-se să nu-l urmărească cineva şi caută apartamentul. Acum bate. Marcos auzind bătăile rămîne nemişcat.)*

ALBA: Cine-o fi?

MARCOS *(nehotărît)*: Nu ştiu.

ALBA: Deschide.

MARCOS: Parcă vorbisem . . .

ALBA: Deschide te rog uşa. Dar nici nu era vorba să ne ascundem ca hoţii . . .

MARCOS *(ezită încă puţin: în sfîrşit deschide. Văzind băiatul, se linişteşte, şi-l întreabă)*: Ce doreşti?

PASTOR: Bună ziua, domnule Marcos.

MARCOS *(nepoliticos)*: Nu-mi amintesc de dumneata. . . Iartă-mă. *(Vrea să închidă uşa)*

PASTOR: Mă cheamă Rafael Pastor.

MARCOS: A, dublura de astăzi?

PASTOR: Da, domnule.

MARCOS *(fără să-l poftească în apartament)*: Ce doreşti?

PASTOR: Să vorbesc cu maestrul, dacă s-ar putea.

MARCOS: Nu, nu se poate acuma.

PASTOR: Ţineam . . . Ţineam foarte mult.

MARCOS: Acum nu se poate face nimic. Eşti prieten cu cei de la Arenă? Au respins numele celui pe care l-am propus eu şi l-au pus pe-al dumitale pe afiş, împotriva voinţei mele; vreau să ştii asta . . .

PASTOR: Ştiam, dar nu sînt prieten cu cei de acolo. Am dat ceva bani ca să particip astăzi. Şi o . . . recomandare.

MARCOS: Înţeleg . . . Nu ştiu cine eşti dumneata, nu-ţi cunosc numele . . . De unde-ai mai ieşit . . . Unde-ai luptat înainte? În sfîrşit, e tot una . . . Ajunge că ştii să ţii pelerina. Nu ai nimic de făcut . . .

PASTOR: Dacă o să fie nevoie să fac ceva, o să fac . . . *(Se corectează.)* O să încerc să fac . . .

MARCOS: Ce cauţi? O ocazie?

PASTOR: Da . . . mi-am pus deoparte toate economiile pentru asta . . . Aş fi vrut . . .

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: Să păţească ceva Alba, asta ar fi marea ocazie pentru dumneata. Dacă te gîndeşti la asta . . .

PASTOR *(convins)*: Nu, nu-i asta. Am venit să-l văd pe maestru . . . Nu s-ar putea...

MARCOS *(categoric)*: Nu. Categoric nu. *(Alba e tolănit într-un fotoliu cu ochii întredeschişi. Întreabă distrat.)*

ALBA: Cine e?

MARCOS: Nu . . . nimeni . . .

PASTOR: Aici vă înşelaţi . . . Vă rog *(Îl îndepărtează cu un gest hotărît pe Marcos şi intră în apartament. Alba se ridică puţin şi-l priveşte.)* Mă cheamă Rafael Pastor. O să fiu cu dumneavoastră astăzi.

ALBA: Rafael Pastor? . . . Da, mi-aduc aminte. Doreşti ceva?

PASTOR *(se întoarce spre Marcos şi-l priveşte dispreţuitor apoi din nou spre Alba)*: Să vorbesc cu dumneavoastră, maestre.

ALBA: Ia loc, dacă doreşti.

MARCOS: Nu poţi acuma . . . *(Alba către Pastor)*.

ALBA: Doar . . . un moment, nu?

PASTOR: Da, maestre.

ALBA: Vezi? . . . Te întorci repede?

MARCOS: Cred că da . . . Cred . . . *(Se aude răpăitul ploii pe geamuri)*.

ALBA: A şi-nceput să plouă?

MARCOS *(la fereastră)*: Nu-i nimic . . . cîteva picături . . . abia se primeneşte aerul . . . Mai bine nici că se putea. Mă-ntorc îndată.
(Iese şi închide uşa. Se duce spre ascensor şi-l cheamă. Îşi trece, în aşteptare, o mînă peste ochi. E zbuciumat. În apartament:)

ALBA: Nu vrei să stai jos?

PASTOR: Da, domnule, mulţumesc. *(Se uită fix la Alba.)*

ALBA: De ce mă priveşti aşa? *(Surîde.)*

PASTOR: Niciodată nu v-am văzut de-aproape . . . aşa ca acuma . . . *(A venit ascensorul. Marcos intră înăuntru, închide uşa şi coboară. Alba surîde.)*

ALBA: Ce voiai?

PASTOR: Să vedeţi . . . Eu . . . Am vrut să vă văd înainte de coridă . . . Nu mă puteam hotărî cu totul . . . Portarul nu voia să mă lase şi m-am strecurat fără să mă vadă . . . Nu vă supăraţi pentru asta . . .

ALBA: Ce vrei să-mi spui?

PASTOR *(nervos)*: Vă felicit pentru sezonul ăsta . . . V-o spun din toată inima.

ALBA: Mulţumesc . . . tot din inimă.

PASTOR: Pentru mine e o onoare foarte mare să iau parte cu dumneavoastră la corida din după-amiaza asta . . . Asta şi . . . prilejul din viaţa mea . . . Am dat totul ca să iau parte la gloria dumneavoastră.

ALBA *(măgulit)*: Crezi că face?

PASTOR: Sigur că da. E mai mult decît aş fi putut visa, să fac turul de onoare [1] alături de dumneavoastră.

ALBA: Cunoşti bine rînduielile? Ai omorît mulţi tauri?

PASTOR: Fac tot ce pot ca să-mi fac loc. Mă duc la luptele de încercare. Cheltuiesc cu asta tot ce cîştig. Am cîţiva prieteni care mă ajută, mă recomandă . . . Nu-mi place asta, dar n-am încotro . . . Ştiţi . . . În Spania nu există alt mijloc

---

[1] Ceremonia de deschidere a coridei constă dintr-o defilare în faţa conducătorului coridei (arbitrul principal) şi a publicului. În uniformele lor tradiţionale, participanţii la coridă — într-o ordine prestabilită şi imuabilă — trec şi sînt trecuţi în revistă. (n.t.)

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

ca să ajungi undeva. Eu n-am vrut . . . Credeam că acel care are pasiune şi calităţi . . . dacă merită . . . înţelegeţi? . . . Că nu trebuie mai mult. Dar nu-i aşa.

ALBA: Unde lucrezi?

PASTOR: Am o cîrciumioară foarte modestă . . . Nu mi-e ruşine s-o spun . . . A fost a tatălui meu . . . Aici se adună prietenii din cartier care mă încurajează « O să ajungi » — spun ei. E pe strada Salcîmilor, prin împrejurimi, prin partea Arenei. Are un felinar la poartă. L-am pus cînd am făcut renovarea, după moartea tatălui meu . . . E plăcut . . . dar eu nu lucrez . . . Nici nu văd ce-i în jur, de atîtea gînduri . . . Unii cred că mă ţin mîndru, dar cei ce mă cunosc bine ştiu că nu-i aşa . . . Pasiunea e cea care nu mă lasă să trăiesc, mă consumă . . . Şi, în sfîrşit, după-amiaza asta . . . Înţelegeţi? . . . E mult pentru mine . . . !

ALBA *(zîmbeşte)*: Ce aştepţi de la după-amiaza asta?

PASTOR: Nu . . . nu ştiu . . .

ALBA: O dublură are cu greu vreo ocazie . . . cîteva figuri cu pelerina, în apărare . . . Te încîntă asta?

PASTOR: Da . . . Cîteva, în Arena cea Mare . . . Deşi, dacă e numai asta . . .

ALBA: Ce-ar putea fi mai mult? *(Tăcere. Pastor coboară privirile)*

PASTOR: Desigur . . . Doar în cazul . . . Să ferească Dumnezeu . . . Eu aş putea să omor un taur ! . . .

ALBA: Te-ai gîndit la neplăcerile pe care le-aş putea avea . . . Aşa-i?

PASTOR *(cu voce scăzută)*: Da . . . Am îndrăznit să mă gîndesc . . .

ALBA: Că eu pot fi rănit.

(Pastor nu răspunde. Pare cuprins de ruşine).

PASTOR: E ruşinos, nu-i aşa?

ALBA: Chiar ai ajuns să doreşti asta? . . . Spune-mi sincer . . .

PASTOR: Nu . . . Adică . . . Nu să doresc . . . ci *(nu ştie ce să spună)*.

ALBA: Te-ai bucura? *(Pastor îşi freacă tulburat mîinile)*.

PASTOR: Nu. Cum aş putea să vreau aşa ceva? Eu nu vreau să i se întîmple nimănui nimic rău . . . Dar . . . Aş vrea să omor un taur în Arena cea Mare . . . Am luptat pentru asta . . . ani şi ani . . . Şi în după-amiaza asta, iată, acolo . . . Nu ştiu dacă mă înţelegeţi . . .

ALBA *(încearcă să zîmbească, dar o face palid)*: Ce e acolo? Taurul?

PASTOR: Ca şi cum l-aş avea în mînă. Unul din cei şase ! Unul ! Eu aş şti ce să fac cu el . . . Ştiu că sînt toreador . . . Nu caut decît o ocazie în faţa presei . . . în faţa publicului . . . Să mă vadă !

ALBA *(serios)*: Şi . . . ce doreşti de la mine? *(Acum se pare că pe Alba îl amuză situaţia)* Să-ţi las un taur . . . Un mic accident . . . Eu mă duc la infirmerie şi tu salvezi situaţia . . . O luptă pe cinste . . . Urechile . . . Turul arenei . . . pe umeri pe poarta cea mare . . .

PASTOR *(cu ochii strălucitori)*: Eu n-am spus asta . . . Cum o să spun . . .

ALBA: Asta vrei . . . Spune.

PASTOR: Eu . . . sînt un om de onoare. Nu pot să vreau cu orice preţ un lucru rău . . .

ALBA: Atunci?

PASTOR: Nimic . . . Să mă prezint la dumneavoastră. Să vă spun că exist şi că sînt acolo, pe strada Salcîmilor, foarte aproape de arenă . . . că dacă-mi daţi voie să-mi arăt ştiinţa în parări, o să vă mulţumesc . . . Că dacă veţi putea vreodată face ceva pentru mine, să ştiţi unde sînt, aşteptînd. Să vă amintiţi că taverna are la uşă un felinar . . .

ALBA: Îţi urez noroc . . . Dar să nu-l ai azi spre nenorocul meu . . .

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PASTOR: Doamne fereşte! *(Sună telefonul. Alba rămîne nemişcat. Pastor, discret, se retrage spre fereastră şi se uită la cer cu nelinişte. Alba se hotărăşte să ridice receptorul).*

ALBA: Da... *(Ceea ce aude îl face să tresară ca izbit de o voce temută şi aşteptată. Cutremurat:)* Da... eu sînt *(cu vocea strangulată)* Eu... n-am spus să nu urci... Eu... *(Tăcere. Închide ochii. Şopteşte:)* Urcă... da ... urcă... te rog. *(Lasă receptorul. E palid. Se întoarce către Pastor)*: Ne vedem la arenă... Am multe de făcut...

PASTOR: O să mă iertaţi?

ALBA: Pentru ce?

PASTOR: Pentru deranj.

ALBA: N-a fost nici un deranj... *(Deschide uşa. Pastor iese şi porneşte spre ieşirea prin care a intrat în scenă. A ezitat o clipă în faţa ascensorului, dar nu l-a luat. Alba gînditor, l-a văzut dispărînd, din uşa apartamentului. Acum privirea îi e fixată spre ascensor. Aprinde cu mîna tremurîndă o ţigară. Zgomotul ascensorului, care începe acum îl face să se înfioare. Se apropie ca hipnotizat de uşa ascensorului. Alba nemişcat lîngă uşă aşteaptă. Uşa se deschide. E GABRIELA. Se privesc lung, ca şi cum ar fi surprinşi că se văd. Ea are încă expresia dură şi răvăşită de la discuţia cu Marcos. Izbucneşte imediat, copilăreşte, în plîns, şi se refugiază în braţele lui Alba, care spune cu vocea gîtuită)*: Eu... eu nu ştiu cum de se întîmplă toate astea.

GABRIELA *(îl priveşte şi spune printre lacrimi)*: Eram... foarte singură... şi îmi venea să mor.

ALBA: Vino... *(O conduce în apartament şi închide uşa, de astă dată cu cheia. Ea s-a apropiat de fereastră şi încearcă să se liniştească puţin. Plînge încetişor. Tăcere).*

GABRIELA: Nu voiam să vin, ştii... Apoi... am vrut să vin să-ţi fac rău... mult rău... să te rănesc aşa cum nu pot face taurii... în adîncul sufletului... Veneam să-ţi fac sînge rău şi să-ţi spun că mi-e silă de amintirile noastre şi că... n-aveam nevoie de tine, de loc... că nu mi-ar fi păsat dacă... te-aş fi văzut mort... sau pierzîndu-ţi sîngele în nisipul unei mizerabile şi obscure arene... Şi veneam să-ţi spun... că ai trădat tot ce-am iubit... că tata a murit acolo, în închisoare... Că eu n-am văzut încă nici un ban de la tine, că te vedeam în fotografii cu toţi cei ce-au izbîndit şi că unii, acolo în cartier, scuipă cînd cineva îţi pronunţă numele şi că nu te mai recunosc ca fost tovarăş de joacă... Îţi aminteşti? În vremea războiului... cînd fugeam între baricadele de pe stradă şi într-o noapte... a fost bombardamentul acela care te-a lăsat singur... singur cu mine... pe lumea asta... şi mai veneam să-ţi spun... *(Alba plînge. O sărută pe gură şi o îmbrăţişează cu putere. Ea, tot plîngînd, se abandonează în braţele lui).*

În momentul acesta zgomotul anunţă sosirea ascensorului. Se opreşte. Uşa se deschide. E MARCOS. Iese puţin nehotărît. Nu închide uşa. Se duce către intrarea apartamentului, dar înainte de-a ajunge, se opreşte. Are privirea tulbure ca şi cum ar mai fi băut. Acum aprinde o ţigară. Se întoarce şi priveşte spre uşă. Cu spatele spre public. Trage o dată profund din ţigară. Expiră fumul. Cînd se întoarce iar, vedem că faţa i-e transfigurată de ură. Striveşte ţigara şi o lasă să cadă. Îşi priveşte mîna fără vreun gest de durere, deşi probabil s-a ars: are o faţă schimonosită. În apartament lumina s-a întunecat şi nu-i mai vedem pe Gabriela şi pe Alba. Atunci cortina cade încet).

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

ACTUL AL DOILEA

În apartament. Nimeni în salonaş, nici în anticameră. MARCOS bate la uşă. Tăcere. Iese din dormitor ALBA. Poartă acelaşi halat. E vesel, dar cu urme de vagă teamă. Deschide uşa. Marcos îl priveşte un moment. Alba îi susţine privirea. Marcos intră în apartament şi Alba închide uşa.

ALBA: Vreau să-ţi spun ceva.
MARCOS *(indiferent)*: Ştiu dinainte. *(Cu o brichetă aprinde candela care se află în faţa tripticului. O face mecanic).*
ALBA: Atunci . . .
MARCOS: Unde e?
(S-a întors spre el).
ALBA *(arată spre dormitor)*: A fost . . . O să vezi . . .
MARCOS *(nu vrea explicaţii)*: E totuna. *(Schimbă brusc subiectul)* I-am spus lui Juan să urce. Eşti de acord?
ALBA: Da. *(Tăcere)*. Unde-ai fost?
MARCOS *(evită să-l privească)*: Mi s-a spus că urcase soţia ta şi m-am gîndit că ar fi mai bine să nu deranjez. M-am dus să iau o cafea dublă la bar . . . Mi-a făcut bine . . . Ai nevoie de ceva?
ALBA: Nu. Cît e ceasul?
MARCOS: Trei şi jumătate.
ALBA: Mai e vreme.
MARCOS: Ai luat ceva?
ALBA: Nu.
MARCOS: E cam tîrziu.
ALBA: N-am poftă; ca de obicei.
MARCOS: Du-te de te îmbracă atunci. Nu mai e timp.
ALBA: Ai dreptate. *(La fereastră)*. Mai crezi că o să se schimbe? Eu cred că în mai rău.
MARCOS: Poate . . . Ce să-i facem!
(Se aşează şi deschide un ziar).
ALBA: La ce te uiţi?
MARCOS: Articolul despre tine. A costat mult, dar cred că merită.
ALBA: Cine l-a scris? Tu?
MARCOS: Criticul. Eu nu ştiu să scriu.
ALBA: Ce spune?
MARCOS: Demn de stimă . . . Şase tauri cu coarnele netocite. Marea coridă a anului, etcetera.
ALBA: Sînt nervos. Ştii?
(Marcos indiferent, lasă ziarul).
MARCOS: Ce-o fi făcînd Juan? I-am spus să urce imediat.
ALBA: Sînt . . . *(Cu un fior)* foarte nervos . . . Cu fiecare minut care trece simt . . .
MARCOS: Asta-i treaba ta. A mea e să te pun în arenă şi să iau cît se poate de mult pentru tine . . . E . . . treaba ta . . . Sau ce doreşti? Tot eu să mă duc să omor şi taurii?
ALBA: Să mă duci în arenă: ai spus-o tu însuţi. Odată acolo, nu mai am nevoie de tine. Însă acum . . .
MARCOS: Acum sînt foarte obosit.
(Tăcere).
ALBA: Bine. Dar am nevoie de tine.
MARCOS: Iată-mă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ALBA: Asta şi vreau. Ce doreşti?
MARCOS: Nimic.
ALBA: Să-ţi dau explicaţii?
MARCOS: Nu.
ALBA: Atunci . . .
MARCOS: Îţi spun că nimic.
ALBA: Marcos, nu te poţi purta astfel. După coridă fă ce vrei. Dar acum . . .
MARCOS: Am cam băut în dimineaţa asta. Nu mă simt bine.
ALBA *(strigă disperat)*: Marcos, nu mă lăsa!
MARCOS: Nu mă mişc de-aici. Dă-i drumul.
ALBA: Nu mă lăsa acuma!
MARCOS *(îi întoarce spatele apropiindu-se de fereastră şi privind afară. Tăcere)*. N-o să fie soare, vezi bine . . . Mă gîndisem c-o să fie altfel. *(Iese din dormitor GABRIELA. Traversează anticamera şi se uită din uşă spre salonaş. Marcos se întoarce şi o priveşte. Are faţa aproape surîzătoare de triumf. Coboară treptele şi se apropie de José ca şi cum i-ar cere să o îmbrăţişeze în faţa lui Marcos. Alba ezită o clipă; apoi o face. Apoi ea se desprinde din îmbrăţişare şi se întoarce către Marcos)*
GABRIELA: O să stăm iar împreună . . .
(Tăcere).
MARCOS *(se adresează lui Alba ca şi cum Gabriela n-ar exista)*: Eu vreau să ştiu numai un lucru . . .
ALBA: Ce?
MARCOS: Dacă se schimbă cu ceva situaţia, situaţia noastră.
ALBA: Explică-te.
MARCOS: Vorbesc de proiectele noastre profesionale; este singurul lucru care mă interesează.
ALBA *(şovăie)*: O să vezi, am putea . . . vorbi după coridă.
MARCOS: Mă interesează să ştiu acuma.
ALBA: Păi . . . totul o să meargă la fel, desigur . . . Doar că . . . trebuie să mă mai gîndesc cu America . . .
MARCOS *(cu răceală)*: Nu vrei să mergi în America?
ALBA: Am spus că trebuie să mă mai gîndesc la asta.
MARCOS: Nu vrei să mergi! Şi în sezonul care vine, ce, o să-mi ceri iar optzeci de coride, sau nu? N-o să mai vrei . . . Şi ar fi trebuit să fie nouăzeci, o sută . . . Asta e planul meu . . . contez pe tine sau nu? Trebuie să-mi spui . . .
ALBA *(şovăitor)*: Sigur că da . . . Doar că va trebui să mă mai gîndesc la toate astea . . . Să nu ne aruncăm înainte cu ochii închişi . . . Înţelegi? Să fim mai prudenţi . . .
MARCOS *(neagă)*: Nu-i de oameni ca mine . . .
ALBA *(acum agresiv)*: Dar ce-ai vrea?
MARCOS: Aşa nu pot să lucrez . . . Nu merită . . . Eu nu sînt omul care să se mulţumească cu resturi. Eu vreau totul. Dacă nu te interesează, sînt de acord să rupem contractul. În situaţia în care te las, ţi-ar putea găsi cineva cîteva coride «prudente» în fiecare sezon. *(Cu sarcasm:)* Pînă ce-o să-mbătrîneşti în sînul familiei şi în liniştea căminului.
ALBA: Atunci ce vrei?
MARCOS: Nimic. Dacă nu pot lucra, să mă duc . . .
(Gabriela, care în cursul scenei s-a întunecat treptat la faţă intervine acum cu furie)
GABRIELA: O să-ţi spun eu ce vrea! Te vrea tot! Vrea ca tu să fii al lui. Da, oricum ar suna asta. Te vrea ca o femeie, mai mult decît o femeie, pentru că

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

nu poate gîndi ca cineva să ia parte în vreun fel la viața ta. De asta ne-a despărțit rîndul trecut. Acum s-a resemnat. Dar m-ar omorî pe mine dac-ar putea. Ne-ar sugruma copiii dacă i-am avea. Fiindcă știe că toate astea-i fură ceva din ce-i trebuie lui ca să azvîrle în arenă, la luptele cu tauri, și să-i umple buzunarele cu banii pe care-i scoate după aceea, seara, pe cînd tu încerci să te odihnești, cu nervii zdruncinați, frînt, între coșmaruri ! Știi ce însemna pentru mine să te aud noaptea? . . . Era îngrozitor ! Și acum o să fie mai rău și într-o bună zi n-o să mai fie nimic de făcut cu tine. Și-n ziua aceea să nu mai contezi pe el pentru nimic. În ziua aceea să contezi pe disprețul lui. Asta e tot ce-o să aibe pentru tine, uitare și dispreț. O, nu-ți dai încă seama?

MARCOS *(cu furie, privind-o încordat)*: Spune-i soției tale să tacă din gură ! Spune-i !

ALBA: Ești nervoasă ; taci.

GABRIELA: Spun adevărul. Nu mă lași să-l spun?

ALBA: Taci, te rog . . . Faceți-o pentru mine. Lăsați-mă să ajung liniștit la coridă . . . Am nevoie de asta . . .

GABRIELA: Iartă-mă . . . iartă-mă . . .

(Plînge. O pauză).

MARCOS *(acum liniștit)*: Ea are dreptate. Eu nu pot să fac nimic cu jumătăți de măsură. Cînd am nevoie de un om, îl vreau cu totul. Nu pot să-l împart cu o femeie, nici cu nimeni altcineva . . . Sună urît, nu-i așa? Dar sînt destule istorii cu femei în viața mea, ca să înțelegi ce vreau să spun . . . Așa e taurul . . . Trebuie să-i dai oameni liberi, dispuși la orice . . . De aici ies marii toreadori. Din pacea căminului ce poate să iasă? Cel mult vreun strălucit posesor de diplomă . . . Toreadori, nu ! Nici artiști ! Nici nimic important . . . Asta e altceva. E făcut din alt aluat și e păcat să se piardă.

GABRIELA *(cu seninătate)*: Îți cer iertare pentru ce am spus. O să încercăm să vorbim mai tîrziu, nu-i așa? În felul cel mai potrivit cu putință. Nu cîștigăm nimic dacă ne insultăm unii pe alții . . .

MARCOS *(acceptînd armistițiul)*: Fie cum spui dumneata. Și eu îți cer iertare.

ALBA *(cu voce joasă și emoționată)*: Mulțumesc . . .

(S-a apropiat de ușă un om cu aspect modest. E Juan, ajutorul lui Alba. Bate la ușă).

JUAN: Se poate?

MARCOS: Intră.

(Juan deschide ușa și intră, respectuos).

JUAN: Bună ziua.

ALBA: Bună ziua, Juan.

JUAN: Veniți să vă îmbrăcați, maestre?

ALBA *(cu un ușor suspin)*: Da . . . Iertați-mă . . .

(Trece — și Juan îl urmează — în anticameră, unde în tot timpul scenei următoare Juan îl ajută pe Alba la îmbrăcat. Pentru marcarea acestei scene mute, se va ține seama de paravanul de care am amintit și va putea fi folosită ușa ce dă în dormitor, din care ajutorul poate scoate pelerina, montera[1], etc. În vremea asta, în salonaș se desfășoară următoarea scenă: rămînînd singuri Marcos și Gabriela, s-a produs o pauză incomodă. Gabriela a rămas cu privirea ațintită la triptic și la candela aprinsă).

GABRIELA: José a făcut asta?

MARCOS: Nu.

GABRIELA: Mă miram. Dumneata crezi că slujește la ceva?

---

[1] montera: bereta toreadorului, n.t.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: José n-a avut decît un singur accident, și acela fără importanță. Poate că slujește la ceva.
GABRIELA: Atribui asta candelei?
MARCOS: A fost cel puțin o coincidență.
GABRIELA: Ce vrei să spui?
MARCOS: În ziua accidentului uitasem s-o aprind.
(Gabriela dă din umeri)
GABRIELA *(zîmbește)*: O întîmplare, nu?
MARCOS: Nu știu.
GABRIELA: Numai atunci ai « uitat »?
MARCOS: Și înainte . . . uneori. Din ziua aceea, însă, niciodată.
GABRIELA: Și nu s-a mai întîmplat niciodată nimic?
MARCOS: Nu.
GABRIELA: Pe mine mă întristează cînd o văd. E ca și cum s-ar fi întîmplat ceva rău . . . sau o să se întîmple. E ziua așa de întunecoasă, și candela asta aici, ca și cum ar fi ziua morților sau . . . nu mai știu . . .
MARCOS: Să nu cumva s-o stingi . . .
GABRIELA *(ridică din umeri)*: Nu . . .
(Tăcere)
MARCOS: Să știi că toate astea sînt un armistițiu. Sper că așa înțelegi.
GABRIELA: Te referi la . . .
MARCOS: Mă refer la faptul că vorbesc cu dumneata pe tonul ăsta. Și chiar la simplul fapt de a vorbi cu dumneata.
GABRIELA: N-o să vrei să vorbești cu mine niciodată?
MARCOS: N-o să am prilejul să o fac.
GABRIELA: Atunci, înseamnă că pleci?
MARCOS: Da. Și ți-l înapoiez viu și nevătămat . . . Și cu ceva bani; nu chiar cît își închipuie el . . .
GABRIELA: Acuma mi-e totuna. Nu mă interesează banii.
(Marcos zîmbește ironic)
MARCOS: Cînd ai venit, în dimineața asta, vorbeai sincer. Nu-ți aduci aminte? Și acuma de ce nu? Ai hotărît să schimbi tactica?
(Se privesc)
GABRIELA: N-ai să mă poți înțelege niciodată. E zadarnic.
MARCOS *(luînd-o ușor în zeflemea)*: Asta înseamnă că te crezi foarte complicată . . . Nu ești singura . . . Li se întîmplă multor femei.
GABRIELA *(cu mînie)*: Mie, nu! Ce vrei? Să auzi ce sînt în stare să-ți spun? Asta tot cauți?
MARCOS *(liniștit)*: Nu, te rog. După coridă. *(Tăcere)*. Vii la arenă?
GABRIELA: Azi mai puțin ca oricînd.
(Tăcere).
MARCOS: Și acum? Ce-o să faci?
GABRIELA: O să mă duc.
MARCOS *(mulțumit)*: Tocmai voiam să-ți cer să faci asta.
GABRIELA: Mi-a cerut-o José.
MARCOS: Mă bucur că nu faci greutăți.
GABRIELA: Numai că aș fi vrut să știu pentru ce?
MARCOS: Întreabă-l pe el. Pentru mine e puțin cam mult să vorbesc despre . . . anumite lucruri . . .
GABRIELA: Ce vrei să spui?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: Din respect pentru José te rog să nu ceri să vorbesc despre asta. *(I-a spus asta cu o gravitate afectată, sub care se ascunde — şi i se citeşte în ochi — o ironie zeflemitoare).*

GABRIELA: Aşteptaţi pe cineva, sau ce aveţi?

MARCOS: Nu aşteptăm pe nimeni şi nu avem nimic. *(Prin intrarea laterală, opusă a ascensorului, apare o CAMERISTĂ. Împinge un cărucior cu mîncare rece. Bate la uşă):* Intră.

CAMERISTA: Bună ziua.

MARCOS: Lasă-l aici; mulţumesc. *(Camerista împinge căruciorul şi-l aşează. Apoi se întoarce, iese şi închide uşa. Pleacă definitiv din scenă).*

GABRIELA: Sînt sigură că e vorba de un ordin al lui.

MARCOS: De ce?

GABRIELA: José mi-a spus-o într-un fel deosebit ... şi am recunoscut tonul acesta. Era acelaşi ca înainte.

MARCOS: Ia-o aşa, dacă vrei: un ordin ... tehnic ... Începînd din clipa asta, avem mult de lucru ... Trebuie să facem anumite ... pregătiri. Aşa încît *(arată spre tavă)* n-ar trebui să rămîi să mănînci la hotel chiar dacă mi-ar face plăcere ...

GABRIELA *(aspră)*: Nu mă gîndisem să fac asta.

MARCOS: Totul face ca purtarea mea cu dumneata să nu pară corectă. Îmi pare rău.

GABRIELA: E totuna. *(Pare că se pregăteşte să iasă. Îşi aranjează părul într-o oglindă).* O să mă ducă cu maşina ajutorul lui; José mi-a spus asta.

MARCOS: De acord. El e cel ce porunceşte.

GABRIELA: Apoi mă întorc. Vă aştept aici. *(Marcos ezită).*

MARCOS: Aici? N-ar fi bine. Putem trece să te luăm de acasă.

GABRIELA *(îl priveşte fix)*: Totuşi o să vă aştept aici.

MARCOS *(rîde aspru)*: De ce ţi-e frică? C-o să-l iau cu mine dacă n-o să fii cu băgare de seamă? N-am intenţia asta; dar să ştii că dacă mi-ar cere-o el, am face-o, oricît ne-ai aştepta dumneata lîngă bagaje ...! Acuma, fă ce pofteşti!

GABRIELA *(cu ură stăpînită, printre dinţi)*: Numai dumneata eşti în stare să te gîndeşti la un lucru aşa de ... Nu, nu-i vorba de asta, deşi dumneata nu înţelegi ... O să mă întorc pentru că n-aş putea suporta să stau singură în casă! O să mă întorc. *(Întoarce capul spre public şi vocea i se schimbă. Marcos tace).* Mă întorc pentru că duminica e tristă ... pentru că cei patru pereţi mă sufocă ... pentru că ... odaia e întunecoasă şi plină de amintiri neplăcute. *(Tăcere. Adaugă cu emoţie reţinută, în timp ce Marcos o ascultă cu o expresie stranie şi tulbure)* Şi o să mă întorc pentru că ... apartamentul ăsta, care mîine o să rămînă gol şi o să fie ocupat de un oarecare ... călător indiferent ... locuinţa asta, mi-a devenit un loc iubit ... Şi eu cred că ceea ce s-a întîmplat aici, nu se poate şterge de pe pereţii aceştia ... Şi că oricîtă lume ar trece pe aici, şi oricît s-ar tot face curăţenie şi s-ar schimba lucrurile, locuinţa asta, în în care o să-l aştept, o să fie întotdeauna un loc în care s-a întîmplat ceva de care trebuie ţinut seama ... şi care trebuie să facă bucurie tuturor ... Asta, nu ştiu, poate să se cheme pace! Sau împăcare! Sau dragoste! Nu ştiu cum s-o numesc! *(Îndată Marcos pare că se scutură de o chinuitoare abstracţie în care căzuse. Ca o reacţie, ridică uşor din umeri şi se îndreaptă spre uşa anticamerei, în vreme ce Gabriela, care nu-şi dă seama de prezenţa lui, plînge încet. Juan a terminat să-l*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

îmbrace pe Alba; are taleghila,[1] *ciorapii, pantofiii cu toc, cămaşa. Alba îşi potriveşte cravata pe cînd Juan îi încheie copcile).*

MARCOS *(de la uşă)*: Cum merge?

ALBA: Bine.

(Marcos se întoarce în salonaş. Tăcere. O observă, zîmbind, pe Gabriela)

MARCOS: Va să zică mai rămăsese ceva.

GABRIELA: Din ce?

MARCOS: Lacrimi.

GABRIELA: Vezi bine că da.

MARCOS: Crezi că ai învins?

GABRIELA: Nu m-am gîndit în termenii ăştia.

MARCOS: Sînt termenii cei mai potriviţi. Să nu fim ipocriţi.

GABRIELA: Taci . . . *(A văzut că Alba vine înspre salonaş. La uşă, înainte de a coborî treptele, se opreşte un moment şi o priveşte întunecat pe Gabriela. Privirea i s-a schimbat).* José . . . o să ai multă grijă . . . nu-i aşa? *(José nu răspunde).* Coboară pînă la noi. Pare alt om. Faţa îi e pămîntie şi ochii îi par intraţi în cap. Ce ai? Ce ai, José? *(El nu răspunde. Pare că nu aude cuvintele).* José . . . *(Îl îmbrăţişează)*

MARCOS *(ajutorului)*: O duci unde o să-ţi spună ea. Te întorci îndată.

JUAN: Da, domnule.

MARCOS *(Gabrielei)*: Te rog. Eşti aşteptată.

GABRIELA *(inspăimîntată)*: Dar nu-l pot lăsa pe José aşa . . . Ce are? E bolnav?

MARCOS: Nu e nimic. Singurul lucru de care are nevoie e să fie numai cu mine. Îţi dai seama acum pentru ce ţi-am cerut să pleci? José nu mai e atît de . . . atît de . . . întreg ca înainte. Dar nu-i nimic. Să lăsăm acuma . . . aşa cum e, o să meargă toate bine . . . nu fii îngrijorată . . . Eu sînt cel ce-l susţine în momentele astea critice. Dumneata nu ştii nimic . . .

GABRIELA: Nu l-am văzut niciodată astfel. E . . .

MARCOS *(cu voce aspră)*: Îţi spun să te duci. Leagă-te acum de asta . . . Trebuia să fi plecat *(îndulceşte puţin tonul)* Te rog . . .

GABRIELA *(tulburată)*: Dar . . . ce are?

JUAN: Mergem, domnişoară?

GABRIELA *(se uită la Josè, care pare că nu o vede. Şopteşte)*: Da . . . *(Iese, urmată de Juan. Se duc spre ascensor şi coboară, în vreme ce Marcos, întunecat, închide uşa apartamentului cu cheia).*

MARCOS *(ordonă autoritar)*: Stai jos. *(Alba ca un automat, absent, se aşează. Priveşte în jurul său şi spune cu spaimă:)*

ALBA: A plecat?

MARCOS: Soţia ta? Da.

ALBA: Nu . . . să nu plece . . . Să . . . *(Pare speriat. Se uită cu frică la Marcos).* Ce-o să-mi faci?

MARCOS: Ce să-ţi fac? Nimic.

ALBA: Mi-e frică.

MARCOS: M-am obişnuit cu frica ta . . . E o ruşine cu care a trebuit să mă obişnuiesc. *(Alba îl priveşte cu groază).*

ALBA: Mi-e frică . . . de tine.

MARCOS *(rîde aspru)*: De mine? De ce?

ALBA: Să nu-mi faci nimic, Marcos.

MARCOS: Eu?

ALBA: Ajută-mă.

---

[1] taleghila: un fel de trăistuţă făcînd parte din ţinuta toreadorului. n.t.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: La ce vrei să te ajut?
ALBA: Să scap de asta. N-aş putea fără tine.
MARCOS *(cu dezgust)*: Acuma-ţi aduci aminte...
ALBA: Sînt... singur... Bolnav... Simt *(la ceafă)* o apăsare aici... du-mă la un medic... acuma... înainte... de a fi prea tîrziu...
(Marcos fredonează distrat ritmul final al actului întîi. Se duce la fereastră).
MARCOS: Plouă. Uită-te.
(El nu aude).
ALBA: Alicia Puente... Fata asta... E medicul hotelului... Cheam-o! Sînt foarte bolnav, foarte...
MARCOS: O să-ţi treacă îndată... Ca întotdeauna, o să vezi... Cel mai rău e ploaia, vîntul... O să trebuiască să suspende corida. Aşa că gîndeşte-te la altceva.
ALBA: Altceva? Nu mai e decît asta.
MARCOS: Gustă ceva. Ţi-ar face bine.
ALBA: Nu vreau nimic. Numai cînd mă gîndesc, mi-e greaţă.
(Marcos ridică din umeri)
MARCOS: Eu am poftă... *(Se aşează în faţa lui Alba şi mănîncă ceva, vorbeşte pe un ton indiferent:)* Atunci mă părăseşti... Te-ai şi hotărît?
ALBA: Tu spui asta... Tu... nu vrei.
MARCOS: Bine. O să trebuiască să te ajuţi singur. *(Taie ceva cu cuţitul. Mănîncă).*
ALBA: O să vorbim şi de asta... Dar acum...
MARCOS: Acum cheamă-ţi nevasta, dacă vrei.
ALBA: Pe nevasta mea?
MARCOS: Ea o să te ajute.
(Alba neagă cu disperare).
ALBA: Vorbeşte-mi ca-ntotdeauna! Spune-mi...
MARCOS: Nu. *(Continuă să mănînce cu un zîmbet aproape batjocoritor).*
ALBA: Atunci?
MARCOS: Atunci, pregăteşte-te. Îndată o să fie timpul...
ALBA: Sînt *(se cutremură)* pregătit.
MARCOS: Dacă nu stă vîntul, fii atent.
ALBA: E vînt tare?
MARCOS: Destul.
ALBA: Mi-e frică de vînt.
MARCOS: Orientează-te după steag. Caută locul cel mai ferit.
ALBA: Tu o să fii acolo, ca-ntotdeauna.
MARCOS: O să încerc să fiu. Dacă nu se întîmplă ceva neprevăzut...
ALBA: Ce se poate întîmpla?
(Marcos a încetat să mai mănînce. Aprinde un trabuc).
MARCOS: Nu ştiu, ceva.
ALBA: O să mă laşi singur?
MARCOS: Nu mai ai nevoie de mine. Ştii tot ce trebuie să ştii.
ALBA: Să nu te mişti de pe callejón [1] Să simt că eşti acolo.
MARCOS: Doar dacă plouă tare...
ALBA: Chiar dacă plouă. Rămîi acolo.
MARCOS: Nu fii copil, José. Lasă-mă în pace.
ALBA *(strigă deodată)*: Marcos!
MARCOS *(cu dezgust)*: Nu striga.
ALBA: Marcos, dacă te porţi aşa cu mine, n-o să pot ieşi din hotel. Ajută-mă să ies!

[1] Culoar în perimetrul circular al arenei, n.t.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

MARCOS: Liniştește-te. Poartă-te ca un bărbat.

ALBA: Așa te porți cu mine?

MARCOS: E tot ce pot face pentru tine. Restul caută-l la soția ta. Alint-o. Poate asta o să-ți dea putere. Eu m-am săturat să te tot iau cu binișorul. Te-am răsfățat destul; da, așa a fost, dar acum s-a isprăvit... Vrei să hotărăști în ce te privește? Fă-o! Cît despre ce-o să fie astăzi, bagă de seamă... Arată acolo tot ce știi... O să fie nevoie. Sînt tauri de șase ani, mari cît casa, cu coarnele rășchirate. Nu te speria... Stai pe terenul taurului; acolo o să fii în siguranță... Și... luptă. Dacă vrei să mai ieși din arenă, luptă-te astăzi. Chiar de-ar fi potop! Chiar de-ar fi uragan! Chiar dacă s-ar goli tribunele. Înțelegi? Bate-te așa cum știi tu. Fără figuri; sau lasă-le pentru sfîrșit, cînd lumea e înnebunită de măiestria ta... Cu stînga, încet... Să nu strici figura. Să fii natural... pînă la urmă, poruncind, obligînd... Și lucrează conștient. Chiar dacă se-ntărîtă, nu te pierde; arată tot ce știi; și sfîrșește încet; cu lovituri de piept, fine, ca și cum ai iscăli sfîrșitul cu numele tău... Și iar! Și iar! Ca și cum n-ai fi avut niciodată vreo clipă de mulțumire și o cauți acum în ceva ce nu se află nicăieri în altă parte; îmbătîndu-te de luptă! Iar cînd va trebui să-l ucizi, să te arunci disperat ca și cum ai vrea să mori împreună cu taurul, îmbrățișîndu-l. Și să pară o minune că ai rămas viu după asta. O să faci așa? Pornești cu gîndul ăsta?

ALBA *(încet)*: Nu sînt în stare acum. Mă simt mai rău ca niciodată. De ce-mi vorbești așa? N-ai făcut-o niciodată... Încercai întotdeauna să mă faci să văd că totul era simplu... că eu n-aveam decît să-mi desfășor pelerina în fața taurului, pentru ca tribunele să se prăvălească de aplauze... De ce, azi, te porți așa cu mine? Eu n-am vrut să-ți fac vreun rău. *(Schimbare. Liniștit)* Cînd mi-am văzut soția, am simțit ceva foarte... foarte profund... și mi-am dat seama că mă înșelam crezînd că totul s-a sfîrșit... Ce-ai vrea să fiu? Un toreador de fier fără simțăminte pentru nimeni, despărțit de lume și făcut numai ca să omoare tauri în arene? Nu sînt bun de asta... Nu sînt bun; vezi bine, vezi bine că nu pot.

MARCOS: Dacă nu ești bun retrage-te. E singurul lucru care se mai poate aștepta de la tine...

ALBA: Poate c-am s-o fac.

MARCOS: Dar pîn'atunci, joacă! Dacă asta trebuie să fie ultima coridă pe care-o facem împreună, atunci pune totul în joc. Să mă lași cu fața curată în fața celorlalți, în fața meseriei mele. Nu mă înfunda cum a căutat Platero s-o facă. Cum îmi faci vreo boroboață astăzi, cum te retez rău de tot. Înțelegi? Și dacă simți o împunsătură în burtă, îți aduni mațele și omori taurul cum poți! Iar de-o fi să cazi, măcar că nu mai poți, te ridici! Și-o să faci așa chiar dacă trebuie să ieși din arenă mort, pe brațe. Rămășițele astea, ce o să mai rămînă din tine, o să reprezinte în sfîrșit un toreador; atunci și în vecii vecilor un adevărat toreador! *(Alba s-a ridicat. Nu se uită la Marcos)* Da, hai pregătește-te E tîrziu.

ALBA: Cît e ceasul?

MARCOS: Patru.

ALBA: S-a și făcut patru?

MARCOS: E chiar puțin trecut de patru.

(Tăcere. Alba se întoarce spre Marcos și șoptește cuprins de spaimă:)

ALBA: Atunci fie-ți milă de mine... Spune-mi ca și altădată... Fă-mă să văd să sînt sănătos, că durerea asta de ceafă nu e nimic, că taurii sînt ascultători, c-o să iasă soarele și c-o să fie vreme frumoasă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: Nu, nu pot.
ALBA *(cu tulburare)*: Fă-o!
MARCOS: E o minciună! M-am săturat să tot mint... O să lupţi în noroi... Şi cu nişte tauri mari cît iadul!... Ştii prea bine!
ALBA: Aşa vorbeşti? Fără milă? *(Marcos dă din umeri. Alba ia un cuţit de pe masă)* Te văd tulbure. Ca înainte de leşin...
MARCOS *(cu frică)*: Lasă asta!
ALBA *(cu un zîmbet vag)*: Nu.
MARCOS: Lasă asta, ţi-am spus!
ALBA: Ca înainte de leşin!
(Face un pas către Marcos, care-l vede venind, speriat)
MARCOS: Sau îl laşi, sau cu forţa...
ALBA: Du-te, dacă nu vrei ca eu... Lasă-mă singur...
MARCOS: N-o să te las. O să ieşim împreună. Te duc la Arenă.
ALBA: Eu nu plec de aici.
MARCOS: Ai înnebunit?
ALBA: Eu nu ies de aici.
MARCOS: Asta vezi tu îndată. O să chem poliţia... O să te facă să ieşi cu forţa... Nu face pe bolnavul acuma...
ALBA: Sînt... rănit de moarte... Sînt...
MARCOS: Încă nu. În după-amiaza asta, cu puţin nenoroc, s-ar putea să cazi... Însă acuma nu... Ce vrei? Un certificat? Caută-l în arenă. O împunsătură norocoasă şi-l dobîndeşti... Însă acuma trebuie să mergi la cei şase tauri. Hai! *(Se aude ca un strigăt de alarmă, vîntul care bate în curtea hotelului. Se uită în sus-încotro? — cu spaimă)*.
ALBA: Acum? *(Cu o mişcare bruscă, îşi înfige cuţitul în pîntece)*: Acum? *(Marcos a pălit)*. Eu... n-aş vrea... să plec... acum... eu...
MARCOS: Dar ce-ai făcut?
(Alba ţine în mînă cuţitul sîngerat. Îl lasă să cadă. Îşi strînge rana cu mîna. Nu cade).
ALBA: Sînt bolnav *(la mîna de la rană, plină de sînge. O priveşte cu oroare)*. O... împunsătură... tare... Nu i-am făcut bine ieşirea... N-a fugit nimeni să oprească... Eu... singur... *(pare că aiurează)* în mijlocul arenei... Nu mă mai doare nimic. Nimic.
MARCOS *(îl priveşte cu oroare)*: José! José! Ai făcut o nebunie...
ALBA: Nu e nimic, Marcos. Un fleac. Scoate-mă acum de-aici... Nu-ţi cer mai mult...
MARCOS: Întinde-te acolo... Aşteaptă... Pierzi sînge. *(Alba agitat se întinde pe canapea)* Cum o cheamă?
ALBA: Pe cine?
MARCOS: Pe prietena ta, care stă la hotel.
ALBA: Alicia... Doctoriţa Alicia Puente...
MARCOS: Trebuie s-o chem.
ALBA: Da, cheam-o... Începe să mă doară. Nu vreau să-mi pierd sîngele aici.
(Marcos ridică tulburat telefonul).
MARCOS: Cu domnişoara... cu doctorul Alicia Puente vă rog. *(Tăcere. Lui Alba cu disperare:)* Mi se pare că nu e. A fost chemată urgent.
ALBA: Eu o să pot să cobor scara. Du-mă la spitalul de urgenţă...
(Încearcă să se ridice).
MARCOS: Stai liniştit *(La telefon)* Da... Dumneavoastră sînteţi? Iertaţi-mă... din partea prietenului dumneavoastră José Alba... matadorul... A avut un

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

mic accident în apartamentul lui . . . O rană . . . Aţi putea veni imediat, vă rog? Pierde sînge . . . La 201 . . . Mulţumesc. *(Lasă receptorul)*. Vine acuma. Lasă-mă să văd. *(Se apleacă către Alba. Spătarul canapelei ne împiedică să vedem ce face; descoperă rana)*. Cred că nu e nimic. Dar orice-ar fi, cu tine s-a isprăvit . . . Rupem contractul, José . . . O să le anulez pe toate cîte le-am semnat pînă la sfîrşitul sezonului. E bine aşa? Mie îmi pare rău . . . Pusesem atîtea speranţe în tine . . . Am fi ajuns la culme . . . Îţi urez noroc în ce vei face, José. Ţi-o doresc cu adevărat, pentru că ţi-am fost şi o să-ţi fiu întotdeauna prieten . . . Voiam să te fac să suferi puţin ; ca să vezi . . . cîtă importanţă am în viaţa ta . . . dar nu credeam că eşti în stare să ajungi . . . la asta.

ALBA *(încearcă să prindă curaj. Pare mai liniştit)*: Dacă nu e nimica, o să vezi ! Şi o să pot continua . . . Ce vrei? Să mergem în America? Ne ducem . . . Ea trebuie să înţeleagă . . .

MARCOS : E totuna. Lasă asta.

ALBA *(trist)*: Chiar vrei să rupi contractul?

MARCOS : S-a şi rupt. Nu se mai poate drege ce s-a făcut ferfeniţă . . .

ALBA *(dezolat)*: N-o să ştiu ce să fac fără tine . . . *(ca şi cum ar veni din alt apartament al aceluiaşi etaj, ALICIA se apropie şi bate la uşă. Marcos se grăbeşte să deschidă)*.

MARCOS : Intraţi, vă rog. *(Ea se apropie. Poartă o trusă)*.

ALICIA : Dar José . . .

ALBA : Alicia . . .

ALICIA : Ce-a fost?

(S-a aplecat asupra lui. Marcos ia nervos cuvîntul şi explică în vreme ce Alicia tratează — nu vedem ce face — rana.)

MARCOS : Un accident stupid . . . Încă nu ne dăm seama cum. *(Ridică cuţitul de pe jos strîngîndu-l în mînă . . .)* Îi arătam lui José o împunsătură de taur . . . un fel de a se feri în ultima zecime de secundă . . . Nu ştiu a cui a fost greşeala . . . Poate că a mea.

ALBA : Nu . . . eu am fost . . . n-am fost atent . . . ştii? . . . şi atunci . . .

ALICIA : Taci acum, te rog.

(Lucrează)

MARCOS : E grav?

ALICIA : Nu. Dar putea să fie.

MARCOS : O să se poată ridica?

ALICIA : E mai bine să se odihnească.

MARCOS : N-o să poată merge la arenă?

(Alicia face tratamentul în timp ce vorbeşte).

ALICIA : Nu, asta ar fi o nebunie. O să-i opresc hemoragia şi-o să-l pansez, dar orice mişcare bruscă . . . Cel mai bine ar fi să-l ducem la spital. Acum sînt chemată urgent *(Lui Alba:)* O să trimit o ambulanţă şi o să trec să te văd ; cred c-ar fi cel mai bun lucru . . . *(Se întoarce spre Marcos:)* Nu-i aşa? *(Marcos consimte în tăcere)*.

ALBA : Mulţumesc, Alicia. După atîta vreme . . . ce întîlnire stranie, nu-i aşa?

ALICIA : Asta nu-i nimic . . . Ştii, după aceea o să vorbim acolo . . . despre toate.

ALBA : Trebuie să te întreb . . .

(Face un gest de durere).

ALICIA *(continuă să lucreze)*: Nu-i nimic. *(Surîde)* O să te supere . . . dar numai puţin. *(Alba geme)* Vezi . . . N-a fost nimic . . . *(Surîde cu un iz de glumă şi afecţiune)*. Toreador . . . Mă bucur că eşti . . . Nu mi-aş fi putut închipui niciodată c-o să ajungi aici . . . *(Lucrează)*. Cînd te-am văzut în dimineaţa asta

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

traversînd vestibulul hotelului am simţit o strîngere de inimă. Nici mai mult, nici mai puţin decît José Alba în persoană. Te văd adesea în ziare. *(Alba vrea să vorbească, dar Alicia îl împiedică).* Nu, taci . . . E mai bine . . . Ştiam că te-ai însurat . . . Mulţi din an s-au căsătorit . . . Bine, eu nu . . . Cred c-ar cam trebui să mă gîndesc la asta, nu ţi se pare? Aşteaptă . . . Nu, fără să te mişti . . . Doar o clipă. Ce spuneam? A, da . . . Cred că sînt fericită, dar nu sînt. E ceva ce-ar trebui să controlez într-o zi. *(Surîde)* Gata. Nu e un tratament perfect, dar merge, cred . . .

ALBA: Mulţumesc . . . Vreau să . . . Aşteaptă . . . *(E ca un strigăt de ajutor)* Nu te du încă . . . Vreau să-ţi spun . . . să-ţi vorbesc !

ALICIA *(îi zîmbeşte):* După aceea o să avem vreme. Acum odihneşte-te *(S-a ridicat şi închide trusa. Lui Marcos:)* Din păcate nu pot să mai stau de vorbă. Aşteptaţi ambulanţa aici.

MARCOS: În regulă.

ALICIA: Pe curînd, José. *(Surîde)* Prognostic uşor. « Va putea lupta peste cinci zile . . . »

ALBA *(surîde):* Mulţumesc pentru tot, Alicia. Vezi, a fost . . . *(face un gest care nu explică nimic).*

ALICIA: Pe curînd.

(Marcos o însoţeşte pînă ies din apartament. Odată afară, întreabă:)

MARCOS: E grav?

ALICIA: Nu, nu e nimic. E sigur aşa cum am spus.

MARCOS: Credeţi că e necesar ca ambulanţa . . .?

ALICIA: Cred că e . . . potrivit.

MARCOS: E aşa de oficial . . .

(Se apropie de ascensor şi apasă pe butonul de apel).

ALICIA: Totuşi, pentru mai multă siguranţă . . .

MARCOS: L-aş putea duce eu, cu maşina. Poate să umble, nu-i aşa?

ALICIA *(gînditoare):* Da, poate să umble. Nu cred să fie nici un risc imediat în asta.

MARCOS: Atunci îmi daţi voie să-l duc eu?

ALICIA *(Ezită un moment):* Bine. De acord. Duceţi-l la spitalul din centru şi întrebaţi de mine. După ce termin vizita asta, o să trec pe acolo.

MARCOS: Vă mulţumesc pentru tot. *(Ascensorul a sosit. Marcos deschide uşa şi Alicia intră în ascensor. Închide uşa şi apasă pe butonul de coborîre. Cînd vede că ascensorul dispare, respiră uşurat. Se întoarce spre apartament. Intră înăuntru. Fără să se uite la Alba, care-l urmăreşte cu privirea, se apropie de fereastră).* Plouă tare şi vîntul bate tot mai puternic. *(Alba nu cutează să vorbească).* Acuma, scoală-te.

ALBA: Ţi-a spus că pot să mă scol?

MARCOS: Da. Ne ducem.

ALBA: La spital?

(Tăcere).

MARCOS: Înainte trecem pe la arenă.

ALBA: Dă un telefon. Spune că sînt rănit.

MARCOS: Eşti nebun? La ora asta?

ALBA: Atunci? Ce vrei să faci?

MARCOS: Lumea a început să se adune la arenă. Nu putem provoca un scandal public.

ALBA: Atunci, ce?

MARCOS: Trebuie să avem încredere în timp.

ALBA: Cum în timp?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: Noi nu putem suspenda corida. Dar o s-o facă vremea... Ploaia...

ALBA: Şi dacă n-o suspendă?

MARCOS: Ne ducem la arenă. Tu liniştit, ca şi cum n-ai avea nimic. Eu o să iau măsurile. Dacă tot plouă, cred c-o să izbutesc.

ALBA: Şi dacă nu mai plouă?

MARCOS: În ultimul moment spunem. Dacă nu cumva tu te simţi în puteri... *(Tăcere).*

ALBA *(s-a ridicat)*: Acuma mă simt bine. Nu-i nimic.

(Marcos îl priveşte cu o umbră din vechea afecţiune).

MARCOS: Sigur că nu.

ALBA: Eu cred că aş putea...

(Marcos surîde uşor).

MARCOS: N-o să fie nevoie... Să facem act de prezenţă şi eu o să cer suspendarea din cauza vremii proaste şi după aceea, discret, ne ducem cu maşina la spital. De acord? Fă-o pentru mine. E ultimul lucru pe care ţi-l mai cer. Nu vreau să mă văd vîrît într-un scandal.

ALBA: Ajută-mă. *(Marcos îl ajută să termine de îmbrăcat).* Ştii? O să fie ca întotdeauna. A şi trecut tot... O să ies liniştit de la hotel.

(Face cîţiva paşi de probă şi pare că se simte sigur).

MARCOS: Surîzînd. *(Alba surîde).* Aşa-mi place... Ai puţin sînge aici... Cu pelerina...

(Îi arată să acopere cu ea sîngele).

ALBA *(Îşi ia montera şi pelerina)*: Şi Juan? *(Şi-a pus pelerina pe braţ, ascunzînd pata de sînge).*

MARCOS: Să vină la arenă. Lăsăm vorbă jos. Mergem?

ALBA: Da. *(Ies. Cînd sînt afară, ascensorul tocmai se opreşte. Ies din el Gabriela şi Juan. Văzîndu-i, Marcos, surprins, rămîne rigid în expectativă. Gabriela, neliniştită se îndreaptă spre José).* Ne ducem... E vremea... *(Marcos se uită fix la Juan. Acesta se dezvinovăţeşte cu un gest).*

GABRIELA *(Îl priveşte încă, cu nelinişte)*: Nu era nimic? Te pot ajuta cu ceva?

(O tăcere apăsătoare. Privirile lui Alba şi Marcos se întîlnesc. Alba pleacă capul).

ALBA *(în fine)*: Nu, nu era nimic, doar vezi!

GABRIELA *(atunci se aruncă în braţele lui)*: L-am rugat să mă ia! Nu puteam rămîne aşa! Iartă-mă!

ALBA *(surîde palid)*: Mulţumesc...

(Ea îl îmbrăţişează pe Alba cu putere).

GABRIELA: Să fii atent, José. Foarte atent...!

(Marcos face un gest de nerăbdare).

MARCOS: Mergem?

(La gestul lui Marcos, Alba se desprinde din îmbrăţişare şi se duce spre ascensor. Intră. Apoi intră Marcos şi îndată Juan. Uşa se închide şi Gabriela, tristă, vede ascensorul dispărînd. Atunci se îndreaptă spre apartament şi intră înăuntru. Se uită înstrăinată la lucrurile din salonaş, ca şi cum abia acuma le-ar descoperi. Deschide geamul şi priveşte o clipă afară. Deschizînd se aude un puternic răpăit de ploaie. Se întoarce şi rămâne ca hipnotizată, în faţa tripticului cu candela aprinsă. O ia, şi o priveşte cu uimire, aproape cu teroare, ca şi cum s-ar fi gîndit să o stingă şi n-ar fi îndrăznit. O lasă şi rămîne privind cu teamă flacăra pîlpîitoare. Se aud atunci clopotele bisericii din apropiere şi Gabrielei i se face frig, poate pentru că fereastra e deschisă. Se cuibăreşte într-un fotoliu şi închide ochii. Clopotele bat mereu pînă la căderea cortinei)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

În planul cel mai apropiat, un felinar roşu. Lumină asupra cîtorva mese de cîrciumă şi un fel de tejghea cu raft pentru sticle. Se văd luminate, pe perete, capul unui taur şi un afiş. E cel al coridei în care a murit José Alba. Se poate citi «Şase tauri», «José Alba» şi cu cuvinte mai mici «dublură, Rafael Pastor». Zgomot de ploaie. Aşezat la o masă, un om cu un pardesiu de gabardină. Se apropie de masă cîrciumarul, în care-l recunoaştem pe RAFAEL PASTOR.

PASTOR: Ce doriţi?

(Omul care era cu spatele se întoarce către Pastor şi-l recunoaştem pe MARCOS, care apare îmbătrînit şi îmbrăcat elegant).

MARCOS: Bere.

PASTOR *(îl recunoaşte atunci cu surpriză)*: Dar, dumneavoastră sînteţi?

MARCOS: Vezi bine că da . . .

PASTOR: Dumneavoastră pe aici? Cum vine asta?

MARCOS: De ce te miri aşa?

PASTOR: Mi s-a spus că în urma acelei . . . a morţii lui Alba . . . aţi fost . . . aţi avut unele dificultăţi . . .

MARCOS: S-a terminat cu asta. Eu nu eram vinovat. Băiatul s-a încăpăţînat să lupte rănit; nu l-am putut împiedica.

PASTOR: Scuzaţi-mă. Mă duc să vă aduc berea.

(Se retrage. Marcos aprinde între timp o ţigară de foi şi fumează absent. Pastor îi aduce berea). Poftiţi . . .

MARCOS: Mulţumesc. Vrei să iei loc? Am venit să stau de vorbă cu tine.

PASTOR: Dacă-mi daţi voie.

MARCOS: Asta-i casa ta, nu? Nu-mi cere voie . . .

PASTOR: Vă cer ca să mă aşez la masa dumneavoastră . . . *(se aşează)*. Aţi spune . . .

MARCOS: Cum o duci? Eşti mulţumit?

PASTOR: Nu . . . Nu, domnule. Am avut nenoroc după aceea. Nu ştiu ce s-a întîmplat . . .

MARCOS: În ziua nenorocirii, am crezut că o să mergi înainte. Da, după agitaţia pe care-ai provocat-o în al doilea . . .

PASTOR: Eram puţin cam nebun. Ar fi trebuit să fac . . . Nu ştiu . . . dacă nu se suspenda corida . . . După aceea am mai luptat, dar mereu fără noroc. Ca şi cum, dintr-o dată, totul mi s-ar fi pus împotrivă. Am ajuns să cred că-i deranjez pe ceilalţi şi că vor să mă facă să mă prăbuşesc cu toţii . . . A trebuit să mă întorc la cîrciumă şi cred . . . cred că o să mă las de tauri. *(Tăcere)*.

MARCOS: Ţie-ţi trebuie cineva care să te ridice. Dar nu oricine. Cineva deosebit.

PASTOR: Ştiu. Singur nu poţi lupta. Sînt atîtea interese.

MARCOS: Cineva capabil să te ridice sus, pe culme, într-un sezon. Asta-ţi trebuie ţie, Rafael . . .

PASTOR: Asta . . . S-ar putea?

MARCOS: O să mă gîndesc.

PASTOR: Vă ocupaţi dumneavoastră de mine?

MARCOS: Ar depinde de înţelegerea la care-am ajunge.

PASTOR: Ce-aş avea de făcut?

(Tăcere).

MARCOS *(arată în jur)*: De exemplu . . . Toate astea-ţi sînt de prisos.

PASTOR: Cîrciuma?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARCOS: Da . . . Eşti cu mîinile legate . . . Aşa nu se poate face nimic în tauromachie . . . Arde corăbille . . . Ştii ce vreau să spun?

PASTOR *(tremură)*: Da.

MARCOS: Ce crezi?

(Faţa lui Pastor s-a întunecat).

PASTOR: E . . . moştenirea de la tatăl meu . . . Aici am crescut eu . . . între aceşti patru pereţi.

MARCOS: Aruncă totul peste bord.

PASTOR: E mult.

MARCOS: E un preţ ridicul pentru ceea ce ai putea dobîndi.

PASTOR: Şi dacă după aceea dau chix?

MARCOS: Nu se poate. Asta-i treaba mea.

PASTOR *(gînditor)*: Înţeleg.

MARCOS: Ţi-aş face o lansare de zile mari . . . Aş face din tine, dacă m-ai lăsa, o poveste foarte . . . spaniolă . . . Ar trebui să cochetezi cu foamea, cu toate că n-ai suferit niciodată de asta. Foamea şi moartea! Junghiul foamei; merge grozav pentru turişti! Trebuie aranjată corida pentru ei. Înţelegi? Ei sînt cei ce poruncesc . . . Fără să inventăm nimic, însă jucînd ceea ce există, în propriul nostru folos. E permis. Foamea asta este adevărul tău . . . o au alţii pentru tine, dar tu poţi fi cel care o reprezintă . . . Un toreador naţional şi popular! Nu ştiu! Ne-am pus pe invenţii! Ieşit din mizerie, spui că mai multe junghiuri dă foamea decît taurii . . . Au spus-o şi alţii, ca Espartero, care-a murit în Arena din Madrid! Asta cu o fotografie de prim plan în « Life » din America. Tu nu-ţi poţi da seama . . . Bătrînele sentimentale plîngînd pentru tine . . . Turismul de la anul . . . Tu în fotografii, cu figura disperată, amară . . . Puţin teatru dacă socoteşti . . . necesar . . . în vremurile astea în care trebuie să scoţi capul cum s-o putea, ca să nu te înfunzi ca ceilalţi. Totul făcut pentru ceilalţi. N-ai văzut tribunele? Coridele sînt un spectacol pentru străini, doar vezi . . . Mergem prin Europa, prin America, dă-ţi seama de asta. Nu se poate trăi izolat. Trebuie făcută o propagandă de amploare; metodă americană, ştii . . .; Copertele revistelor, cinematograful, televiziunea! Eu am banii să organizez toate astea, chiar mai mult. Ar veni să te vadă din lumea întreagă . . . Pricepi planul meu . . . Îţi place?

(Pastor pleacă capul).

PASTOR: O poveste spaniolă . . . *(Cu repulsie)*. Ce-aţi vrut să spuneţi? De ce . . .? Mie mi se pare o minciună . . . E nevoie de asta ca să izbîndeşti?

MARCOS: Da, este.

PASTOR: Atunci . . . eu n-aş fi bun de aşa ceva.

MARCOS: Te asigur că eşti bun . . . ca toată lumea!

(Pastor clatină din cap).

PASTOR: Dacă se scot bani din foame, ar trebui să fie pentru foamea asta . . . Nu pentru noi. Eu nu ştiu nimic, dar aşa cred . . . dacă stau să mă gîndesc . .

MARCOS: Asta e pueril, băiete. N-o să ajungi nicăieri dacă te înfunzi în ideile astea fără sens.

PASTOR: Aveam iluzii. Le-am pierdut.

MARCOS: Las' pe mine. Le recîştigi.

PASTOR: Cred că n-aş putea.

MARCOS: O să vezi. Ştii cum se cheamă ce eşti tu? Un romantic . . . Cu toţii am fost, de tineri . . . Tuturora ne-a fost silă să înşelăm, să minţim. Şi nici nu-i vorba, la urma urmei . . . să minţi . . . e vorba să spui adevărul într-un fel spe-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cial . . . Înţelegi? Trebuie să faci aşa, dacă vrei să ai succes în viaţă. Dacă nu, mori de silă într-un colţ. Asta vrei?

PASTOR *(gînditor)*: Poate că eu sînt ce spuneţi dumneavoastră . . . Nu ştiu cum se cheamă ce sînt eu . . . Dar ştiu în schimb ce-am văzut, că sînt unii în viaţa asta care trăiesc din nenorocirea altora; care se folosesc, ca să trăiască, de tot ce e în primejdie, de ceea ce moare, de ce e sărman şi se consumă puţin cîte puţin . . . Şi asta e o poveste spaniolă, nu-i aşa? Să arunci lumea să se bată şi să vezi taurii de după barieră şi să păstrezi banii celor morţi . . . Şi mai ştiu, domnule, că eu nu sînt dintre aceştia, nici nu spun că sînteţi dumneavoastră, înţelegeţi? Vă vorbesc aşa, cu respect, fără să vreau să vă rănesc. Mi se par rău întocmite multe lucruri şi cred că lumea e plină de hîrtii şi de birouri. Cînd am ieşit din cîrciumă am văzut toate astea şi m-am întors. Sînt aici, după tejghea şi mă obişnuiesc cu ideea că ăsta-i cel mai bun lucru ce mi se putea întîmpla. *(Un minut de tăcere)*. Ştiţi cine vine pe-aici în toate zilele? Îi dau o farfurie cu mîncare, să nu moară . . . Un cerşetor beţiv pe care-l cheamă Ricardo Platero . . . Vă amintiţi de el?

MARCOS *(rece)*: Da.

PASTOR: Adesea-mi amintesc de José Alba; că mi se părea că nu putea muri în dimineaţa aceea, în camera hotelului. Toate astea mă fac fără voie să cred . . . *(Linişte)*.

MARCOS: Nu mă interesează ce crezi . . . Ţi-am propus ceva. Ce răspunzi?
(Linişte)

PASTOR *(gînditor)*: Întorcîndu-mă de la arenă am văzut că ăsta-i adevărul. Ăsta. *(Face un gest vag în jur)*.

MARCOS: Ăsta? Care? Cîrciuma ta?

PASTOR *(dă din cap)*: Iarna care începe şi cîtă muncă te costă să o treci . . . Cel ce are un refugiu o să poată îndura ceea ce vine pe deasupra . . . împunsături mai rele decît cele de taur, pe străzi şi la fiecare colţ de stradă. O să fac focul în sobă pentru cel care poate vrea să fugă de frig . . . Şi . . . o să încerc să vină să uit că am ajuns să port . . . veşmîntul strălucitor.

MARCOS: Atunci ai renunţat la tot *(Se ridică)*. Aşa . . . tu *(Aruncă o monedă pe masă)* la-ţi . . . *(Pastor nu face gestul de a lua moneda. Marcos simte că ceva îi scapă şi încearcă să-l prindă)* Ascultă, nu-mi place să se spună minciuni pe seama mea. De asta-ţi spuneam . . . Asta s-ar fi putut crede. Sînt tot felul de . . . *(Tace)*.

PASTOR: Şi afară de asta . . .

MARCOS: Mai crezi încă?
(Tăcere).

PASTOR: Eu nu pot să-mi vînd casa.

MARCOS: Îmi pare rău. *(Cu un aer indiferent, trage un fum din trabuc)*. Uite băiete, ce-mi trebuie mie, se găseşte pe toate drumurile. Trebuie doar să aleg. Dacă tu nu te hotărăşti, e inutil să pierdem timpul.
(Linişte).

PASTOR: Eu . . . eu nu mă hotărăsc.

MARCOS: Se află cu miile dispuşi să vîndă orice . . . pînă şi sufletul . . . pentru o pleaşcă ca asta. Tu o laşi să treacă. N-o să se mai întoarcă niciodată. Aruncă la gunoi haina strălucitoare şi pune-ţi pentru totdeauna şorţul alb. E de tine. *(Linişte. Faţa lui Pastor s-a încruntat acum. Susţine, imperturbabil, privirea lui Marcos)*.

PASTOR: Noapte bună, domnule.

MARCOS: Noapte bună.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

PASTOR: Ah, iertaţi-mă, luaţi-o. *(Ridică moneda de pe masă)*. Sînteţi invitatul firmei *(I-o întinde)*.

MARCOS: Nu, păstreaz-o . . . ca bacşiş. *(Se întoarce, şi Pastor rămîne, fără să ştie ce să facă, cu moneda în mînă. A intrat în zona luminată, un cerşetor pe care-l vedem dintr-o parte. Întinde mîna spre Marcos, dar acesta trece pe dinainte-i fără să-l privească. Se opreşte un moment sub felinarul roşu şi iese. Cerşetorul se duce întorcîndu-se spre locul pe unde a dispărut Marcos şi ne arată puţin cîte puţin faţa care poartă oribila cicatrice a unei împunsături de corn. Mîna sa e încă întinsă şi pare să se mire stupid că Marcos nu s-a oprit. Priveşte acum în aceeaşi atitudine stupidă de alcoolic la publicul din sală. Pastor, care a dispărut o clipă, îi pune o farfurie pe masă. Spune:)* Nu te-a recunoscut . . .

(Omul, ca şi cum n-ar fi auzit, se uită la public cerşind, şi acum întinde mîna spre sală ca într-o mută şi continuă implorare.

În româneşte de GRIGORE DIMA

VIEIRA DA SILVA — Compoziţie — 1952

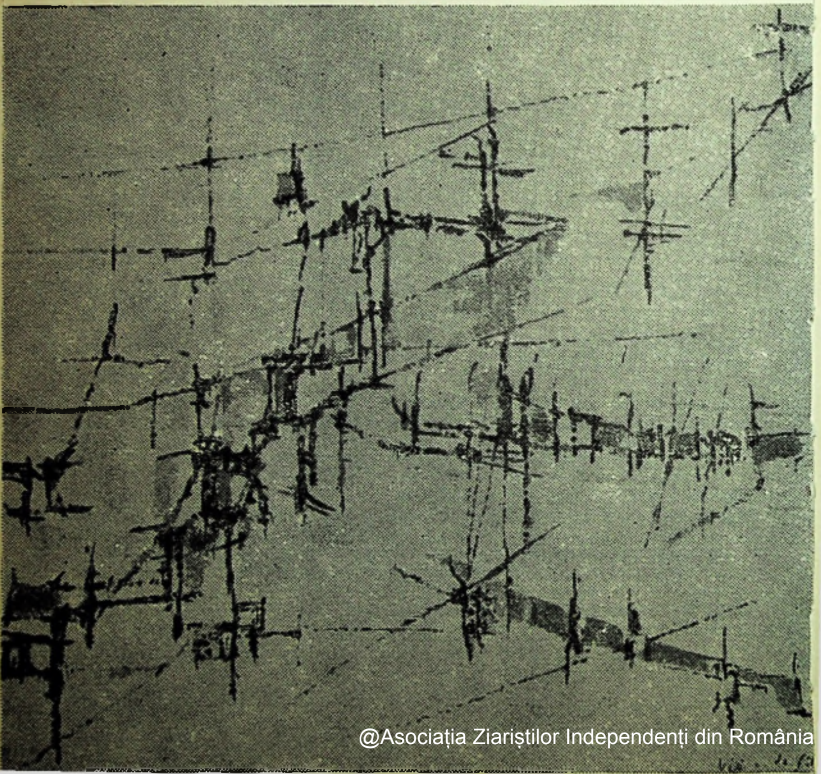

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

FERNANDO ARRABAL

Pic-nic pe cîmpul de luptă

Piesă într-un act

A fost reprezentată pentru prima oară la 25 aprilie 1959, la Paris, la teatrul Luteția, fiind pusă în scenă de Jean-Marie Serreau.

PERSONAJE *(în ordinea intrării în scenă)*

ZAPO	ZEPO
DOMNUL TÉPAN	PRIMUL INFIRMIER
DOAMNA TÉPAN	AL DOILEA INFIRMIER

Fernando Arrabal, dramaturg spaniol, scrie în franceză, dar « visează în spaniolă », cum afirma un critic. Opera sa teatrală bîntuită de coșmaruri se învecinează cu aria dramaturgiei lui Ionesco și Beckett. Personajele principale din mai toate piesele lui Arrabal sînt mai ales inadaptabili însetate de dreptate și bunătate, frați ai lui Charlot din primele scurt-metraje. Arrabal, care a descoperit de timpuriu universul suprarealist, folosește în piesele sale un stil caracteristic « comico-oniric la limita naivității și sadismului ».

Dintre piesele sale mai cunoscute cităm *Triciclul* și *Cimitirul mașinilor*, în care este preocupat de aceeași problematică.

Unele din aceste trăsături caracteristice lui Arrabal le găsim și în piesa scurtă antimilitaristă « Pic-nic pe cîmpul de luptă », pe care o publicăm în tălmăcire românească.

În ultima vreme a încercat o nouă experiență teatrală denumită de el « teatrul-panică » în care se resimte de influența lui Antonin Artaud.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DECOR

Un cîmp de luptă. Sîrmă ghimpată de la un capăt la celălalt al scenei. În imediata apropiere a firelor de sîrmă ghimpată se văd saci cu nisip. Bătălia e în toi. Se aud împușcături, bombe explodînd, rafale de mitraliere. Zapo se află singur în scenă, stă pe burtă, ascuns între saci. Îi este foarte frică. Lupta încetează. Zapo scoate dintr-un săculeț de pînză un ghem de lînă, cîteva andrele și începe să tricoteze un pulover care era aproape terminat. Deodată, telefonul de campanie de lîngă el începe să zbîrnîie.

ZAPO: Allo... allo... la ordinele dumneavoastră, domnule căpitan. Da, sînt santinela din sectorul 47... Nimic nou, domnule căpitan... Iertați-mă, domnule căpitan, cînd o să reînceapă bătălia? Grenadele, ce să fac cu ele? Trebuie să le trimit avangărzii sau ariergărzii? Vă rog nu mi-o luați în nume de rău, nu vă întreb ca să vă plictisesc... Domnule căpitan, mă simt tare singur, n-ați putea să-mi trimiteți un camarad?... M-aș mulțumi cu o capră. *(Fără îndoială căpitanul îl ocărăște straşnic)* La ordinele dumneavoastră, la ordinele dumneavoastră, domnule căpitan. *(Zapo pune telefonul în furcă. Se aude bombănind).*

Tăcere. Intră domnul și doamna Tépan care poartă cu ei coșuri ca și cum s-ar duce la un pic-nic. Se adresează feciorului lor, care stînd cu spatele, nu-i vede pe cei ce sosesc.

DOMNUL TÉPAN *(ceremonios):* Copile, scoală-te și sărută-ți mama pe frunte *(Zapo surprins se ridică și își sărută mama pe frunte cu mult respect. Vrea să vorbească dar tatăl i-o taie scurt)* Și acum, îmbrățișează-mă.

ZAPO: Scumpii mei, măicuță și tăticuțule, cum ați îndrăznit să veniți pînă aici, într-un loc atît de periculos? Vă rog plecați imediat.

DOMNUL TÉPAN: Vrei poate să-l înveți pe taică-tău ce însemnează război și primejdie? Pentru mine, ăsta-i un joc. Dacă ai ști de cîte ori am coborît din metro cînd nu se oprise!...

DOAMNA TÉPAN: Ne-am gîndit că te plictisești! Așa că am venit să-ți facem o scurtă vizită. Pînă la urmă, războiul ăsta, trebuie să fie tare obositor...

ZAPO: Depinde.

DOMNUL TÉPAN: Știu foarte bine ce se petrece. La început totu-i nou, totu-i frumos. Îți place să ucizi, și să arunci grenade, și să porți o cască, să arăți cochet, dar pînă la urmă ți-e lehamite. Pe vremea mea, să fi văzut cum se petrecea! Cu totul altfel. Războaiele erau mult mai agitate, mai spectaculoase. Unde mai pui că erau puzderie de cai, o mulțime de cai. O adevărată plăcere! Căpitanul ordona: «La atac!»; și imediat, toți, în uniforme roșii, zdup pe cai. Merita să-i vezi! Apoi erau șarjele în galop, cu sabia în mînă! Și deodată, pe neașteptate, ne găseam în fața inamicului, care și el ne întrunta tot călare pe cai — căci totdeauna aveau cai, puzderie de cai, cu crupe zdravene — și călăreții erau în cisme strălucitoare și uniforme verzi!

DOAMNA TÉPAN: Nu, uniforma inamicului nu era verde. Era albastră. Mi-amintesc foarte bine, era albastră!

DOMNUL TÉPAN: Îți spun: era verde!

DOAMNA TÉPAN: De cîte ori, cînd eram mică, n-am stat pe balcon și am privit bătălia și spuneam copilașului unui vecin « Pariez pe o minge că albaștrii o să cîștige! ». Și albaștrii erau totdeauna dușmanii noștri.

DOMNUL TÉPAN: Bine, ți se cuvine o decorație!

DOAMNA TÉPAN: Am iubit totdeauna bătăliile! Cînd eram mică spuneam mereu că mai tîrziu vreau să fiu colonel de dragoni. Dar mama n-a voit, știi cît e de încăpățînată cînd e vorba de principii!

DOMNUL TÉPAN: Maică-ta e un adevărat șoim!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ZAPO: Iertați-mă, trebuie să plecați. Nu pot să participi la război dacă nu ești ostaș.
DOMNUL TÉPAN: Puțin îmi pasă: sînt aici la pic-nic cu tine, pe iarbă verde și profit de duminica noastră.
DOAMNA TÉPAN: Am pregătit chiar un prînz pe cinste! Cîrnați, ouă tari, așa cum îți plac! Sanviciuri cu șuncă, vin roșu, salată și prăjituri.
ZAPO: Foarte bine, să fie cum vreți... Dacă însă i se năzare căpitanului să vină, o să-mi ardă o săpuneală, cum numai el știe! Numai că nu-i prea cald și n-o să inspecteze frontul. Ne repetă ca o moară: « La război trebuie disciplină și grenade, nu vizite! »
DOMNUL TÉPAN: Nu-ți face grijă. Îi spun eu două vorbulițe căpitanului tău.
ZAPO: Și dacă trebuie să ne batem din nou?
DOMNUL TÉPAN: Crezi că mi-e frică? Am văzut și alte lupte! Și măcar dacă ar fi o bătălie de cavalerie! Acum timpurile s-au schimbat! Nu-nțelegi asta! *(Tăcere)* Am venit cu motocicleta. Nimeni nu ne-a spus nimic.
ZAPO: Au crezut că sînteți arbitri.
DOMNUL TÉPAN: Totuși am avut neplăceri să înaintăm. Cu mulțimea asta de tancuri și jeepuri!
DOAMNA TÉPAN: Și cînd să ajungem, îți amintești ce îngrămădeală din pricina unui tun?
DOMNUL TÉPAN: Se știe, pe vreme de război te aștepți la orice.
DOAMNA TÉPAN: Bine, acum haide să mîncăm.
DOMNUL TÉPAN: Ai dreptate, mi-e o foame de lup. Dar pe aici miroase a praf!
DOAMNA TÉPAN: O să mîncăm stînd pe pătură.
ZAPO: O să mănînc cu pușca în mînă?
DOAMNA TÉPAN: Lasă-ți liniștit pușca. Asta-i proastă creștere să mănînci cu pușca pe masă. *(Tăcere)* Dar ești murdar ca un purceluș! Cum ai ajuns în halul ăsta? Arată-mi mîinile.
ZAPO *(rușinat, i le arată)*: Am trebuit să mă tîrăsc în timpul luptei.
DOAMNA TÉPAN: Și urechile?
ZAPO: Le-am spălat azi dimineață.
DOAMNA TÉPAN: În sfîrșit, mai merge! Și dinții? *(Îi arată)* Foarte bine! Cine o să-i facă băiețașului un zaiafet că s-a spălat bine pe dinți? *(Adresîndu-se soțului:)* Ei bine, sărută-ți feciorul că s-a spălat pe dinți. *(Domnul Tépan își sărută fiul)*. Știi prea bine, asta n-admit: pretinzi că fiindcă-i război nu te mai speli.
ZAPO: Da, mamă *(Toți mănîncă)*.
DOMNUL TÉPAN: Așadar, băiatule, ai nimerit bine la țintă?
ZAPO: Cînd?
DOMNUL TÉPAN: Zilele astea.
ZAPO: Unde?
DOMNUL TÉPAN: Acum, pentru că te lupți!
ZAPO: Nu, nu cine știe ce. N-am nimerit ca lumea. Aproape niciodată n-o brodesc exact!
DOMNUL TÉPAN: Și ce-ai doborît mai ușor: caii dușmani sau soldați?
ZAPO: Nu, nu caii, nu mai există cai.
DOMNUL TÉPAN: Atunci, soldați?
ZAPO: S-ar putea.
DOMNUL TÉPAN: S-ar putea? Nu ești sigur?
ZAPO: Deoarece... deoarece trag fără să ochesc *(Tăcere)*, recitînd *Tatăl nostru* pentru tipul pe care l-am doborît.
DOMNUL TÉPAN: Trebui să fii mai curajos. Ca taică-tău!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOAMNA TÉPAN: Am să pun un disc.

Aranjează un disc: un pasodoble. Toţi trei ascultă atenţi, culcaţi la pămînt.

DOMNUL TÉPAN: Asta zic şi eu muzică! Da, doamnă, aşa-i!

Se aude mereu muzica. Intră un soldat inamic: ZEPO. E îmbrăcat ca Zapo. Doar uniforma e de altă culoare. A lui Zepo e verde, iar a lui Zapo e gri. Zepo ascultă cu gura căscată muzica. Se află în spatele familiei care nu-l poate vedea. Discul s-a terminat. Zapo ridicîndu-se îl observă pe Zepo. Amîndoi ridică mîinile în sus. Domnul şi doamna Tépan îi privesc miraţi.

DOMNUL TÉPAN: Ce se petrece?

Zapo vrea să facă ceva, şovăie. În sfîrşit, cu un aer hotărît îl ocheşte pe Zepo cu puşca.

ZAPO: Sus mîinile!

Zepo ridică mîinile mai sus, foarte înspăimîntat. Zapo nu ştie ce să facă. Deodată se îndreaptă grăbit spre Zepo şi-l atinge încet pe umăr, spunîndu-i:

ZAPO: Sst! *(Adresîndu-se tatălui)* Ăsta-i! Un prizonier.

DOMNUL TÉPAN: E-n regulă, şi acum ce-o să faci?

ZAPO: Nu ştiu, dar dacă se descoperă o să fiu poate avansat caporal.

DOMNUL TÉPAN: Pînă atunci, leagă-l!

ZAPO: Să-l leg, de ce?

DOMNUL TÉPAN: Un prizonier trebuie legat.

ZAPO: Cum?

DOMNUL TÉPAN: De mîini.

DOAMNA TÉPAN: Da, ca să fii sigur, trebuie să-i legi mîinile. Totdeauna s-a făcut aşa.

ZAPO *(adresîndu-se prizonierului)*: Ţineţi mîinile strînse, dacă vreţi.

ZEPO: Să nu mă doară prea tare!

ZAPO: Nu.

ZEPO: Au, mă doare!

DOMNUL TÉPAN: Haide, nu-ţi maltrata prizonierul.

DOAMNA TÉPAN: Aşa te-am educat?! De cîte ori ţi-am repetat că trebuie să fii îngăduitor cu aproapele tău.

ZAPO: N-am făcut-o dinadins. *(Lui Zepo:)* Aşa vă mai doare?

ZEPO: Nu, aşa nu.

DOMNUL TÉPAN: Vă rog, spuneţi drept, cu toată încrederea, nu vă sfiiţi de noi.

ZEPO: Aşa mai merge.

DOMNUL TÉPAN: Acum, picioarele.

ZAPO: Şi picioarele? N-o să mai sfîrşim niciodată.

DOMNUL TÉPAN: Aşa ţi s-a poruncit?

ZAPO: Da.

DOMNUL TÉPAN: Ei bine?!

ZAPO *(lui Zepo, foarte politicos)*: Vă rog, vreţi să fiţi drăguţ să vă aşezaţi culcat?

ZEPO: Da, dar să nu mă doară.

DOAMNA TÉPAN: Ai să vezi, o să-ţi poarte pică!

ZAPO: Nu, nu. Nu vă doare?

ZEPO: Nu, e perfect.

ZAPO *(pe neaşteptate)*: Tată, ce-ar fi să-mi faci o fotografie cu prizonierul la pămînt şi eu cu un picior pe burta lui?

DOMNUL TÉPAN: Bine, o să arăţi straşnic!

ZEPO: Ah, nu, asta nu.

DOAMNA TÉPAN: Spuneţi da, nu fiţi încăpăţînat.

ZEPO: Nu. Am spus nu şi basta!

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

DOAMNA TÉPAN: O fotografioară fără nici o însemnătate, ce-ți strică? Am putea s-o punem în sufragerie, lîngă certificatul de salvator de la înec pe care l-a cîștigat soțul meu acum treisprezece ani.
ZEPO: Nu, n-o să reușiți să mă convingeți.
ZAPO: De ce refuzați?
ZEPO: Sînt logodit. Dacă într-o bună zi o să vadă fotografia, o să spună că nu știu să mă port în război.
ZAPO: Nu, n-aveți decît să spuneți că nu sînteți dumneavoastră, ci o panteră.
DOAMNA TÉPAN: Haide, spuneți da!
ZEPO: Treacă, numai să vă fac pe plac.
ZAPO: Alungiți-vă complet.
Zepo se întinde cît e de lung. Zapo îi pune un picior pe burtă și își ia pușca cu un gest războinic.
DOAMNA TÉPAN: Bombează mai mult pieptul.
ZAPO: Cum?
DOAMNA TÉPAN: Uite, așa, fără să respiri.
DOMNUL TÉPAN: Ia înfățișarea unui erou.
ZAPO: Cum adică înfățișarea unui erou?
DOMNUL TÉPAN: Simplu: ia înfățișarea unui măcelar, cînd își povestește succesele în dragoste.
ZAPO: Așa?
DOMNUL TÉPAN: Da, așa.
DOAMNA TÉPAN: Mai ales, umflă bine pieptul și nu respira.
ZEPO: O să se termine curînd?
DOMNUL TÉPAN: Puțină răbdare. Unu... doi... trei.
ZAPO: Sper c-am să ies bine.
DOAMNA TÉPAN: Da, aveai o înfățișare războinică.
DOMNUL TÉPAN: Erai foarte bine.
DOAMNA TÉPAN: Ei, asta-mi face poftă să mă fotografiez și eu cu tine.
DOMNUL TÉPAN: Uite-o idee bună.
ZAPO: Bine, dacă vreți, vă fotografiez eu.
DOAMNA TÉPAN: Dă-mi casca ta să semăn cu-un soldat.
ZEPO: Nu mai vreau alte fotografii. Una, și-așa-i prea mult.
ZAPO: N-o lua așa! La urma urmei, ce-o să ți se-ntîmple?
ZEPO: Ăsta-i ultimul meu cuvînt.
DOMNUL TÉPAN *(soției)*: Nu stăruiți, prizonierii sînt totdeauna foarte susceptibili. Dacă o să continuați o să se supere și s-a dus naiba petrecerea.
ZAPO: Bun, atunci ce facem?
DOAMNA TÉPAN: Putem să-l invităm să dejuneze cu noi. Ce crezi?
DOMNUL TÉPAN: Nu văd nici o piedică.
ZAPO *(lui Zepo)*: Vă face plăcere să mîncați cu noi?
ZEPO: Euh...
DOMNUL TÉPAN: Am adus și o sticlă cu un vin strașnic!
ZEPO: De acord.
DOAMNA TÉPAN: Vă rog să fiți ca la dumneavoastră acasă, nu vă sfiiți să mai cereți.
ZEPO: Bine.
DOMNUL TÉPAN: Atunci dumneavoastră ați nimerit bine?
ZEPO: Cînd?
DOMNUL TÉPAN: Păi, zilele astea.
ZEPO: Unde?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOMNUL TÉPAN: Acum, pentru că participați la război.
ZEPO: Nu, nu cine știe ce! Nu nimeresc ca lumea, n-o brodesc niciodată exact.
DOMNUL TÉPAN: Și ce-ați doborît mai ușor: caii dușmani sau pe soldați?
ZEPO: Nu, nu caii, nu mai sînt cai.
DOMNUL TÉPAN: Atunci pe soldați?
ZEPO: Se poate...
DOMNUL TÉPAN: Se poate? Nu sînteți sigur?
ZEPO: Deoarece... deoarece trag fără să ochesc, *(Tăcere)* recitînd rugăciunea *Ție mă-nchin Marie*, pentru tipul pe care l-am doborît.
ZAPO: *Ție mă închin Marie?* Credeam că recitați *Tatăl nostru*.
ZEPO: Nu, totdeauna *Ție mă închin Marie* *(Tăcere)* E mai scurtă.
DOMNUL TÉPAN: Haide, dragă, trebuie să ai curaj.
DOAMNA TÉPAN *(adresîndu-se lui Zepo)*: Dacă vreți, poate să vă dezlege.
ZEPO: Nu, lăsați, n-are importanță.
DOMNUL TÉPAN: Nu faceți mofturi cu noi. Spuneți dacă vreți să vă dezlege?
DOAMNA TÉPAN: Vrem să vă simțiți bine.
ZEPO: Atunci, dacă-i așa, dezlegați-mi picioarele, dar o fac numai ca să vă fiu pe plac.
DOMNUL TÉPAN: Zapo, dezleagă-l. *(Zapo îl dezleagă)*.
DOAMNA TÉPAN: Acum vă simțiți mai bine?
ZEPO: Da, firește. Dacă se află, în adevăr o să aveți neplăceri.
DOMNUL TÉPAN: Vai, de loc, vrem să fiți ca la dumneavoastră acasă. Și dacă doriți să vă dezlege și mîinile, vă rog spuneți-ne.
ZEPO: Nu, mîinile nu, nu vreau să abuzez.
DOMNUL TÉPAN: Nu, dragă, nu ne deranjați absolut de loc.
ZEPO: Bine... Atunci dezlegați-mi și mîinile. Dar numai cînd mîncăm, nu-i așa? N-aș vrea să credeți că-mi dați degetul cel mic și vă apuc de tot brațul!...
DOMNUL TÉPAN: Micuțule, dezleagă-i mîinile.
DOAMNA TÉPAN: Ei bine, pentru că domnul prizonier este atît de simpatic, o să petrecem o zi minunată, aici, pe cîmpul de luptă.
ZEPO: Vă rog nu mă numiți domnule prizonier. Spuneți-mi scurt: prizonierul.
DOAMNA TÉPAN: N-o să vă supărați?
ZEPO: Vai de mine, de loc.
DOMNUL TÉPAN: Ei bine, se poate spune că sînteți modest.

Zgomot de avioane.

ZAPO: Avioanele! Cu siguranță, o să ne bombardeze.

Zapo și Zepo se aruncă între saci și se ascund.

ZAPO *(adresîndu-se părinților)*: Ascundeți-vă, la adăpost. Bombele o să vă cadă în cap.

Zgomotul avioanelor devine asurzitor. Imediat, bombele încep să cadă. Obuzele cad foarte aproape de scenă, dar nu-i ating. Vacarm asurzitor. Zapo și Zepo se ghemuiesc între saci. Domnul Tépan vorbește calm cu soția, care-i răspunde cu același ton liniștit. Nu se mai aude ce vorbesc din cauza bombardamentului. Doamna Tépan se îndreaptă spre unul din coșuri. Scoate din el o umbrelă. O deschide. Soții Tépan se adăpostesc sub umbrelă ca și cum ar ploua. Stau în picioare. Se leagănă de pe un picior pe altul, în cadență, și vorbesc despre treburile lor. Bombardamentul continuă. În sfîrșit, avioanele se depărtează. Liniște. Domnul Tépan întinde un braț de sub umbrelă pentru a se convinge că nu mai cade nimic din cer.

DOMNUL TÉPAN *(adresîndu-se soției)*: Poți să-ți închizi umbrela.

Doamna Tepan se execută. Amîndoi se apropie de fiul lor și-i dau cîteva lovituri ușoare în spate cu umbrela.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOMNUL TÉPAN: Haide ieşiţi. S-a terminat bombardamentul.

Zapo şi Zepo ies din ascunzătoare.

ZAPO: N-aveţi nimic?

DOMNUL TÉPAN: Ce-ai vrea să i se întîmple lui taică-tău? *(Cu mîndrie)* Doar cu bombişoare d-astea? Mă faci să rîd!

Din stînga intră doi soldaţi ai Crucii Roșii. Poartă o brancardă.

PRIMUL INFIRMIER: Pe aici sînt morţi?

ZAPO: Nu, nimeni.

PRIMUL INFIRMIER: Sînteţi sigur, n-aţi observat nimic?

ZAPO: Sigur.

PRIMUL INFIRMIER: Nu-i nici măcar un mort?

ZAPO: V-am spus, nu-i nici unul.

PRIMUL INFIRMIER: Nici măcar un rănit?

ZAPO: Nici unul.

AL DOILEA INFIRMIER *(adresîndu-se Primului infirmier)*: Ei bine, acum sîntem liberi. *(Lui Zepo cu un ton persuasiv:)* Uitaţi-vă bine pe ici, pe colo, poate găsiţi unul de prăsilă.

PRIMUL INFIRMIER: Nu mai stărui, ţi-au spus clar: nu-i nici unul.

AL DOILEA INFIRMIER: Ce măgărie!

ZAPO: Îmi pare rău. Vă asigur că n-am făcut-o intenţionat.

AL DOILEA INFIRMIER: Așa spune toată lumea. Nu există morți și n-a făcut-o intenţionat.

PRIMUL INFIRMIER: Lăsaţi-l deci în pace pe domnul.

DOMNUL TÉPAN *(serviabil)*: Dacă v-am putea ajuta cu ceva, o facem cu plăcere. La dispoziţia dumneavoastră.

AL DOILEA INFIRMIER: Ei bine, dacă o să continuăm aşa nu ştiu ce-o să ne spună căpitanul.

DOMNUL TÉPAN: Dar despre ce-i vorba?

PRIMUL INFIRMIER: Foarte simplu: în vreme ce pe alţii îi dor încheieturile mîinilor transportînd cadavre și răniți, noi n-am găsit încă nimic. Și nu pentru că n-am fi căutat!

DOMNUL TÉPAN: Ah, da, e în adevăr supărător. *(Lui Zapo:)* Ești sigur că nu sînt morţi?

ZAPO: Fireşte, tată!

DOMNUL TÉPAN: Te-ai uitat sub saci?

ZAPO: Da, tată.

DOMNUL TÉPAN *(mînios)*: Atunci spune-le imediat: nu vrei să faci nimic ca să-i ajuţi pe aceşti domni atît de drăguţi.

PRIMUL INFIRMIER: Nu-l certaţi! Lăsaţi-l în pace. Să sperăm c-o s-avem mai mult noroc în vreo tranşee, unde o să-i găsim pe toţi morţi.

DOMNUL TÉPAN: Aş fi încîntat.

DOAMNA TÉPAN: Şi eu. Nimic nu-mi face atîta plăcere, ca oamenii ce-şi iau meseria în serios.

DOMNUL TÉPAN *(indignat, vorbind spre culise)*: Atunci nu facem nimic pentru aceşti domni?

ZAPO: Dacă ar depinde numai de mine, i-aş fi servit de mult.

ZEPO: Pot să spun la fel.

DOMNUL TÉPAN: Hai să vedem; nici unul din voi nu-i nici măcar rănit?

ZAPO *(ruşinat)*: Nu, eu nu.

DOMNUL TÉPAN *(lui Zepo)*: Nici dumneavoastră?

ZEPO *(ruşinat)*: Nici eu. N-am avut niciodată noroc!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOAMNA TÉPAN *(mulţumită)* : Da, îmi amintesc ! Azi dimineaţă curăţind ceapă m-am tăiat la deget. Ei, asta-i pentru dumneavoastră?
DOMNUL TÉPAN : Fireşte. *(Entuziasmat)* O să te transporte imediat.
PRIMUL INFIRMIER : Nu, nu ţine. Cu doamnele, nu merge.
DOMNUL TÉPAN : Nu v-am ajutat deloc!
PRIMUL INFIRMIER : Nu-i nimic.
AL DOILEA INFIRMIER : Poate ne scoatem pîrleala din alte tranşee.
Se pregătesc s-o pornească în marş.
DOMNUL TÉPAN : Nu vă necăjiţi ! Dacă găsim un mort vi-l păstrăm ! Nu-i nici un pericol, nu-l dăm altora.
AL DOILEA INFIRMIER : Mulţumim, mulţumim domnule.
DOMNUL TÉPAN : Pentru nimic, dragă, n-are nici o importanţă.
Infirmierii îşi iau rămas bun. Toţi patru răspund. Infirmierii ies.
DOAMNA TÉPAN : Ce plăcut e să petreci o duminică pe cîmpul de luptă! Întîlneşti totdeauna oameni simpatici. *(Tăcere)*. Dar de ce sînteţi duşmani?
ZEPO : Nu ştiu, nu prea sînt instruit.
DOAMNA TÉPAN : Sînteţi duşmani de cînd v-aţi născut sau aţi devenit pe urmă?
ZEPO : Nu ştiu nimic, nu ştiu nimic.
DOMNUL TÉPAN : Atunci, cum aţi ajuns să participaţi la război?
ZEPO : Într-o zi stăteam acasă; tocmai reparam fierul de călcat al mamei mele ; atunci a venit un domn şi mi-a spus : « Dumneavoastră sînteţi Zepo? — Da. — Bine, trebuie să mergi la război ! » Atunci i-am răspuns : « La ce război? » Şi mi-a spus : « Va să zică nu citeşti ziarele? Ce ignorant! » I-am răspuns că aşa-i, dar poveştile de război . . .
ZAPO : Ca la mine, exact ca la mine.
DOMNUL TÉPAN : Da, au venit să mă caute şi pe mine.
DOAMNA TÉPAN : Nu, n-a fost la fel, în ziua aceea nu reparai un fier de călcat, îţi reparai maşina.
DOMNUL TÉPAN : Vorbeam de altele. *(Adresîndu-se lui Zepo:)* Continuaţi : pe urmă ce s-a întîmplat?
ZEPO : Atunci i-am spus că am o logodnică şi dacă n-o duc la cinema duminica, se plictiseşte. Mi-a spus că asta n-are nici o importanţă.
ZAPO : Ca la mine, exact ca la mine.
ZEPO : Atunci tatăl meu a coborît şi mi-a spus că nu pot să mă duc la război pentru că n-am cal.
ZAPO : Tatăl meu a spus la fel.
ZEPO : Domnul a răspuns că nu mai e nevoie de cal şi l-am întrebat dacă puteam să-mi iau logodnica. A spus nu. Atunci l-am mai întrebat dacă puteam să-mi iau mătuşa ca să-mi facă joia o prăjitură cu cremă faină, după care mă ling pe buze.
DOAMNA TÉPAN *(observînd că a uitat)*: Ah, da, crema !
ZEPO : Mi-a spus iar nu.
ZAPO : Ca şi la mine.
ZEPO : De-atunci, uite stau aşa totdeauna mereu singur în tranşee.
DOAMNA TÉPAN : Cred că tu şi domnul prizonier, pentru că locuiţi aşa de aproape unul de altul şi vă plictisiţi la fel, aţi putea să vă jucaţi după-amiezele împreună.
ZAPO : Vai, nu, mamă, mi-e prea frică, e un duşman.
DOMNUL TÉPAN : Haide, nu-ţi fie frică !
ZAPO : Dacă ai şti ce ne-a istorisit generalul despre duşmani !
DOAMNA TÉPAN : Ce-a spus?
ZAPO : A spus că duşmanii sînt oameni foarte răi. Cînd fac prizonieri le pun pietricele în bocanci, ca să-i supere la mers.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

DOAMNA TÉPAN: Ce îngrozitor! Ce sălbatici!
DOMNUL TÉPAN *(lui Zepo, indignat)*: Şi nu vă e ruşine să faceţi parte dintr-o armată de criminali?
ZEPO: Eu n-am făcut nimic! Nu stau rău cu nimeni.
DOAMNA TÉPAN: Vrea să ne cîştige făcînd pe sfîntuleţul!
DOMNUL TÉPAN: N-ar fi trebuit să-l dezleg. Dacă se descoperă? Şi e de-ajuns să-i întoarcem spatele şi-o să ne pună pietricele în încălţăminte!
ZEPO: Nu fiţi atît de răi cu mine.
DOMNUL TÉPAN: Dar cum aţi vrea să fim? Sînt indignat. Ştiu ce-o să fac: mă duc să-l caut pe căpitan şi am să-l rog să mă lase să iau parte la război.
ZAPO: N-o să accepte: eşti prea bătrîn.
DOMNUL TÉPAN: Atunci o să-mi cumpăr un cal şi o sabie şi o să fac război pe socoteala mea.
DOAMNA TÉPAN: Bravo, dacă aş fi bărbat, aş face la fel.
ZEPO: Doamnă, de ce vă purtaţi aşa rău cu mine? De altminteri vă mărturisesc: generalul nostru ne-a spus acelaşi lucru despre dumneavoastră.
DOAMNA TÉPAN: Cum a îndrăznit să spună o asemenea minciună?
ZAPO: Adevărat, chiar aşa v-a spus?
ZEPO: Da, la fel.
DOMNUL TÉPAN: Poate a fost aceeaşi persoană care v-a vorbit la amîndoi.
DOAMNA TÉPAN: Dacă era chiar aceeaşi, ar fi putut măcar să schimbe cuvîntarea! Va să zică un fel de a spune acelaşi lucru la toată lumea.
DOMNUL TÉPAN *(lui Zepo, schimbînd tonul)*: Încă un păhărel?
DOAMNA TÉPAN: Sper că v-a plăcut dejunul nostru?
DOMNUL TÉPAN: Oricum a fost mai bun ca duminica trecută.
ZEPO: Ce s-a-ntîmplat?
DOMNUL TÉPAN: Ei bine, am fost aici şi am pus proviziile pe faţa de masă. Pe cînd stăteam cu spatele, o vacă ne-a mîncat tot dejunul, pînă şi şerveţelele.
ZEPO: Atunci ce mîncău, vaca aia!
DOMNUL TÉPAN: Da, dar pe urmă, drept compensaţie, vaca a fost mîncată. *(Rîd.)*
ZAPO *(către Zepo)*: Nu mai trebuia să ne fie foame.
DOMNUL TÉPAN: În cinstea dumneavoastră! *(Toţi beau.)*
DOAMNA TÉPAN *(lui Zepo)*: Şi în tranşee, ce făceaţi să vă distraţi?
ZEPO: Ca să mă distrez, îmi treceam timpul, făcînd flori de stofă. Mă plictiseam groaznic.
DOAMNA TÉPAN: Şi ce făceaţi cu florile astea?
ZEPO: La început le trimiteam logodnicei, dar într-o bună zi mi-a spus că sera şi pivniţa erau pline de flori, că nu ştia ce să mai facă cu ele şi dacă nu m-ar supăra i-ar face plăcere să-i trimit altceva.
DOAMNA TÉPAN: Şi ce-aţi făcut?
ZEPO: Am încercat să învăţ să fac altceva, dar n-am mai putut. Atunci am continuat să fac flori din stofă ca să-mi treacă timpul.
DOAMNA TÉPAN: Şi pe urmă, le aruncaţi?
ZEPO: Nu, am găsit mijlocul de a le folosi: dăruiesc o floare pentru fiecare prieten care moare. Aşa chiar dacă fac o mulţime, n-o să fie niciodată deajuns!
DOMNUL TÉPAN: Aţi găsit o soluţie bună.
ZEPO *(timid)*: Da.
ZAPO: Ei bine, eu tricotam ca să nu mă plictisesc.
DOAMNA TÉPAN: Bine, dar, spuneţi-mi, toţi soldaţii se prostesc ca voi?
ZEPO: Asta depinde de ce fac ca să se distreze.
ZAPO: În privinţa asta, totuna-i!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DOMNUL TÉPAN: Atunci să oprim războiul.
ZEPO: Cum?
DOMNUL TÉPAN: Foarte simplu: tu o să spui prietenilor tăi că duşmanii nu vor să se mai războiască, şi dumneavoastră spuneţi acelaşi lucru colegilor. Şi toată lumea o să se ducă acasă.
ZAPO: Formidabil!
DOAMNA TÉPAN: Aşa ai putea să termini de reparat fierul de călcat.
ZAPO: Cum de nu mi-a trecut prin cap mai curînd ideea asta straşnică?
DOAMNA TÉPAN: Numai taică-tău poate să aibă asemenea idei: nu uita că-i un vechi elev al Şcolii normale, şi filatelist.
ZEPO: Dar ce-o să facă mareşalii şi caporalii?
DOMNUL TÉPAN: O să li se dea ghitare şi castagnete ca să se potolească!
ZEPO: Foarte bună idee.
DOMNUL TÉPAN: Vedeţi cît e de simplu! Totu-i aranjat.
ZEPO: O să aibă un succes nebun.
ZAPO: Prietenii mei o să fie straşnic de mulţumiţi.
DOAMNA TÉPAN: Ce-aţi zice să punem acelaşi pasodoble de adineaori ca să sărbătorim acest eveniment?
ZEPO: Perfect.
ZAPO: Da, mamă, pune discul.

Doamna Tepan pune discul. Întoarce manivela. Nu se aude nimic.

DOMNUL TÉPAN: Nu se aude nimic.
DOAMNA TÉPAN *(apropiindu-se de patefon)*: Ah, m-am înşelat, în loc să pun un disc, am pus un basc!

Pune discul. Se aude acelaşi pasodoble voios. Zapo dansează cu Zepo şi doamna Tépan cu soţul ei. Toţi sînt foarte bine dispuşi. Se aude zbîrniitul telefonului de campanie. Nici unul din cele patru personaje nu-l aude. Continuă foarte preocupaţi să danseze. Telefonul sună încă o dată. Dansul continuă. Bătălia reîncepe cu larma bombelor ce explodează, împuşcături şi ţluitul gloanţelor de mitraliere. Toţi patru nu observă nimic şi continuă să danseze veseli. O rafală de mitralieră îi seceră pe toţi. Cad la pămînt, ţepeni — morţi. Un glonţ a atins patefonul: discul repetă mereu melodia Se aude muzica discului pînă la sfîrşitul piesei. Din dreapta intră cei doi infirmieri. Poartă o brancardă goală. Imediat cade cortina.

Madrid, 1952.

În româneşte de ALEXANDRU BACIU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

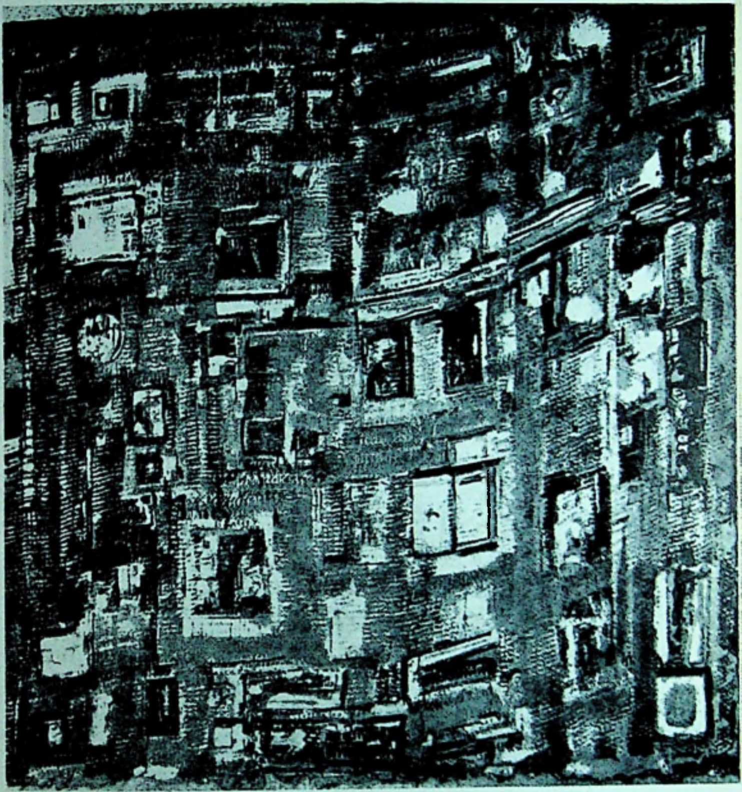

▲ Camera colecționarului

VIEIRA DA SILVA

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

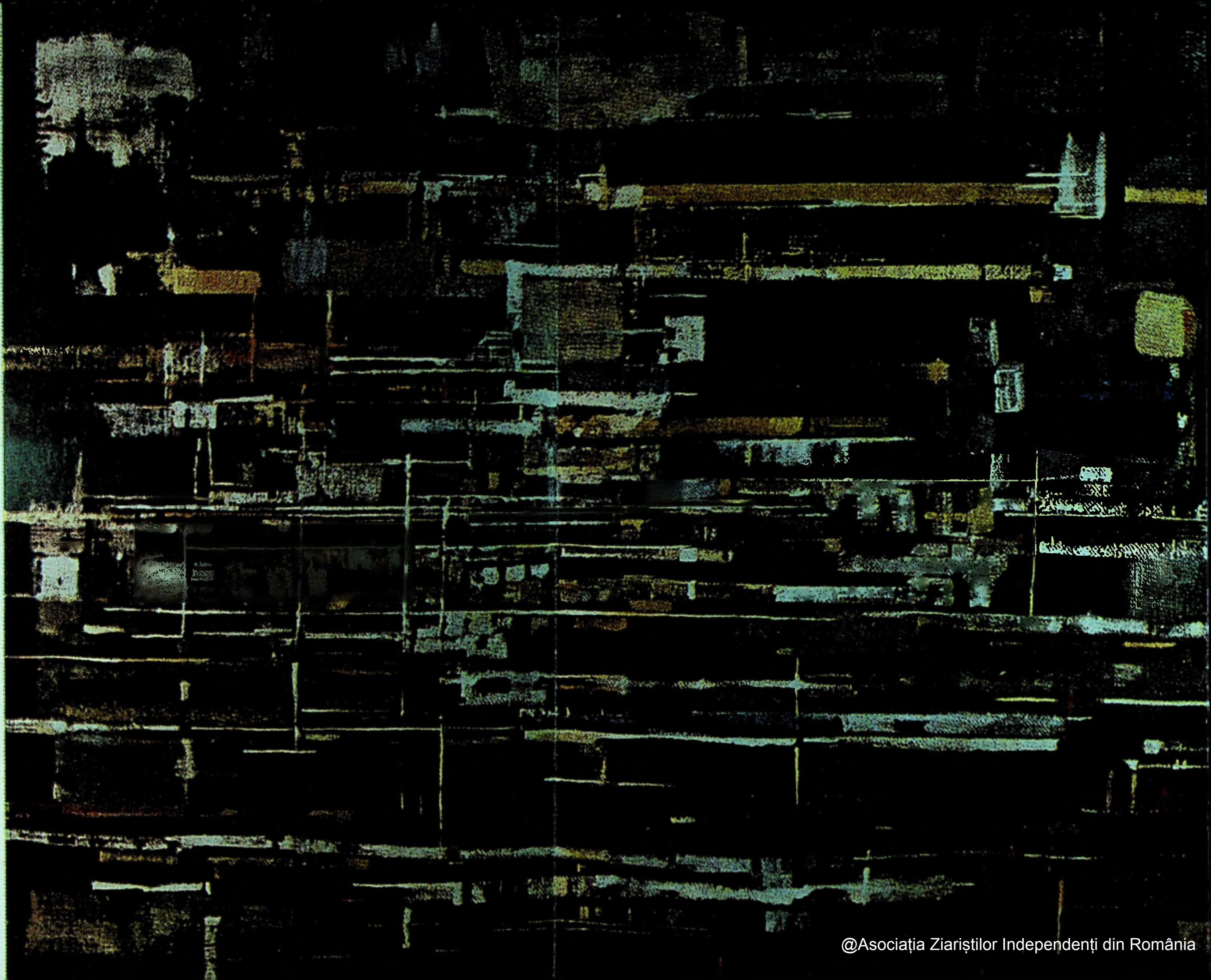

Iarna

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

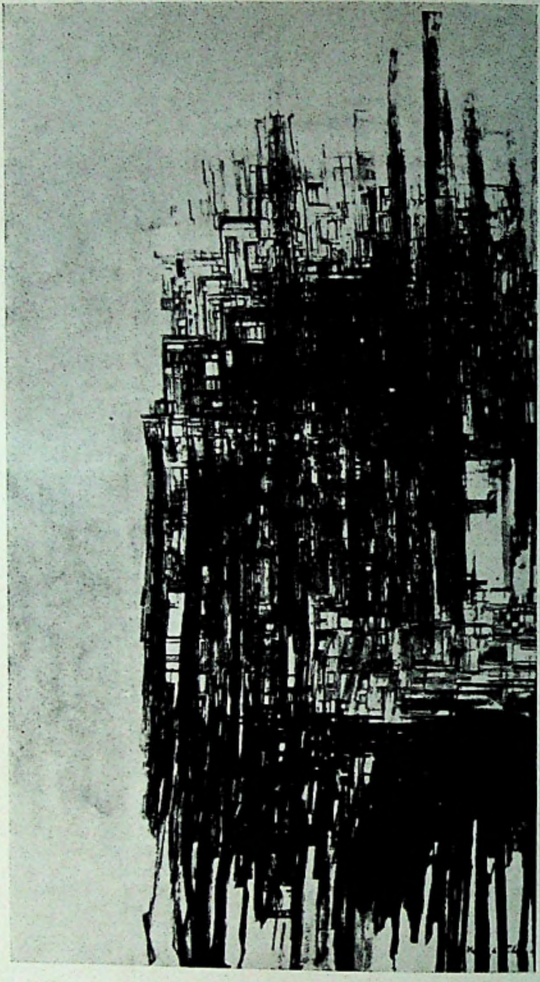

◀ Cuvîntul

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Secolul 20

Omagiu

Festival GEORGE ENESCU

Bucureşti

1967

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

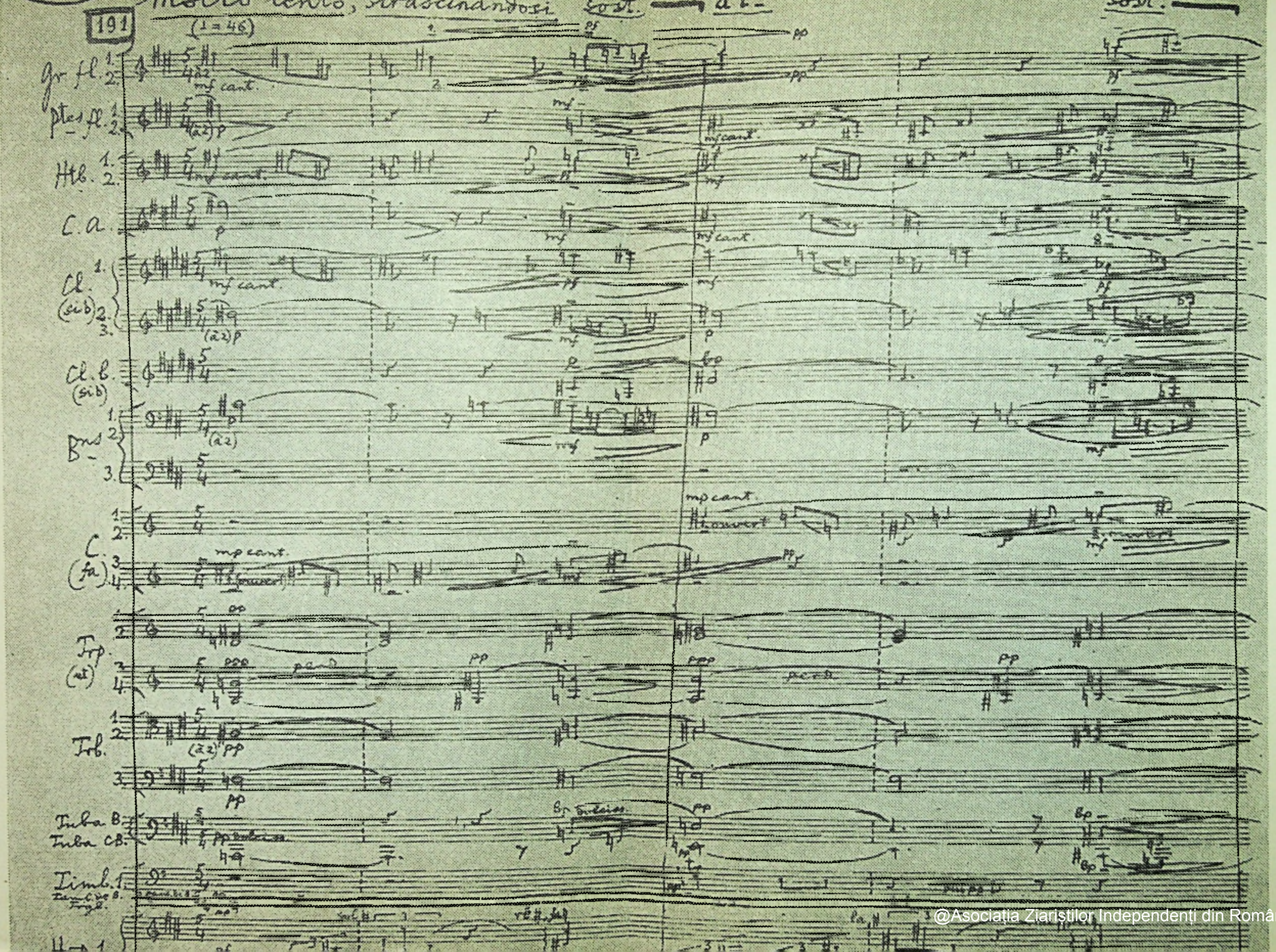

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Nu-mi aduc exact aminte cînd am văzut pentru întîia oară pe Enescu. (Efect curios de memorie! Trecutul a rămas într-o perspectivă atît de imensă, încît ceea ce s-a salvat de întuneric apare ca şi cerul cu stelele într-un plan cu două dimensiuni). Va fi fost înainte de 1916 sau după 1918? Eram oricum un adolescent. Neavînd la îndemînă nici Atlanticul nici Pacificul, contemplam aproape în fiecare după-amiază modestele ape ale lacului Cişmigiu. Atunci, într-o zi, a trecut prin preajma mea, venind dinspre Str. Schitu Măgureanu, un om care m-a uimit prin măreţia surîsului său şi în care am recunoscut pe Enescu. Într-o mînă ţinea un sicriaş asemeni unui sarcofag de copil de faraon, o cutie de fapt pentru două viori. Păşea modest, după vocabularul curent, nu distant şi nici familiar, nu teatral abstras dar nici amestecat cu strada. Mi s-a părut un zeu. Tot ce-am citit, scris de alţii, despre marele muzician, se acordă cu această întîie imagine. De o rară frumuseţe, impusă de ordinea spiritului, omul avea un facies neconvulsiv. Alţii în aceleaşi condiţii inspiră placiditatea, Enescu entuziasma ca o coloană greacă. Este cu neputinţă ca muzicianul să fi cunoscut vreodată tortura invidiei sau viermele neîncrederii. Vibraţiile muzicii reprezentau pentru el o a doua circulaţie sanguină, era zîmbitor fiindcă trăia de două ori viaţa. Undele muzicii au ca şi valurile mării darul de a lustrui feţele marilor maeştri, de a le da o netezime de sticlă antică.

Ultima dată l-am văzut pe Enescu, acum peste zece ani, acompaniind la pian pe Yehudi Menuhin. Puţin încovoiat din spate, avea acum, la întîia vedere superficială, un aspect hoffmannesc. Îşi aluneca degetele pe claviatură ca un violonist pe coarde, apăsînd clapa cu o prudenţă delicată, spre a nu dezlănţui ecouri exagerate. Schimbînd imaginea, părea mai mult un harpist. Cu ochii întredeschişi, îşi contempla pieziş elevul, şi faţa lui era fericită. Am recunoscut figura zeească de altă dată, răpită de armonii însă mai focoasă, ca a unui soare care înainte de a apune se împurpurează. Acum maestrul era în plina frenezie a încheierii operei lui de compozitor.

GEORGE CĂLINESCU

▲ ENESCU şi MENUHIN

◀ Pagină de partitură la *Oedip*, copiată de Enescu

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

. . . În seara aceea, cînd pianul și vioara se tînguiau ca două păsări care-și răspund, am cugetat la Sonata lui Franck, mai cu seamă cîntată de Enescu . . .

MARCEL PROUST

Dintre toți muzicienii pe care i-m cunoscut, îl consider pe Enescu cel mai complet, deoarece avea cele mai largi vederi, iar în creațiile sale artistice atingea culmile perfecțiunii. Și apoi trebuie să vorbesc despre demnitatea, modestia, puterea morală, pe care totdeauna le-am admirat la el. Într-o epocă în care reclama are întîietate, scumpul și marele meu prieten rămîne o pildă a artistului conștiincios care-și făurește neclintit opera, opera sa proprie, lăsînd la o parte zgomotoasele și trecătoarele frivolități pline de pretențiuni ale așa-zișilor « inovatori ». Acest fericit echilibru între marea valoare a muzicianului și senina cumpătare a omului, face din George Enescu una dintre figurile cele mai minunate și atrăgătoare ale timpului nostru.

. . . Îl socot pe Enescu drept unul dintre cele mai mari genii ale muzicii moderne în sensul bun al acestui cuvînt . . .

1955, 1962. **PABLO CASALS**

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

...Ne găsim în prezența operei capitale a unuia dintre cei mai mari maeștri; ea poate fi comparată cu cele mai înalte culmi ale artei lirice. Partitura operei Oedip este tot atît de depărtată de succedaneele wagneriene ca și de pastișele debussyene sau pucciniene. Ea este de o absolută originalitate și de o putere dramatică pur și simplu formidabilă. Dacă, în orice alt domeniu, un artist ar fi dat o operă asemănătoare, ea ar fi reprezentată în mod continuu, oferită admirației publicului și nu rezervată doar atenției muzicienilor capabili de a o descifra cu familiaritate.

1955. ARTHUR HONEGGER

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

. . . Mi-am continuat studiile în Europa, dar nu am traversat Oceanul pentru plăcerea de-a cunoaşte vechiul continent. Părinţii mei voiau pur şi simplu să întîlnească pe maeştrii de care aveam nevoie şi care se găseau la un moment dat numai în Europa. Ei n-ar fi şovăit să mă ducă şi-n Marte, dacă « maeştrii » ar fi locuit acolo. Dar dacă ne-am oprit la Paris în 1927, totul a fost numai pentru scumpul şi nobilul meu prieten George Enescu, care se afla în Franţa în acest timp. Întorcîndu-se la Sinaia l-am urmat şi eu în România. Am mers în Carpaţi să studiez pe Bach, Beethoven, Mozart, Brahms . . .

De atunci am o imensă recunoştinţă faţă de omul de caracter şi marele muzician care este George Enescu şi care mi-a transmis concepţia şi pasiunea sa faţă de artă, pasiune profundă şi rebelă faţă de orice compromis.

Dacă Enescu ar fi locuit în oraşul meu natal, San Francisco, n-aş fi consimţit niciodată să duc viaţa aceasta de nomad, să umblu prin lume, din oraş în oraş, din ţară în ţară, în căutarea muzicianului care să mă ajute cu sfaturile şi criticile lui. De fiecare dată cînd am posibilitatea, petrec luni întregi alături de George Enescu, cîntînd muzică de cameră cu el şi interpretînd în faţa lui compoziţiile vechi şi moderne pe care n-am avut încă ocazia să le învăţ şi să le asimilez. Deci nu atmosfera europeană, ci atmosfera personală a lui Enescu e aceea care mă ajută şi mă inspiră.

1934. YEHUDI MENUHIN

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Concepția dumneavoastră artistică este profund originală și convingătoare și sînt sigur că mulți dintre tinerii violoniști vă vor urma exemplul. E atît de multă poezie și tot atît avînt romantic ! V-am ascultat ieri cu multă emoție și ca urmare aș vrea să compun o nouă lucrare pentru vioară și orchestră.

Compozitorii și muzicologii români contemporani vor studia desigur în adîncime întreaga moștenire creatoare a lui Enescu, pentru că, după părerea mea, prin ea se trasează căile de dezvoltare ale muzicii României noi și libere.

1946, 1955 ARAM HACIATURIAN

Oaspeți ai festivalurilor
« GEORGE ENESCU »

CLAUDIO ARRAU

SIR JOHN BARBIROLI

ZUBIN MEHTA

CARLO ZECCHI

văzuți de SILVAN

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

JULIO CORTÁZAR

Sfîrşitul jocului

În zilele călduroase, ne duceam să ne jucăm, cu Leticia şi Holanda pe şinele din Central Argentino. Aşteptam ca mama şi mătuşa Ruth să-şi înceapă siesta, pentru a ne putea strecura pe poarta albă. Mama şi mătuşa Ruth erau întotdeauna supărate după ce spălau vasele, mai ales cînd Holanda şi cu mine ştergeam farfuriile; mereu se iscau tot felul de discuţii, scăpam linguriţele pe jos, bălmăjeam fraze pe care numai noi le înţelegeam, şi în general era o ambianţă în care mirosul de grăsime, miorlăiturile lui José şi întunericul din bucătărie sfîrşeau cu o ceartă cumplită şi cu tevatura de rigoare. Holanda se specializase în a provoca acest soi de scandaluri, de pildă lăsînd să cadă un vas abia spălat în ligheanul cu apă murdară, sau amintind, chipurile ca din întîmplare, că în casa familiei Loza existau doi servitori care făceau toată treaba. Eu aveam alte metode, preferam să o montez pe mătuşa Ruth spunîndu-i că o să-i crape mîinile dacă va continua să frece la cratiţe în loc să se ocupe numai de pahare sau de farfurii, pe care bineînţeles şi le rezerva întotdeauna mama, şi uite aşa se înfruntau pe tăcute, luptînd fiecare să-şi revendice treaba mai uşor de făcut. Cînd sfaturile şi nesfîrşitele amintiri de familie începeau să ne plictisească peste măsură, ne găseam o salvare eroică turnînd apă fierbinte pe spinarea motanului. Proverbul cu pisica care s-a fript e o

---

Julio Cortázar declara nu de mult, într-o conferinţă ţinută în Cuba, că povestirile lui « aparţin geniului numit fantastic din lipsa unui nume mai potrivit, şi se opun acelui fals realism care constă în a crede că toate lucrurile pot fi descrise şi explicate aşa cum socotea de la sine înţeles optimismul filozofic şi ştiinţific al secolului al XVIII-lea, în cadrul unei lumi guvernate mai mult sau mai puţin armonios de un sistem de legi, de principii, de relaţii de la cauză la efect, de psihologii bine definite, de geografii perfect cartografiate. În cazul meu, bănuiala că există şi o altă ordine secretă şi mai puţin comunicabilă, şi fecunda descoperire a lui Alfred Jarry, pentru care adevăratul studiu al realităţii nu stă în legi ci în excepţiile la aceste legi, au fost cîteva dintre principiile directoare în căutările mele ce tindeau să depăşească un realism mult prea naiv ». Din acest citat amplu se poate desprinde orientarea lui Cortázar spre acel « realism fantastic » prin care e de obicei caracterizată proza latino-americană a secolului nostru. Desigur, această formulă, capabilă să delimiteze în bloc proza latino-americană de cea

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

minciună gogonată, în afară de cazul că referința la apa rece se acceptă textual, pentru că José nu se ferea niciodată de apa fierbinte, ba chiar părea că bietul animal accepta de bună voie să-i turnăm pe spinare o jumătate de ceașcă cu apă la o sută de grade; sau poate ceva mai puțin — probabil că mult mai puțin — pentru că niciodată nu-i cădea părul. Parcă ardea Troia, și în balamucul încununat de splendidul si bemol al mătușei Ruth, în timp ce mama alerga să caute joarda pentru a ne da pedeapsa cuvenită, Holanda și cu mine dispăream în galeria boltită, în odăile goale din fund, unde Leticia ne aștepta citindu-l pe Ponson du Terrail, dracu știe de ce.

De obicei mama fugea după noi o bucată de vreme, dar cheful de a ne sparge capul îi trecea foarte repede, și pînă la urmă (noi încuiam ușa și îi ceream iertare cu emoționante gesturi teatrale) se plictisea și pleca repetînd mereu aceeași frază: «O s-ajungă pe drumuri golancele astea». Drumurile pe care ajungeam erau cele din Central Argentino, după ce casa se cufunda în tăcere și vedeam motanul întinzîndu-se sub lămîi, pentru a-și face și el siesta sa înmiresmată, în bîzîitul viespilor. Deschideam încetișor poarta albă, și cînd o închideam la loc, era ca și cum un șuvoi, o eliberare ne-ar fi luat de mînă, ne-ar fi cuprins tot trupul și ne-ar fi împins înainte. Atunci alergam pentru a ne lua avînt și a ne cățăra dintr-un salt pe terasamentul îngust al căii ferate și, cocoțate deasupra universului, contemplam în tăcere regatul nostru.

Regatul nostru era acesta: o curbă mare ce se sfîrșea tocmai în dreptul casei noastre; nu se vedea altceva decît pietrișul, traversele și curba dublă, iarba rară și pipernicită între bornele de piatră, unde mica, feldspatul și cuarțul — care sînt componentele granitului — străluceau ca niște diamante veritabile în soarele de la două după-amiază.

Cînd o zbugheam ca să cercetăm șinele (fără a zăbovi însă, căci ar fi fost primejdios să rămînem prea multă vreme acolo, nu atît din pricina trenului, cît pentru că cei de acasă ne-ar fi putut vedea) simțeam cum ne izbește în față dogoarea pietrelor, iar cînd ne opream în briza ce venea dinspre rîu, o căldură umedă ni se lipea de obraji și de urechi. Ne plăcea să flexionăm genunchii, să coborîm, să urcăm, să coborîm iar, pătrunzînd într-o zonă de căldură sau alta, studiindu-ne chipurile pentru a ne cîntări transpirația care în clipele acelea ni se părea ca o supă.

Și tot tăcute, priveam în depărtare șinele, sau rîul, de partea cealaltă, firicelul de apă de culoarea cafelei cu lapte.

---

europeană sau nord-americană, se dovedește insuficientă pentru caracterizarea fiecăruia din scriitorii care o ilustrează. De aceea atributului fantastic i se adaugă frecvent alte calificative, cum ar fi « magic » în cazul lui Miguel Angel Asturias și al lui Juan Rulfo, « mitic » în cazul lui Alejo Carpentier și al compatriotului lui Cortázar, argentinianul Jorge Luis Borges, ale cărui povestiri alcătuiesc, după opinia curentă, o adevărată « metafizică a miturilor înghețate ». Înrudit cu acesta din urmă și influențat de el, mai mult sub aspect stilistic, cum singur recunoaște cu mîndrie (de la Borges a deprins rigoarea, economia mijloacelor de expresie, concizia) Cortázar se deosebește totuși de compatriotul său în « substanța » operei sale. Pe cînd Borges vehiculează cu predilecție abstracțiuni metafizice, prototipuri, și impregnează totul de scepticismul său funciar, Cortázar, mai vital (dar totodată mai puțin « perfect ») caută și propune semnificații imanente, e mai aproape de satiră decît de alegorie. Borges, maestru desăvîrșit al formei, pornește de obicei de la o idee, transformînd « cultura » în literatură, în timp ce Cortázar pornește

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

După această primă inspecţie a regatului nostru, coboram pe terasament şi ne aşezam la umbra firavă a sălciilor din faţa gardului casei noastre, în dreptul porţii albe. Aici era capitala regatului, oraşul sălbatic şi sediul central al jocului nostru. Prima care începea jocul era Leticia, cea mai fericită dintre toate trei şi cea mai privilegiată. Leticia nu trebuia să şteargă vasele, nici să facă paturile, putea să-şi petreacă ziua citind şi jucîndu-se cu cuburile, iar noaptea avea voie să stea pînă mai tîrziu dacă dorea, nemaivorbind de odaia care era numai a ei, supa de oase şi toate celelalte avantaje. Încetul cu încetul a început să facă uz de aceste privilegii, şi începînd din vara trecută conducea jocul, dar eu cred că în realitate conducea regatul: cel puţin ea hotăra dinainte lucrurile, iar Holanda şi cu mine încuviinţam fără să crîcnim, aproape mulţumite. Probabil că lungile discursuri ale mamei despre felul în care trebuia să ne purtăm cu ea îşi făcuseră efectul, sau pur şi simplu că o iubeam mult şi nu ne supăra să ne fie şefă. Păcat că nu prea avea aspect de şefă — era cea mai scundă dintre toate trei şi cea mai slabă. Şi Holanda era slabă, iar eu niciodată n-am cîntărit mai mult de cincizeci de kilograme, însă Leticia era cea mai slabă dintre toate trei, şi partea proastă era că lucrul acesta se vedea imediat la gît şi la ceafă. Uneori spatele ei înţepenit o făcea să pară şi mai slabă, şi cum aproape că nu putea să mişte capul în dreapta şi-n stînga, făcea impresia unei scînduri de călcat molatice, din acelea îmbrăcate cu ceva alb, cum aveau în casa familiei Loza. O scîndură de călcat cu un capăt mai lat, pentru partea de sus, rezemată de perete. Şi ne conducea.

Cea mai mare satisfacţie era să ne închipuim că mama sau mătuşa Ruth vor afla într-o zi de jocul nostru. Dacă izbuteau să afle, avea să se işte un tărăboi nemaipomenit. Şi bemolul, şi leşinurile, nesfîrşitele declaraţii de sacrificiu şi devotament atît de rău răsplătite, potopul de invocări ale celor mai cumplite pedepse, încheiat cu prevestirea viitorului nostru, şi anume că toate trei o să ajungem pe drumuri. Ultima ameninţare ne lăsa întotdeauna paf, pentru că a ajunge pe drum ni se părea cît se poate de firesc.

Mai întîi Leticia ne trăgea la sorţi. Foloseam pietricele ascunse în mînă, numărătoarea pînă la douăzeci şi unu sau oricare altă regulă. Cînd număram pînă la douăzeci şi unu, ne imaginam că mai sînt două sau trei fetiţe şi le puneam şi pe ele la socoteală pentru a nu fi trase pe sfoară.

Dacă una din ele ieşea a douăzeci şi una, o scoteam din grup şi trăgeam din nou la sorţi, pînă ce pica una dintre noi. Atunci Holanda şi cu mine ridicam pia-

---

mai întotdeauna de la experienţa sa personală. Depăşind simpla consemnare, Cortázar, ca şi Borges, interpretează *această experienţă, şi aici intervine elementul fantastic, care slujeşte drept instrument al revelării unor semnificaţii mai adînci, ce scapă unei priviri superficiale. Frecventele exagerări, cel mai adesea groteşti, împingerea la limită a unor situaţii aparent banale, care în felul acesta se dovedesc a fi anormale, sînt procedee obişnuite în povestirile lui Cortázar.*

Avînd, ca şi Borges, un stil foarte personal, uşor de recunoscut, Cortázar foloseşte însă, spre deosebire de acesta, mai multe registre, ceea ce dă o mare varietate formală operei sale. Chiar povestirile alese de noi pentru traducere ilustrează cîteva facturi stilistice deosebite. Sfîrşitul jocului *e o povestire despre copilărie, scrisă cu mijloacele realismului « tradiţional », încărcată de lirism şi duioşie.* Casa ocupată *aparţine unei alte facturi, poate cea mai caracteristică pentru autor. Ea poate fi interpretată ca o investigaţie în noi înşine şi în lucrurile ce ne înconjoară. Frate şi soră descoperă că vechea lor*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ra și deschideam cutia cu podoabe. Presupunînd că Holanda era cea care cîștigase, Leticia și cu mine alegeam podoabele. Jocul era de două feluri: statui și măști. Măștile nu cereau podoabe, ci multă expresivitate; pentru invidie trebuie să scrîșnești din dinți, să-ți crispezi mîinile și să te schimonosești în așa fel, încît să ai un aer veninos. Pentru milă, idealul era un chip angelic, cu ochii ridicați către cer, în timp ce mîinile ofereau ceva — o cîrpă, un cocoloș de pîine, o ramură de salcie — unui sărman orfan invizibil. Rușinea și teama erau ușor de mimat; invidia și gelozia cereau un studiu mai amănunțit. Podoabele erau destinate toate jocului de-a statuile, la care aveam o libertate absolută. Pentru ca o statuie să iasă frumos trebuie bine gîndit fiecare detaliu al veșmintelor. Cea care era trasă la sorți nu putea participa la selecție. Așa era regula. Cele două rămase se sfătuiau înainte, după aceea o împodobeau. Cea aleasă trebuia să-și alcătuiască statuia în funcție de podoabele cu care-o dichiseau celelalte două, și în felul acesta jocul devenea mult mai complicat și pasionant, pentru că adesea ele făceau niște alegeri cu totul aiurea și victima se pomenea împodobită cu lucruri care nu-i ajutau nicicum, și atunci nu depindea decît de agerimea ei ca să întruchipeze o statuie reușită. De regulă, cînd ne jucam de-a măștile, cea aleasă ieșea basma curată, dar la statui, s-a întîmplat nu o dată să iasă niște dezastre îngrozitoare. Ceea ce povestesc a mers o vreme, însă lucrurile s-au schimbat în ziua în care ni s-a aruncat din tren primul bilețel. Bineînțeles, măștile și statuile întruchipate nu erau numai pentru noi, căci ne-am fi plictisit repede. Regula era ca statuia sau masca să stea la marginea taluzului, ieșind din umbra sălciilor, și să aștepte trenul de două și opt minute, care venea dinspre Tigre[1]. La această înălțime a Palermo[2]-lui trenurile trec destul de repede și nu ne rușinam să ne jucăm de-a statuile și de-a măștile. Aproape că nici nu-i vedeam pe cei care ședeau la geamuri, însă cu timpul am dobîndit o anumită rutină și știam că unii pasageri așteptau să ne vadă. Un domn cu părul alb și ochelari cu ramă de baga scotea capul pe fereastră și saluta masca sau statuia cu batista. Băieții care se întorceau de la Colegiu, stînd pe scări, ne strigau cîteva cuvinte în trecere, dar unii ne priveau cu seriozitate. De fapt, statuia sau masca nu vedea nimic din cauza efortului făcut pentru a rămîne neclintită, dar celelalte două, de sub sălcii, studiau cu

[1] Centru turistic situat la nord de Buenos Aires.
[2] Cartier periferic din Buenos Aires, aflat pe un teren înclinat.

---

casă, care păstrează amintirea strămoșilor, a părinților și a copilăriei lor, a fost « ocupată » în chip misterios. Faptul că nu se arată surprinși și se refugiază resemnați în salon ne face să bănuim că sînt alungați de propriile lor amintiri, de trecutul care-i covîrșește și le « ocupă » casa. Prezența permanentă a amintirilor îi împiedică să ducă o viață autentică în prezent, și singura salvare este să arunce cheia, cucerindu-și astfel libertatea. Prin tratarea cu prefăcută indiferență, ca pe ceva firesc, a acestor situații neobișnuite, uneori chiar halucinante, Cortázar obține efecte artistice remarcabile.

Celelalte povestiri aparțin, evident, altei facturi. Cititorul e invitat să participe la « interpretarea » situațiilor înfățișate. Sugestiile sînt mai vagi, dar pînă la urmă, după un efort le descoperă, revelația capătă o pregnanță sporită. Ingeniozitatea și umorul sînt aici mai marcate decît în povestirile anterioare.

Ultima sa carte, romanul Țînțarul, *este o încununare a întregii opere de pînă acum. S-a spus că pentru America Latină* Țînțarul *are semnificația pe care a avut-o pentru Europa*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

atenție efectul produs. Era într-o marți cînd a căzut bilețelul din cel de-al doilea vagon. A căzut foarte aproape de Holanda, care în ziua aceea întruchipa fatalitatea, și a ricoșat pînă la mine. Un bilețel îndoit de mai multe ori și legat de o piuliță. Era un scris de bărbat, destul de urît, și suna așa: «Foarte drăguțe statuile. Călătoresc la al treilea geam din vagonul al doilea. Ariel B.»

Bilețelul ni s-a părut puțin cam rece, deși necunoscutul se ostenise să lege piulița și s-o azvîrle; totuși ne-a încîntat. Am tras la sorți pentru a stabili cine să-l păstreze și am cîștigat eu. A doua zi nici una n-avea chef de joc, fiecare vrînd să vadă cum arăta Ariel B,. dar ne-a fost teamă că el va interpreta greșit dispariția noastră, așa că am tras la sorți și a ieșit Leticia. Ne-am bucurat mult, eu și Holanda, pentru că Leticia era foarte bună ca statuie, sărmana creatură! Paralizia aproape nici nu se cunoștea cînd ședea nemișcată, și era capabilă de expresii de o mare noblețe. Ca măști, alegea întotdeauna generozitatea, mila, sacrificiul, renunțarea. Pentru statui, căuta stilul Venerei noastre din salon, căreia mătușa Ruth îi spunea Venus din Nil.

În ziua aceea i-am ales podoabele cele mai frumoase, ca Ariel să-și facă o impresie bună. Am acoperit-o cu o bucată de catifea verde, în chip de tunică, și i-am pus o coroană de salcie în păr. Cum purta mîneci scurte, părea chiar o statuie greacă.. Leticia se exersă cîteva clipe la umbră, și hotărîrăm că ne vom arăta și noi, și-l vom saluta pe Ariel, cu discreție, însă cu multă amabilitate.

Leticia a fost magnifică, nu i s-a clintit nici măcar un deget cînd a trecut trenul. Cum nu putea întoarce capul, și l-a dat pe spate, lipindu-și brațele de trup atît de strîns, încît chiar părea că nu le are; în afară de verdele tunicii, aveai impresia că o privești chiar pe Venus din Nil.

La al treilea geam al celui de al doilea vagon văzurăm un băiat cu cîrlionți blonzi și cu ochi strălucitori, care ne zîmbi larg cînd descoperi că Holanda și cu mine îl salutam. Trenul trecu într-o secundă, dar la patru și jumătate încă mai discutam dacă se îmbrăca în culori deschise, dacă purta cravată roșie și dacă era nesuferit sau simpatic. Joi, eu am mimat masca deznădejdii și am primit alt bilețel care spunea: «Toate trei îmi plăceți mult. Ariel». Scotea capul și un braț pe fereastră și ne saluta rîzînd. Îi dădeam cam optsprezece ani (deși eram convinse că nu avea mai mult de șaisprezece) și căzurăm de acord că se întorcea zilnic de la vreun colegiu englez. Cel mai sigur din toate era colegiul englez — nu puteam admite vreun individ oarecare. Se vedea că Ariel era «foarte bine».

---

romanul Ulise *al lui Joyce. Este o operă de maturitate a unui scriitor care s-a maturizat încet (prima carte a publicat-o la treizeci și șase de ani), o operă de mare suflu poetic, care oferă una dintre cele mai profunde și originale viziuni ale realității sociale și culturale latino-americane. Prin ea, Cortázar se integrează orientării «noului roman latino-american», reprezentată de Carpentier, Fuentes, Vargas Llosa etc., realizînd o sinteză a preocupărilor naționale și universale. În* Țînțarul *se întîlnesc toate temele literaturii lui Cortázar. Scriitorul a realizat o lume coerentă în care elementele realiste și cele fantastice se împletesc indisolubil. Ironia capătă un loc mult mai important decît în povestiri. Criticul cuban Antón Arrufat vede în acest roman al lui Cortázar «o mare tragicomedie, o operă bufă, amestec de patetism și umor, tratînd despre lipsa de autenticitate a vieții latino-americane, despre falsitatea formelor, despre instabilitatea valorilor culturale... E o caricatură dureroasă, un* esperpento *».*

A. I.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Întîmplător, Holanda avu norocul fantastic de a fi trasă la sorți trei zile la rînd. Întrecîndu-se pe sine însăși, închipui masca deziluziei, apoi a hoției, și o statuie foarte greu de realizat, de balerină, sprijinîndu-se numai pe un picior, chiar din clipa în care trenul intra în curbă. Ziua următoare am ieșit eu și după aceea din nou; tocmai cînd întruchipam masca groazei, m-am pomenit aproape în nas cu un bilețel de la Ariel, pe care la început nu l-am înțeles: « Cea mai nostimă e cea leneșă». Leticia a fost ultima care a priceput, și atunci am văzut-o că se înroșește, s-a retras de o parte, iar Holanda și cu mine ne priveam puțin înciudate. Primul lucru care ne-a trecut prin cap, exprimîndu-l ca pe o sentință, a fost că Ariel e un tîmpit, însă nu puteam să-i spunem asta Leticiei, bietul înger, cu sensibilitatea ei și cu crucea pe care o purta în spate. Ea nu scoase o vorbă, dar înțelegînd pare-se că biletul era al ei, și l-a păstrat. În ziua aceea am ajuns acasă destul de tăcute și seara nu ne-am mai jucat de-a junta. În timpul mesei, Leticia a fost foarte veselă, și mama se uită de vreo două ori la mătușa Ruth, ca și cum ar fi vrut s-o ia martoră la propria-i bucurie. Zilele acelea tocmai i se făcea un nou tratament fortificant Leticiei și după toate semnele se simțea într-adevăr minunat. Înainte de a adormi, Holanda și cu mine discutarăm întîmplarea. Nu ne supăra bilețelul lui Ariel, căci dintr-un tren în mers lucrurile se văd așa cum se văd, însă ni se părea că Leticia profită peste măsură de avantajul pe care-l avea asupra noastră. Știa că nu-i vom spune nimic, și într-o casă în care există cineva cu un defect fizic și pe deasupra foarte orgolios, toți se prefac că-l ignoră, începînd chiar cu bolnavul, sau mai degrabă se fac că nu știu aceea ce știe celălalt. Însă nici să sari așa peste cal nu e bine, și felul în care Leticia s-a purtat la masă sau cum și-a însușit bilețelul era prea de tot. În noaptea aceea eu am avut iar coșmarele mele cu trenuri: mergeam în zorii zilei pe nesfîrșite terasamente de căi ferate, pline de șine cu noduri, în depărtare vedeam luminile roșii ale locomotivei care venea și calculam înspăimîntată dacă trenul va trece prin stînga mea, fiind terorizată în același timp de ideea că poate sosi și un rapid din spate, sau, și mai rău, că unul din trenuri va deraia și va veni peste mine. Dar a doua zi dimineață am uitat, pentru că Leticiei i-a fost foarte rău chiar de cînd s-a trezit și a trebuit s-o ajutăm să se îmbrace. Ni s-a părut că se căia întrucîtva de cele petrecute ieri și am fost mai bune cu ea, spunîndu-i că durerile se datorau faptului că mersese prea mult pe jos și că poate cel mai bine era să rămînă în camera ei și să citească ceva. Ea nu ne-a spus nimic, dar la prînz a venit la masă și, întrebată de mama, a răspuns că se simte mult mai bine și că aproape n-o mai doare spatele. Cînd a spus asta, s-a uitat la noi.

În după-amiaza aceea am ieșit cîștigătoare eu. Dar în clipa aceea mi-a venit nu știu ce și i-am spus Leticiei că-i ofeream locul meu, desigur fără a-i da de înțeles de ce. Că el o prefera pe ea, că o privea pînă nu mai putea. Cum la tragerea la sorți ieșise statuie, i-am ales niște podoabe simple, pentru a nu-i complica existența, iar ea inventă un fel de prințesă, o chinezoaică, cu un aer pudic, care privea în pămînt și-și împreuna mîinile, așa cum fac prințesele chinezoaice. Cînd sosi trenul, Holanda se retrase sub sălcii, însă eu m-am uitat și am văzut că Ariel nu avea ochi decît pentru Leticia. L-am urmărit cu privirea pînă cînd trenul a intrat în curbă, iar Leticia stătea nemișcată și deci nu știa că el o privește așa. Însă cînd a venit să se odihnească sub sălcii mi-am dat seama că știa, și că i-ar fi plăcut să rămînă așa, gătită cu podoabele, toată după-amiaza, toată noaptea.

Miercuri am tras la sorți numai Holanda și eu, deoarece Leticia ne-a spus că nu-i drept să mai participe. A cîștigat Holanda, cu norocul ei blestemat, dar scrisoarea lui Ariel a căzut lîngă mine. Cînd am ridicat-o, primul impuls a fost să

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

i-o dau Leticiei, care nu scotea o vorbă, dar m-am gîndit că nu trebuie să-i fac chiar toate gusturile şi am deschis-o pe-ndelete.

Ariel anunţa că în ziua următoare avea să coboare la staţia din apropiere şi că va veni pe rambleu pentru a sta puţin de vorbă. Totul era scris îngrozitor, însă fraza finală era frumoasă: « Salut cele trei statui cu multă stimă». Iscălitura părea un fel de cange, cu toate că se remarca o oarecare personalitate.

În timp ce-i scoteam podoabele Holandei, Leticia mă privi de cîteva ori. Am citit tare mesajul şi nimeni n-a făcut nici un comentariu, ceea ce m-a enervat, pentru că la urma urmei mîine venea Ariel, aşa că trebuia să ne gîndim la această surpriză şi să luăm o hotărîre. Dacă se afla în casă, sau dacă printr-un ghinion vreuna dintre fetele Loza s-ar fi apucat să ne spioneze, invidioase cum erau stîrpiturile alea, desigur că ar fi izbucnit un scandal monstru. Afară de aceasta, se întîmpla foarte rar să rămînem tăcute într-o astfel de împrejurare, aproape fără să ne privim, în timp ce strîngeam podoabele şi ne înapoiam pe poarta albă.

Mătuşa Ruth nu ne-a certat, pe mine şi pe Holanda, că i-am făcut baie lui José; a luat-o pe Leticia pentru a-i face tratamentul şi în sfîrşit am putut să ne vărsăm focul în linişte. Ni se părea minunat că venea Ariel, niciodată nu avusesem un astfel de prieten, căci pe vărul nostru, Tito, nu-l puneam la socoteală — un terchea-berchea care se juca doar cu cuburile şi credea în prima comuniune. Eram foarte nervoase din pricina aşteptării, şi José a plătit oalele sparte, sărmanul. Holanda a fost mai de treabă şi i-a copiat tema Leticiei. Eu nu ştiam ce să mai cred, pe de o parte mi se părea îngrozitor ca Ariel să afle, şi totuşi era cinstit ca lucrurile să fie limpezite, pentru că nimeni nu trebuie să-i facă rău celuilalt. Eu, una, voiam ca Leticia să nu sufere, căci îi era de ajuns crucea pe care o ducea în spate, şi-acum mai era şi noul tratament şi toate celelalte.

Seara, mama se miră văzîndu-ne atît de cuminţi şi ne spuse: ce minune, nu cumva ne-au mîncat limba şoarecii, apoi se uită la mătuşa Ruth şi amîndouă bănuiau, desigur, că am făcut vreo boroboaţă şi că ne mustra conştiinţa. Leticia a mîncat foarte puţin şi a spus că se simte rău şi că vrea să se ducă în camera ei şi să citească Rocambole. Holanda îi oferi braţul, cu toate că nu-i prea plăcea asta, iar eu am început să împletesc, lucru pe care-l fac numai cînd sînt nervoasă. De două ori am vrut să mă duc în odaia Leticiei, nu-mi puteam explica ce făceau ele două acolo, singure, însă Holanda se întoarse cu un aer foarte grav şi se aşeză lîngă mine fără să scoată o vorbă, pînă ce mama şi mătuşa Ruth strînseră masa. « Ea nu merge mîine. I-a scris o scrisoare şi-a zis că dacă el întreabă insistent, să i-o dăm» — şi deschizînd puţin buzunarul bluzei îmi arătă un plic violet. Apoi ne-a chemat să ştergem farfuriile şi în noaptea aceea am adormit aproape imediat, din pricina atîtor emoţii şi obosite pentru că-l îmbăiaserăm pe José.

A doua zi era rîndul meu să mă duc la piaţă după cumpărături şi toată dimineaţa n-am văzut-o pe Leticia, care n-a ieşit din camera ei. Înainte de a fi chemată la masă, am intrat o clipă la ea, şi am găsit-o rezemată lîngă geam, cu multe perne la spate şi cu volumul al IX-lea de Rocambole alături. Se vedea că se simte prost, dar începu să rîdă şi-mi povesti de o albină care nu găsea ieşirea şi de un vis caraghios pe care l-a avut. Eu i-am spus: păcat că nu vrea să vină la sălcii, dar mi-a venit atît de greu să fiu convingătoare. « Dacă vrei, putem să-i explicăm lui Ariel că eşti tulburată», i-am propus, dar ea zicea că nu, ba că e foarte liniştită. Am insistat totuşi să vină, argumentînd că adevărata dragoste nu cunoaşte piedici şi alte idei frumoase pe care le învăţasem din *El Tesoro* şi *Juventud*, dar îmi venea tot atît de greu să-i vorbesc, pentru că ea se uita pe fereastră şi părea că acuş va începe să plîngă. Pînă la urmă am plecat, spunîndu-i că mama are nevoie de mine. Prînzul a durat o veşnicie şi Holanda încasă o palmă de la mătuşa Ruth, pentru

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

că a pătat fața de masă cu sos. Nu mai țin minte cum am șters farfuriile, dar într-o clipă am ajuns la sălcii și la două ne îmbrățișam fericite și de loc geloase una pe alta. Holanda îmi înșiră tot ce trebuia să-i spunem despre statuile noastre, pentru ca Ariel să-și facă o bună impresie, deoarece băieții de liceu disprețuiesc fetele care n-au decît școala primară și nu învață decît croiala și broderia la gherghef. Cînd a trecut trenul de două și jumătate, Ariel ne făcu semne cu brațele, plin de entuziasm, iar noi, cu batistele noastre gravate, i-am făcut semne de bun-venit. Douăzeci de minute după aceea l-am văzut apropiindu-se pe rambleu, și era mai înalt decît credeam și îmbrăcat tot în gri.

Nu-mi amintesc bine despre ce am vorbit la început, el era destul de timid, deși avusese curajul să vină și să ne arunce bilețelele, și spunea lucruri bine gîndite. După aceea ne-a lăudat mult statuile și măștile și ne-a întrebat cum ne cheamă și de ce lipsește a treia. Holanda i-a explicat că Leticia n-a putut veni iar el ne spuse că-i pare rău și că Leticia e un nume frumos. După aceea ne-a istorisit cîteva întîmplări de la « Industrial », care, din păcate, nu era un colegiu englez, și vru să știe dacă-i vom arăta podoabele. Holanda ridică piatra și-l lăsarăm să le vadă. Părea să-l interezseze mult, luă în mîini cîteva podoabe și spuse: « Pe asta o avea Leticia într-o zi » sau « Asta a fost pentru statuia orientală », înțelegînd prin asta statuia chinezească. Ne-am așezat la umbra unei sălcii, iar el părea mulțumit și totuși distrat, se vedea că mai zăbovește numai pentru că era bine crescut. Cînd discuția începu să lîncezească, și asta ne-a durut mult pe amîndouă, Holanda se uită la mine de cîteva ori. Am fi vrut să plecăm cît mai repede, sau ca Ariel să nu fi venit niciodată. Ne mai întrebă o dată dacă Leticia e bolnavă și atunci Holanda s-a uitat la mine, iar eu mă gîndeam că o să-i răspundă doar că Leticia n-a putut veni. Ariel desena pe pămînt, cu o crenguță, figuri geometrice și din cînd în cînd își întorcea privirile spre poarta albă și noi știam la ce se gîndește, de aceea Holanda a făcut bine scoțînd plicul violet și înmînîndu-i-l, iar el a rămas uluit, cu plicul în mînă, apoi s-a înroșit tare, în timp ce Holanda îi spunea că e de la Leticia, și și-a pus plicul în buzunarul dinăuntru al hainei, nevrînd să-l citească în fața noastră. Am mai stat puțin, apoi ne-a zis că i-a făcut mare plăcere și e încîntat că a venit, dar mîna îi era moale și antipatică, astfel încît a fost mai bine că vizita s-a sfîrșit, cu toate că mai tîrziu nu făceam altceva decît să ne gîndim la ochii săi cenușii și la zîmbetul lui trist. Și ne mai gîndeam și la felul cum s-a îndepărtat, spunîndu-ne: « Adio », un salut pe care niciodată nu l-am auzit în casa noastră și care mi s-a părut divin și poetic. I-am povestit tot Leticiei, care ne aștepta sub lămîiul din curte, iar eu aș fi vrut s-o întreb ce conținea scrisoarea ei, dar m-am abținut, nu știu de ce, poate pentru că Leticia închisese plicul înainte de a-l încredința Holandei, așa că nu i-am mai spus nimic, doar i-am povestit cum arăta Ariel și de cîte ori a întrebat de ea — și nu era ușor de spus pentru că era ceva frumos și trist totodată, și ne dădeam seama că Leticia se simte nespus de fericită, și puțin lipsea să nu plîngă, și atunci noi i-am spus că mătușa Ruth are nevoie de noi și am lăsat-o privind la viespile din lămîi.

În seara aceea, cînd ne-am dus la culcare, Holanda mi-a spus: « De mîine se sfîrșește jocul, ai să vezi ». Totuși, se înșelase, deși nu pe de-a-ntregul, căci a doua zi, după ce-am luat masa, Leticia ne-a făcut semnul cunoscut. Noi ne-am dus să spălăm vasele, destul de îmbufnate și puțin furioase, pentru că asta ni se părea o nerușinare din partea Leticiei, și nu era frumos. Ea ne-a așteptat la poartă și mai-mai să murim de spaimă cînd, ajungînd la sălcii, am văzut-o scoțînd din buzunar colierul de perle al mamei și toate inelele, pînă și pe cel mare, cu rubin, al mătușii Ruth. Dacă fetele lui Loza ne-ar fi spionat și ne-ar fi văzut cu bijuteriile, mai mult ca sigur că mama ar fi aflat imediat și ne-ar fi omorît în bătaie,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

stîrpiturile ! Dar Leticiei nu-i era frică, şi ne-a spus că dacă o să se întîmple aşa ea singură răspunde. « Aş vrea să-mi spună mie azi ceva», adăugă fără să ne privească. Noi am scos deci podoabele, şi pe neaşteptate am vrut să fim bune cu Leticia, să-i facem toate gusturile şi asta poate pentru că în fond îi mai păstram un pic de ciudă. Cum în ziua aceea trebuia închipuită o statuie, i-am ales lucruri frumoase, care se potriveau cu giuvaerurile, multe pene de păun, pentru a i le prinde în păr, o piele care de departe părea o vulpe argintie, şi un voal roşu, pe care ea şi l-a înfăşurat pe cap în chip de turban. O vedeam că se studia repetînd statuia, dar fără să se clintească, şi cînd trenul apăru la curbă se duse şi se aşeză la marginea terasamentului cu toate bijuteriile care străluceau în razele soarelui.

Ridică braţele ca şi cum în loc de statuie ar fi închipuit o mască, şi cu mîinile arăta spre cer, în timp ce-şi dădea capul pe spate (singura mişcare pe care-o putea face) şi-şi arcui într-atît trupul încît ni s-a făcut teamă. Ne părea minunată, statuia cea mai sublimă pe care a făcut-o vreodată, şi atunci l-am văzut pe Ariel că o privea aplecat peste fereastră, o privea numai pe ea, întorcîndu-şi capul după ea fără să ne vadă pe noi, pînă ce trenul dispăru deodată. Nu ştiu de ce, amîndouă am alergat în acelaşi timp s-o sprijinim pe Leticia, care şedea cu ochii închişi şi avea toată faţa scăldată în lacrimi uriaşe. Ne respinse fără răutate. I-am ajutat totuşi să-şi ascundă bijuteriile în buzunar, şi a plecat singură acasă, în vreme ce noi ascundeam pentru ultima dată podoabele în lădiţă. Bănuiam, ştiam ce are să urmeze, cu toate acestea a doua zi ne-am dus amîndouă la sălcii, după ce mătuşa Ruth ne-a cerut să nu facem nici un zgomot pentru a n-o deranja pe Leticia care se simţea rău şi voia să doarmă. Cînd sosi trenul, nu ne-a surprins văzînd că al treilea geam e gol, şi în timp ce zîmbeam liniştite, dar puţin supărate, ni-l închipuiam pe Ariel călătorind de cealaltă parte a vagonului, calm în absenţa lui, privind la rîu cu ochii săi cenuşii.

În româneşte de N. BENGUŞ

Nimfele

După ce mi-am procurat un program tipărit pe hîrtie crem, don Pérez m-a condus la locul meu. Rîndul nouă, ceva mai la dreapta : perfect echilibru acustic. Cunosc bine teatrul Corona, şi ştiu că are capricii de femeie isterică. Pe prieteni îi sfătuiesc să nu accepte niciodată rîndul treisprezece, pentru că e ca un puţ de aer unde nu intră muzica; nici fotoliile din stînga, de unde, ca şi la teatrul Comunale din Florenţa, ai impresia că unele instrumente se desprind de orchestră, plutesc în aer, un flaut, de exemplu, începe să sune la trei metri de tine, în timp ce restul orchestrei continuă să se audă corect pe scenă, ceea ce o fi pitoresc, dar nu e de loc plăcut.

Aruncai o privire pe program. Urma să ascultăm *Visul unei nopţi de vară*, *Don Juan*, *Marea* şi *Simfonia a cincea*. Mi-am amintit de Maestru şi mi-a venit să rîd. Ca şi în alte dăţi bătrînul vulpoi îşi aranjase programul concertului cu acea insolentă arbitrarietate estetică sub care se ascundea un adînc simţ psihologic, trăsătură comună regizorilor de music-hall, virtuoşilor pianului şi organizatorilor de lupte libere. Numai eu, şi numai din plictiseală, puteam să vin la un concert unde după Strauss, urma Debussy, şi numaidecît Beethoven, împotriva tuturor regulilor omeneşti şi divine. Dar Maestrul, o, Maestrul îşi cunoştea publicul, organiza concerte pentru obişnuiţii teatrului Corona, adică oameni liniştiţi şi bine dispuşi, care preferă un lucru

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

cunoscut, chiar dacă e prost, unuia demn de cunoscut, şi pretind în primul rînd să li se respecte digestia şi liniştea. La Mendelsohn se vor simţi bine, urma Don Juan, generos şi rotund, cu părţi stridente. Debussy îi va face să se simtă artişti, căci nu oricine îi înţelege muzica. Şi apoi , piesa de rezistenţă, marele mesaj vibratoriu beethovenian, aşa bate destinul la uşă, a cincea, a victoriei, surdul genial, şi apoi repede acasă, că mîine e mult de lucru la birou.

De fapt, eu ţineam mult la Maestru, care a adus muzică bună în oraşul nostru lipsit de artă, depărtat de marile centre, unde acum zece ani nu se cînta altceva decît *Traviata* şi uvertura la *El Guarani*. Maestrul a venit în oraş adus de un impresar hotărît, şi a organizat orchestra care putea fi considerată de prima mînă. Puţin cîte puţin ne-a obişnuit cu Brahms, Mahler, impresioniştii, Strauss şi Mussorgski. La început abonaţii l-au boicotat, şi Maestrul a fost nevoit s-o ia mai încet, şi să pună multe « selecţiuni din opere » în program; apoi au început să-l aplaude pe Beethoven, dur şi neted, pe care ni-l strecura treptat şi în sfîrşit îl ovaţionau pentru orice lucru, de cum îl vedeau, ca şi acum, cînd intrarea lui stîrnise un entuziasm ieşit din comun. Dar la început de stagiune lumea are mîinile odihnite, aplaudă cu plăcere, şi în plus toţi îl iubeau pe Maestru, care se inclina sobru, fără prea mare condescendenţă, şi se întorcea către orchestră cu un aer de şef de bandă. Aveam în stînga pe doamna Jonatán, pe care n-o cunosc prea bine dar care trece drept melomană, şi care-mi spuse agitată :

— Iată, iată un om care a reuşit cum puţini reuşesc. A format nu numai o orchestră dar şi un public. Nu-i admirabil?

— Da, spusei eu cu condescendenţa mea obişnuită.

— Uneori, mă gîndesc că ar trebui să dirijeze cu faţa la sală, pentru că într-un fel şi noi sîntem orchestra lui.

— Să nu mă includeţi şi pe mine, vă rog, am spus eu. În materie de muzică sufăr de o gravă confuzie mentală. Programul ăsta, de exemplu, mi se pare groaznic. Fără îndoială însă că mă înşel.

Doamna Jonatán mă privi cu asprime şi-şi întoarse faţa, dar, după cîtva timp, amabilitatea ei fu mai puternică şi o determină să-mi dea o explicaţie.

— Programul cuprinde numai capodopere, spuse ea. Fiecare bucată a fost solicitată în mod special prin scrisori ale admiratorilor . Nu ştiţi că Maestrul îşi sărbătoreşte în seara asta nunta de argint cu muzica? Şi că orchestra sărbătoreşte cinci ani de la înfiinţare? Citiţi pe spatele programului, e un articol foarte sensibil al doctorului Palacín.

Am citit articolul doctorului Palacín în pauză, după Mendelsohn şi Strauss, care i-au adus Maestrului nenumărate ovaţii. Plimbîndu-mă prin foaier m-am întrebat de mai multe ori dacă interpretarea justifica asemenea extaz la un public care, după cîte ştiu,nu e prea generos. Însă aniversările sînt marile porţi ale prostiei, şi am presupus că admiratorii Maestrului nu erau capabili să-şi stăpînească emoţia. La bufet l-am întîlnit pe doctorul Epifanía împreună cu familia, şi m-am oprit să vorbesc cu ei cîteva minute. Fetele erau îmbujorate şi agitate, mă înconjurară ca nişte găini cotcodăcind (poţi să te gîndeşti şi la alte zburătoare) ca să-mi spună că Mendelsohn fusese formidabil, că era ca o muzică de catifea şi voal, că era de un romantism divin. Puteai să asculţi toată viaţa nocturna, iar scherzo-ul era cîntat parcă de mîini de zînă. Bebei îi plăcea mai mult Strauss pentru că era puternic, un adevărat *Don Juan* german, cu cornii şi tromboanele care-ţi făceau pielea de găină, lucru care mi s-a părut surprinzător de exact. Doctorul Epifanía ne asculta zîmbind cu indulgenţă.

— Ah, tinerii ! Se vede că nu l-aţi ascultat cîntînd pe Riesler, nici dirijînd pe Von Bülow. Alte vremuri!

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Fetele îl priveau furioase. Rosarito spuse că orchestrele erau mult mai bine dirijate decît cu cincizeci de ani în urmă, iar Beba îi contestă tatălui său orice drept de a diminua calităţile extraordinare ale Maestrului.

— Desigur, desigur, spuse doctorul Epifanéa. Şi eu spun că Maestrul e genial în seara asta. Ce foc, ce extaz ! Eu însumi n-am mai aplaudat atîta de ani de zile.

Şi-mi arătă mîinile cu care s-ar fi spus că tocmai sfărîmase o sfeclă. Curios e că pînă în acel moment avusesem impresia contrarie, mi se părea că Maestrul era într-una din acele seri cînd îl supără ficatul şi adoptă un stil uscat şi direct, fără a se risipi prea mult. Dar eram probabil singurul care gîndeam astfel, căci Cayo Rodríguez, descoperindu-mă, doar că nu mi-a sărit de gît şi mi-a spus că Don Juan fusese extraordinar şi că Maestrul era un dirijor nemaipomenit.

— Ce zici de acel moment din scherzo-ul lui Mendelsohn cînd în loc de orchestră se aude parcă un susur de voci de spiriduşi?

— De fapt, spusei eu, ar trebui mai întîi să ştiu cum sînt vocile spiriduşilor.

— Nu fii prost, spuse Cayo înroşindu-se, şi mi-am dat seama că mi-o spunea sincer înfuriat. Cum de nu eşti în stare să sesizezi atîta lucru? Maestrul este genial astăzi, dirijează ca niciodată. Nu-mi vine să cred că poţi fi atît de insensibil.

Guillermina Fontán venea grăbită spre noi. După ce repetă toate epitetele fetelor lui Epifanía, ea şi cu Cayo se priviră cu lacrimi în ochi, mişcaţi de această fraternitate în admiraţie, care pentru o clipă îi face atît de buni pe oameni. Îi priveam cu uimire, neputînd de loc să-mi explic un asemenea entuziasm; sigur că nu merg ca ei în fiecare seară la concerte şi uneori mi se întîmplă să-l confund pe Brahms cu Brückner şi invers, ceea ce în grupul lor ar fi considerat drept o ignoranţă de neiertat. Oricum, feţele lor înroşite, gîturile transpirate, dorinţa aceasta latentă de a continua să aplaude chiar şi în foaier sau în mijlocul străzii mă făceau să mă gîndesc la influenţele atmosferice, umiditate sau pete solare, lucruri care afectează îndeobşte comportarea oamenilor. Îmi amintesc că m-am gîndit în momentul acela dacă nu cumva vreun bufon repeta memorabila experienţă a doctorului Ox pentru a electriza publicul. Guillermina m-a smuls din cugetările mele, scuturîndu-mi braţul cu violenţă (de-abia ne cunoşteam).

— Şi acum vine Debussy, murmură ea în culmea excitaţiei. Această dantelă de apă, *La Mer*.

— O să fie minunat s-o ascultăm, spusei, eu, urmînd curentul marin.

— Îţi închipui cum o să o dirijeze Maestrul?

— Impecabil, îmi dădui eu cu părerea, privind-o să văd ce crede despre priceperea mea. Dar evident, Guillermina se aştepta la mai multă căldură, pentru că se întoarse spre Cayo care bea sifon ca o cămilă însetată şi amîndoi se gîndiră cu încîntare la partea doua din Debussy, şi la forţa grandioasă a celei de-a treia. Colindai prin toate culoarele, mă întorsei în foaier, şi peste tot mi se părea mişcător şi enervant să văd entuziasmul publicului pentru ceea ce ascultase. Un zumzet asurzitor de stup răscolit se infiltra puţin cîte puţin în nervi, şi eu însumi în cele din urmă mă simţeam oarecum agitat şi mi-am dublat porţia obişnuită de sifon Belgrano. Mă durea puţin că nu luam de loc parte la jocul lor, că priveam toată această lume din afară, ca un entomolog. Ce era să fac? Aşa mi se întîmplă mereu în viaţă, şi aproape că am ajuns să profit de această aptitudine de a nu mă angaja în nimic.

Cînd m-am întors în sală, toată lumea se şi aşezase şi am deranjat tot rîndul ca să ajung la locul meu. Muzicanţii intrau fără chef pe scenă, şi mi s-a părut curios faptul că lumea se instalase înaintea lor, avidă să asculte. M-am uitat spre balcoane şi galerie, o masă compactă, neagră, ca muştele pe o tavă cu prăjituri. Ceva mai încolo, în loji, costumele bărbaţilor dădeau impresia unor stoluri de corbi; cîteva lanterne electrice se aprindeau şi se stingeau, melomanii veniţi cu partitura îşi încercau instrumentele

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

de iluminat. Lumina marelui candelabru central se micşora puţin cîte puţin, şi în întunericul sălii începură să se audă aplauzele care salutau intrarea Maestrului. Mi s-a părut curioasă această înlocuire treptată a luminii prin zgomot, şi faptul că unul din simţurile mele intra în activitate tocmai atunci cînd celălalt îşi înceta funcţia. La stînga mea, doamna Jonatán bătea din palme cu putere, tot rîndul aplauda compact, dar la dreapta, cu două sau trei fotolii mai încolo, am văzut un om care stătea nemişcat, cu faţa în jos. Un orb, fără îndoială, am văzut lîngă picior mînerul strălucitor al bastonu lui său alb. Numai el şi cu mine refuzam să aplaudăm, şi m-a atras atitudinea lui. Aş fi vrut să mă aşez lîngă el, să-i vorbesc: cineva care nu aplauda în seara asta era o fiinţă demnă de interes. Două rînduri mai în faţă, fetele lui Epifanía îşi rupeau mîinile, iar tatăl lor nu se lăsa nici el mai prejos. Maestrul a salutat scurt, privind o dată sau de două ori în sus, de unde zgomotul cobora rostogolindu-se ca să se întîlnească cu cel de la parter şi din loji. Îmi părea că are un aer interesat şi perplex totodată, auzul îi arăta probabil diferenţa între un concert obişnuit şi cel de la o nuntă de argint. Ce să mai spun că *La Mer* i-a adus ovaţii aproape tot atît de mari ca cele obţinute cu Strauss, lucru de altfel de înţeles. Eu însumi m-am lăsat prins de ultima mişcare, cu zgomotele şi imensul său du-te-vino sonor, şi am aplaudat pînă ce m-au durut mîinile. Doamna Jonátan plîngea.

— Este atît de inefabil, murmură întorcînd spre mine o faţă parcă scoasă din ploaie. Atît de necrezut de inefabil.

Maestrul intra şi ieşea, cu îndemînare elegantă şi cu felul său de a se urca pe podium ca unul care deschide o licitaţie. Sculă în picioare orchestra, şi aplauzele şi ovaţiile s-au dublat. La dreapta mea, orbul aplauda uşor, cruţîndu-şi mîinile, era delicios să vezi cu cîtă zgîrcenie contribuia la acest omagiu popular, cu capul plecat, cu aer sobru şi aproape absent. Strigătele de « bravo » care se aud întotdeauna izolat şi ca nişte exprimări individuale, izbucneau din toate direcţiile . Aplauzele izbucniseră cu mai puţină violenţă decît în prima parte a concertului, dar acum cînd nu se mai aplauda *Don Joan* sau *La Mer* (sau, mai bine zis, efectul lor), ci pur şi simplu pe Maestru şi sentimentul colectiv care cuprindea sala, forţa ovaţiilor începea să se hrănească din ea însăşi, creştea din cînd în cînd şi devenea aproape insuportabilă. Enervat, am privit spre stînga, am văzut o femeie îmbrăcată în roşu care alerga aplaudînd prin mijlocul sălii, şi se opri la piciorul podiumului, de fapt la picioarele Maestrului. Înclinîndu-se să mai salute o dată, Maestrul s-a pomenit cu doamna în roşu atît de aproape, încît s-a îndreptat surprins. De la galerii însă venea un zgomot care l-a obligat să ridice capul şi să salute cum rareori o făcea, ridicînd braţul stîng. Asta a exacerbat entuziasmul, şi la aplauze se adăugă tropăitul pantofilor bătînd în podeaua sălii şi a lojilor. Era prea de tot.

Nu se făcea pauză, însă Maestrul s-a retras să se odihnească două minute, iar eu m-am sculat în picioare ca să văd mai bine sala. Căldura, umezeală şi excitarea făcuseră din majoritatea celor de faţă nişte jalnice languste asudate. Sute de batiste se mişcau ca valurile unei mări care o prelungea grotesc pe aceea pe care tocmai o auzisem. Mai mulţi alergau spre foaier, să înghită la iuţeală o bere sau o oranjadă. De teamă să nu le scape ceva, se întorceau numai bine ca să se ciocnească cu alţii care ieşeau, aşa încît la uşa principală de la parter era o mare zăpăceală. Totuşi nu se iscau certuri, oamenii se simţeau nemărginit de buni, era mai degrabă o mare îmblînzire sentimentală în care toţi se întîlneau frăţeşte şi se recunoşteau. Doamna Jonatán, prea grasă ca să rămînă pe locul său, ridica pînă la mine, tot în picioare, o faţă care semăna într-un mod straniu cu o ridiche. « Inefabil », spunea într-una, « atît de inefabil ».

Aproape că am fost bucuros că se întoarce Maestrul, pentru că toată mulţimea asta, din care fără să vreau făceam şi eu parte, îmi producea o senzaţie între milă şi greaţă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Din toată această lume, muzicanţii şi Maestrul păreau singurii demni. Şi bineînţeles orbul, la cîteva fotolii de al meu, ţeapăn şi fără să aplaude, cu o atenţie elevată, fără cea mai mică concesie.

— A cincea, — îmi şopti la ureche doamna Jonatán . Extazul tragediei.

M-am gîndit că era mai degrabă un titlu de film, şi am închis ochii. Poate încercam în acel moment să mă asimilez orbului, singura fiinţă în mijlocul acelei materii gelatinoase care mă înconjura. Şi cînd începusem să văd mici lumini verzi străpungîndu-mi pleoapele ca nişte rîndunici, prima frază din a Cincea căzu peste mine ca o paletă a unui excavator, obligîndu-mă să privesc. Maestrul era aproape frumos, cu chipul fin şi atent, făcînd să decoleze orchestra care zumzăia cu toate motoarele. În sală se făcuse o linişte deplină urmînd fulgerător aplauzelor; îmi vine chiar să cred că Maestrul a dat drumul maşinii înainte de a se fi terminat aplauzele. Prima mişcare a trecut pe deasupra capetelor noastre cu focurile sale de amintiri, simboluri, uşor şi involuntar ademenitoare. A doua, magistral dirijată, răsuna într-o sală în care aerul dădea impresia că este aprins, însă de un incendiu invizibil şi rece, care arde dinăuntru în afară. Aproape nimeni n-a auzit primul strigăt, pentru că a fost sugrumat şi scurt, însă cum fata era chiar în faţa mea, convulsia ei m-a surprins şi în acelaşi timp am auzit-o strigînd, între două acorduri prelungi de alămuri şi lemne. Un strigăt sec şi scurt ca de spasm erotic sau de isterie. Capul i s-a îndoit pe spate, deasupra acelui obiect care aducea cu un ciudat rinocer de bronz pe care îl au fotoliile de la teatrul Corona, şi în acelaşi timp picioarele ei au început să lovească cu furie podeaua în timp ce persoanele de alături îi ţineau braţele. Sus, în primul rînd de fotolii, alt strigăt, altă lovitură în podea. Maestrul încheie partea a doua şi dădu drumul direct la a treia; mă întrebam dacă un dirijor poate auzi un strigăt din sală, prins cum este de primul plan sonor al orchestrei. Fata de pe fotoliul din faţă se îndoia acum puţin cîte puţin şi cineva, poate mama sa, o mai susţinea încă de un braţ. Aş fi vrut să o ajut dar e un lucru foarte delicat să te amesteci în ceea ce se întîmplă în rîndul din faţă, în plin concert şi cu oameni necunoscuţi. Am vrut să-i spun ceva doamnei Jonatán, că femeile sînt mai indicate să se ocupe de asemenea atacuri, dar ea era cu ochii fixaţi pe spatele Maestrului, pierdută în muzică; mi s-a părut că îi străluceşte ceva sub gură, pe bărbie. Dintr-odată nu l-am mai putut vedea pe Maestru pentru că spatele rotund al unui domn în smoking se înălţa în rîndul din faţă. E foarte ciudat ca cineva să se ridice la mijlocul unei părţi, şi ciudate erau şi aceste strigăte şi indiferenţa oamenilor faţă de fata isterică. Ceva ca o pată roşie m-a făcut să privesc spre centrul sălii, şi din nou am văzut-o pe doamna care alergase în pauză să aplaude la picioarele podiumului. Înainta încet, aş fi spus că tupilîndu-se, deşi corpul ei rămînea drept, însă mă izbise tonul mersului ei, o înaintare cu paşi lenţi, hipnotici, ca cineva care se pregăteşte să facă o săritură. Privea fix pe Maestru, un moment am zărit lumina emoţiei din ochi. Un bărbat ieşi din rînd şi începu să meargă în urma ei, se găseau acum în dreptul rîndului cinci şi alte trei persoane li se adăugaseră. Muzica era pe sfîrşite, se auzeau primele mari acorduri finale, dezlănţuite cu o superbă asprime de Maestru, ca nişte mase sculpturale ţîşnind dintr-odată, înalte coloane albe şi verzi, un Karnak de sunet pe a cărui navă înaintau pas cu pas femeia roşie şi suita ei.

Între două izbucniri ale orchestrei am mai auzit încă un strigăt, acum însă zgomotul venea dintr-una din lojile din dreapta. Şi o dată cu el primele aplauze, peste muzică, nemaiputînd să se abţină, ca şi cum în această împerechere amoroasă pe care o susţineau corpul masculin al orchestrei cu imensa femelă a sălii care se dăruia, aceasta nu ar mai fi putut să aştepte plăcerea bărbatului şi s-ar fi abandonat plăcerii sale cu răsuciri şi suspine şi strigăte de o insuportabilă voluptate. Incapabil să mă mai mişc pe locul meu, simţeam cum în spatele meu se nasc parcă nişte forţe, şi paralel cum înaintează femeia în roşu şi suita ei prin centrul sălii, ajungînd în dreptul podiumului

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

tocmai în momentul cînd Maestrul, ca un matador care își înfige spada în taur, punea bagheta pe ultimul zid de sunete și se apleca în față, epuizat, ca și cum aerul în vibrație l-ar fi împuns cu elanul său final. Cînd și-a îndreptat poziția, sala întreagă era în picioare, și eu odată cu ea, iar aerul era o sticlă fărîmițată pe loc de o pădure de lănci din cele mai ascuțite, aplauzele și strigătele confundîndu-se într-o materie insuportabil de grosolană dar în același timp plină de măreție, ca o cireadă de bivoli pe șosea sau ceva asemănător. Din toate părțile, publicul se revărsa spre parter, și nici măcar nu m-a surprins să-i văd pe doi sărind din loji în sală. Strigînd ca un șobolan călcat în picioare, doamna Jonatán reuși să se desprindă de pe locul său și, cu gura deschisă și brațele întinse spre scenă, își striga în gura mare entuziasmul. Pînă în acel moment Maestrul rămăsese cu spatele parcă disprețuitor, privindu-și muzicanții probabil cu aprobare. Acum s-a întors încet și a plecat capul într-un prim salut. Fața îi era foarte albă, parcă învinsă de oboseală, și m-am gîndit un moment (între alte atîtea senzații, fragmente de gînduri, rafale instantanee din tot ceea ce mă înconjura în acest infern al entuziasmului) că putea să și leșine. A salutat pentru a doua oară, privind spre dreapta unde un bărbat blond, în smoking, tocmai sărise pe scenă urmat de alți doi. Mi s-a părut că Maestrul încerca o mișcare ca pentru a coborî de pe podium, și atunci am văzut că această mișcare avea ceva spasmodic, parcă ar fi vrut să se elibereze. Mîinile femeii în roșu îi cuprinseseră glezna dreaptă, avea fața ridicată spre Maestru și striga, cel puțin eu îi vedeam gura deschisă și presupun că striga ca și toți ceilalți, probabil ca și mine. Maestrul lăsă să-i cadă bagheta și făcu un efort să se elibereze, în timp ce spunea ceva imposibil de auzit. Cineva din suita femeii îi îmbrățișa celălalt picior, de la genunchi, în jos, și Maestrul se întoarse spre orchestră ca și cum le-ar fi cerut ajutor. Muzicanții erau în picioare, într-o mare zăpăceală de instrumente, sub lumina orbitoare a lămpilor de scenă. Pupitrele cădeau ca niște spice, pe măsură ce pe cele două părți ale scenei se urcau bărbați și femei din sală, așa încît nu se mai putea ști care erau muzicanții. De aceea Maestrul, văzînd că un bărbat se cățăra prin spatele podiumului, se agăță de el ca să-l ajute să se smulgă din mîinile femeii și a suitei ei care îi acoperiseră picioarele, și în acel moment și-a dat seama că bărbatul nu era din orchestră și a vrut să-l respingă, dar celălalt l-a prins în brațe aproape cu sila, și corpul Maestrului se pierdu într-un vîrtej de oameni care îl înfășurau și îl duceau în dezordine. Pînă în acest moment privisem totul cu un fel de spaimă lucidă, pe deasupra sau pe dedesubtul celor ce se întîmplau, dar exact atunci mi-a atras atenția un strigăt ascuțit în dreapta mea și am văzut că orbul se ridicase în picioare și-și agita brațele ca niște aripi de moară, strigînd, cerînd, implorînd ceva. A fost prea mult, n-am mai putut să asist în continuare, m-am simțit părtaș, amestecat în această revărsare de entuziasm, și la rîndul meu am alergat spre scenă și am sărit printr-o parte, tocmai cînd o mulțime delirantă îi înconjura pe violoniști, le smulgea instrumentele (se auzeau troznind și crăpînd ca niște imenși cărăbuși cafenii) și începea să-i tragă de pe scenă în sală, unde alții așteptau pe muzicanți ca să-i îmbrățișeze și să-i înece în vîrtejuri confuze. Curios este că nu aveam nici o dorință să contribui la aceste demonstrații, ci doar să fiu acolo și să văd ce se întîmplă, detașîndu-mă de acest omagiu nemaiauzit. Aveam mintea destul de limpede ca să mă întreb pentru ce muzicanții nu fugeau cît îi țineau picioarele printre sofite, și deodată mi-am dat seama că nu se putea, pentru că legiuni de ascultători blocaseră cele două laturi ale scenei, formînd un cordon mișcător care înainta călcînd în picioare instrumentele, făcînd să zboare pupitrele, aplaudînd și vociferînd în același timp, într-o larmă monstruoasă care începea să-mi țiuie în urechi ca și liniștea. Văzui cum alerga spre mine un tip gras care ducea un clarinet în mînă, și am fost tentat să-l agăț în trecere sau să-i pun piedică pentru ca publicul

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

să-l poată prinde. Nu m-am putut hotărî, şi o doamnă cu faţa gălbejită şi cu un decolteu imens pe care galopau grămezi de perle m-a privit cu ură scandalizată, a trecut pe lîngă mine şi a pus mîna pe clarinetist, care chiţcăi slab încercînd să apere instrumentul. Fu luat între doi bărbaţi şi muzicantul a fost silit să se lase purtat în partea sălii unde zăpăceala atingea culmea.

Strigătele întreceau acum aplauzele, lumea era prea ocupată să-i îmbrăţişeze şi să-i atingă cu palma pe muzicanţi pentru ca să mai poată aplauda, aşa încît zgomotul devenea din ce în ce mai ascuţit, rupt ici şi colo de adevărate urlete între care mi s-a părut că disting unele de culoarea specială pe care o dă suferinţa, aşa că mă întrebam dacă în cursa şi în săriturile astea n-or fi fost cîţiva care să-şi fi rupt braţele şi picioarele, şi la rîndul meu m-am întors în sală, acum cînd scena era goală şi muzicanţii pe mîna admiratorilor care îi purtau în toate părţile, unii spre loji unde abia se ghiceau mişcări învălmăşite, alţii spre culoarele înguste care conduc lateral spre foaier. Dinspre loji veneau strigătele cele mai violente, ca şi cum muzicanţii, incapabili să reziste la presiunea atîtor îmbrăţişări, ar fi cerut cu disperare să-i lase să respire. Oamenii din sală se îngrămădeau în faţa uşilor lojilor de la balcon, şi cînd am dat fuga printre fotolii ca să mă apropii de una din ele, zăpăceala era în toi, luminile au scăzut brusc reducîndu-se la o lumină stacojie care abia lăsa se se distingă chipurile, în timp ce corpurile deveneau umbre epileptice, într-o îngrămădeală de volume informe încercînd să se respingă sau să se confunde unele cu altele. Mi s-a părut că disting părul argintiu al Maestrului în a doua loje pe partea mea, dar în acelaşi moment a dispărut ca şi cum ar fi fost obligat să cadă în genunchi. Lîngă mine auzii un strigăt aspru şi violent, şi o văzui pe doamna Jonatán şi pe una din fetele lui Epifanía precipitîndu-se spre loja Maestrului care era înconjurat de femeia îmbrăcată în roşu şi de suita sa. Cu o sprinteneală de necrezut, doamna Jonatán îşi puse un picior între cele două mîini ale fetei lui Epifanía, care îşi încrucişă degetele pentru a-i face o scară, şi se azvîrli cu capul în interiorul lojei. Fata lui Epifanía s-a uitat la mine, recunoscîndu-mă, şi mi-a strigat ceva, probabil s-o ajut să se urce, dar nu i-am dat atenţie şi am rămas departe de lojă, neavînd chef să mă alătur unor indivizi absolut înnebuniţi de entuziasm, care se băteau între ei cu violenţă. Lui Cayo Rodríguez, care se remarcase pe scenă prin înverşunarea cu care îi dădea jos pe muzicanţi în sală, tocmai îi spărseseră nasul printr-un ghiont, şi mergea clătinîndu-se dintr-o parte în alta cu faţa acoperită de sînge. Nu mi-a făcut cîtuşi de puţin milă, nici măcar cînd l-am văzut pe orb tîrîndu-se pe jos, lovindu-se de scaune, pierdut în această pădure simetrică, fără puncte de referinţă. Nu mă mai interesa nimic, voiam doar să ştiu dacă strigătele aveau să înceteze dintr-odată, pentru că dinspre loji se auzeau încă urlete pătrunzătoare pe care publicul din sală le repeta în cor, neobosit, în timp ce fiecare încerca să-i dea de-o parte pe ceilalţi şi să pătrundă în loji. Evident, culoarele exterioare erau înţesate, căci asaltul cel mare se dădea chiar din sală, fiecare încercînd să sară cum făcuse doamna Jonatán. Vedeam toate aceastea, îmi dădeam seama de totul, şi în acelaşi timp nu simţeam nici cea mai mică dorinţă să mă alătur învălmăşelii, aşa încît indiferenţa mea îmi producea o stranie senzaţie de vină, ca şi cum comportarea mea ar fi fost scandalul final şi absolut al acestei seri. Aşezîndu-mă într-un loc retras am lăsat să treacă minutele, în timp ce simţurile mele înregistrau puţin cîte puţin descreşterea imensei larme disperate, slăbirea strigătelor care în sfîrşit încetară, retragerea confuză şi zgomotoasă a unei părţi a publicului. Cînd mi s-a părut că se putea ieşi, am trecut prin mijlocul sălii şi am traversat culoarul care dă în foaier. Unul cîte unul oamenii se mişcau ca beţi, uscîndu-şi mîinile sau gura cu batista, netezindu-şi hainele, aranjîndu-şi gulerul. În foaier am văzut cîteva femei

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

care căutau oglinda şi scotoceau în geantă. Una dintre ele probabil că se rănise fiindcă avea sînge pe batistă. Le-am văzut ieşind în fugă pe fetele lui Epifanía; păreau furioase că nu ajunseseră la loji, şi m-au privit de parcă eu aş fi fost vinovat. Cînd am crezut că au ieşit, am pornit-o şi eu spre scara de ieşire, şi în acest moment apărură în foaier femeia îmbrăcată în roşu şi suita sa. Bărbaţii mergeau în urmă ca şi înainte, şi încercau să se acopere unul pe altul ca să nu li se vadă hainele rupte. Dar femeia îmbrăcată în roşu mergea în frunte, privind semeţ, şi cînd m-am aflat în dreptul ei am văzut că-şi trecea limba peste buze, încet şi cu lăcomie, peste buzele care zîmbeau.

Casa noastră

Ne era dragă casa noastră, încăpătoare şi veche (astăzi cînd casele vechi sînt dărîmate pentru o mai rentabilă vînzare a materialului), păstrînd amintirea străbunicilor, a bunicului dinspre tată, a părinţilor şi a întregii copilării.

Irene şi cu mine ne obişnuisem să stăm singuri în ea, ceea ce era de-a dreptul o nebunie, căci în casa aceea puteau să locuiască foarte bine chiar şi opt persoane. Dimineaţa, începînd de la şapte, făceam curat, şi pe la unsprezece lăsam în grija Irenei ultimele încăperi şi treceam la bucătărie. Mîncam la amiază, întotdeauna la aceeaşi oră; apoi nu mai aveam decît de spălat cîteva farfurii murdare. În timpul mesei ne gîndeam întotdeauna cu plăcere la casa mare şi tăcută, la curăţenia pe care o păstram, fără să avem nevoie de nici un ajutor. Uneori aveam impresia că din cauza ei nu ne căsătorisem. Irene a respins doi pretendenţi fără nici un alt motiv; María Esther a murit înainte să mă fi logodit cu ea. Împlinisem patruzeci de ani, cu ideea neîmpărtăşită că menajul nostru de fraţi, senin şi fără complicaţii, era încheierea necesară a şirului de generaţii stabilite în casă o dată cu străbunicii noştri. Urma să murim acolo într-o bună zi, nişte veri îndepărtaţi şi indiferenţi aveau să rămînă cu casa şi să o demoleze pentru a cîştiga ceva din vînzarea terenului şi a cărămizilor; sau poate chiar noi aveam s-o dărîmăm fără milă înainte de a fi prea tîrziu.

Irene era o fiinţă făcută să nu supere pe nimeni. În afară de treburile ei matinale, îşi petrecea restul zilei tricotînd pe sofaua din dormitor. Nu ştiu pentru ce tricota atîta, îmi închipui că femeile tricotează găsind în asta supremul pretext pentru a nu face nimic. Nu e cazul Irenei, care tricota doar lucruri necesare, pentru iarnă, ciorapi pentru mine, şaluri şi jachete pentru ea. Uneori lucra o vestă ca imediat după aceea s-o desfacă în cîteva secunde, fiindcă ceva nu-i plăcea; mă distra să mă uit la grămada de lînă încreţită din coşuleţ, care refuza să-şi piardă forma obţinută doar pentru cîteva ore. În fiecare sîmbătă mă duceam în centru să-i cumpăr lînă; Irene avea încredere în gusturile mele, îi plăceau culorile pe care i le alegeam şi n-a trebuit niciodată să duc înapoi vreun scul. Profitam de aceste ieşiri ca să dau o raită prin librării şi să întreb în zadar dacă e ceva nou din literatura franceză. Din 1939, în Argentina nu sosea nimic de valoare.

Vreau însă să povestesc despre casă, despre casă şi despre Irene, fiindcă eu nu prezint nici o importanţă. Mă întreb ce s-ar fi făcut Irene fără tricotat. Poţi să reciteşti o carte, dar e absurd să lucrezi din nou un pulover pe care l-ai terminat odată. Într-o zi am descoperit lada de sub comoda din lemn de camfor plină cu fulare albe, verzi, mov. Erau ţinute în naftalină, îngrămădite ca într-o mercerie;

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

n-am îndrăznit s-o întreb pe Irene ce avea de gînd să facă cu ele. N-aveam nevoie să ne cîştigăm existenţa, în fiecare lună ne sosea arenda de la moşie şi banii sporeau mereu. Pe Irene însă o distra numai tricotatul, avea o îndemînare uimitoare, iar eu îmi petreceam ore întregi uitîndu-mă la mîinile ei, ca nişte arici de argint, la andrelele care umblau încoace şi încolo, la coşuleţele de pe jos în care ghemele se învîrteau fără oprire. Era frumos.

Cum să nu-mi amintesc de împărţirea casei? Sufrageria, o sală cu goblene, biblioteca şi trei dormitoare mari se aflau în partea mai retrasă, cea care dă spre Rodríguez Peña. Această parte era despărţită doar printr-un culoar cu uşă masivă de stejar de aripa din faţă, unde aveam baia, bucătăria, dormitoarele noastre şi holul, în care dădeau cele două dormitoare şi culoarul despărţitor. Intrai în casă printr-un vestibul cu majolică şi o uşă de sticlă care dădea în living. Aşa că intrai prin vestibul, deschideai uşa de sticlă şi treceai în hol, de o parte şi de alta erau uşile dormitoarelor noastre, şi în faţă culoarul care conducea la aripa mai retrasă; mergeai drept înainte pe culoar, intrai pe uşa de stejar şi dincolo de ea începea cealaltă parte a casei, sau chiar în faţa uşii puteai să o iei la stînga şi să mergi printr-un culoar mai strîmt la bucătărie şi la baie. Dacă uşa era deschisă, îţi dădeai seama că de fapt casa era foarte mare; altfel, lăsa impresia unui apartament ca cele care se construiesc în ziua de azi, unde abia ai loc să te mişti; Irene şi cu mine stăteam tot timpul în partea aceasta a casei, aproape niciodată nu treceam de uşa de stejar, decît ca să facem curat, fiindcă e de neînchipuit cît praf se adună pe mobile. O fi Buenos Aires un oraş curat, însă asta datorită locuitorilor săi. E prea mult praf în aer, e de-ajuns o adiere de vînt ca să găseşti imediat praf pe marmura consolei şi între romburile de macrame; abia îl scoţi cu pămătuful, pluteşte prin aer şi rămîne suspendat o clipă, după aceea se depune din nou pe mobilă şi pe pian.

Îmi voi aminti întotdeauna cu claritate, pentru că s-a petrecut simplu şi fără circumstanţe inutile. Irene tricota în dormitorul ei, era opt seara şi dintr-o dată mi-a venit ideea să pun ceainicul la foc. Am luat-o pe culoar, pînă în faţa uşii de stejar, care era întredeschisă, şi cînd am vrut să cotesc spre bucătărie, am auzit ceva în sufragerie sau în bibliotecă. Era un zgomot imprecis şi surd, ceva ca un scaun răsturnat pe un covor sau un murmur de conversaţie. L-am auzit, tot atunci, sau la o secundă după aceea în fundul culoarului care unea uşa cu camerele acelea. M-am azvîrlit peste uşă înainte de a fi prea tîrziu, am închis-o dintr-o lovitură rezemîndu-mă de ea cu tot corpul; din fericire cheia era pe partea noastră şi pentru mai mare siguranţă am tras şi zăvorul.

M-am dus la bucătărie, am încălzit ceainicul, şi cînd m-am întors i-am spus Irenei:

— A trebuit să închid uşa culoarului. Au ocupat partea din fund.

A scăpat lucrul din mînă şi m-a privit grav cu ochii ei obosiţi.

— Eşti sigur?

Am dat din cap.

— Atunci, spuse ea adunîndu-şi andrelele, o să trebuiască să stăm în partea asta.

Eu pregăteam foarte grijuliu ceaiul, dar ea n-a putut să-şi reia lucrul decît după cîtva timp. Îmi amintesc că tricota o jachetă gri; o jachetă care mie îmi plăcea.

Primele zile ne-a venit greu pentru că aveam amîndoi în partea ocupată multe lucruri la care ţineam. Cărţile mele de literatură franceză, de exemplu, se găseau toate în bibliotecă. Irene simţea lipsa unor carpete, sau a unor papuci foarte călduroşi pentru iarnă. Eu regretam pipa din lemn de ienupăr şi probabil Irene se gîndea

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

la o sticlă de Hesperidină de mulți ani. Adesea (însă numai în primele zile) închideam cîte un sertar de la comodă și ne priveam cu tristețe.

— Nu-i aici.

Încă un lucru pierdut o dată cu tot ceea ce lăsasem în cealaltă parte a casei.

Am avut în schimb și avantaje. Curățenia s-a simplificat într-atît, încît chiar dacă ne sculam foarte tîrziu, de exemplu la nouă și jumătate, nici nu se făcea unsprezece și terminam toată treaba. Irene s-a obișnuit să vină cu mine la bucătărie și să mă ajute să pregătesc prînzul. Am chibzuit îndelung și am hotărît următoarele: eu să gătesc de prînz, iar Irene să pregătească mîncarea rece pentru seară. Asta ne-a bucurat pentru că e așa de incomod seara să ieși din dormitor și să începi să gătești. Acum ne mulțumeam cu masa în dormitorul Irenei și cu castroanele de răcituri.

Irene era mulțumită pentru că îi rămînea mai mult timp pentru tricotat. Eu eram puțin dezorientat din cauza cărților, dar ca să n-o mai supăr pe soră-mea am început să revizuiesc colecția de timbre rămasă de la tata, și asta mă ajuta să-mi omor timpul. Ne distram bine, fiecare cu ale lui, stînd aproape tot timpul împreună în dormitorul Irenei, care era mai comod. Uneori Irene îmi spunea:

— Ia te uită ce model mi-a venit în cap. Nu-i așa că aduce cu o frunză de trifoi?

O clipă mai tîrziu, eu eram acela care îi arătam un pătrățel de hîrtie ca să vadă valoarea unui timbru din Eupen sau Malmedy. Ne simțeam foarte bine. și puțin cîte puțin am început să nu ne mai gîndim. Poți trăi și fără să te gîndești.

Lucrurile s-au repetat aproape întocmai, dar consecințele au fost altele. Peste noapte mi s-a făcut sete și înainte de a ne culca i-am spus Irenei că mă duc pînă la bucătărie să-mi iau un pahar cu apă. Din ușa dormitorului (ea tricota) am auzit un zgomot în bucătărie; în bucătărie sau poate în baie, nu știu, deoarece colțul culoarului amortiza sunetul. Văzînd cît de brusc m-am oprit, Irene a venit lîngă mine fără să scoată nici un cuvînt. Am rămas pe loc ascultînd zgomotele, dîndu-ne clar seama că erau de partea asta a ușii de stejar, în bucătărie și în baie, sau chiar în culoar, acolo unde începea colțul, aproape, lîngă noi.

Nici măcar nu ne-am privit. Am strîns-o pe Irene de braț și am silit-o să fugă cu mine pînă la ușa cu geam, fără să privim înapoi. Zgomotele se auzeau mai tare, tot surde însă, în spatele nostru,. Am trîntit după noi ușa și ne-am oprit în vestibul. Nu se mai auzea nimic.

— Au ocupat partea asta, Irene. Lucrul îi atîrna în mînă, și firele de lînă ajungeau pînă la ușă, pierzîndu-se sub ea. Cînd își dădu seama că ghemele rămăseseră de partea cealaltă, zvîrli lucrul din mînă fără să-l privească.

— Ai avut timp să iei ceva? am întrebat-o, așa, fără rost.

— Nu, nimic.

Rămăsesem cu ce aveam pe noi. Mi-am amintit de cei cinsprezece mii de pesos din dulapul din dormitor. Dar acum era prea tîrziu.

Aveam ceasul la mînă, așa că am văzut că era unsprezece noaptea. Mi-am petrecut brațul pe după mijlocul Irenei (care cred că plîngea) și am ieșit astfel în stradă. Înainte de a ne îndepărta m-au cuprins părerile de rău, am închis cu grijă ușa de la intrare și am aruncat cheia în șanț. Nu cumva să-i dea cuiva prin cap să fure, și să intre în casă, la o oră ca aceea, și cu casa ocupată.

În romînește de IRINA IONESCU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Acefalie

Unui domn i-au tăiat capul, dar cum după aceea a izbucnit o grevă, şi n-au mai apucat să-l îngroape, domnul a fost silit să trăiască mai departe fără cap şi să se descurce cum poate.

Băgă de seamă, chiar din primul moment, că patru din cele cinci simţuri îl părăsiseră o dată cu pierderea capului. Înzestrat numai cu simţul tactil, însă plin de bune intenţii, domnul se aşeză pe o bancă în piaţa Lavalle şi începu să pipăie frunzele copacilor una cîte una, încercînd să le distingă şi să le spună numele. Astfel, după cîteva zile putu să aibă certitudinea că înşirase pe genunchi o frunză de eucalipt, una de platan, una de magnolie şi o pietricică verde.

Cînd domnul îşi dădu seama că aceasta din urmă era o piatră verde, rămase două zile perplex. Piatră era corect şi posibil, însă nu verde. Pentru a-şi demonstra asta, încercă să-şi imagineze că piatra e roşie, dar în aceeaşi clipă, în faţa acestei flagrante minciuni, acestei pietre roşii cu desăvîrşire false, simţi un fel de repulsie profundă, un refuz, din moment ce piatra era absolut verde, ca un disc şi foarte dulce la pipăit.

Cînd îşi dădu seama că piatra mai era şi dulce, domnul rămase o vreme buimac de atîta uimire, apoi optă pentru bucurie, sentiment întotdeauna preferabil, mai ales că-şi dădea seama că, asemeni acelor insecte care-şi regenerează părţile amputate, era capabil să simtă cu atît mai intens. Stimulat de acest fapt, părăsi banca din piaţă şi coborî pe Calle Libertad pînă la Avenida de Mayo, unde, cum îndeobşte se ştie, abundă mîncărurile cu sos, specifice restaurantelor spaniole. Luînd cunoştinţă de acest detaliu care-i restituia un nou simţ, domnul se îndreptă aproximativ spre răsărit sau spre apus — căci de asta nu mai era sigur — şi merse fără istov, aşteptînd dintr-o clipă în alta să audă ceva, auzul rămînînd singurul simţ care-i mai lipsea. Prin urmare, vedea un cer lăptos ca în zorii zilei, şi pipăia propriile mîini cu degetele-i umede şi unghiile care i se înfigeau în carne, simţea un miros de sudoare, iar în gură avea un gust de metal şi de coniac. Îi lipsea numai auzul şi, într-adevăr, deodată auzi, dar fu ca o aducere-aminte, pentru că ceea ce auzea erau cuvintele de altădată ale duhovnicului închisorii, cuvinte de mîngîiere şi speranţă, foarte frumoase în sine, avînd însă din păcate ceva tare învechit, ceva de cuvinte repetate de prea multe ori, uzate din pricina atîtor şi atîtor rostiri.

Temă pentru o carpetă

Generalul are numai optzeci de oameni, iar inamicul cinci mii.

În cortul său, generalul înjură şi plînge. Apoi scrie o proclamaţie inspirată pe care porumbei mesageri o duc în tabăra duşmanilor. Două sute de infanterişti trec de partea generalului. Urmează o încăierare pe care generalul o cîştigă cu uşurinţă, şi două regimente trec în rîndurile sale.

Trei zile mai tîrziu, inamicul are numai optzeci de oameni, iar generalul cinci mii.

Atunci generalul scrie altă proclamaţie, şi şaptezeci şi nouă de oameni trec de partea sa. Nu rămîne decît un singur duşman, înconjurat de armata generalului, care aşteaptă în tăcere.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Se scurge noaptea, dar inamicul nu trece de partea sa.
În cortul său, generalul înjură şi plînge. În zori, inamicul îşi scoate încet sabia din teacă şi înaintează spre cortul generalului. Intră şi-l priveşte.
Armata generalului se destramă. Răsare soarele.

Proprietăţile unui jilţ

În casa familiei Jacinto există un jilţ pentru a muri.
Cînd vreunul dintre ai lor îmbătrîneşte, într-o zi e poftit să se aşeze în jilţ, care-i un jilţ ca toate celelalte, atît că are o steluţă argintată chiar în mijlocul spetezei. Cel poftit suspină, dă uşor din mîini ca şi cum ar vrea să refuze invitaţia, apoi se duce să se aşeze în jilţ şi moare.
În absenţa mamei, copiii, ştrengari ca-ntotdeauna, se distrează încercînd să păcălească musafirii şi-i poftesc să ia loc în jilţ. Cum musafirii sînt însă avertizaţi şi ştiu că despre acest lucru nu trebuie nici măcar să se vorbească, se uită urît la copii şi se scuză cu nişte cuvinte ce nu se folosesc niciodată cînd se vorbeşte cu copiii, şi asta-i distrează grozav. Musafirii găsesc vreun pretext oarecare pentru a nu se aşeza, dar pînă la urmă mama îşi dă seama de ce s-a întîmplat şi cînd vine vremea culcării copiii se aleg cu nişte chelfăneli straşnice. Dar cum nu se învaţă minte, din cînd în cînd izbutesc să păcălească cîte un musafir naiv, pe care-l conving să se aşeze în jilţ. În asemenea cazuri părinţii se fac că plouă, de teamă ca nu cumva vecinii aflînd de proprietăţile jilţului să-l ceară cu împrumut pentru a aşeza în el pe cine ştie cine din familie sau dintre prieteni.
Între timp copiii cresc şi vine o zi cînd, fără să ştie de ce, nu se mai interesează de jilţ şi de invitaţi, ba chiar evită să intre în salon şi preferă să facă un ocol prin curte, iar părinţii, ajunşi la adînci bătrîneţi, încuie uşa salonului şi scrutează cu atenţie chipul copiilor, vrînd parcă să le citească gîndurile. Copiii le ocolesc privirile şi spun că e vremea să stea la masă sau să meargă la culcare. A doua zi dimineaţa tatăl se scoală cel dintîi şi se duce întotdeauna să constate dacă uşa salonului e tot încuiată, sau dacă vreunul dintre copii n-a deschis-o, pentru a se putea zări jilţul din sufragerie, căci steluţa de argint străluceşte şi pe întuneric, şi se vede perfect din orice colţ al sufrageriei.

Poveste fără morală

Un om vindea strigăte de cuvinte, şi-i mergea destul de bine, căci întotdeauna se găseau destui care să întrebe de preţ şi să se tocmească.
Omul se învoia întotdeauna, aşa că izbuti să vîndă felurite strigăte de vînzători ambulanţi, cîteva suspine cumpărate de nişte cucoane rentiere, apoi cuvinte pentru consemne, sloganuri, introduceri şi idei false.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

În fine, într-o zi, omul ajunse la concluzia că sosise ceasul să ceară audienţă micului tiran al ţării, care se asemăna cu toţi colegii săi, şi care-l primi înconjurat de generali, secretari şi ceşti de cafea.

— Am venit să vă vînd ultimele dumneavoastră cuvinte, spuse omul. Sînt deosebit de importante, pentru că dumneavoastră nu veţi izbuti niciodată să le găsiţi imediat şi, evident, va trebui să le rostiţi în neîndurătoarea clipă de pe urmă, pentru a schiţa mai lesne un destin istoric retrospectiv.

— Tradu-mi ceea ce spune, porunci micul tiran.

— Vorbeşte în argentiniană, excelenţă !

— În argentiniană? Atunci de ce nu înţeleg nimic?

— Aţi înţeles foarte bine, spuse omul. Repet că am venit să vă vînd ultimele dumneavoastră cuvinte.

Micul tiran ţîşni în picioare, cum se obişnuieşte în astfel de împrejurări, şi, stăpînindu-şi un fior, porunci ca omul să fie arestat şi băgat într-una din acele celule speciale ce există întotdeauna în asemenea ambianţe guvernamentale.

— Păcat, spuse omul în timp ce-l ridicau. Adevărul e că dumneavoastră veţi dori să rostiţi aceste ultime cuvinte cînd va sosi ceasul şi fără îndoială va trebui să le rostiţi pentru a schiţa mai lesne un destin istoric retrospectiv. Vreau să vă vînd tocmai ceea ce dumneavoastră veţi dori să spuneţi, în aşa fel încît să nu existe nici un echivoc. Însă cum dumneavoastră nu primiţi tîrgul, şi deci nu veţi învăţa aceste cuvinte dinainte, cînd va veni clipa în care acestea vor vrea să ţîşnească pentru prima dată, e de la sine înţeles că nu le veţi putea rosti.

— Şi de ce să nu le pot rosti, dacă sînt tocmai cuvintele pe care voi dori să le spun? întrebă micul tiran, luîndu-şi o altă ceaşcă de cafea.

— Pentru că spaima vă va împiedica, răspunse cu tristeţe omul. Cum veţi fi cu ştreangul de gît, numai în cămaşă şi tremurînd de frică şi de frig, dinţii vă vor clănţăni şi nu veţi putea articula nici măcar un singur cuvînt. Călăul şi cei de faţă, printre care se vor afla şi unii dintre aceşti domni, vor aştepta, din consideraţie, cîteva minute, însă cînd din gura dumneavoastră va ţîşni doar un geamăt întretăiat de sughiţuri şi rugăminţi de iertare — pentru că acestea, da, le veţi putea articula fără efort — işi vor pierde răbdarea şi vă vor spînzura.

Plini de indignare, cei de faţă, mai cu seamă generalii, îl înconjurară pe tiran,cerîndu-i ca omul să fie imediat împuşcat. Dar micul tiran, palid-ca-moartea, îl scoase de acolo în pripă şi se izolă cu el pentru a-i cumpăra ultimele sale cuvinte. Între timp, generalii şi secretarii, umiliţi de afrontul primit, puseră la cale o lovitură de stat şi în dimineaţa următoare îl arestară pe micul tiran în timp ce mînca struguri în pavilionul său preferat. Pentru că nu-şi putu rosti ultimele cuvinte, îl uciseră pe loc cu un glonte. După aceea începură să-l caute pe vînzătorul de cuvinte, care nu mai era în clădirea guvernamentală, şi nu trecu mult pînă să-l găsească, căci umbla prin piaţă vînzînd proclamaţii saltimbancilor. Urcîndu-l într-o dubă a închisorii, îl duseră la fortăreaţă şi-l torturară, pentru a-l sili să mărturisească ce ar fi putut fi ultimele cuvinte ale micului tiran. Cum însă nu izbutiră să-i smulgă mărturia, îl uciseră cu o lovitură de picior. Vînzătorii ambulanţi, care-i cumpăraseră strigătele, începură să le strige pe la răspîntii, iar unul dintre aceste strigăte servi mai tîrziu ca parolă contrarevoluţiei care sfîrşi cu generalii şi secretarii. Înainte de a muri, unii dintre aceştia se gîndiră vag că în realitate totul nu fusese decît un şir grosolan de aiureli şi că strigătele şi cuvintele erau lucruri care la rigoare se puteau vinde, însă nu cumpăra, oricît ar părea de absurd.

Şi au putrezit toţi — micul tiran, omul, şi generalii, şi secretarii — dar strigătele continuau să răsune din cînd în cînd pe la răspîntii.

În româneşte de N. BENGUŞ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

VIEIRA DA SILVA — Marile construcţii — 1956

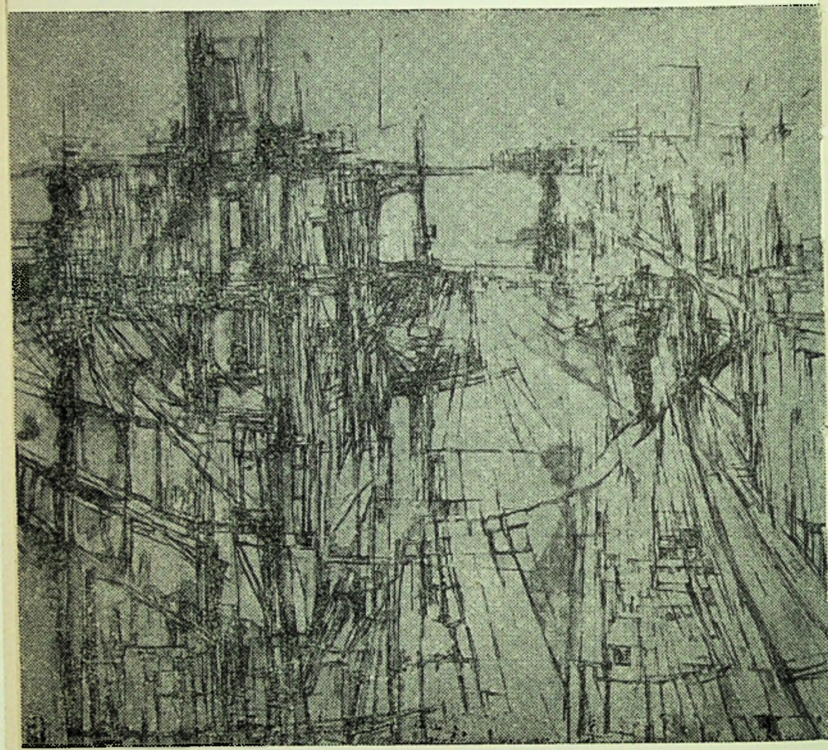

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CAMILO JOSÉ CELA

Bal în arenă

Corida s-a terminat. Autoritățile din loja Primăriei n-au plecat încă și nici flăcăii cei mai tineri n-au terminat de îmbibat în sînge talpa de rafie a espadrilelor. Espadrilele înmuiate în sînge de taur țin o veșnicie; se spune că atunci cînd sîngele taurului se amestecă cu puțin sînge de toreador, espadrilele se fac tari ca fierul și nu se mai rup niciodată.

Oameni în toată firea, căsătoriți și cu o droaie de copii, poartă încă perechea de espadrile pe care le-au muiat în sîngele lui Chepa del Escorial, acel noviliero ucis de un taur în vara lui '36, din patruzeci și ceva de împunsături.

Fetele și băieții, în două grupuri separate dar care se amestecă puțin spre margine, se uită unii la alții cu o privire bleagă, învăluită și ciudată.

Fanfara atacă un paso-doble — « Suspinele Spaniei » — și fetele, ca la un semn, încep să danseze între ele. Dansează mișcînd umărul în tactul muzicii și tîrîndu-și picioarele. Deasupra arenei începe să se înalțe un nor gros de praf care miroase a gogoși, a sudoare și a paciuli. Cîțiva băieți mai îndrăzneți despart perechile de fete. Urmează cîteva clipe scurte de nehotărîre, cînd încă nu se știe cine cu cine va dansa.

Camilo José Cela este unanim considerat a fi personalitatea cea mai prestigioasă a prozei spaniole din perioada postbelică. Succesul său a fost rapid și strălucit. Încă înainte de a primi consacrarea academică (1957), numele său trece dincolo de granițele Spaniei, dobîndind faimă mondială. Născut în 1916 în Galicia, studiază Dreptul la Madrid, unde se va stabili mai tîrziu. Mobilizat în 1936, participă la sîngerosul război civil spaniol. După 1939 se izolează într-o neutralitate trufașă și elevată. Din 1956 se stabilește la Palma de Mallorca, unde conduce revista lunară Papeles de Son Armadans, *una dintre cele mai prețuite publicații literare spaniole, îndeosebi de cercurile intelectuale. Opera sa literară are un caracter net protestatar, fără a purta accentele unei demascări lucide ca la reprezentanții romanului « angajat ». Protestul lui Cela capătă mai degrabă o coloratură existențialistă.*

Scriitorul ursuz, care-și mărturisește agresiv o « funciară incapacitate pentru fericire », a debutat cu un volum de poezii (Pisando la dudosa luz del día, *1941) influențate de Alberti și Neruda. Anul 1942, cînd apare romanul* La familia de Pascual Duarte, *marchează un eveniment important în proza spaniolă postbelică. Neconfor-*

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Băieţii dansează cu ţigara în gură şi nu vorbesc. Au privirea pierdută şi îşi ţin şapca în mînă dreaptă, sprijinită pe mijlocul fetei. Cei veniţi de prin alte părţi, întotdeauna mai siguri de ei, vorbesc în răstimpuri.

— Dansezi foarte bine, duduie.

Fata zîmbeşte.

— Nu, mă las doar condusă.

Băiatul face un efort şi încearcă din nou. A privit mai înainte în ochii fetei care se feresc ca doi iepuri speriaţi.

— Cum te cheamă?

— Eşti foarte curios...

Băiatul, deşi primeşte totdeauna acelaşi răspuns, rămîne cîteva clipe fără să ştie ce să spună.

— Nu, duduie, nu că aş fi curios...

— Atunci?

— Ca să-ţi spun pe nume. Nu-mi spui cum te cheamă?

Fanfara a trecut într-un vals, iar perechea, care se desparte, continuă discuţia.

— Ba da, de ce să nu spun? Mă cheamă Pachita, cu voia dumitale.

După mărturisirea pe care a făcut-o, fata se zăpăceşte puţin şi priveşte tulburată într-o parte.

— Ascultă, ăsta e un vals; nu mă ţine aşa strîns...

După vals urmează un paso-doble, apoi alt vals.

De cîteva ori, pentru a-i mulţumi parcă pe toţi, orchestra cîntă cîte un foxtrot într-un ritm de modă veche, repede şi sacadat, ca zborul rîndunelelor.

Perechile au o înfăţişare jumătate obosită, jumătate însufleţită şi dacă s-ar opri puţin s-ar observa că pe dansatori îi dor picioarele.

Arena este ticsită de lumea de pe trepte, din loje, de pe carele şi balustradele răsturnate, într-o harababură nemaipomenită.

Nu se poate face un pas, aproape nu se poate respira. Se aude clopoţelul de la tombolă: « Încercaţi-vă norocul! La zece tragerea! » Sună trompeta care anunţă începerea spectacolului de varietăţi: « Dansatori din Paris, numai pentru o zi ». Vînzătorul de gogoşi, bătrîn şi chior, îşi strigă marfa: « Calde, calde ». Un cerşetor

---

mismul, violenţa cu care e demascată mizeria din viaţa satului au dat un semnal de alarmă, indicînd direcţia prozei postbelice. Au urmat alte romane şi însemnări de călătorie: Pavilion de odihnă *(1944), despre viaţa într-un sanatoriu de tuberculoşi, romanul picaresc* Noile isprăvi şi nefericiri ale lui Lazarillo de Tormes *(1946),* Călătoria în Alcarria *(1948),* Stupul *(1951) — romanul care a suscitat cele mai multe discuţii, prin gravitatea problemelor ridicate şi prin violenţa stilistică.*

Romanele lui Cela reprezintă culmi ale prozei spaniole actuale. Opera lui, atît de întinsă şi variată, s-a bucurat de numeroase comentarii, adesea contradictorii. Calificat cînd drept « realist », ca în Stupul *(cu rezerva că acest realism se deosebeşte de cel tradiţional, fiind cînd fantastic, cînd caricatural, grotesc,) cînd drept « subiectivist delirant », ca în romanul* Mrs. Caldwell, *Cela copleşeşte prin complexitatea personalităţii sale.*

După aprecierea criticului literar Eugenio de Nora, Cela este « un liric deghizat în umorist ». Sentimentalismul structural, disponibilităţile lirice, lovindu-se de realităţile tragice ale Spaniei de astăzi, s-au crispat pentru a se manifesta maliţios, violent, complăcîndu-se într-un cinism de împrumut. Efuziunile sufleteşti au fost supuse unei

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

tînăr își arată picioarele slăbănoage unei adunături de copii negricioși, care-l privesc uimiți.

Pe cînd din depărtare coboară umbra nopții, încep să se aprindă becurile slabe din arenă. Prin vuietul asurzitor al mulțimii care petrece, se disting din cînd în cînd cîteva măsuri din « España cañi ». Dacă pe neașteptate, ca printr-o minune, ar încremeni toți cei ce se distrează , în liniștea stranie s-ar auzi tînguirea fără de speranță a sărmanului Horchatero Chico care, cu vintrele spintecate de coarnele taurului, încă nu s-a stins. Horchatero Chico, pe moarte, zace în haine de gală lungit pe o pătură în sala de consiliu a Primăriei; în jurul lui stau peonii și un preot bătrîn. Doctorul a spus că se va întoarce.

Luminițele tarabelor roșii, verzi, galbene și albastre încep și ele să se aprindă. Un cîine jigărit fuge prin mulțime cu un caltaboș în bot, iar doi pungași veniți din capitală operează în buzunarele unor clienți la jocul de noroc din « Cafeneaua madrilenă ».

Băieții care au avut succes stau acum de vorbă, fără să mai danseze cu fata aleasă.

— Păi da, eu sînt de aici din vale, din Collado.

Fata cochetează ca o prințesă.

— Ai, ce bețivi sînt cei din satul dumitale.

— Sînt alții și mai rău.

— Și asta-i adevărat.

Un grup de fete, ținîndu-se de braț, fredonează cuplete pe muzica din « Ay, ce tip ! » iar cîțiva recruți intonează cîntece patriotice. Noroc că sînt toți de la infanterie; dacă ar fi fost arme diferite pînă acum s-ar fi luat la bătaie.

Se înnoptează; întrebările băieților au acum ceva aproape picant.

— Ascultă, micuțo, ai logodnic?

Fata tace întotdeauna, uneori ofensată, alteori alintîndu-se.

Un bețiv perorează fără ca nimeni să-l privească. Dincolo de arena taurilor, vînticelul nopții urcă pe uliți.

Peste freamătul surd al balului, parcă în ritm de paso-doble, bat de îngropăciune clopotele parohiei, fără ca nimeni să le audă.

Horchatero Chico, de felul lui din Colmenar, flăcău în vîrstă de douăzeci și patru de ani și de profesie matador, tocmai s-a sfîrșit, încredințîndu-și sufletul lui Dumnezeu.

---

cenzuri autocritice nemiloase. Existențialismul a la española *e vădit îndeosebi în romanul* Familia lui Pascual Duarte, *care a fost comparat cu* L'Etranger *a lui Camus. Ne este înfățișată tragedia unui țăran din Extramadura pe care viața îl împinge la crimă. Pascual Duarte e o victimă a vieții, a unei societăți rău întocmite. Se simte mocnind indignarea autorului împotriva unei societăți care generează tipuri monstruoase, inumane.*

Narațiunile scurte ale lui Camilo José Cela, din care am ales cîteva spre traducere, revelă un ascuțit spirit de observație înclinat adesea spre caricatură și umor. Sînt mici stampe, impresii din viața cotidiană, care, fără a se ridica la rangul de schițe, nu se confundă totuși cu articolele de ziar; el le numește apuntes carpetovetónicos *— note de carnet. După propria sa mărturisire, « o însemnare carpetovetonică nu suportă, fiindcă i-ar fi de prisos, nici o* articulare ; *însemnarea carpetovetonică, spre deosebire de articol, nu se naște și nici nu moare, ci pur și simplu apare și dispare, țîșnește ca un izvor de apă limpede ». Multe dintre ele amintesc de biletele de papagal ale lui Tudor Arghezi.*

A. I.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Ascultă micuţo, eşti logodită?

Fata răspunde că nu, cu un glas stins, emoţionat.

— Atunci îmi dai voie să te tutuiesc?

Într-un colţ întunecos perechea îşi înlănţuie mîinile cu suavitate, întocmai ca perechile bucolice de pe tapiserii.

Un liliac zboară, ameţit, aproape atingînd perdelele de soare din pînză de cort ale prăvălioarelor şi barăcilor.

În româneşte de IOANA NADRAG

Orchestra din local

Localul avea orchestră, o orchestră adusă în mod special din capitală. Orchestra era formată din şase bărbaţi care nu mai erau tocmai tineri, cu pantaloni gri şi sacou de culoare portocalie. Se numeau «Magii ritmului modern», după cum spuneau prospectele de afiş pe care le-au răspîndit prin sat cînd a ieşit lumea de la biserică, şi erau specializaţi în difuzarea celor mai vesele melodii străine şi a «celor mai dulci intimităţi» ale ritmului afro-cuban, atît de cadenţat şi de sentimental. Asta, de asemenea, o spuneau în prospecte. Pe urmă, la faţa locului, oamenii făceau ce le stătea în puteri şi ceea ce li se îngăduia să facă, şi pînă la urmă reuşeau să-i mulţumească pe toţi.

Unul din magii ritmului modern, cel de la pian, nu purta costum de spectacol, ci un costum obişnuit. Lucrul era uşor de explicat: pianistul dinainte murise cu cincisprezece zile în urmă, şi văduva lui nu voise să se despartă de sacoul portocaliu.

— Desigur, vreţi să-l păstraţi ca amintire, îi spusese saxofonistul care se numea Serafím Suárez şi era un asturian cam albinos.

— Nu, domnule, îi răspunsese văduva, dar din sacou ies foarte bine două perechi de pantaloni pentru Joaquinito, care n-are ce purta sărmanul de el.

— Dacă e aşa, nu mai am nimic de spus; dar cum pianistul cel nou trebuie să-şi facă un sacou portocaliu, ne-am gîndit că, cine ştie, poate vreţi dumneavoastră să i-l cedaţi . . . , ori să i-l vindeţi.

— Nu, tinere, fiindcă pe hainele purtate nu iei nici un ban. Să strîngă el banii, aşa cum a strîns şi Joaquín al meu.

— Bine, cum doriţi. Nu vreau să vă mai deranjez.

— Nu-i nici un deranj.

Pianistul actual, care cît timp a trăit Joaquín del Peral era un fel de dublură, încă mai strîngea bani, aşa încît purta, cum am mai spus, un costum obişnuit. Lucrul acesta e îngăduit cînd mergi prin sate; de fapt lumea nici nu-şi dădea seama de asta.

Orchestra «Magii ritmului modern» era compusă din următorii muzicanţi:

1. Felipe Ortiz, pian. Acesta, cu toate că era cel mai nou în sextet, figurează primul fiindcă în orchestrele de genul acesta, pianul, nu se ştie de ce, are întotdeauna un rol preponderent.

2. Roberto del Rey, vioară. La momentul oportun, acesta cînta şi la microfon; nu cînta prea tare, dar avea stil şi devenea trist ori vesel după cum era nevoie.

3. Paco Zorita, vioară. Cînta tangouri la acordeon aşezat pe un scăunel, ca o brodeuză.

4. Luis D' Alvarette, vioară. Cînta şi la maracas şi era vocea a doua, cu Roberto del Rey, la unele cîntece.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

5. Serafín Suárez, saxofon. Un om simpatic şi cu plămîni puternici, care putea să sufle ceasuri întregi şi care ştia să se uite saşiu cu multă dibăcie, cînd credea el că-i momentul potrivit; şi

6. Spíritu Santo Oliveira, baterie. Acesta era un mulatru portughez, un băiat trecut prin multe şi cu mult simţ muzical, care fusese şofer de taxi la Barcelona.

Orchestra, înainte de moartea lui Joaquín del Peral, care era şi compozitor (cităm, între piesele lui cele mai cunoscute, bolerourile « Totul a trecut » şi « Orinoco », tangoul « Floarea dispreţului » şi pasodoble « Aer de munte »). Se mai numea uneori « del Peral şi artiştii săi boemi », nume de mare efect în localurile mici.

Ei bine, în localul acela — care se numea « Localul de distracţii » şi înainte de război se chemase « Paradisul pierdut » — orchestra « Magii » se descurca cum putea, aşa cum am spus, şi căuta s-o scoată la capăt cum se pricepea mai bine.

Localul era o sală spaţioasă şi dărăpănată, cu ciment pe jos şi un rînd de bănci de jur împrejur, care în timpul războiului fusese cazarmă. În fiecare zi veneau să danseze băieţi şi fete din colonie, care puneau de obicei « Bughi-Bughi » la un gramofon portativ. Sîmbătă seara, duminica şi în zilele de sărbătoare — în săptămîna paştelui în fiecare zi, de la amiază pînă noaptea tîrziu — veneau şi oameni în toată firea, de toate vîrstele: servitoarele viligeaturiştilor, cîţiva vilegiaturişti care umblau după servitoare, străinii şi o mulţime de băieţandri gură-cască cum găseşti în toate satele. La « Localul de distracţii » dansul începea la aceeaşi oră ca şi în piaţă, dar lumea era cu totul alta şi în general nu se amesteca cu cei din piaţă; la « Localul de distracţie » venea lume mai selectă, dar trebuia să fii cu ochii în patru; pe cînd lumea care venea în piaţă era mai necăjită dar, în general era şi mai liniştită. În piaţă dansul era, desigur, gratuit, iar la « Localul de distracţie » costa trei pesete fără consumaţie şi şase cu consumaţie pentru domni, căci domnişoarele nu consumau nimic decît dacă erau invitate insistent. Pe fetele din colonie părinţii le lăsau să danseze numai în piaţă, nu şi în local. Cînd dansul ajungea la apogeu, care de obicei era pe la nouă, nouă şi jumătate, zgomotul paşilor şi al conversaţiei era de-a dreptul asurzitor, şi ca să-i auzi pe « Magii ritmului modern », oricît de tare ar fi cîntat, trebuia să fii foarte aproape. Căldura era înăbuşitoare, lumea era lac de sudoare şi nu puteai face un singur pas. Cîteva perechi mai transportate — din acelea care dansează lent şi se privesc în ochi — nici nu-şi dădeau seama uneori că orchestra se oprise şi continuau să se mişte mai departe. Alte perechi, cele care dansau corect — alăturate şi foarte repede — erau ce-i drept mult mai atente şi puneau mai mult zel în dans. Restul perechilor, cele mai multe — care nici nu dansează bine, ci aşa şi-aşa, şi care nu sînt nici cu capul în nori, nici cu picioarele pe pămînt — stăteau de vorbă, susţinînd o conversaţie plină de aluzii şi vorbe în doi peri.

— Te ţii cu cineva?

— Nu, că se ţine singur.

— Eşti drăguţă ca o maimuţică.

— Dacă vrei maimuţe, găseşti la circ.

— Ascultă, vreau să-ţi vorbesc serios. Îmi dai voie să te tratez cu un pahar?

— Dacă ţii neapărat . . .

Perechile care se tutuiau erau mai puţin fine:

— Ce te tot uiţi la ăla?

— La care?

— La ăla cu mustaţă. Neisprăvitul ăla cu mutră de tuberculos.

— Ba nu mă uit de loc.

La zece fix « Magii ritmului modern » cîntau « Valencia e ţara florilor, plină de culoare şi armonie »; cîntau foarte repede. Era semnalul de închidere. Atunci lumea se risipea care-ncotro, şi ei se duceau să mănînce şi să-şi bage capul sub cişmea ca să se ră-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

corească. La unsprezece începeau din nou pînă după miezul nopţii sau pînă cînd veneau jandarmii; după ora două, dacă ţăranii din vecinătatea localului nu mai puteau suporta zgomotul, dansul de la « Localul de distracţii » se încheia brusc.

În româneşte de A. IONESCU

Economistul

Don Desiderio Papus Garriga, capul recunoscut al unei familii numeroase, îşi dusese existenţa încercînd să afle o motivare ştiinţifică faptului — succesiv şi inexplicabil — că rămînea fără bani la sfîrşitul fiecărei luni.

— Ah, dacă n-ar fi inflaţia, îi spunea nevestei, *doña* Eleuteria Cotobas de Papus. Dacă n-ar fi inflaţia, îţi jur că ne-am umple de bani.

— Da, da. Ascultă, chestia asta cu inflaţia e vorbărie lungă, îi răspundea *doña* Eleuteria, care aducea cu un măgar, fără a fi însă atît de solidă.

Don Desiderio, care trecea printre prietenii săi drept un fel de învăţat, încercase ani de-a rîndul să îndrepte lucrurile sau, după cum spunea el, căutase să lupte împotriva originii răului; dar anii trecînd, i-au dovedit că totul era cu putinţă, numai el nu putea ajunge ministru de finanţe; atunci îşi reduse ambiţiile şi se văzu silit, puţin cîte puţin, să-şi experimenteze cunoştinţele în propriul cămin.

Hotărît să-şi aplice teoriile, *don* Desiderio Papus i-a adunat într-o zi memorabilă, cam pe la ora unu şi jumătate, pe cei şapte urmaşi ai săi şi le-a spus:

— Copii, timpurile sînt grele pentru toţi. Sînteţi încă foarte tineri ca să puteţi înţelege mecanismul inflaţiei; dar vă asigur, cu inflaţia asta va veni o zi cînd ne vom duce la culcare fără să mai cinăm. Vă daţi voi seama ce înseamnă să te culci cu burta goală? E un lucru pe care îl nesocotiţi ! Eu, care am sfînta datorie de a vă învăţa, o să spun. A te culca flămînd înseamnă, dragii mei, insomnie, aciditate la stomac, nervozitate, indispoziţie, supărare, gîndurile cele mai negre şi mai sinistre; aşadar chinul veşnic.

Vocea lui Don Desiderio Papus căpătase o lugubră şi neaşteptată gravitate.

— Să vedem ce-i de făcut, nu? a spus Desiderito, cel mai mare, un tinerel care nu prea sclipea de deşteptăciune.

— Desigur, băiete.

Cele şapte progenituri ale lui *don* Desiderio — Desiderito, Eleuterita, Santitos, Cirilín, Obdoncín, Tainita şi Cosmecillo, mezinul trupei, care rămăsese cam înapoiat după o paralizie — au respirat adînc, jumătate de spaimă, jumătate de încîntare. *Don* Desiderio, dacă e să spunem adevărul, nu fusese niciodată atît de vorbăreţ cu ei.

— Desigur, copii, a continuat *don* Desiderio. E bine să fiţi pregătiţi pentru cele mai grele situaţii. Trebuie să ne gîndim la urmaşii noştri. Spiritul de economie trebuie să se deştepte în voi, pentru că e lucru ştiut că economiile sînt nu numai toiagul bătrîneţelor noastre, dar şi . . .

— Să vedem ce-i de făcut ! Nu? îl întrerupse Desiderito.

— Mulţumesc, băiete, spuse în şoaptă *don* Desiderio, apoi adăugă cu glas tare: văd acum că m-ai înţeles. Aş vrea să vă fac o propunere. Nu este o poruncă de părinte, ci o ofertă prietenească. Peste o jumătate de oră mama ne va chema la masă. Ne vom aşeza în jurul mesei şi vom înghiţi bucatele sărace care constituie hrana noastră. Ei bine: cu ce-o să ne alegem din asta? Poate cu cîteva sute de calorii, de care,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

avînd grijă să ne odihnim puţin, ne-am putea lipsi. Să stăm liniştiţi, ca să ne economisim forţele şi totodată banii.

Don Desiderio Papus Garriga răguşise puţin.

— Şi totodată banii, da; pentru că celui care n-o să vrea să mănînce — asta fireşte, este ceva absolut voluntar — îi voi dărui pe loc suma de cinci pesete.

Un curent de uimire şi stupoare străbătu grupul micilor creaturi. *Don* Desiderio, bun psiholog, grăbi atacul.

— Alege careva cele cinci pesete? Cine preferă cele cinci pesete să ridice două degete.

În afară de Cosmecillo, nătîngul, ceilalţi copii au ales moneda de un duro[1]. *Don* Desiderio, cu un gest nobil, patrician, a împărţit şase duros şi şase sărutări copiilor strîngători şi s-a aşezat la masă împreună cu nevasta şi copilul cel mic.

— Ce atmosferă senină, nu-i aşa Eleuteria?

— Da, Desi, foarte senină. Dar ce ai de gînd? Te asigur că nu mănîncă de un duro fiecare copil.

— Nu fii proastă, o să vezi. Singurul lucru pe care îl ai de făcut tu este să-i împiedici să iasă din casă. Mă înţelegi?

— Nu, de ce nu vrei să iasă din casă?

Don Desiderio coborî vocea.

— Sst ! Taci ! Ştii de ce?

— Nu !

— Pentru că ieşind din casă s-ar putea ca doamna de jos să-i servească cu ceva.

— Nu înţeleg !

— Nu-ţi mai bate capul cu asta şi fă ce-ţi spun.

•

După-amiaza a trecut în linişte. Copiii, cu burta goală, nici n-au ţopăit, nici n-au bătut mingea, nici n-au făcut gălăgie. Micuţii se gîndeau la ora cinei mîngîindu-şi bănuţul.

— Mamă, cît este ceasul?

— Cinci şi un sfert. Dar ce ai, băiete, nu faci altceva decît să mă tot întrebi de ceas.

După o îndelungată răbdare, aşa cum vin toate pe lumea asta, veni şi ora cinei şi, odată cu ea, o scurtă cuvîntare a lui *don* Desiderio Papus Garriga, economistul.

— Copii, vom merge îndată la masă. Dar timpurile sînt grele; acum o ştiţi, chiar foarte grele. N-am cerut niciodată ajutorul vostru; dar astăzi — şi lui *don* Desiderio îi scăpă o lacrimă de emoţie — astăzi, copiii mei, sau îmi daţi fiecare cîte un duro sau nimeni nu mănîncă.

Don Desiderio şi-a terminat fraza cu oarecare iritare. Iritare fără nici un rost, şi bunul Dumnezeu ştie asta, căci cei şase copii, fără nici o excepţie, după ce îi economisiseră mîncarea, îi înapoiară şi banii.

Ei, dacă *don* Desiderio ar ajunge într-o zi ministru de finanţe !. . .

În româneşte de IOANA NADRAG

---

[1] Un duro este echivalent cu cinci pesete.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Zoilo Santiso, scriitor tremendist

Acest Zoilo Santiso era un scriitor cum nu se poate mai tremendist[1]. Taţii nu-şi lăsau fiicele să citească cărţile lui Zoilo Santiso.

— Fetelor, le spuneau, să nu cumva să citiţi romanele lui Zoilo Santiso, că nu sînt pentru voi.

Atunci fetele ziceau că se duc să se plimbe pe promenada Recoletos, intrau în cea mai apropiată librărie şi cumpărau un roman de Zoilo Santiso, care trecea după aceea din mînă în mînă, asemeni comunicatelor de război ale duşmanului în ariergarda trupelor, unde nu mai rămîn decît discursuri patriotice şi speranţe zadarnice.

— Să ardem cărţile lui Zoilo Santiso, spuneau băieţandrii care nu citiseră nimic de Zoilo Santiso, dar care aveau o încredere oarbă în părerile părinţilor. Să declarăm război lui Zoilo Santiso, scriitor desgustător şi tremendist!

Zoilo Santiso era de fapt un băiat bun, sau cel puţin încerca să fie. Cînd era copil avusese scarlatină, şi de atunci îşi formase nişte păreri întrucîtva deosebite de ale mătuşilor lui, surorile mamei şi cele ale tatălui.

— Zoilo e bun, te asigurau mătuşile lui, care nu erau din cale afară de originale. Atît numai că spune tot felul de lucruri în care de fapt nu crede; le spune ca să pară mai mare.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, mătuşe, obiecta vreun văr de-al lui Zoilo, păi Zoilo are aproape patruzeci de ani!

— Nu contează. Lui Zoilo întotdeauna i-a plăcut să pară mai mare.

Zoilo Santiso a devenit scriitor tremendist dintr-o pură întîmplare. Cu scriitorii se întîmplă un lucru foarte complicat, şi fiecare se formează cum poate şi cum îi îngăduie cei din jur. Lui Zoilo Santiso i-ar fi plăcut de fapt să fie toreador sau cîntăreţ de tangouri, dar s-a făcut scriitor pentru că e mai uşor, şi în afară de asta nu e nevoie să ai nici simţ artistic, nici talent, nici voce, nici sentimente alese, nici nimic. Ca să fii scriitor n-ai nevoie de nimic. Ca dovadă, e deajuns să intri într-o cafenea şi dai peste o mulţime de scriitori care scriu drame şi articole, bînd cafea cu lapte ori numai sifon.

Zoilo Santiso s-a făcut scriitor, şi pe urmă, cum nu era un « maestru al exprimării alese », s-a specializat în « tremendism », specie în care e deajuns să spui lucrurilor pe nume.

— Asta nu e artă; e numai o dorinţă de a-şi bate joc de lume, ziceau unii cititori, din cei care poartă monoclu. Să spui lucrurilor pe nume, asta poate oricine. Greu e să le spui într-un limbaj ales.

Zoilo Santiso, care era un om modest, nu s-a îndoit niciodată că oricare altul ar fi putut să fie la fel ca el.

« Mie mi se pare că acesta e un lucru uşor, gîndea el, că nu e de loc complicat. Vrei să spui « Pepito bea vin »? Nimic mai simplu. N-ai decît să spui « Pepito bea vin » şi gata. Sigur că e mai frumos să spui: « Tînărul Pepe ingurgita elementul bachic », dar dacă e să spunem adevărul, asta e o prostie de care ar rîde şi curcile ».

---

[1] « Tremendismul » este în literatura spaniolă o orientare veche şi definitorie, după părerea lui Cela, care socoteşte că primii scriitori « tremendişti » au fost medievalul Arcipreste de Hita, cu al său *Libro de buen amor*, şi Fernando de Roja, presupusul autor al piesei *La Celestina*. Critica literară spaniolă îl consideră însă pe Cela drept iniţiator al acestei orientări. Personajul Zoilo Santiso ar fi, prin urmare, într-o oarecare măsură, un autoportret spiritual.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Zoilo Santiso avea uneori preocupări estetice. Din fericire, nu mergea niciodată prea departe şi, după ce îşi frămînta mintea cu un gînd, nu mai înţelegea nimic.

În ciuda faptului că era considerat un neisprăvit, avea mulţi duşmani, şi cîţiva scriitori de literatură pornografică, ajunşi la bătrîneţe, au publicat despre el cîteva articole, atrăgîndu-i atenţia că trebuia să fie mai moral şi mai decent şi că « tremendismul » trebuia să fie interzis la fel ca morfina şi cocaina, bunăoară.

Cînd citea aceste articole, bietul Zoilo Santiso, cum era cam închipuit de felul său, punea lucrurile la inimă şi trecea prin clipe grele.

Soţia lui, ca să-i mai dea puţin curaj, îi zicea:

— Nu-ţi face griji, dragă Zoilo; cînd te critică înseamnă că valorezi ceva; dacă n-ai valora nimic, nu s-ar ocupa de tine şi te-ar lăsa în pace, fii sigur de asta.

— Bine, bine, dar uite, eu aş prefera să valorez mai puţin, dar să nu-mi spună asemenea lucruri. Ce vrei să fac! Sînt sensibil la aprecieri!

Cînd Zoilo Santiso a vrut să scrie cîteva rînduri într-un stil mai nobil, i-a ieşit ceva atît de prost, încît n-a îndrăznit să le publice.

Stilul e ceva foarte misterios, ceva care nu se poate schimba, nici îndrepta, oricît te-ai strădui. Stilul e ca un semn de vărsat.

În româneşte de ANDREI IONESCU

VIEIRA DA SILVA — Marile construcţii — 1956

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CAMILO JOSÉ CELA

Note în jurul unei presupuse imprudențe

Prietenul meu, profesorul Iorgu Iordan, îmi cere cîteva cuvinte care să premeargă această nouă tălmăcire a cărții mele[1]*. Am să încerc să mă achit cît mai bine și într-un spațiu nu prea mare, pentru că încetineala, cînd e vorba de-a răspunde la un salut, nu e bună.*

Așadar, Stupul *apare într-adevăr în limba română. Cred că cititorul nu va avea decît să-mi mulțumească că-l scutesc de prea cunoscutele paragrafe despre limbile romanice — iar printre ele despre orientala lor îndepărtată, română — rezistînd eroic între grupuri lingvistice slave și maghiare; de asemenea nu le voi vorbi nici despre împăratul Traian—care ar fi fost spaniol de ar fi existat Spania pe vremea aceea și despre străvechile și triumfătoarele sale legiuni. În cele mai multe cazuri scriitorul nu se adresează unor lingviști sau istorici, iar pe de altă parte în cazul nostru este vorba mai degrabă de produsul unei limbi și al unei istorii încă foarte apropiate de noi: spaniola populară și orașul Madrid în jurul anilor 1940 sau 42, acum un sfert de veac.*

Nu știu dacă Stupul *este un roman care se încadrează în canoanele genului, sau este numai un maldăr de pagini prin care se scurge, în dezordine, viața unui oraș dezordonat. Mai degrabă înclin să presupun că adevărul se găsește în a doua presupunere, deși chiar și aceasta ar putea să intereseze prea puțin sentimentele noastre de astăzi.*

De obicei cărțile sînt destul de misterioase, atît înainte cît și după nașterea lor. Într-un anumit sens poate ar fi mai potrivit ca ele să fie recitate și nu scrise, astfel încît cuvintele lor să fie duse sau măcar mulate de vînt. Tradiția orală nu rămîne de o mai mică însemnătate decît tradiția scrisă, care, într-un anumit fel, nu este altceva decît tot o tradiție orală, însă ca regizor de culise și semn de carte.

---

[1] **Prolog la ediția românească a *Stupului* apărută recent în traducerea și cu o prefață de Ioana Zlotescu-Cioranu**

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Mărturisesc că nu-mi pot imagina Stupul în limba română; de asemenea nu mi se pare prea logic că această carte a mea s-ar putea citi în franceză sau engleză, în italiană sau suedeză, în germană sau în portugheză, sau în poloneză. Aceeaşi situaţie, aceeaşi stare de spirit, o aventură identică, nu se exprimă în acelaşi fel într-o limbă sau în alta; vreau să spun că ceea ce se povesteşte nu mai este exact acelaşi lucru pentru că vorbele, oricît de elementare ar fi ele, nu au aceeaşi semnificaţie într-o limbă ori în alta. Cuvîntul spaniol silla (scaun), de exemplu, se traduce în franceză prin chaise şi în engleză prin chair; şi totuşi, dacă ne gîndim bine, silla, chaise şi chair nu sînt acelaşi lucru, acelaşi obiect, denumit în trei limbi diferite, ci trei obiecte diferite, denumite, fiecare aşa după cum li se potriveşte. Gîndiţi-vă că acest exemplu citat de mine, cam extremist şi paradoxal, poate să nu fie întru totul exact, dar încercaţi să transpuneţi intenţia mea la noţiunile abstracte (nu este neapărat nevoie ca ele să fie sublime) şi veţi vedea că nu merg prea departe cu presupunerea mea.

Sînt departe de a mă crampona într-atît de această atitudine — din motive foarte diferite şi complexe — încît să ajung la concluzia că ar fi prudent să evit ca scrierile mele sau cele ale oricărui autor, să fie citite în altă limbă decît cea din care s-au născut. Problema traducerilor mă preocupă mai degrabă pentru înşelătoria pe care o pricinuieşte intraductibilul (spiritul întotdeauna, şi uneori chiar şi cuvîntul), decît pentru frauda pe care o presupune ceea ce se poate traduce întotdeauna foarte relativ (cuvîntul, luat unul cîte unul, şi nici el întotdeauna). Ştiu bine că atitudinea mea este departe de a putea fi înţeleasă în cuprinsul justei limite în care aş vrea s-o exprim, dar în acelaşi timp nu ştiu, zău, de unde aş putea porni.

În general scriitorii sînt păsări orgolioase care se lasă iluzionate de penaje vane şi ciudate. Avînd păcatul acestei iluzii, scriitorii au de obicei de suferit penitenţa celor mai deşarte miraje. Dacă în lume ar domni bunul simţ, noi, scriitorii, am fi primii şi cei mai necioplţi blasfematori ai traducerilor din operele proprii, care reprezintă, de fapt, deghizarea a ceea ce este mai scump inimii noastre. Totuşi, scriitorii, aceste făpturi cu inima umflată de vînt, obişnuiesc să apere contrariul, luptînd, şi să-şi cheltuiască toată energia pentru a fi citiţi în alte limbi (deşi aproape niciodată nu reuşesc). Eu nu cunosc motivele acestui masochism.

Dar să nu mergem totuşi prea departe. Este vorba să salutăm acum o nouă versiune a Stupului şi nimic nu trebuie să ne abată din drum. Poate că atunci cînd o să se coacă în mintea mea ideea imprudenţei traducerilor, voi putea articula mai ordonat ceea ce aici de abia am notat.

Da: Stupul va apare, aşadar în limba română. Pornind de la presupunerea că traducerea ar fi absolut fidelă, mă întreb ce va cîştiga şi ce va pierde cartea mea cu noul ei paşaport? În Stupul, ca şi în oricare alt roman modern, se pleacă de la o serie de presupuneri prealabile care pot face cartea confuză dacă nu ermetică, pentru cei care nu sînt iniţiaţi în secretul ei, în intima sa tradiţie istorică (mai diafană şi mai inteligibilă cînd este cea imediată). Stupul nu se sfîrşeşte cu ultimele cuvinte ale autorului, care sînt eu, ci se prelungeşte, la fel cum se întîmplă cu nenumăratele romane ale

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

timpului nostru, în penultimul său destinatar: cititorul (ultimul și cel mai fără drept de apel este uitarea). Cititorului de romane, de la primul război mondial încoace, i se cere, uneori în schimbul a foarte puțin, un efort determinat și adesea nu din cele mai mici, ca să poată intra în lumea proprie fiecărei narațiuni: o lume fugitivă și în care busola, în loc să marcheze nordul, marchează foarte des un punct cardinal recent născocit și încă fără nume.

Și iată acum îndoiala și întrebarea mea: este firească și preconizabilă mutarea, dintr-o limbă în alta, a ceea ce s-a exprimat (și din rațiuni nu întîmplătoare, ci profunde) într-o limbă determinată anume? Încep să cred că nu. Poetul Erza Pound, în poeziile sale alcătuite cu vo·be englezești, italiene, sanscrite și chinezești, este înaintașul a ceea ce intuiesc eu și încerc să exprim. Poate că formula (destul de greu accesibilă, îmi dau bine seama) ar fi crearea unei conștiințe suprarationale care să exprime prin fenomene sau plurifenomene — engleze, italiene, sanscrite, chineze . . . — oricînd oportune. Dacă teoria sinonimelor a fost îndepărtată ca artificioasă, perimată și inutilizabilă, ar putea veni o zi în care să fie înțelese ca sinonime — și deci de îndepărtat ca artificioase, perimate și inutilizabile — numirile care, în fiecare limbă au încercat doar să indice concepțiile numai aparent identice: ventana, fenêtre, window *(fereastră). Culturile n-au un peisaj comun și nici un vehicul de schimb, dar scriitorii nu sînt vinovați de această evidență.*

În românește de IOANA ZLOTESCU-CIORANU

Palma de Mallorca,
2 octombrie 1965

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

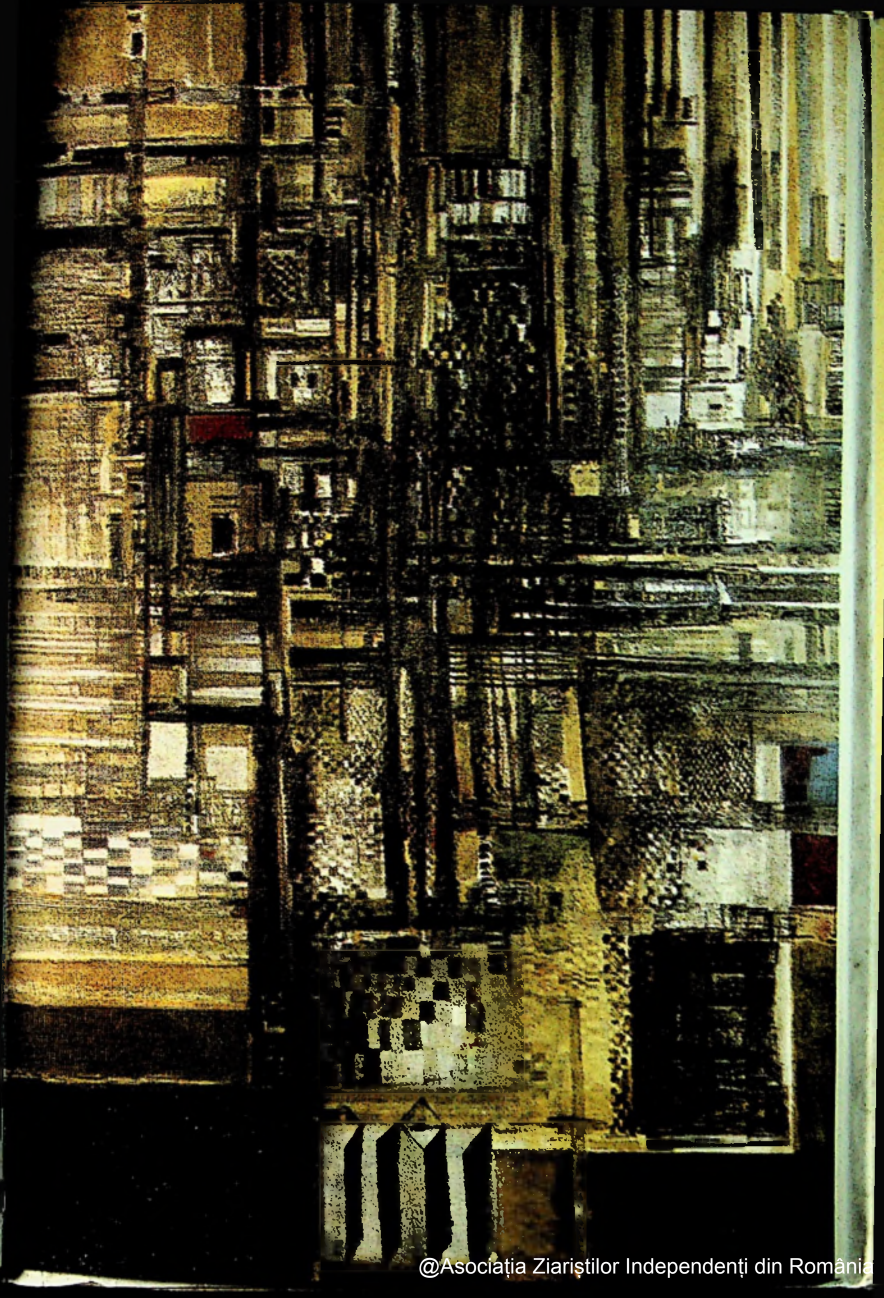

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

RENÉ CHAR

DE NOUĂ ORI ÎI MULŢUMESC LUI VIEIRA DA SILVA

PALATUL ŞI CASELE

Parisul, iată-l astăzi sfîrşit. Acolo voi trăi. Braţul meu nu-mi mai svîrlă sufletul în depărtare. Aparţin.

ÎN SPAŢIU

Soarele plutea jos, la fel de jos ca şi pasărea, Înserarea îi strîngea laolaltă. Îi iubeam.

ÎNTR-ADEVĂR E DÎNSA

Tărîm al nopţii joase şi al hărţuielilor.
Noapte, frunzişul meu, ogorul meu.

ZĂBRELE

Nu sînt singur pentru că am fost părăsit. Sînt însă singur deoarece sînt într-adevăr singur; migdală prinsă între pereţii îngrădirii sale.

ZEII S-AU ÎNTORS

Tovarăşii mei, s-au întors zeii. Au şi pătruns în clipa-aceasta în viaţa noastră; dar cuvîntul ce revocă, sub vorbele ce desfăşoară, s-a ivit şi dînsul; s-a ivit deasemeni pentru ca împreună să ne-îndurereze.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ECOU ACOPERIT

Somptuoasa noastră împletire în trupul Căii Lactee, iatac pe creste hărăzit cuplului nostru care, în noapte, aiurea, ar îngheța.

CÎNTEC DE LEAGĂN PENTRU FIECARE ZI, PÎNĂ LA ULTIMA

Nenumărate ori, număr de ori,
Omul adoarme, trupul său îl trezeşte;
Odată însă, dar numai odată,
Omul adoarme, — îşi pierde trupul.

CĂTRE-AI MEI

Ating întinderea şi sînt în stare să-i dau foc. Lărgimea spațiului e-n mîna mea; ştiu să-l desfăşor. Dar ce preț mai are dorința dac-în preajmă nu roieşte gelozia voastră? Mărunta fioare de aur gălbui îşi stinge strălucirea, fără nuanța plaiului.

Cînd din nou vă veți fi ivit, mîna mea se va întinde către voi, mîna mea, mica jivină rămasă vie. Dar dacă voi sînteți deoparte, ce frumusețe?. . . . ce frumusețe?

O PITULICE-ÎN TRESTII

Copacul pe care ochiul puştii îl poate prinde cu cea mai mare uşurință, nu-i un copac hărăzit aripei sale. Neastîmpărata pitulice, iat-o prevenită: va izbuti să se tupileze mută, străbătîndu-l.
Înghițită, prăjina sălciei în aceeaşi clipă, iat-o cedînd unghiei fugitive. Însă-în mănunchiul de trestii prin care alunecă-n valuri, ce triluri de cavatină! Aici, aici, cîntă; o ştie o lume-ntreagă.
Miez de vară, spații, un rîu, iubiți ascunşi, o lume-ntreagă de apă, pitulicea repetă: « atît de liber, atît de liber, atît de liber! »

În româneşte de NICOLAE ARGINTESCU-AMZA

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

VIEIRA DA SILVA

◀ ◀ Compoziţie

▼ Capela gotică — 1951

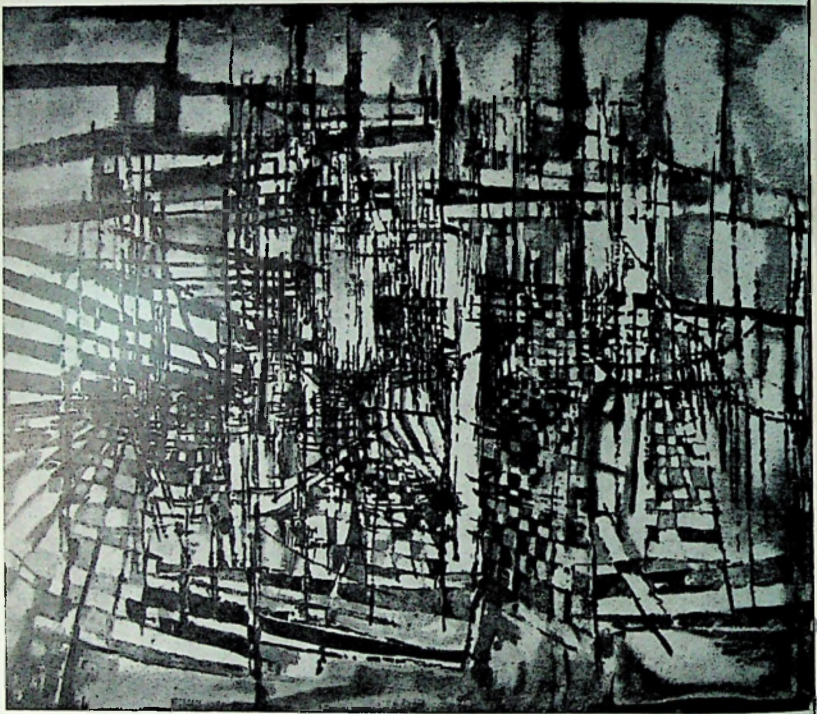

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ANA MARIA MATUTE

ÎNTÎIA MEMORIE

. . . La dreapta se vedea povîrnişul şi casa albă a Malenei Taronjí. Jos, marea se deschidea, halucinantă. Era aceeaşi mare pe care o vedeam pe Atlasul meu, dar imensă şi vie, tremurînd într-un vîrtej ameţitor şi verde, cu zone şi pete mai dense, cu valuri de pescăruşi care păreau că flutură ca nişte steaguri înfipte în apropierea coastei.

De acolo, de sus, din piaţa unde mai demult îi ardeau de vii pe evrei, marea îţi lăsa o impresie de teamă, de instabilitate. Parcă ar fi fost o ameninţare sigură, albastră, amestecîndu-se cu vîntul şi cu cerul în care se pierdeau strălucitoare universuri sau hoinare ecouri încărcate de o nesfîrşită frică. Privind în jos, singurul lucru posibil, atunci, era vîrtejul, vîrtejul. Iar viaţa părea ceva cumplit şi îndepărtat.

Obrazului bătrînicios al bunicii i se opunea faţa rumenă a lui Mossen Mayol şi aşteptarea impenetrabilă a mătuşii Emilia; în loc de inima împietrită de dincolo de rochia plisată a Antoniei, îmi creasem eu o altă insulă, numai a mea. Ne dădeam seama de ceva: Borja şi cu mine eram singuri. Deseori, deşi noaptea tîrziu, ciocăneam de trei ori în perete. El se ridica din patul lui şi eu dintr-al meu. Pe

---

Prin precocitatea talentului, prin noutatea viziunii şi a modalităţii de expresie, Ana Maria Matute şi-a cucerit un loc de seamă în epica spaniolă actuală, suscitînd, totodată, un interes viu şi susţinut în literaturile de mare tradiţie, fiind tradusă în vreo 15 limbi.

Ea priveşte viaţa şi arta cu gravitate, refuză cinismul epatant, cuminţenia idilică şi optimismul festiv, înscriindu-se distinct în marile tradiţii realiste ale prozei spaniole.

Născută într-una din acele familii burgheze prospere, de origină castiliană, la 26 iulie 1926, în oraşul Barcelona, este nevoită să locuiască, o mare parte din timp la Madrid şi într-un sat din cîmpia Castiliei, împreună cu bunicii ei. Aici, în acest sat întîlneşte o lume cu totul diferită şi nouă pentru ea, o lume ce i se întipăreşte adînc în memorie, de care va aminti în numeroase povestiri şi romane.

Dar în 1936 izbucneşte războiul civil din Spania şi cursul vieţii i se schimbă radical: averea părintească este naţionalizată, şcolile pe care le frecventa ea şi ceilalţi patru fraţi ai ei sînt închise; acum cunoaşte « cealaltă faţă a cuvintelor şi a faptelor », învaţă să deschidă ochii, să observe, să asculte. Drama Spaniei, marea dramă a omului în

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

vîrful picioarelor, ca nişte duhuri, treceam prin încăperi şi coridoare şi ne întîlneam pe verandă. Cerul strălucea între arcade, iar printre ornamentele întunecoase ale acoperişului se iveau scînteieri trecătoare şi misterioase.

« Nu puteam să adorm ». « Nici eu ». Culcaţi pe brînci ca să nu fim zăriţi de la vreo fereastră, fumam în tăcere. Sub pijama purtam coşarul meu negru, îmbrăcat în straie de arlechin, turtit şi murdar şi nimeni nu-l ştia. Îmi scoteam bomboana din gură, umedă şi lipicioasă, şi o aruncam. Gura îmi mirosea a mentă şi el spunea: « Ce ai în gură, gumă de mestecat sau bomboană? ». Îmi era ruşine să-i spun că am vreuna din cele două lucruri şi-i răspundeam: « Pasta de dinţi miroase aşa ». Şi stăteam pe tăcute, fumînd ţigările Muratis ale mătuşii Emilia. Uneori el spunea: « Cînd s-or termina toate astea! Cine crezi tu că o să cîştige războiul? Eu cred că ai noştri, pentru că sînt catolici şi cred în Dumnezeu ». « Nu ştiu », îi răspundeam eu. « Nu ştiu cine o să cîştige, asta nu se ştie niciodată ». Adesea îşi amintea unele lucruri. « Ştii, noi aveam acolo o casă foarte frumoasă. Eu mergeam la şcoală. . . » Povestea despre locurile lui natale şi despre prietenii lui, şi eu îl ascultam fără să-l înţeleg bine. Dar îmi plăcea timbrul vocii lui. Mă uitam la arcadele verandei şi la cer şi mă gîndeam: « Mauricia ». (Livada, casa tatălui meu, pădurea şi rîul cu plopii lui. Rîul cu rotocoale verzi şi liniştite, ca nişte ochi mari ai pămîntului.) Eram atît de lipsiţi de apărare, atît de supuşi, atît — oh, da — atît de departe de ei: de portretul unchiului Alvaro, de ai lui Taronjí, de amintirea tatălui meu, a Antoniei, a lui Chino. . . Cît de străină era tagma oamenilor mari, a bărbaţilor şi femeilor! Ce străini şi absurzi eram noi! Cît de în afara lumii şi chiar a timpului! Nu mai eram nişte copii. Cîteodată nu mai ştiam ce eram. Şi aşa, fără să ştim de ce, culcaţi pe brînci nu îndrăzneam să ne apropiem unul de altul. El îşi punea mîna peste a mea, şi numai capetele ni se atingeau. Cîteodată îi simţeam părul ce-i cădea pe frunte sau nasul lui cu vîrful rece. Şi el spunea printre rotocoalele de fum: « Cînd s-or termina toate astea. . . ! » De fapt, nu prea ştiam la ce se referea: dacă la război, la insulă, sau la vîrsta noastră.

Uneori, apărea dintr-o dată o lumină de la vreo fereastră, şi fascicolul de raze galben şi pătrat se proiecta pe noi. Şi imediat ne cuprindea ruşinea gîndindu-ne că ar putea veni cineva care să ne vadă şi să întrebe: « Ce faceţi aici? » Fiindcă, ce am fi putut răspunde? Dar împotriva lor, a tuturora, şi împotriva cuvintelor

---

acest moment crucial, va fi oglindită cu o rară forţă evocatoare de viitoarea scriitoare, în majoritatea operelor ei.

După război, Ana Maria Matute îşi continuă studiile de pictură, literatură şi muzică, dar, deşi manifestă un viu interes pentru vioară şi desen, se dedică în întregime literaturii încă de la vîrsta de 17 ani, cînd scrie « în serios » primul ei roman « Pequeno teatro » (Mic teatru) care va fi publicat în 1943, ediţia revăzută din 1953 obţinînd premiul Planeta. «Pequeno teatro» deşi este un roman de început de carieră literară, prefigurează una din marile teme care o va preocupa în mod deosebit: zbuciumul adolescentin, aspiraţia spre fericirea plenară, ciocnirea dintre iluzia înaripată şi realităţile dure ale vieţii.

În 1948, apare romanul « Los Abel » (Abelii) distins cu premiul Eugenio Nadal, în care străvechiul simbol biblic al luptei fratricide dintre Cain şi Abel este reluat dintr-un unghi modern, ca o problemă esenţială şi este o temă « aproape constantă » în opera sa (după cum însăşi scriitoarea mărturiseşte).

Scrie în 1949 romanul «En esta tierra» (Pe acest pămînt) dar pentru a putea fi publicat

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

lor grele sau indiferente, împotriva lui Borja însuşi, a lui Guiem, şi a lui Juan Antonio, şi pentru că n-aveam părinţii lîngă mine, îmi făurisem eu o insulă a mea: colţul acela din dulapul meu unde-l ascunsesem sub batiste, şosete şi Atlas, pe micuţul meu coşar negru. Printre batiste albe, printre cîmpii verzi şi mările de pe hîrtia albastră, cu oraşe de mărimea unui vîrf de ac, trăia ascuns de curiozitatea brutală a celor din afară, micuţul meu Gorogó. Şi pe Atlasul lucios — în picioare, intrată pe jumătate în şifonier, ascunsă în semiîntunericul din el, în mirosul acela de mahon şi de apret — puteam să străbat ţări captivante: insulele greceşti pe unde se ducea Jorge de Son Major, cu Delfinul lui dispărut, fugind, poate (de ce nu, ca şi mine?) de bărbaţi şi de femei, de lumea aceea crudă de care atîta se temea. Tot pe Atlasul meu mai urmăream războiul dus de unchiul Alvaro, oraşele lui înfrînte. (« A căzut, a căzut ». Te Deum) Războiul în care tatăl meu s-a pierdut, a naufragiat, s-a scufundat, cu ideile lui rele. Războiul, acolo pe hartă, în zonele încă necucerite, l-a înghiţit ca o mlaştină. Şi ce mai rămăsese de la el? (Ah, da, micuţul Peter Pan, Insula lui Nicicînd şi Niciodată, Nenorocirile Sofiei. . . De la el? Nu, nu. El nu ştia, desigur, nimic, despre Insula lui Nicicînd şi Niciodată). Şi el, îmi amintesc — acolo, cu capul în şifonier, puţin aplecată peste paginile Atlasului, cu care parcă, discutam în gînd — nu mai sosea la mine decît prin ecoul cuvintelor lui: « Matia, Matia, nu-mi spui nimic? Eu sînt, tăticul tău. . . » (Îmi aminteam de cabina telefonică din sat, şi eu ridicată pe vîrfuri, cu telefonul lîngă ureche şi obraz, tremurînd, şi cu un nod în gît). Cu cine vorbeam, cu cine? Cu acela care uitase într-o ladă de acasă un minunat balon de cristal în care ningea pe dinăuntru? (« Era al tatălui tău: îi plăcea tare mult, cînd era mic, să-l facă să ningă. . . »)

Cuvîntul tată era acolo, închis în balonul acela de cristal alb, ca o enormă picătură de ploaie pe care eu îl apropiam de ochiul drept — pe stîngul îl ţineam închis — şi răsturnîndu-l, îl făceam să ningă. Da, doar vocea aceea: « Nu-mi spui nimic? » Şi apoi, cealaltă voce, a Mauriciei, seara la poştă: « Ia uite ce ţi-a trimis tăticu. . . » (Înăuntrul şifonierului păstram bagajul meu de amintiri: firul de telefon negru şi întortochiat cu vocea care ajungea, prin el, la mine, ca un şuvoi de sînge, surprinzător, sonor; merele de pe policioară, Insula lui Nicicînd şi Niciodată, cu limpezirile-i de primăvară). . . Dar trăiam în altă insulă. Da, se vede că eram pierduţi, pe acea insulă, înconjuraţi de teama albastră a mării, dar mai ales, de

---

(În 1955) trebuie refăcut aproape în întregime. Războiul, violenţa, foamea, moartea, durerea, mila, entuziasmul, dezamăgirea, închegă o pagină dramatică din istoria Spaniei.

«Fiesta al Noroeste» (Sărbătoare la Nord-Vest), 1952, premiată cu premiul Café Gijon, este romanul în care scriitoarea nuanţează şi adînceşte o altă temă caracteristică operei sale, aceea a « lipsei de comunicare între oameni, între sufletele lor, amestecul ciudat de ură şi dragoste, dorinţa frustrată de fugă », după cum afirmă criticul spaniol Eugenio de Nora. Cu romanul «Los hijos muerrtos» (Copiii morţi) obţine Premiul Criticii pe 1958 şi Premiul Naţional de Literatură « Miguel de Cervantes » pe 1959.

Dacă în «Fiesta al Noroeste» se resimte un fel de nihilism, de neîncredere parţială în om, în «Los hijos muertos» Ana Maria Matute lasă să se întrevadă ideea inutilităţii acţiunii, a zădărniciei luptei, a resemnării datorită limitelor impuse de viaţă, a lipsei de încredere a tineretului în viitor. În acelaşi timp, însă, se simte şi protestul scriitoarei împotriva unei Spanii claustrate în care lipseşte speranţa prefacerilor, unde copiii ce se nasc sînt ca şi morţi prin lipsa lor de speranţă. Se desprinde, totodată, şi o amară filozofie a renunţării, formulată, adeseori, în dense fraze aforistice: « Dintre toate

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

liniște. Și nu treceau vapoare pe lîngă coasta mării, nimic nu se vedea, nimic nu se auzea: nimic în afară de respirația mării. Acolo, pe verandă, îl strîngeam la piept pe micuțul meu Negro Gorogó pe care-l păstram ca pe o amintire de demult. Același Gorogó pe care-l purtasem cu mine și la mînăstirea Nuestra Señora de los Angeles și pe care directoarea adjunctă a vrut să-l arunce la coșul de gunoi, motiv pentru care eu am dat cu piciorul în ea și din care pricină m-au exmatriculat. Cel pe care-l chema uneori Gorogó — în amintirea aceluia care, cu vîrful peniței, desena pe marginea și pe colțurile cărților tot felul de orașe minuscule cu scări în spirală, cupole ascuțite, clopotnițe, asimetrii nocturne —, și pe care alteori, îl chema doar Negro, amintind de un biet băiețel care desfunda coșurile caselor într-un oraș vechi din poveștile lui Andersen.

Cînd a trebuit să mă întorc de la barca Leontina — mă trimiseseră înapoi de la excursia la *Naranjal*[1] pentru că eram fată (nici măcar femeie, nici măcar) —, necăjită pentru tot ce se întîmpla și mai ales pe ei, urcam în camera mea, îl scoteam de sub batiste și șosete pe micuțul meu Negro, mă uitam la căpșorul lui și mă întrebam de ce nu-l mai puteam iubi.

. . . .

Borja avea obiceiul să fure. Nu știu cum a căpătat acest viciu sau dacă s-a născut cu el. Mai grav era faptul că Borja nu concepea să trăiască fără să fure continuu și aproape sistematic.

Mai ales bani. Cu multă iscusință o fura pe maică-sa, pe bunica și simțea chiar o plăcere anume în pericolul de a fi descoperit.

Desigur că încrederea deplină pe care o aveau în el, în inocența lui, în presupusa lui noblețe, îi ușura drumul.

Obișnuia să fure din camera mamei sale. Mătușa Emilia era în general neglijentă și deseori lăsa banii împrăștiați pe bufet sau pe oricare din mobile, și apoi se plîngea văitîndu-se:

— Banii fug din mînă, nu înțeleg cum. . .

Să furi de la bunica era mult mai interesant. Ea avea obiceiul să păstreze banii într-o cutie de metal nichelată, care ne deforma figurile și care se aburea cînd respiram lîngă ea.

---

viețuitoarele pămîntului, doar omul este singuratic »; « Omul e o jucărie a pămîntului »; « De la Cain omul este un fugar pe fața pămîntului ».

Dar problema Cain-Abel, problema războiului, a sensului luptei, a idealului uman în numele căruia omul se zbate, este reluată într-o nouă viziune și într-un nou context de fapte în trilogia « Los mercaderes » (Negustorii) din care a publicat doar primele două volume: « Primera memoria » (Întîia memorie) încununată cu Premiul Nadal pe 1960 și « Los soldados lloran de noche » (Soldații plîng noaptea) 1964, lucrînd în prezent la volumul al III-lea intitulat « La trampa » (Capcana).

Cu o artă nuanțată și fină, cu o tensiune și un dinamism renovat, repune în discuție, în mod artistic, complexitatea problemelor Spaniei în timpul războiului civil. Dacă în « Los hijos muertos » transpare ideea inutilității acțiunii, a zădărniciei luptei, în « Los soldados lloran de noche » eroii ei ajung la concluzia că personalitatea umană nu se poate manifesta decît prin acțiune, prin luptă. Lumea din acest volum este dominată de prezența luptătorului comunist (personajul Jeza), întruparea voinței, rațiunii, a echilibrului uman care contagiază și fascinează pe cei din jur. Atît Manuel,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

O păstra într-un sertar în șifonier, și totdeauna punea deasupra, ca și cum ar fi vrut s-o ocrotească, Liturghierul și teaca cu Indulgențe, aduse de la Lourdes. Alături, ca o sentinelă, așeza o sticlă cu apă miraculoasă, din care bea din cînd în cînd cîte o înghițitură. Sticla avea forma Sfintei Fecioare, iar coroana i se deșuruba și ținea loc de dop.

Borja trebuia să urce pe un scaun — sertarul era mult prea sus față de el care era de statură mică — și să opereze îndelung. Mai întîi trebuia să dea la o parte Sticla-Fecioară, apoi să dea jos Liturghierul și teaca și în cele din urmă să întoarcă cheia în broasca de la cutie, s-o deschidă și să ia banii. În general banii, fiind din hîrtie, erau îndoiți iar Borja trebuia să fie atent să scoată din ei cu mare grijă și să-i pună în același loc ca să nu se observe. Eu stăteam pe coridor lîngă ceasul cu cuc și făceam pe paznicul ascultînd cu atenția încordată ca să aud pașii bestiei pe scară.

În astfel de ocazii, drept recompensă pentru ajutorul meu, luam parte la valorificarea prăzii. O mare parte din bani îi dădeam lui Es Marinè pe țigări și pe bomboane de mentă ca să dispară mirosul de tutun.

Bunica avea obiceiul să-mi bage în gură degetul ei mare și osos, ca un cîrlig:

— La vîrsta ta să mai mănînci bomboane, nu ți-e rușine? Și în afară de asta ți se strică dinții.

Unul din lucrurile cele mai umilitoare de pe vremea aceea, îmi amintesc, era permanenta preocupare a bunicii pentru viitoarea mea posibilă frumusețe. Pentru o presupusă frumusețe pe care trebuia s-o dobîndesc cu orice preț.

— Este singurul lucru valoros la o femeie, dacă nu are bani mulți.

Frumusețea deci, era singurul bun pe care puteai conta în viață. Totuși, acea frumusețe era, încă, ceva inexistent și îndepărtat și înfățișarea mea lăsa foarte mult de dorit, după părerea bunică-mi. Mai întîi că îi păream scandalos de înaltă și slabă.

Mătușa Emilia — spunea ea — n-a fost frumoasă, dar a fost bogată de s-a putut mărita cu unchiul Alvaro (om de vază și bogat, pe cît se pare). Maică-mea a fost o femeie foarte frumoasă și bogată, dar s-a lăsat purtată de sentimentele ei stupide de fetiță romantică și-a plătit scump alegerea făcută. Tatăl meu — zicea —

Marta cît și desfrînatul Raul sînt vrăjiți și entuziasmați de voința, rațiunea și setea de luptă și dreptate a lui Jeza. S-ar putea spune chiar că « Los soldados lloran de noche » este un roman-problemă, în care crearea de caractere și epic trece pe planul al doilea, punîndu-se accentul pe idee, pe găsirea unui ideal de luptă și de viață.

Cu « Primera memoria » romanul din care dăm aici fragmente, Ana Maria Matute își desăvîrșește și își împlinește artisticește o altă coordonată a preocupărilor ei literare, investigarea nuanțată a lumii copilăriei și adolescenței. În sufletul adoelscentei Matia (o proiectare romantică a scriitoarei) se încrucișează două drumuri, se zbat două suflete, unul care rămîne în urmă, copilul, și altul care năzuiește înainte, adolescentul, care devine conștient de sine și de « trecerea sa în lumea celor mari », cum spune autoarea însăși.

Viața este observată din mai multe unghiuri, iar realitatea este redată de scriitoare pe toate planurile temporale: trecut, prezent și viitor. Trecutul este reprezentat prin Jorge de Son Major — un trecut refulat, un trecut care nu mai poate fi reînviat — și prin bătrîna Práxedes, bunica Matiei, — un trecut care insistă cu îndărătnicie să se mențină, să se impună și în universul de existență al noii generații.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

era un om fără principii, obsedat de nişte idei ciudate din pricina cărora a risipit banii maică-mi şi şi-a ruinat viaţa de familie. « Asemenea oameni nu trebuie să se însoare niciodată. Împrăştie sămînţa răului pe unde merg ». Din fericire, după părerea ei, căsătoria lor a durat puţin: mama a murit înainte ca lucrurile să ia o întorsătură scandaloasă. Trebuia, deci, să ai grijă cu frumuseţea şi cu banii, arme cu două tăişuri.

Bunica era foarte îngrijorată de dinţii mei — prea laţi şi rari — şi de ochii mei. (« Nu te uita aşa, pe coada ochiului ! » « Nu întredeschide pleoapele ! » « Doamne, Dumnezeule, ochiul drept al fetii acesteia o ia pe alături ! »).

O preocupa părul meu lins pînă la disperare şi o preocupau picioarele mele:

— Eşti aşa de slabă. . . În sfîrşit, să cred că e din cauza vîrstei. Să sperăm că încet, încet, ai să te transformi. De-acum în cîţiva ani, poate n-o să te mai recunoaştem. Dar mă tem că prea îi semeni lui taică-tău.

Stătea în balansoar, scrutîndu-mă cu ochii ei rotunji de cucuvae şi mă obliga să merg şi să mă aşez, îmi controla mîinile şi ochii. (În momentele acelea mă gîndeam la oamenii de rînd din tîrg, cînd îşi cumpărau o măgăriţă). Se lega de pielea mea arsă de soare şi de pistruile care-mi apăreau, din pricina soarelui, pe lîngă nas.

— Toată ziua stai în soare, ca un băieţoi ! Doamne, Dumnezeule, ce dezastru: gură mare, ochi distanţaţi. . . Nu întredeschide ochii ! O să ţi se formeze riduri. Îndreaptă-ţi umerii şi capul. . . Muşcă-ţi buzele şi dă cu limba pe ele. . .

În momentele acelea o uram, nu puteam să n-o urăsc. Doream să moară imediat şi chiar acolo, cu picioarele ţepene ca păsările. Cu bastonul de bambus îmi îndrepta spatele şi mă lovea peste genunchi, peste umeri.

— Cîndva ai să-mi mulţumeşti pentru toate astea. . . Poţi să pleci.

Dincolo de acel « poţi să pleci » mă aşteptau declinările latineşti, traducerea din Corneille sau cititul cu glas tare din Niño del Secreto, micul Guido de Fontagalland, pentru ca ea să nu-şi obosească vederea şi să asculte — sau să se prefacă, doar că ascultă — aşezată în balansoarul ei, alături de fereastră, scrutînd cu binoclul său de teatru, ferestrele acelei monstruoase lumi de jucării de pe povîrniş. Lîngă mîna ei era cutia cu tabac şi bastonul care aluneca încet.

Preferam să mă pedepsească decît să-i citesc. Dintr-o dată o luam la fugă, fără să fac caz de strigătul ei:

Prezentul este sufocant, incert, cu o lume care stă să se schimbe, care simte necesitatea unei prefaceri, un prezent în sînul căruia dospesc germenii unui viitor fără contururi precise, din pricina complexităţii problemelor acelei Spanii agonizante.

Matia reînvie prin imagini toată atmosfera sufocantă din casa bunicii, din acea insulă îndepărtată, izolată de restul Spaniei, în care sosesc doar vagi ecouri, zvonuri confuze, crîmpeie de veşti despre războiul care se desfăşoară parcă undeva departe. Ea se simte dezrădăcinată aici în insulă şi în casa bunicii (locuită de o lume mistuită de minciună şi ipocrizie), se simte frustrată pentru că a pierdut tot ce o mai lega de copilărie: florile sălbatice de pe malurile apei, rîurile desenate de ea cu băţul în noroi, poveştile lui Andersen.

Acestei lumi dure şi făţarnice, cu sensibilitatea tocită, cu un orizont spiritual mărginit, i se opune Matia (şi poate chiar şi Manuel), adolescenta plină de vitalitate, de luciditate şi visare, de curiozitate şi frică, de căutare, iniţiativă şi resemnare, de durere şi de sete de viaţă, de speranţă şi dezamăgire. Drama ei, însă, constă în aceea că nu întrevede nici o posibilitate de scăpare, nici o soluţie de transformare, de schimbare a acestei lumi

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Matia, Matia. Întoarce-te imediat !

Deşi Borja nu era acolo, mă duceam în jos pe povîrniş, pînă la mare şi mă aşezam, amărîtă, printre agave.

Hoinăream, ca un căţel jigărit, pe după zidurile povîrnişului, cu umbra-mi după mine ca o trenă. Fugeam şi mă duceam oriunde, numai să fiu singură cu mine, departe.

— Poţi să pleci. . .

Ieşeam din cameră, uitîndu-mă peste umăr, chiorîş, aşa cum o supăra mai tare pe ea. Pe degetul ei, pe care-l folosise drept cîrlig, rămîneau resturi de la bomboana mea, şi se ştergea bine cu batista.

Cînd Borja nu era acasă — trădătorul, trădătorul, pleca la *Naranjal*, deşi ştia că mie nu-mi dădeau voie; se ducea ştiind că eu rămîneam acolo, făcînd pe indiferenta, suportînd umilinţi sprijinită de zid, cu picioarele încrucişate, rozînd între dinţi cine ştie ce nimic, ca să nu se observe că-mi venea să plîng — eu rămîneam în ghearele bunicii, şi cu stupida aceea de mătuşa Emilia, care fuma în camera ei, care bea coniac pe furiş (ah, ochii ei rozalii) aşteptînd, aşteptînd, aşteptînd, cu pîntecul ei mare şi albicios, întoarcerea unchiului Alvaro, om crud, care, după cum spunea Borja, împuşca oameni cînd intra în sate, şi pe care Borja nu-l sărutase niciodată şi nici nu-l privise în ochi, pentru că-l pedepsea cu zile întregi de pîine şi apă, dacă venea cu note proaste de la colegiul Cristo Rey. Unchiul Alvaro. Rămăsese de la el o cutie de havane pe care le apropiam de nas şi aspiram cu ochii închişi, o curea cu catarame de argint, harnaşamentul calului şi şeaua, toate pline de praf, în curtea interioară, şi acele bice, agăţate în perete, care te îngrozeau numai cînd te uitai la ele:

— Erau ale bunicului.

— Şi ale lui unchiu Alvaro?

— Desigur. . . Se folosea de ele cînd venea. (Pentru că unchiul Alvaro nu era din insulă. Borja mereu spunea: « Sîntem din Navarra ». Şi aveau, acolo, casa aceea mare cu curte interioară şi grajd cu cai. « Într-adevăr, era tare frumos acolo », zicea Borja suspinînd. « Dar pe tine bunica te iubeşte mai mult, Borja. Nu ca pe mine. Tu ai să moşteneşti casa asta. . . ») Şi acele bice atîrnate alături de fereastra de la bucătărie, unde m-am urcat ca să-l aud pe Ton spunînd: « Oamenii stăteau ca animalele. . . ea mă va apăra ». Cum puteau bicele acelea să aparţină altcuiva

---

înăbuşitoare. Ea ar vrea să fugă, să se izoleze, la fel ca Jorge de Son Major — idolul copiilor de pe insulă — bătrînul care abandonase acea lume claustrată, rigidă şi se avîntase în nemărginitul aventurii, ca un lup de mare, încercînd să reînvie un alt trecut, al altei lumi îndepărtate. Se întoarce însă învins, dezamăgit, aureolat de o înţelepciune izvorîtă dintr-o experienţă de viaţă, cu care-i fascinează pe copii. Dar bătrîneţea şi moartea lui fizică este simbolică — este poate moartea iluziei de a încerca să retrăiască într-o epocă strălucitoare a istoriei Spaniei.

Scrisă într-un stil vibrant, de o senzorialitate plină de culoare, cu o mare încărcătură afectivă, scriitoarea ne poartă printr-o lume vegetală luxuriantă, exotică (magnolii, migdali, măslini, trandafiri în tonuri violente), de parfumuri stranii, de miresme tari.

Cu acest roman de analiză psihologică, care adoptă adesea tehnica frazei şi modul de exprimare faulknerian, Ana Maria Matute apropie proza spaniolă contemporană de romanul modern universal.

ELENA BĂLAN-OSIAC

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

decît unchiului Alvaro, cu fața lui ascuțită ca un cuțit și cu gura strîmbă din cauza cicatricii? Dar Borja, care semăna cu el, cum putea să aibă nişte trăsături atît de delicate? Şi totuşi, Borja avea uneori aceeaşi privire, acelaşi fel de a-şi strînge gura, aceeaşi expresie de tăiş ascuțit.

Ultima dată cînd a fost Borja la Naranjal, bunica, după ce luaserăm masa de prînz, a spus:

— Eu mă retrag. Matia, urcă în cameră să dormi nițel. Este indicat să te culci după ce mănînci, aşa a spus tatăl lui Juan Antonio.

De o săptămînă sau mai mult, instituiseră din vina tatălui lui Juan Antonio, acest obicei odios. Ceasul acela de siestă, cînd toți dormeau şi se odihneau, era ceasul meu de joacă. Îmi amintesc că era tare cald. Ferestrele erau deschise şi nu bătea nici o adiere de vînt care să mişte perdelele. În grădină, peste copaci, plutea un praf strălucitor, şi un zumzet de insecte. Mătuşa Emilia s-a ridicat de la masă şi a spus:

— Urc să scriu o scrisoare.

Întotdeauna avea de scris scrisori, un teanc enorm de scrisori, pe care bănuiam că le trimitea pe front. Uneori zicea:

— Vino cu mine, Matia.

La fel a spus şi în după-amiaza aceea. Mie nu-mi plăcea să urc cu ea, dar nu îndrăzneam să refuz. Camera mătuşii Emilia era foarte mare, cu o săliță alăturată: un pat dublu foarte lat, fotolii mici tapisate în roz, şifonier masiv, toaletă, scrin, brizbrizurile trase şi soarele. Soarele ce ardea cu limbi de foc şi mii de albine care începeau să zumzăie deodată în balcon.

Soarele, lipit parcă, de perdeaua albă şi transparentă, îşi proiecta strălucirea peste patul cu perne înfățate în alb, care miroseau a mere şi apret.

Mătuşa Emilia îşi scotea rochia, se «împrospăta», cum spunea ea, cu un capod oribil, de culoare verde-pal, şifonat şi îmbibat de un parfum vechi care te ameţea, ca tot ce exista în camera aceea, de altfel. Şi mai era acolo ceva, ceva ce nu reuşeam să definesc; ceva închis, cu brizbrizurile trase ca să nu pătrundă furia soarelui, la ceasul acela de pîndă şi îmbîcseală; ceva îndoielnic şi dulceag.

Fără să-mi facă vreo plăcere, mi-am scos sandalele, bluza şi fusta (eterna mea bluză albă şi detestabila mea fustă plisată), şi mătuşa Emilia mi-a împletit părul într-o coadă pe care mi-a încolăcit-o în creştetul capului.

— Hai, culcă-te şi încearcă să dormi. Gata cu povestioarele, cu bomboanele şi cu guma de mestecat: poți să le înghiți.

M-am trîntit în pat, ascunzîndu-mi proasta dispoziție şi inhalînd parfumul acela nesuferit — în plus, mai erau pe toaletă şi nişte flori de iasomie care-şi răspîndeau mirosul — şi întinsă în pat, cu ochii deschişi privind tavanul, auzeam cum țîrîiau greierii pe povîrniş. Era murdară şi obscenă camera aceea, la fel ca sînii şi abdomenul acela mare al mătuşii Emilia. O vedeam cum merge la dulap şi-şi turna coniac, într-un pahar rubiniu, foarte frumos. Mă prefăceam că țin ochii închişi, şi o priveam printre gene. Şi-a băut coniacul dintr-o sorbire şi apoi s-a dus la chiuvetă, a deschis robinetul — toată canalizarea a început să geamă, să sforăie de parcă ar fi bolborosit nişte înjurături — şi a clătit paharul. Apoi şi-a aprins o țigară, s-a lăsat în fotoliu şi a început să răsfoiască revistele pe care obişnuia să le împrumute de la Mossen Mayol şi pe care niciodată nu le citea. Dintr-o dată, ceva straniu părea că umple camera; ca şi cum cineva ar fi atîrnat de perete bicele şi harnaşamentele din curtea interioară. Ceva brutal şi crud ajungea acolo şi frîngea în două liniştea din camera mătuşii Emilia (probabil, amintirea unchiului Alvaro), pentru că cine ştie ce spusese ea:

— Unchiul tău. . .

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Întinsă pe jumătate în fotoliul ei, își îndreptase brațul spre balcon și ridicase draperia făcînd loc să pătrundă o fîșie ascuțită de soare, ca o spadă de aur.

Observam profilul ei bucălat, cearcănele de la ochi, și-mi ziceam: «Ce milă inspiră! Parcă pierde ceva». Și prin imaginația mea confuză treceau idei ciudate, despre unchiul Alvaro și despre ea, probabil datorită unor discuții pe care le auzisem între Juan Antonio și Borja.

Lucruri pe care eu mă prefăceam că le cunosc bine, dar care, pentru mine, erau tot încîlcite și pline de mister.

Atunci am simțit ceva ce aducea a frică și m-am ghemuit într-un colț al patului. Pentru că acolo, în partea dreaptă — parcă văd și acum — stăteau pernele acelea cu fețele brodate care miroseau foarte puternic a apret, și mi-am zis: «Perna asta este a lui unchiu Alvaro, ăsta e locul lui. Mătușa Emilia îl așteaptă într-una».

Și ceva care nu era numai frică îmi furnică șira spinării. Ceva ca o rușine ciudată, pentru că-mi aminteam de lucrurile pe care Borja și Juan Antonio le povesteau despre bărbați și femei. Și-mi ziceam: «Nu, s-ar putea ca și asta să fie o minciună». Și doream ca moartea să fie tot o glumă. Am închis ochii. Mătușa Emilia păstra scrisorile într-o cutie de lemn, din care le scotea una cîte una și le recitea; și mi se părea că și din cutia aceea ieșea un miros de piele și de cedru, de la unchiul Alvaro. Și mă simțeam străină în lumea aceea.

Îl luasem cu mine pe Gorogó, și-l țineam ascuns între combinezon și piept, dar în momentul acela, mătușa Emilia mi-a spus:

— Ce ascunzi acolo?

— Nimic!

S-a apropiat și a reușit să mi-l smulgă, deși mă culcasem în pat pe brînci, ca să-l apăr. Îl luase în mînă și se uita la el pe toate părțile. Stăteam cu fața în jos, ca să nu mă vadă că mă roșisem (simțeam chiar cum îmi ard urechile). În loc să rîdă de mine, a spus:

— Ah, e o păpușă. Și eu dormeam cu o păpușă aproape pînă să mă mărit.

Mi-am ridicat ochii ca să mă uit la ea și am văzut că zîmbea. L-am luat din mîna ei și l-am pus din nou sub pernă, gîndind: «Nu, nu e o păpușă, nu mai dorm cu Gorogó în brațe — de fapt niciodată nu dormisem cu el, ci numai cu un ursuleț pe care-l chema Celín — Gorogó este pentru altceva: ca să călătoresc cu el și să-i vorbesc despre nedreptăți. «Nu e o păpușă cu care să mă joc, proasto». Dar ea a zis:

— Mereu îmi ceri țigări, și cînd colo, tot te mai joci cu păpuși.

Mi-a pus mîna pe cap și mi-a ciufulit bretonul. S-a dus la toaletă și a scos din cutie o țigară Murati (cutia pe care desenase o grădină de iarnă cu crengi de palmier și un domn în smocking, cu picioarele încrucișate care fuma cu emfază). Mi-a pus țigara între buze, surîzînd. Ea însăși mi-a aprins-o și a spus:

— Cu maică-ta mă înțelegeam foarte bine, Matia. Hai, fii bună, fetițo: fumează țigara asta. După cum vezi, eu sînt înțelegătoare. Dar pe urmă închide ochii și încearcă să adormi.

S-a uitat la ceasul ei de mînă și a mai adăugat:

— Ai zece minute pentru fumat. Dar pe urmă odihnește-te, fie chiar numai o jumătate de oră. Apoi, dacă nu faci zgomot cînd cobori, îți promit că am să te las să pleci.

A mai băut încă un păhărel de coniac și s-a trîntit în fotoliu, cu scrisorile în mînă. Florile de iasomie împrăștiau reflexe gălbui, iar în globul veilleusei de pe toaletă se oglindeau, îngrămădindu-se, flori peste flori, alături de imaginea lui San Bruno și a Santei Catalina.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Mătuşa Emilia dormita în fotoliul-pat pe care primăvara îl scoteau în grădină şi de aceea era ars de soare. Încă nu-şi terminase de fumat ţigara şi adormise, aşa, trîntită în fotoliu. Îmi amintesc că era foarte cald — era pe la sfîrşitul lunii august — şi că bîzîia o muscă rămasă între fereastră şi perdele.

Dogoarea soarelui aprindea pereţii, împrăştia mirosul tare de mahon care ieşia din mobila lucioasă, amestecîndu-se cu miresmele pătrunzătoare emanate de flori şi statuete şi cu acel iz de pudră şi aromă de coniac de la mătuşa Emilia.

Simţeam pe limbă şi pe cerul gurii gustul dulceag şi exotic al ţigării turceşti şi abia îndrăzneam să ţin între buze ţigaretul acela auriu, strălucitor, mirată de faptul că fumam în faţa ei. M-am sculat încet ca să n-o trezesc. Mătuşa Emilia stătea întinsă, cu braţul alb şi gras, în penumbra roşiatică-aurie a camerei. În scrumiera verde de cristal ţigara se fuma singură, iar musca prinsă între cutele brizbrizului şi geam se zbătea fără putinţă de scăpare. M-am ridicat în picioare şi încet, încet, m-am apropiat de fotoliu ca s-o privesc. Părea că mă aplec să mă uit într-o fîntînă. Şi parcă, dintr-o dată, mătuşa Emilia s-ar fi apucat să-mi povestească toate secretele ei de femeie, iar eu nu ştiam unde să-mi ascund faţa, cuprinsă de ruşine emoţie şi spaimă. Văzînd-o aşa, într-o poziţie neglijentă, cu gura întredeschisă şi buzele răsfrînte în jos, cu ochii închişi (unul închis mai mult decît celălalt şi cu un luciu sticlos între pleoapa dreaptă şi obraz) cufundată în tristeţea ei de totdeauna, mă simţeam tare tulburată. Cărnurile i se revărsau din capod, şi mă uitam la ea cum stătea întinsă, cu glezna dreaptă dezgolită şi desculţă. (« De ce şi-o fi făcînd pedichiură? »). Mă uitam şi la picioarele mele, subţiri, arse de soare, zgîriate, la picioarele mele lungi ca de sfînt — tot aşa le avea şi Borja — cu unghiile pătrate şi colţuroase (o unghie, din cauza unei lovituri, era ruptă, vînătă şi mă durea dacă apăsam pe deget), şi-mi spuneam: « Şi eu îmi voi face pedichiura ». « Dar, ce departe-s toate astea! » Parcă-ar fi în altă viaţă; aproape pe altă lume, cînd şi eu voi simţi, poate, ca mătuşa Emilia, cu ţigările şi scrisorile ei, cu aşteptarea-i uniformă şi plictisitoare, adormită în toropeala aceea, căutînd tovărăşia tristă a paharului rubiniu în care turna din coniacul ascuns cu mare grijă în şifonier, fără să-i pese de mersul războiului. Numai el să cîştige, gîndeam eu, şi să se întoarcă pentru ca să vadă unghiile ei atît de migălos date cu ojă.

« Aşa grasă n-o să-i placă ». Dar mi s-a făcut ruşine că mi-a trecut prin gînd aşa ceva. Am ridicat piciorul de pe podea făcînd tot posibilul să nu fac zgomot şi să nu foşnească foile revistelor şi ziarelor împrăştiate în jurul ei. Am călcat pe covor cu multă atenţie, căutîndu-mi sandalele. Am păşit peste picioarele întinse ale femeii aceleia fără apărare care-mi înfăţişa, într-un mod impudic, lucruri de-ale oamenilor mari.

M-am apropiat de scrin şi am luat paharul acela rubiniu. Cu paharul ridicat priveam în oglindă umerii mei slabi, arşi de soare, peste care cădeau breteluţele albe de la combinezonul meu şi şuviţele de păr, care se desprinseseră din codiţele slab legate de mătuşa Emilia, în care bătea soarele şi-mi aureola capul. Şuviţele roşiatice mă făcură să gîndesc: « În lumină pare că am părul roşu, ca Manuel, dar toată lumea crede că sînt brunetă ». Mă făceam că zîmbesc ca să-mi văd dinţii, fiindcă bunica se temea că se vor strica din cauza bomboanelor dulci şi aromate de mentă: « Nu sînt femeie. Oh, nu, nu sînt încă femeie », şi simţeam cum mi se ia după umeri o greutate, dar îmi tremurau genunchii. Enervată, mi-am plimbat limba prin paharul roşiatic. (Dar, afurisita, blestemată să fie, cît de bine îl clătise.)

Cel mai greu — ca atunci cînd Borja fura bani din cutia bunicii — era să deschid uşa fără zgomot. Pentru aceasta, Borja şi cu mine învăţaserăm să ungem cu un fulg de găină înmuiat în ulei, balamalele de la camerele în care locuiau bestiile,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Gorogó căzuse pe covor, patetic, cu brațele deschise și cu fața lui neagră la pămînt. L-am luat de jos și l-am băgat din nou în sîn, înfășurîndu-i gîtul cu lănțicul de la medalionul meu. Mi-am luat repede hainele, am intrat în sălița alăturată și m-am îmbrăcat. Cu sandalele în mînă încă, am ieșit afară. La capătul coridorului, tic-tacul ceasului cu cuc despica liniștea.

Umbra mea mă urma prelungindu-se, pînă la scară. M-am așezat pe prima treaptă și m-am încălțat cu sandalele. Era așa de cald, încît părea că respiram în ceața vaporoasă a unui vis. (Și e foarte adevărat că mult timp după aceea — și chiar, acum, în acest moment — mi-am amintit de după-amiaza aceea ca de adîncul unei cupe mari, cu zgomotele înăbușite. Și în liniștea aceea sufocantă nu auzeam decît vocile și cuvintele primei discuții dintre mine și Manuel. Numai vocea lui Manuel și a mea, amestecate. Și ochii pătrunzători a acelei șopîrle verzi — atît de aproape de capetele noastre, ca un monstru — care ne privea printre ierburi, și noi întinși pe pămîntul de pe povîrniș).

Cînd am coborît în curtea interioară, pereții străluceau orbitor în bătaia soarelui, iar pe sub arcade umbrele deveneau dens încărcate de vapori. M-am ascuns pe după gardurile lui Es Ton și am auzit vocea Lorenzei:

— Cum să nu-i dăm?

Și Antonia:

— Dați-i, dar să nu afle nimeni. Să nu spună de unde a scos-o nici chiar maică-si.

Atunci ieșiră amîndoi, Manuel în urma Lorenzei. Se întorceau. Lorenza avea cheia în mînă și ocoliră colțul galben al casei.

— Unde mergeți, Antonia? Ce cerea Manuel?

— Apă de băut . . . Le-au omorît cîinele și l-au aruncat în puț.

— Cine?

A dat din umeri și a rămas aplecată, cosînd mai departe.

— Cine știe.

Mi-am luat ochii de la gura ei pungită, plină de riduri. M-am ținut după Lorenza. Se ducea la fîntîna din livadă, la capătul povîrnișului.

Stăteam rezemată de un măslin uitîndu-mă la ei. De acolo de jos urca strălucirea verde a mării, printre agave. Copacii, în bătaia luminii, păreau negri. Manuel stătea aplecat pe marginea fîntînii și Lorenza cobora ciutura. Auzeam zgomotul apei. Era un zgomot frumos, ca de argint rece, în căldura arzătoare.

« Le-au aruncat în puț un cîine mort ».

Mă uitam la picioarele mele. Cu vîrful sandalei trăgeam linii prin țărînă. « O fi mirosind groaznic de urît. N-or fi putînd să bea din ea și a venit să ceară apă ».

— Nu știi cine a fost acela? a întrebat Lorenza, pe limba ei.

El n-a răspuns, stînd plecat asupra fîntînii. Brațele lui arse de soare străluceau în timp ce scotea funia. Dragonul de piatră — spunea Chino că e din secolul al XII-lea — părea că rîde printre mușchi.

— Scoate cît îți trebuie — i-a spus Lorenza în șoaptă. Dar să nu te vadă, nu spune nimic la nimeni . . . Apoi s-a întors și a plecat. Eu stăteam liniștită, pitită după măslin. Manuel scotea apă și turna în ulciorul lui. Era un ulcior smălțuit cu verde și foarte mare. « Un cîine mort este ceva oribil », îmi spuneam, ceva ce nu se poate suporta.

. . . .

Ceea ce mă descuraja era, poate, faptul că nu era mînios. Cînd mi-a auzit pașii, a ridicat liniștit capul și-mi amintesc — atît de clar de parcă s-ar întîmpla chiar acum, aici lîngă mine— scîrțîitul scripetelui și o vagă umezeală care ieșea din fîntînă. O umezeală caldă precum respirația pămîntului. Cred că am spus: « Este foarte

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

rece apa », sau ceva asemănător. Poate am spus ceva şi mai banal, dar l-am determinat să-şi întoarcă faţa la mine şi să mă privească.

Ceafa lui atît de bronzată îmi era bine cunoscută, pentru că îl văzusem adesea stînd aplecat în livadă.

Cînd şi-a întors faţa spre mine, gîndeam: « Niciodată nu m-a privit ».

În seara aceea cînd a luat barca, nu ne-a privit nici pe mine, nici pe Borja.

(Deodată mi-am adus aminte de mirosul din curtea interioară a primăriei, din dimineaţa în care se întorceau de la înmormîntarea lui José Taronjí, de soarele ce se ivea prin bolta de viţă, şi mai ales de ceva ca o strălucire orbitoare. Era poate, puzderia aceea de lumini, verzi, aurii şi rubinii, reflectate în mormanul de cioburi de sticlă, la marginea zidului).

Să fi tot fost trei şi un sfert şi noi, înconjuraţi de frunze uscate de arşiţă, stăteam sub un soare arzător.

Ca o ploaie de ani, o cenuşă verzuie năpădise dragonul. Manuel avea trăsături aspre şi era slab la faţă. Şi acele orbite adînci ale ochilor, şi luciul feţii lui de culoarea lemnului vechi, păreau că ard sub dogoarea soarelui. Avea ochii de cărbune şi corneia albăstrie. Niciodată n-am mai văzut ochi ca ai lui, care te făceau să uiţi — şi într-adevăr am uitat — restul trăsăturilor feţii.

Şi, lucru ciudat, ce nu mi se mai întîmplase niciodată cu Borja, nici cu Guiem, nici cu Juan Antonio (ei întotdeauna mă jigneau şi căutau să mă umilească), cînd m-a privit acel băiat (pe care nimeni nu-l stima în sat, fiu al unui om care murise din cauza ideilor sale păcătoase), m-am simţit ridicolă, neînsemnată.

Am simţit un val de sînge în obraji, şi dintr-o dată mi-am amintit de bravadele şi fanfaronadele mele, de aroma ţigărilor Muratis, de aerul meu de superioritate, pînă şi de bomboanele mele de mentă, ca de ceva idiot şi fără sens.

N-am ştiut ce să mai spun.

Doar să-l privesc şi să rămîn — imediat mi-am dat seama — cu mîna întinsă către el, aşa aiurea, devenind conştientă de prezenţa mea insolită; nepoata bătrînei Práxedes, verişoara lui Borja, educată la mînăstirea Nuestra Senora de los Angeles.

Gîndeam: « Nu e furios ». Avea doar o tristeţe tăinuită, care nu-l privea numai pe el, ci, poate şi pe mine; ca şi cum m-ar fi cuprins şi m-ar fi unit cu el, strîngîndu-mă (cum strîngeam eu, în palmă, un balon rece de cristal înăuntrul căruia ningea). În tristeţea aceea erau cuprinse şi codiţele mele neglijent legate, care se desprinseseră la spate şi-mi atingeau ceafa; şi bluza mea prost aranjată în fustă; şi sandalele mele neîncheiate din cauza grabei în care ieşisem; pînă şi sudoarea aceea care mă scălda.

— Îmi pare rău — am zis. Şi mi-am dat seama că buzele-mi tremurau şi că spuneam ceva la care nu mă gîndisem pînă în clipa aceea, ceva încă destul de neclar. — Mi se pare oribil, ceea ce v-au făcut.

Şi m-a cuprins un fel de ruşine ciudată, de parcă s-ar fi cuibărit în mine ispăşirea unor greşeli confuze şi îndepărtate, de care nu-mi dădeam seama prea bine, dar care mă pîndeau din urmă (săvîrşite poate împotriva a tot ceea ce mă înconjura, fără a-i exclude pe Chino, pe Antonio, poate nici pe Guiem; greşeli şi sentimente pe care nu voiam să le recunosc, ca teama sau dragostea pentru Dumnezeu), mi s-a părut că o pojghiţă subţire se rupea cu tot ceea ce mă obliga să suport, Borja cu zeflemelile lui, bunica cu obiceiurile ei rigide, cu comoditatea şi lipsa ei de preocupare pentru noi, mătuşa Emilia cu lenea ei obositoare.

Dintr-o dată m-am detaşat de toate acestea. Eram numai eu. Dar de ce, de ce? mi-am zis. La acea oră de siestă a pămîntului, în timp ce un cîine mort pîngărea apa unei fîntîni, eu eram numai eu, fără să înţeleg cum, într-un fel de orbire necunoscută (posibilă numai la frageda vîrstă de paisprezece ani). Şi am adăugat:

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

— Mi se pare foarte urît tot ce v-au făcut, tot ceea ce se face în acest sat, iar toţi cei care locuiesc în el, sînt nişte laşi şi scîrboşi. Scîrboşi de ţi se face silă. Îi urăsc. Urăsc pe toată lumea de aici, din toată insula asta, în afară de tine !

Abia rostisem toate acestea, şi am rămas surprinsă de cuvintele mele şi mi-am dat seama că faţa-mi ardea. Îmi simţeam trupul în flăcări de parcă soarele s-ar fi ascuns în mine.

Şi fîstîcită, mi-am spus: « Doar n-am băut nimic. Nu mai era nici măcar o picătură de coniac în paharul mătuşii Emilia ». El continua să mă privească, doar să mă privească: fără mirare, fără ură, fără ironie sau afecţiune.

Ca şi cum tot ceea ce vedea şi auzea, i s-ar fi explicat de mult, cu ani în urmă, de către alte fiinţe care nu erau nici el, nici eu. Părul său arămiu, ars de soare şi aer, strălucea. Colb mărunt i se aşezase pe glezne şi pe picioarele încălţate cu sandale de călugăr. Chiar şi pe faţă. Am continuat:

— Nu ştiu ce n-aş da ca să plec de aici. Vrei să te ajut să duci apa?

Numai tăcerea lui m-a făcut să-mi dau seama de stridenţa vocii mele şi de felul cum ecoul cuvintelor se oprea în jurul meu, ca o grindină. Atunci a răspuns:

— Nu, nu. . .

Vorbind, părea că se trezeşte din ceva — poate, ca şi mine, din vreun vis — şi a coborît privirea.

Am rămas unul în faţa altuia, cu ulciorul acela mare între noi, ca ruşinaţi; iar eu dezolată pentru cei 14 ani ai mei şi pentru tot ceea ce îi spusesem acelui băiat care ne ceruse barca pentru a transporta corpul tatălui său (asasinat de prieteni sau cel puţin adepţi ai bunicăi).

Eram atît de tulburată şi ideile îmi erau aşa de încîlcite, încît simţeam o mare deznădejde. Îmi amintesc de zumzetul unei albine, de foşnetul frunzelor, acolo alături, în livada împrejmuită. M-am întors doar pe jumătate tîrînd picioarele în mod ridicol, de teamă să nu-mi cadă sandalele. Tocmai voiam să plec, să fug de acolo, cînd, în sfîrşit m-a reţinut:

— Nu, nu înseamnă că trebuie să pleci. Nu pleca, aşa . . . Avea în privirea lui un aer de oboseală care m-a făcut să gîndesc: « Şi el este mult mai mare decît mine, decît noi toţi, dar într-altfel decît Guiem ». (Deşi Chino spusese că n-avea decît 16 ani).

Ştiam că Manuel stătuse la mănăstire şi avea ceva monahal în el, poate în voce, poate în privire. — Amîndoi ne-am uitat în sus. Un porumbel de-al bunicăi traversa povîrnişul. Zborul lui părea că atinge învelişul de aer. Umbra lui despica pămîntul şi ceva tremura în ea. Ca o stea căzătoare şi albastră.

— Dacă m-ar vedea bunica ! Deseori scap din casă la ora asta . . . mai ales cînd pleacă Borja la Narajal; sînt nişte porci, nu vor să mă ia cu ei ! Plină de ciudă, i-am spus tot ce ştiam în legătură cu *el Narajal;* şi simţeam ceva ca un şuvoi de apă rece care îşi croia făgaş (sau ca atunci cînd Mauricia mi-a deschis, cu briceagul ei, infecţia de la un deget şi am rămas liniştită, fără febră). Continuam să-i povestesc şi în acelaşi timp mă încheiam la sandale, îmi aranjam bluza şi fusta. Iar el stătea nemişcat şi mut. Cînd am tăcut mi s-a părut că nu îndrăznea nici să ia ulciorul şi să plece, nici să mai rămînă.

Văzîndu-i nehotărîrea, m-am întristat din nou: « Nu vrea să fie prieten cu mine — îmi ziceam. Îi e teamă de bunica. Crede că n-ar consimţi. Deşi poate . . . » Dar şi mie îmi era frică să mă gîndesc la asta: doream numai să mă las purtată de rîul acela dulce care părea că mă smulge fără să-i pot rezista.

— Nu pierde timpul. Te însoţesc.

Am vrut să mă aplec să iau ulciorul, dar el mi-a luat-o înainte. Fără să spună nimic a ieşit din curte.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Eu mergeam în urma lui şi mi s-a părut că nu îndrăznea să-şi întoarcă privirea pentru a se convinge dacă îl urmez. În timp ce cobora pe colină, eu îl studiam cu atenţie. Purta o cămaşă albă, murdară pe alocuri de pămînt şi pantaloni albaştri. Gleznele goale şi picioarele, încălţate cu sandale, aveau o tentă castanie, dar nu luceau din cauza prafului care le acoperea.

Casa lui se ivea în partea de jos a coastei, foarte aproape de mare. Aveau cîţiva măslini şi ceva mai departe, spre dreapta, vreo cinci-şase migdali. Poarta, arsă de vînt şi de sare, stătea deschisă întotdeauna (invers decît la noi, unde totul rămînea cu obstinaţie încuiat, ascuns, ca şi cum s-ar fi păzit, zelos, pînă şi umbra).

În schimb în casa lui Manuel soarele pătrundea prin toate crăpăturile, într-un fel neobişnuit, straniu şi aproape tulburător. Casa lui Manuel Taronjí, livada şi pomii fructiferi aparţinuseră cîndva lui Jorge de Son Major.

Se spunea că Malene şi domnul Son Major au trăit, mai de mult, ca soţ şi soţie. Cel puţin aşa, spunea Borja. Acum îmi făcea rău că ştiam toate acestea, un rău ciudat, pe care nu-l puteam explica. Pămîntul familiei Taranjí era pămînt intrus pe povîrnişul stăpînit de bunica. Cred că nici bunica nu-i iubea, dar cel puţin, niciodată, nu pronunţa numele lor. Poate că nici nu-i ura, îi dispreţuia doar. Pentru că ea întotdeauna a dispreţuit tot ce-a fost între Malene şi Jorge de Son Major. Acum, José Taranjí murise, iar fiul său, care niciodată nu lucrase la cîmp, avea ceafa arsă de soare, şi părea mistuit de focul nesfîrşit al pămîntului, copleşit de ceva, pentru mine, ermetic şi inexplicabil. Mi-am adus aminte de Borja, de spaima şi mînia care-l cuprinseseră atunci cînd Manuel a luat barca şi a plecat cu ea. Şi eu oare de ce, dacă nici măcar nu-l cunoşteam — chiar nu-l cunoşteam? — simţeam acea dorinţă de a-i spune lui Manuel atîtea şi atîtea lucruri. Să-i spun, poate, numai atît: « Nu înţeleg nimic din tot ceea ce se întîmplă în viaţă, în lume, în jurul meu: de la păsări pînă la pămînt, de la cer pînă la apă nu înţeleg nimic ».

Nu înţelegeam lumea aceea cu care mă ameninţau toţi, de la bunica pînă la Chino, ca o pedeapsă. « Că lumea ar fi îngrozitoare, nu ştiu ; dar mi se pare cel puţin, de neînţeles ». Mă uitam la grumazul şi la spatele lui Manuel, la părul lui de culoarea focului şi-mi spuneam: « Dacă ar şti el ceva despre Gorogó . . . ar înţelege oare? »

Era ciudat acel băiat, acel biet băiat, un *chueta*[1] din cea mai joasă categorie a satului, cu un tată asasinat şi o mamă cu faimă îndoielnică. De ce mă interesa atît? Şi toate acestea, de ce oare? Ajungînd la poarta casei lui s-a întors să mă privească. Atunci mi-am dat seama de strălucirea ochiilor lui negri, enormi, o strălucire sălbatică, paralizantă, şi n-am mai îndrăznit să păşesc dincolo de poarta deschisă. Îmi ziceam că poate el o fi gîndind: « Pînă aici, micuţă isterică, aceasta este împărăţia mea, aici, eu sînt stăpînul: întoarce-te acasă, la bunica ta egoistă şi ticăloasă, la ipocriţii tăi, la ascunzişurile tale păcătoase. Întoarce-te la casa ta zăvorîtă, cu unghere mucegăite, cu şobolani care fug ca nălucile, la vesela de aur, cadou de la rege. Hai, întoarce-te, întoarce-te: asta este casa mea şi niciodată n-o vei putea înţelege, ridicolă şi stupidă creatură ».

Rămăsesem locului şi-l căutam pe Gorogó, care stătea şi el atent sub bluză, lîngă inima mea grăbită. « Fetiţă proastă, întoarce-te la ţigările tale, la beţiile voastre de copii prost-crescuţi, întoarce-te la declinările şi traducerile tale franţuzeşti, la lecţiile tale de mers elegant şi graţios sub privirea şi bastonul de bambus al bunicii.

Întoarce-te, întoarce-te că te vor mărita cu un bărbat moliu şi buhăit, putred de bogat, sau cu un bici bestial ca unchiul Alvaro».

---

[1] Copil de evreu convertit la religia catolică.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Pe deasupra noastră zburau porumbeii spre Son Major, iar umbrele lor fugitive, ca o ploaie de fulgi negri, cădeau pieziş şi alergau printre noi ca nişte frunze purtate de vînt. Mi s-a făcut frică, exact ca în dimineaţa aceea cînd stăteam sub smochin iar cocoşul maiestuos al lui Son Major mă privea ţanţoş şi mînios. În momentul acela Manuel a spus:

— Mă aştepţi?

Deşi dispăruse după zid, eu tot mai spuneam că da — într-adevăr, micuţă isterică, fetiţă proastă — mişcîndu-mi capul de sus în jos, precum Gorogó.

....

La început locuiam cu ei — i-am spus, stînd culcată pe iarbă, sub migdali — cel puţin aşa parcă îmi amintesc . . . dar eram foarte mică.

Se spune că bunica nu se amesteca în viaţa lor. Şi ei au trăit împreună destul timp. Dar, după cum se vede, apoi au divorţat.

— Ce păcat — a spus în şoaptă Manuel.

Stătea şi el pe brînci şi eram destul de aproape unul de altul. Doar din cînd în cînd îndrăzneam să ne privim. Vorbeam în şoaptă şi cînd mi-am întors faţa spre el, ochii lui se aflau foarte aproape de mine. Mi-am simţit inima cum bate lipită de pămînt şi-mi părea că se aude şi a lui.

— Păcat? De ce? Eu nu-mi aduc aminte de nimic . . . aproape de nimic. M-au dus la Madrid, la o şcoală cu internat care se numea Colegiul Saint Maur şi se afla pe strada Cisne . . . Cînd mă întorceam acasă, pe ei niciodată nu-i găseam. Niciodată, nici pe el, nici pe ea. Dar nu-mi păsa. Îl aveam pe Gorogó. Şi el — nicicînd nu mi-aş fi închipuit — îl ţinea în palmă pe Gorogó. Cu mîinile lui bronzate cu bătături recente şi zgîrieturi (nu era obişnuit cu pămîntul) se juca cu micuţul meu coşar. Îl tot învîrtea printre degete, îl privea, şi cu siguranţă că nu-l înţelegea — dar ce importanţă avea? — Mă asculta serios, tăcut, cu ochii săi mari strălucind în umbra pomilor.

Acolo jos, în spatele nostru, se auzea respiraţia solemnă a mării. Prin spatele nostru urca lumina verde-ocru, prăvălindu-se pe coasta priporoasă.

Printre umbrele înclinate ale copacilor, lumina se prelingea pe trupurile noastre. Era ca un vis lung şi încîlcit care nicicînd nu se va mai repeta. Păream scăldaţi într-un verde strălucitor, iar de acolo de sus, aurul înfierbîntat şi roşu al marelui soare părea că ne pîndeşte. Ştiam că soarele nu ne poate birui atîta timp cît noi stăteam aşa, întinşi unul lîngă altul, fără a îndrăzni aproape nici să ne privim.

Cînd mă uitam cu coada ochiului, aşa cum nu-i plăcea bunicii să privesc, zăream urechea lui care părea acoperită de un pufuleţ moale, urechea lui chilimbărie de forma unei scoici spre care simţeam nevoia să-mi îndrept auzul pentru a asculta vuetul mării din ea.

Şi de aceea îi spusesem atîtea lucruri, aproape în şoaptă, ca şi cum ar fi fost numai pentru mine, sau pentru Gorogó.

— Pe urmă, ea a murit. Dar eu eram la colegiu şi aproape că nu-mi amintesc.

Mauricia, ştii — fusese dădaca tatălui meu — îmi pregătea mîncarea, şi-mi spunea multe poveşti. Era foarte bătrînă. Şi cînd ea a murit . . . Şi eu spuneam « ea » şi « el », dar Manuel, niciodată, niciodată nu m-a întrebat cine erau « ei ». Niciodată nu m-a întrebat nimic, niciodată n-a încercat să mă iscodească . . . asculta numai aşa, lîngă mine, liniştit (ca un pui de animal rătăcit, ca şi mine).

— Cînd a murit ea, el m-a trimis cu Mauricia la ţară. Dar acolo era o altfel de lume. Tot în şoaptă şi fără să mă privească, Manuel a zis:

— Îţi plăcea?

— Da.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

— Îmi plăcea atît de mult ! (Am tăcut şi dintr-o dată totul mi-a venit în minte, şi pădurile, şi rîul şi am simţit şi un nod în gît. Şi Andersen şi «Alicia la oglindă» şi Guliver şi «Un căpitan la 15 ani», şi acele rîuri pitice, desenate cu băţul în noroi. Rîurile pe care eu le născoceam pentru spiriduşi în pămîntul moale al şanţului. Şi acele flori galbene, în formă de soare, pe care le puneam pe la toate uşile şi croncănitul corbilor al cărui ecou răsuna prin văgăuni : şi vocea Mauriciei : «Sînt o cioară mititică n-am nici sare nici pîinică : («Matia, a sosit un pachet de la tăticu ».)

— Aveam — i-am spus — un teatru de marionete. El şi-a ridicat imediat privirea.

— Ah, şi eu. El mi l-a trimis. . .

M-am întors să-l privesc. Era foarte palid şi mi-a spus pe nerăsuflate :

— Îmi trimitea şi cărţi. Îmi plăcea foarte mult să citesc. Aproape întotdeauna erau cărţi de călătorii. El a voiajat atît de mult. Şi-a petrecut viaţa pe vaporul lui călătorind prin lume. Îşi ridicase braţul ca pentru a trasa în aer o rută imaginară. L-am privit deşi simţeam zvîcnirea sîngelui în obraji, şi o dorinţă nebună de a-i spune : «Nu, nu-mi mai dezvălui şi alte lucruri, nu-mi mai vorbi de lucrurile tăinuite dintre bărbaţi şi femei pentru că nu vreau să ştiu nimic despre lumea asta pe care n-o înţeleg. Lasă-mă, lasă-mă, că încă n-o înţeleg». Dar şi lui i se întîmpla la fel ca mie : ca infecţia mea incizată de Mauricia cu briceagul. Îi vedeam profilul aureolat de lumina verde a migdalilor. Ca nişte pui de sălbăticiune aşezaţi pe pămîntul pietros, lunecam în jos, pe coasta înclinată. Numai în acel moment mi-am dat seama că pe nesimţite lunecam în jos. Exista ceva ca o ameninţare în spatele nostru. Şi-a adăugat :

— Îmi trimitea salutări din toate ţările acelea. Şi dintr-o dată, ca şi cum i s-ar fi oprit respiraţia :

— Şi-i plăcea . . . spunea el, ca eu să fiu la fel, poate. Dar mie îmi era frică, şi uneori mă gîndeam să rămîn pentru totdeauna la mănăstire, cu călugării. Atunci şi-a ridicat mîna şi-a lăsat-o peste a mea. Îmi apăsa mîna de pămînt, ca şi cum ar fi vrut să mă reţină, ca să nu cad acolo jos, la marea ameninţare ; la vertijul albastru şi dens, halucinant, pe care-l simţeam de pe ţărmul abrupt, din piaţa unde-i ardeau pe evrei.

Ca şi cum, cu el, cu mîna lui, cu copilăria mea care se pierdea, cu neştiinţa şi bunătatea noastră, ar fi vrut să scufunde mîinile noastre pentru totdeauna, să le înfigă în pămîntul încă pur, bătrîn şi înţelept.

În româneşte de **ELENA BĂLAN OSIAC**

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

SCRIITORI ROMANI ÎN PERSPECTIVĂ UNIVERSALĂ

DRAGOȘ VRÂNCEANU

Vladimir Streinu și versificația modernă

Rareori un studiu asupra verisificației a fost mai mult o analiză a poeziei — și a naturii poeziei —, un comentariu de istoria literară pătruns în « structura » epocilor, un aport de mai numeroase aspecte inedite privind lirica românească în ridicarea ei în valuri concentrice către esență și o teorie estetică mai limpede asupra etapelor de evoluție ale versului ca măsură, decît lucrarea lui Vladimir Streinu « Versificația modernă » (Editura pentru literatură, București 1966, 351). pag. Este cartea cea mai de seamă, apărută în ultimele decenii, de sinteză critică românească incluzînd o problemă fundamentală de literatură europeană, ca pe un dat inseparabil de universalitate în căutările și soluțiile de artă poetică. Cercetarea aceasta a lui Vladimir Streinu mai desvăluie două dimensiuni pe care le vom arăta îndată: ea este împlîntată într-o chestiune arzătoare de structură a poeziei actuale, ce preocupă atît publicul larg cît și pe autori, aceea a mutației alcătuirii versului, care se cheamă versificația liberă — chestiune controversată atît la modul discursiv cît și la cel tehnic, fără a putea fi așezată pînă acum cu precizia criticului român în perspectiva ei istorică și ideală exactă — ; ea cuprinde și tabloul liricii românești de după război, adică a acelei faze de dezvoltare a poeziei noastre care, de la Mihai Beniuc pînă la tînărul Marin Sorescu, revelă experiența unui « obiectivism » liric ce rămîne, fără îndoială, simptomatic în mersul general al poeziei contemporane.

Făcînd acest ocol de recunoaștere în jurul studiului lui Vladimir Streinu, nu putem să nu reținem din capul locului un caracter difuz al lui, care face ca reflecțiile și observațiile, pînă la citatul de erudiție literară, să sufere acea lege a desfătării spirituale ce conferă efortului intelectual făcut, un sens contagios. Vladimir Streinu a trebuit să dedice problemei versificației un timp îndelungat al frămîntărilor sale interioare, cărora a izbutit să le dea ordinea cea mai elocventă și mai aderentă, aceea care se schimbă în plăcere superioară teoretico-erudită, inculcată paginilor sale. Scrisul lui, dealtminteri în general, posedă o desprindere — care ține de artă — de gravitatea, fie și sistematică, a masei documentare de investigație. Ovid Den-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

sușianu aducea în « Viața păstorească în poezia noastră populară » o finețe sinuoasă, acolo unde George Călinescu, în « Viața lui Mihai Eminescu », introduce frenezia în zig-zag a unui spirit nerăbdător și aprins, dornic să facă lumină cu orice preț: am denumit, în lucrările critice de mai sus, alte două studii de istorie literată românească, cu care « Versificația modernă » de Vladimir Streinu se poate compara ca originalitate și nivel.

Dar sinteza lui Vladimir Streinu privește o temă prin ea însăși de interes internațional direct și de vie actualitate contemporană. În cursurile de literatură română contemporană pe care le-am ținut în primăvara aceasta la Universitatea din Urbino, căutînd a pune în evidență fenomenul masiv, deocamdată în mare parte pur energetic, de evaluare retrospectivă a literaturii române, ce are loc sub ochii noștri, ca și studiile meritorii asupra lui Alecsandri, Maiorescu, Goga, precum și cercetările critice cele mai importante, am semnalat de asemenea, în mod firesc pe primul plan, apariția lucrării de poetică a versului modern datorită criticului român. În discuțiile care au urmat, deosebit de accentuat a fost interesul pentru cartea lui Vladimir Streinu și întrebările privind alcătuirea ei mai amănunțită.

M-am referit, între altele, la momentul anchetei internaționale a lui Marinetti și la locul acordat de Streinu acestei anchete în dezbaterile verslibrismului european. Din principiul așa ziselor « parole in libertà », proclamat polemic de Marinetti, se trage, printr-o simbioză clasicizientă cu versul lui Leopardi — prototip al unui « ésprit de suite » grandios — întreaga experiență poetică a ermeticilor italieni, începînd cu Ungaretti, trecînd prin Cardarelli și Montale, pînă la Quasimodo. Din păcate, nici un studiu italian nu îmbrățișează această experiență în contextul ei european. Lucrarea profesorului Alfredo Schiaffini « Alle origini della forma poetica italiana » a fost adesea folosită spre a sublinia o originară pre-existență a poeticei « valorii cuvîntului » în lirica italiană, ca izvor național al versificației libere. Pornindu-se de la cercetarea « versiunilor duble », a variantelor de manuscris ale lui Petrarca sau Ariosto, de către Gianfranco Contini și Santorre Debenedetti, s-a ajuns la acea concepție « energetico-musicală » a elaborării lirice, după care orice poezie încheiată nu poate reprezenta decît un segment, o « decupare » din propriul ei țesut, niciodată ultima, și în care — întrebuințînd cuvintele criticului român — « ritmul matematic » și « ritmul psihologic » ating un stadiu de fuzionare oarecare, preferat și sancționat ca expresiv la maximum printr-un gest veșnic provizoriu al poetului, dar în care primul ritm depinde de al doilea. Această concepție este foarte aproape de concluziile de natură bergsoniană pe care le aplică în final temei sale Vladimir Streinu: « N-a fost nevoie de niciun filosof și de niciunul din nenumărații metricieni care vedeau origina versului în bătaia inimii, pentru ca ei să dematematizeze alexandrinul și să-l măsoare cu ritmurile fiziologiei proprii. Poezia, ca și filozofia « concretului calitativ discontinuu » s-a modificat în natura și forma ei după nevoia comună de reacție împotriva raționalității clasice. Conduita de epocă a spiritului francez, vitalismul, este cauza dezmembrării versului tradițional. Versul liber nu este așadar numai o chestiune de ordin prozodic. Termen de oscilație al ritmurilor clasice, verslibrismul simbolist apare totodată ca o coordonată culturală stilistică a îndrumării spiritului francez la *valoarea vieții* (pag. 301). Vladimir Streinu anexează, printr-o simplă mișcare a gîndirii sintetice, întreaga poetică a « valorii cuvîntului » a cercetătorilor italieni contemporani. Verslibrismul apare ca un « termen de oscilație al ritmurilor clasice », în perspectiva cercetării vieții ca « putere formativă comună, ajungînd să contribuie substanțial, dimpreună cu alți factori, la atitudinile « existențialiste » ale gîndirii contemporane » (pag. 300). Dar ca o dovadă că criticul român nu e interesat să facă o pură estetică speculativă, ci rămîne un cercetător concret al temei sale, pentru elucidarea termenilor funda-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

mentali ai poeziei sub unghiul istoric ales, el afirmă cu o semnificativă « indiferență », cu o elevată neutralitate reflexivă: « Principial nu e nimic nou de înregistrat. Un vers clasic perfect răspunde aceleiași necesități ca ritmul matematic să se nască din ritmul psihologic, ceea ce e aspirația cea mai însemnată și a versului liber perfect. Deosebirea dintre versificația veche și versificația nouă se declară, după cum am mai afirmat, exclusiv între formele clasice imperfecte și formele libere perfecte. *Dar imperfecția unui vers tradițional poate fi combătută nu numai cu versul liber ideal, ci de asemenea cu forma clasică perfectă* » (pag. 301, sublinierea noastră). Este exact principiul pe care l-a practicat pragmatic mișcarea poetică de la « Ronda », care a jucat un rol așa de important în nivelul de valoare atins de ermetismul italian și la care trebuie să recurgă orice mișcare poetică modernă. Partea avută în lucruri de poezia lui Rimbaud — din care izvorăște întreaga poezie și poetică modernă — este corectată în sînul aceleiași sensibilități moderne, de cazul lui Leopardi.

Menționînd concluziile finale ale lui Streinu, nu putem să nu subliniem valoarea de generalizare a studiului său în lumina oricăror preocupări de ieșire din impas a poeziei moderne, sub orice formă s-ar traduce în practică astfel de încercări.

Evoluția poeziei române văzută din aceste puncte de vedere de criticul român, apare ca un domeniu experimental și ideal cu un deosebit nerv de semnificație. Ieșim pe deplin din viziunea comparativistă rutinară a « influențelor ». Poezia română este prezentată în sine, în vicisitudinea ei spiritual-formală. De asemeni ne situăm în afară de binomul tradiționalism-modernism, așa de generic. Streinu recurge pe larg la întregul fenomen poetic românesc, în această viziune bivalentă a structurii versului. Toate aceste lucruri formează partea a doua a lucrării sale. Ea ne avantajează foarte mult. Puterea de dilatare expresivă, ca vocabular și ritm, a limbei române — limbă ce-și dezvăluie astfel potențialul ei originar cult — devine foarte vizibilă. Primele prozodii românești, apoi Grigore Alexandrescu și B. P. Hașdeu, Anton Pann, Alexandru Macedonski, Ovid Densușianu, contactele versului liber românesc cu ritmurile populare, ideea de « ciclu » în poezia contemporană, fără a menționa pe Arghezi, Bacovia, Adrian Maniu, Lucian Blaga, Ion Barbu, toate aceste figuri și probleme, pe care le enumerăm numai în parte, sînt luate în considerație după o dezvoltare totodată armonică și neprevăzută. Se revelă de la sine rolul organic avut din punct de vedere poetic și deci și sub unghiul fecundării universaliste a limbii, de către întregul nostru « modernism », curent care, începînd cu Ovid Densușianu, ia o clară conștiință de sine, pe care nu o mai poate pierde. Streinu a găsit mijlocul de a insera în natura limbii și poeziei noastre fenomenul modernist, văzut pînă acum îndeobște printr-o optică de suprapunere, plătindu-se adică permanent tribut, sub o înfățișare ori alta, teoriei discrepanței dintre « fond » și « formă » în mersul culturii române începînd cu secolul al XIX.

Pentru cititorul european, perspectiva aceasta complect relevantă, nutrită cum este nu numai de observații critice pertinente, ci și din exemplificări numeroase din textele noastre poetice, prezintă probleme de contact. Înlăturate aceste dificultăți printr-o transpunere adecvată, tabloul poeziei naționale își poate face loc în conștiința europeană pe o dimensiune esențială și originală.

Partea întîia a lucrării lui Vladimir Streinu este închinată « Versului liber european ». După ce expune etapele libertății ritmice, implicațiile în acest sens ale revoluției romantice, ale « polimetriei » lui Bainville și a simbolismului lui Verlaine, punînd apoi accentul decisiv cuvenit pe rolul lui Rimbaud și Mallarmé, autorul se oprește asupra situației de la începutul acestui veac, înfățișează « aprinderea pe plan european a discuției prin ancheta Marinetti », împinge cercetarea în cîmpul de desfășurare francez, englez și german și stabilește « o precedență anglo-germană » în această dezbatere.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

■ JAIME POTENZE: CÎTEVA ASPECTE ALE TEATRULUI ARGENTINIAN

Teatrul argentinian actual nu are nimic de a face cu cel din trecut, căci spectatorului modern îi lipsesc puncte de contact cu predecesorul său de acum cîteva decenii. Din punct de vedere cultural, argentinienii din 1967 se deosebesc fundamental de înaintaşii lor. Am evoluat şi am căpătat conştiinţa responsabilităţii noastre. . . Teoretic, orice teatru trebuie să răspundă cerinţelor epocii sale, să fie o reflectare a acesteia. « Teatrul independent » a reprezentat ruptura cu genul denumit *sainete*[1] şi cu comedia burlescă, sau cu melodrama cu pretenţii filozofice. În primul rînd însă, a arătat prezenţa unui grup de persoane cu spirit de răspundere. Înflorirea picturii argentiniene, interesul cu care publicul citeşte cărţile argentiniene şi, în general, faptul că a dispărut complexul de inferioritate pe care îl aveau unii argentinieni, toate acestea s-au ivit o dată cu « Teatrul independent ». Acest fapt era , într-un anumit fel, logic. Emigranţii recent sosiţi aveau un sentiment de nesiguranţă faţă de necunoscut care, în mod conştient sau nu, era transmis şi urmaşilor lor. Străinul era identificat, tot inconştient, cu cuceritorul şi, de aceea, era considerat ca ceva superior. Nu trebuie să se uite că în urmă cu numai treizeci de ani, în 1937 se considera de prost gust să cînţi foxtrot în spaniolă şi o versiune spaniolă de Carlos Gardel după « Singing in the rain » era motiv de ilaritate. Personajele de la radio şi teatru se numeau Anibal Robinson sau ceva asemănător, căci Pérez, Gonzáles ori Poggi nu ar fi fost acceptate de către ascultători. Europenii şi nordamericanii erau socotiţi mai inteligenţi şi mai culţi decît argentinienii, îndeosebi dacă aparţineau raselor saxone sau scandinave. De fapt, este vorba aici de fascinaţia pe care o exercită aceste rase. Călătoriile au încetat însă să mai fie apanajul claselor foarte înstărite, fapt care a contribuit la soluţionarea problemei.

Ne-am eliberat de complexe, şi astăzi teatrul argentinian este unul din cele mai importante din lume. Cultura noastră dramatică este cu mult deasupra celei pe care o poate avea un locuitor de mijloc al oricărui oraş străin, pentru simplul motiv că avem arma limbii spaniole şi nu există piesă importantă care să nu fi fost tradusă în limba noastră. Funcţionează la Buenos Aires mai multe teatre decît oriunde, cu excepţia Londrei şi a Parisului. Multe trupe străine între care se numără şi *Comedia Franceză* ne-au vizitat capitala, înaintea altor capitale mult mai mari. *Piraikon Theatron* din Atena a fost mai bine primit la Buenos Aires decît la Paris. Avem un public informat, iar critica noastră e imparţială, ştiind să fie şi severă atunci cînd este necesar. S-a terminat cu actorul care îşi întemeiază jocul pe intuiţie; acesta mai apare doar în teatrele burleşti. Directorii de teatre cunosc limbi străine şi ştiu ce fac cînd pun în scenă o piesă. Scenografii îşi cunosc tehnica şi sînt esteţi experţi. Punctul nostru slab îl constituie autorii. Cu toate acestea, este interesant să aruncăm o privire asupra acestei situaţii.

După cum a existat, la un moment dat, aşa-numitul « nou cinema argentinian » — mişcare de care nu s-a ales nimic după puţinele filme produse de iniţiatorii ei, ceea ce s-a datorat, în mare măsură, indiferenţei publicului — se poate spune că există acum o avangardă de actori care reprezintă « o renaştere » în teatru. Aceştia sînt împărţiţi în două tendinţe. Pe de o parte militează cei care continuă direcţia naturalismului şi respectă cele trei unităţi aristotelice, iar pe de alta — cei care au fost cîşti-

[1] Un fel de farsă, specie caracteristică teatrului spaniol.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

gați de teatrul absurdului și consideră că teatrul trebuie să se adreseze mai întîi simțurilor și apoi inteligenței. Cu riscurile pe care le presupune orice clasificare, date fiind posibilitățile de excludere, remarcăm aici numele lui Germán Rozenmacher, Carlos Gorostiza, Roberto Cossa și Osvaldo Dragún, între cei mai tineri cultivatori ai teatrului tradițional. Printre reprezentanții teatrului de avangardă menționăm pe Griselda Gámbaro, Eduardo Pavlovsky și Juan Carlos Herme. Nu trebuie uitați nici Carlos Somigliana, Rodolfo Walsh și Sergio Cecco, deși piesele lor nu s-au bucurat de un succes prea mare. Se cuvine să luăm în considerație și pe Juan Carlos Ferrari și Enrique Wernicke, care cultivă teatrul popular, cu adausurile viziunii complexe a lumii, dată de cultură. Augustin Cuzzani este unul dintre puținii autori argentinieni care cultivă satira și umorul. Și, *last but not least*[1], nu trebuie uitată strălucirea numelui Mariei Elena Walsh în domeniul teatrului pentru copii.

Cu cîțiva dintre acești dramaturgi s-a petrecut același lucru ca și cu romanul sau pictura națională. Nu numai că au fost recunoscuți de critică, ci au atras și publicul care, în număr mare, s-a grăbit să le vadă piesele. Nu se întîmplă în materie de teatru ceea ce a survenit în cinematografie. Spectatorii noștri sînt într-adevăr foarte curioși să afle la ce lucrează autorii argentinieni și îi urmăresc cu înflăcărare. De aceea este interesant să ne oprim asupra tematicii lor.

Să începem cu un detaliu nefavorabil: cu excepția renumitului Cuzzani, a Mariei Elena Walsh, a lui Enrique Wernicke și, în parte, a lui Juan Carlos Ferrari, toți autorii de comedii argentinieni disprețuiesc folosirea umorului în operele lor. Aceasta se petrece în mod constant, și eu personal sînt foarte indicat să-mi dau părerea asupra acestui fapt, deoarece tocmai am făcut parte din juriul însărcinat să acorde premiul Municipalității orașului Buenos Aires celui mai bun autor al anului și am citit în cadrul concursului respectiv aproximativ șaizeci de piese, dintre care nici una nu avea o frîntură de umor.

De aici s-ar putea deduce că autorii contemporani din Argentina sînt preocupați de probleme care, deși s-ar preta și la o tratare comică, sînt abordate cu cea mai mare seriozitate. Poate cel mai renumit din noua stagiune este Roberto Cossa, care, prin piesele *Sfîrșit de săptămînă* și *Cîteva zile din viața lui Julián Bisbal* a cucerit o reputație ce a determinat editura « Casa de las Americas » din Havana să-l invite ca reprezentant al Argentinei în componența juriului pentru acordarea premiilor. Cossa este un dramaturg cu o tehnică sigură, dar care nu are un spirit de pătrundere foarte adînc. Piesele sale se pot încadra în teatrul de moravuri, în care în loc de expunere, desfășurare și deznodămînt se preferă descrierea, evitîndu-se cu grijă să se tragă concluzii. În mod normal, nu este neapărat necesar ca dramaturgii să fie întotdeauna oameni angajați, dar în aceste comedii ale monotoniei se simte lipsa unei adieri proaspete care se presupune a fi inerentă autorilor tineri Un critic a numit acest curent « neo-realism de moravuri », definiție ce pare a fi justă, întrucît este vorba de a reflecta cu toată naturalețea stări de spirit care datorează aproape totul atmosferei.

Cu toate acestea, impresia de plictiseală și monotonie indică un mod de a fi deja depășit. Plictiseala poate fi apanajul popoarelor leneșe și subdezvoltate, dar nu al unei națiuni considerate puternice. Dacă discuțiilor în jurul plictiselii li s-ar da o mai mare importanță, esența dramatică ar fi fără-ndoială cu mult mai substanțială, dar să te oprești la schiță atunci cînd poți să pictezi înseamnă că nu mergi pînă la capăt. În acest sens, operele lui Juan Carlos Ferrari ne apar net pozitive. *Sfîrșit de săptămînă*, a lui Cossa, se limitează la a nara plictiseala unui grup de oameni care își petrec o sîmbătă și o duminică în împrejurimile capitalei și nu

---

[1] La urmă, dar nu cel mai puțin important. (engl.)

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

au nimic de făcut, nici de vorbit. « Cîteva zile din viața lui Julian Bisbal » reprezintă descrierea unui locuitor din Buenos Aires, desigur tipic, închistat în mediocritatea sa. Ferrari posedă în aceeași măsură ca și Cossa spiritul de dominare a scenei, și piesele sale tind să fie constructive, nu într-un mod pueril sau moralist, ci de pe o poziție de maturitate umană. *Acest drum dificil*, de exemplu tratează tema responsabilității, care constituie marea problemă argentiniană și, poate, mondială. Cu toate acestea, Ferrari este considerat ca demodat de către grupurile de tineri care s-au lăsat atrași, cu un entuziasm demn de o cauză mai bună, de teatrul de improvizație care nu este altceva decît un joc plăcut și, în cel mai bun caz, poate fi comparat cu un exercițiu de stil. Poate să existe în el destul talent, dar în fond nu se ridică deasupra amuzamentului burghez. Atrage atenția faptul că oamenii tineri, care se pretind inovatori se pierd în formalism, uitînd că teatrul fără să se identifice cu catedra, nu poate rămîne mereu un amuzament superficial. . .

Osvaldo Dragún se numără printre autorii argentinieni cei mai reprezentativi în străinătate, mai ales în țările socialiste, cu toate că a ajuns pe strada Corrientes (care corespunde, în Buenos Aires, cunoscutului Brodway) pentru prima oară abia acum cîțiva ani, cu *Amoretta*, o piesă criticată de obișnuiții săi admiratori pentru că nu era ancorată în social, limitîndu-se să povestească idila unei femei mature cu un bărbat mai tînăr decît ea. Dragún, întocmai ca unii autori de comedii din țările anglosaxone, este mai cunoscut prin emisiunile sale la televiziune, în cadrul cărora tratează probleme ale tineretului mai mult sau mai puțin dezorientat. Cu toate acestea, el a scris și despre principele incas *Tupac Amaru*, și sînt foarte cunoscute *Istoriile pentru a fi povestite*, care au inaugurat, într-un anumit sens, un stil în cadrul Centrului de Arte și Științe unde s-au reprezentat. Teatrul lui Dragún este un teatru popular care diferă de cel la modă acum cîțiva ani. Nu se apelează la predica directă și, într-o anumită măsură, atunci cînd este cazul, melodramatică, ci se preferă nota agreabilă acoperind un conținut dens. Cu toate acestea, în *Eroica din Buenos Aires*, piesă care a obținut premiul acordat de « Casa de las Américas » pe 1965, Dragún alunecă în declamația fără sens.

Andrés Lizárraga este alt dramaturg de stînga, care se dedică în special pamfletului, în dauna calității dramatice a pieselor sale, calitate pe care o împarte cu Agustín Cuzzani, înverșunat în a spune lucruri grave, cu o vehemență exagerată. După cum am mai spus, Cuzzani are simțul umorului, și prima sa piesă de succes, *Centrul înaintaș a murit în zori* conține o idee excelentă, aceea de a sechestra un fotbalist celebru din cauza datoriilor pe care le avea echipa unde juca. . .

Așa-numitul teatru al absurdului își are de asemeni adepții săi în Argentina. Una din precursoarele sale a fost pe atunci foarte tînăra Maria Cristina Verier, care, după ce a abordat acest gen, fără alt ecou decît cîteva critici prietenești, a evoluat spre teatrul de rezonanță socială și politică. Sfîrșind prin a conduce o expediție, a încercat să recucerească Insulele Malvine de sub dominația britanică, fapt ce i-a adus multă publicitate, dar și închisoarea, unde se află de mai multe luni. Înainte de aceasta, a scris o piesă politică, intitulată *Portocale amare pentru mama*. Trebuie subliniat, în legătură cu aceasta, că una dintre lipsurile autorilor contemporani argentinieni a fost aceea de a nu se preocupa de problemele politice ale țării. Pare de necrezut că, instaurîndu-se în țară o dictatură ca aceea a lui Juan Perón, nimănui nu i-a venit ideea să aducă pe scenă o piesă cu această temă. În schimb, autorii de *sainetes* din anii 20 erau foarte atenți la ceea ce se petrecea în viața politică a țării, la intrigile partidelor politice etc. Figurile de șefi de partide, de oameni influenți, politicieni abili și arivişti erau familiare spectatorilor din acea vreme. Dar, cu puține excepții, această temă este considerată tabu pentru tinerii scriitori.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

. . . Întorcîndu-ne la reprezentanţii teatrului de avangardă, se cuvine să cităm grupul Yenesi, condus de psihanalistul Eduardo Pavlovsky, care este şi actor şi autor, şi din care s-au afirmat Juan Carlos Herme, Julio Tahier şi alţii. Dar lucrul cel mai senzaţional în această direcţie a fost crearea Institutului Di Tella, la Buenos Aires. Este vorba de o fundaţie care a organizat un centru de experimentare audeovizuală. O instituţie de acest fel era neapărat necesară la Buenos Aires. Un teatru experimental se poate face numai dacă există mijloace pentru aceasta şi nu are valoare dacă e făcut sporadic, în cadrul reprezentaţiilor care se ţin cînd şi cînd în locuri neadecvate. După ce a fost inaugurată sala cu Luther a lui John Osborne, i s-au deschis porţile Griseldei Gambaro, o scriitoare din Rosario, a cărei piesă *Sminteala*, a fost primită cu entuziasm şi, în acelaşi timp, cu obiecţii. Este vorba de o operă de avangardă, foarte confuză, ca majoritatea operelor de acest fel, dar valoroasă.

În ultimii ani, Institutul Di Tella se consacră aşa-numitelor « Happenings » ajunse foarte la modă în Buenos Aires mai ales datorită operei celei mai zeloase autoare Marta Minujin, căreia Institutul i-a acordat cel mai substanţial ajutor financiar de care dispune. « Happening » aduce întrucîtva cu modalitatea în arta numită « pop » şi, într-un anumit fel, se poate identifica cu o nouă mişcare de avangardă. Există o înrudire cu teatrul absurdului dar, în acelaşi timp, şi o doză de umor, amănunt în care se diferenţiază. Emfaza constă uneori în umorul negru, alteori în ceea ce americanii numesc *practical jokes*. Ideea principală este aceea că teatrul este, înainte de toate, senzaţie şi ca atare, cuvîntul este un element secundar. În realitate, totul vine de la o concepţie pur senzuală asupra vieţii, în adevăratul sens al cuvîntului. Arta nu are menirea să gîndească, nici să ajute să meditezi, nici măcar să ridice probleme. Ceea ce interesează este momentul prezent, reacţia inedită. Există însă o lipsă de substanţă căreia nu poate decît să i se ducă dorul. Cu toate acestea se pot scrie opere foarte inteligente, ca *Dracula* a lui Alfredo Rodriguez Arias, capabile să fascineze, deoarece se îndepărtează de ortodoxismul nihilist şi se apropie de critica de moravuri, drum pe care nu-ţi rămîne decît să-l urmezi cînd eşti tînăr şi inteligent. Utilitatea Institutului Di Tella este foarte mare, pentru că, între altele, a permis ca mulţi autori care debutau prematur să-şi dea seama, cu ajutorul criticii, că nu erau încă pregătiţi pentru aceasta.

Alt autor important este Carlos Gorostiza, a cărui ultimă piesă, *Cei apropiaţi*, a constituit succesul cel mai constant al stagiunii anului 1966. *Podul*, prima sa piesă, a reprezentat o adiere de aer proaspăt într-un teatru de duzină. Garostiza a fost cel care a introdus naturaleţea în « Teatrul independent, » ceea ce pînă atunci era doar o simplă aspiraţie. Personajele sale din *Podul* vorbeau fără afectare, cu sinceritate şi, deşi în perspectivă cîteva detalii apar astăzi discrepante faţă de operă în ansamblu, aceasta a provocat o mică revoluţie, cînd a fost jucată acum douăzeci de ani. . .

Este un fapt evident că în Republica Argentina tineretului îi place teatrul şi asistă în număr mare la spectacole, astfel încît în stagiunile de iarnă, dacă se iau în consideraţie şi teatrele pentru copii, funcţionează aproximativ şaptezeci de săli. Spectacolele se ţin în locurile cele mai neverosimile, cum ar fi o încăpere dintr-o clădire foarte populată, o stradă în aer liber, pieţe şi parcuri publice, muzee şi altele, unde se reprezintă drame şi comedii. Iar în timpul verii, abundă localurile în aer liber. Există de asemeni teatre studenţeşti în provincie iar în Buenos Aires unul este susţinut de către Universitatea Naţională. Trebuie remarcată şi acţiunea Fondului Naţional al Artelor, o organizaţie care împrumută bani interpreţilor şi directorilor pentru a-şi pune în scenă operele, restituirea făcîndu-se foarte convenabil, în rate. Această instituţie este o adevărată bancă a culturii în Argentina,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

deoarece acordă burse şi subvenţii, nu numai în materie de teatru, ci în oricare domeniu legat de artele clasice. «Rara avis,» conducerea nu s-a schimbat, cu toate că s-au succedat diverse guverne, fiecare avînd tendinţe foarte opuse între ele. Municipalitatea din Buenos Aires, la rîndul ei, prin intermediul secretariatului său de cultură, acordă înlesniri pentru ca vara să se ţină reprezentaţii în pieţele publice. În mod logic, calitatea acestor spectacole este variabilă, dar ceea ce interesează este entuziasmul publicului şi vocaţia pentru teatru a atîtor persoane.

Se cuvine să semnalăm, în cele din urmă, Şcoala de teatru care depinde de Conservatorul Naţional de Artă Scenică, unde s-au format principalii interpreţi din Argentina. Această şcoală, împreună cu mişcarea « Teatrului independent », a contribuit mult la dispariţia interpretării bazate pe intuiţie. Se predau aici cele mai variate materii, de la istoria teatrului şi pînă la scrimă, iar directorii ei au fost aleşi întotdeauna dintre cei mai buni.

Cîţiva dintre scenografii noştri, ca Saulo Benavente, de exemplu, s-au consacrat în străinătate, lucru ce se petrece cu destulă frecvenţă cu reprezentanţii teatrului argentinian. Jorge Lavelli este director de teatru în Franţa, iar Cipe Lincovsky este o actriţă foarte apreciată în Germania. Rămîne să semnalăm, în sfîrşit, erudiţia şi imparţialitatea criticilor noştri, precum şi existenţa diverselor editoriale care publică piese din toată lumea, cunoscute de un mare număr de cititori.

Această trecere în revistă poate părea foarte optimistă, dar este sigur că avem motive să fim astfel. Obiecţia cea mai mare, după cum am mai arătat, este lipsa de autori, mai ales avînd în consideraţie enorma capacitate receptivă a publicului. Dar interpreţii sînt buni, ca şi directorii, scenografii şi criticii, fapt pentru care situaţia este reconfortantă. S-ar cuveni să fim cunoscuţi şi peste hotarele ţării, aşa cum cunoaştem noi aproape tot ce e important în străinătate.

În româneşte de TUDORA ŞANDRU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ecouri românești

Revista *Le Journal des poètes* — de sub conducerea lui Pierre-Louis Flouquet și Arthur Haulot — ce apare la Bruxelles ca organ oficial al bienalelor internaționale de poezie — cultivă dragostea pentru poezia de pe toate meridianele, prin tălmăciri care, datorită strădulnțelor competente ale comitetului de redacție, aduc izul autentic al originalelor.

Sub auspiciile acestei consecvente iubiri pentru poezie, în anul 1964, în luna mai, *Le Journal des poètes* a consacrat un număr special poeziei românești, reușind să prezinte cititorilor de limbă franceză versuri reprezentative ale unora din poeții noștri bine cunoscuți și peste hotare.

Acum — într-unul din ultimele sale caiete — numărul patru de pe acest an — se completează această imagine panoramică a poeziei românești contemporane printr-o antologie a tinerilor poeți ce au în preajma vîrstei de treizeci de ani, « acei printre care se află de pe acum marii poeți de mîine, acei ce dau vieții literare aspectul ei cel mai viu și dinamic » — după cum subliniază Francis Edeline, redactorul revistei sub grija căruia a apărut tălmăcirea versurilor românești.

Prezentarea antologiei este făcută, într-o scurtă introducere, de acad. Zaharia Stancu, care, arătînd că poezia belgiană se bucură la noi de o înaltă prețuire, subliniază că « o strălucită pledladă de tineri își fac astăzi intrarea în poezia română, însuflețită de un spirit novator și de dorința de a răspunde numeroaselor probleme ale timpului în conformitate cu postulatele clocotitoarei noastre epoci contemporane ».

Ca un preludiu simbolic și un omagiu adus lui Al. Philippide, unul din promotorii poeziei noastre moderne, antologia se deschide cu poemul său *Căutătorul*, de meditative accente baudelairiene.

Regretatul Niculae Labiș, una din marile valori ale poeziei contemporane, plecat atît de prematur din mijlocul nostru, suflet vibrînd arzător cu aleasă și evanescentă ardoare la scurgerea timpului și la orice îl înconjura, este prezent cu două din poemele lui cele mai zguduitoare: *Confesiune* și *Freamăt*.

Figurează de asemenea în antologie versuri selective din poeți cu structură sufletească și modalități de expresie diferite dar avînd toți valența comună a setei de cunoaștere și descifrare a complexului univers contemporan. Tendința de meditație filozofică și de exaltare romantică a lui Cezar Baltag, îndoielile tragice și viguros implantate în folclorul român ale lui Ion Alexandru, versurile subtile de o percepție proaspătă și ingenuă a realității datorate lui Marin Sorescu, spațiile larg desfășurate în dimensiunile simbolurilor din poemele lui Adrian Păunescu fac bună tovărășie în antologia revistei belgiene cu poezia abstractă sub semnul unei impetuoase dialectice promovată de Nichita Stănescu, cu poemele epice viguroase, lipsite de convenționalism, cîntînd ogoarele și energiile umane. ale lui Ion Gheorghe, sau cu poezia contemplativă atrasă de temele filozofice și etice a lui Ilie Constantin.

Tînăra poezie feminină e reprezentată prin poeziile *Migrațiune*, *Aripi* și *Copilărie* de Ana Blandiana în care puritatea sentimentelor își găsește expresie cu o surprinzătoare maturitate de gîndire și cu forță plastică; precum și prin poeme luminoase de Gabriela Melinescu, versuri de Constanța Buzea în care transpar un anumit romantism și vigoarea epocii noastre, și de Victoria Ana Tăușan captivante prin capacitatea lor de percepție vizuală.

Coordonatele tinerei poezii românești din zilele noastre sînt surprinse succint în studiile *Poezie și conștiința poeziei* de Nicolae Manolescu și *Note despre tinerii poeți români* datorită lui Sorin Alexandrescu.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Ca un corolar al versurilor incluse în antologie, Francis Edeline face considerații despre *Condiția scriitorului în România* relevînd dragostea largă de care se bucură și poezia la noi.

Închidem acest caiet consacrat de revista belgiană tinerei poezii române cu un simțămînt tonic: încrederea în forțele mereu proaspete ale poeziei noastre, la a cărei difuzare *Le Journal des poètes* a adus încă o dată o prețioasă contribuție.

ALEXANDRU BACIU

•

Două antologii de poezie românească, tipărite una față de cealaltă la distanțe geografice considerabile, vin să contribuie la cunoașterea mai amănunțită din partea străinătății a profilului cultural al țării noastre. Este vorba de antologia în limba flamandă *Werk uit Roemenië* întocmită de Karel Jonkheere și prezentată într-o elegantă ținută grafică de editura « Manteau » din Bruxelles (1966) și de *Antologia da poesia romena* a lui Nelson Vainer, tipărită la Rio de Janeiro.

Prima antologie este, după cum afirmă întocmitorul ei, opera unui sincer îndrăgostit de poezia noastră. *Werk uit Roemenië* în cele 152 de pagini ale sale, reunește numele a 60 de poeți contemporani începînd cu Tudor Arghezi, George Bacovia, Victor Eftimiu și G. Călinescu — generația vîrstnică — și pînă la cei mai tineri, dar care și-au conturat un profil propriu. Cartea, în ansamblul ei, reprezintă, ca selecție și transpunere, o carte de *poezie modernă* românească. În afară de alcătuitorul antologiei, s-au ostenit să prezinte versul românesc în limba flamandă Ankie Peypers și Bert Decorte.

Culegerea întocmită și tradusă de Nelson Vainer a țintit să dea, atît cît se poate da, într-un volum care să nu obosească, mostre din întreaga lirică românească. Întocmitorul antologiei a ales deci culmi ale creației, atît populare cît și culte, și le-a prevăzut, acolo unde s-a simțit nevoia, cu explicațiile de rigoare. De la « Miorița » și « Meșterul Manole » — pietre de hotar în balada populară lirică și epică — și pînă la cel mai tînăr poet, cititorul și îndrăgostitul de poezie sud-american are posibilitatea să străbată universul liricii noastre, din care nu lipsește nici *Luceafărul* eminescian (o traducere dintre cele mai izbutite), nici jaloane din lirica filozofică a lui Blaga. Autorul antologiei a creat un capitol special poetelor noastre, de la Veronica Micle la Magda Isanos. Concepută și ca un act de cultură, cu tendința de a comunica cititorilor latino-americani cît mai multe date despre România, cartea lui Vainer este punctată de cîteva reproduceri din pictura «clasică» și contemporană românească (de la Aman pînă la Iser și Ligia Macovei), cărora li se alătură imagini fotografice din Romînia de azi.

•

Numărul pe luna iunie a.c. al revistei italiene « Uomini e libri » care apare la Milano, informează pe cititorii săi — într-o notă de G. Lăzărescu — despre prezentarea făcută de revista *Secolul 20* — scriitorului Giorgio Basani. Revista insistă asupra studiului « esențial și precis » al lui Dan Hăulică închinat semnificației contemporane a operei lui Basani, un spirit multilateral, enciclopedic, poet, critic și romancier deopotrivă, reprezentant de seamă al culturii italiene de azi.

Corectura: LIDA IGIROȘIANU

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică»

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PREZENTAREA ARTISTICĂ:
GETA BRĂTESCU
PREZENTAREA TEHNICĂ:
S. CIUBOTARU

Secolul 20
REDACȚIA: CALEA VICTORIEI, 115, TEL. 16.79.22
ADMINISTRAȚIA: ȘOSEAUA KISELEFF, 10 — TEL. 18.33.99
BUCUREȘTI

Lei 10

43 804

@Asociația Ziariștilor Independenți din România